

SUNUŞ

Ulusal ve uluslararası alanda yaşanan değişimler kalkınma kavramına olan bakış açısını farklılaştırmıştır. Dünya ölçeğinde azalmakta olan kaynakların gelecek nesillere aktarılması ve kalkınmanın sürdürülebilirliği öncelikli hale gelmiş, ülkemizde yaşanan tecrübelerle birlikte kalkınmaya dair hedeflere erişebilirliği sağlamak için daha etkin bir planlama anlayışı benimsenmiştir.

Sınırların ardını düşünmeyi gerekli kılan küreselleşmeyle birlikte yerel olanı küresel, küresel olanı yerel boyutta düşünme ve harekete geçme anlayışı kalkınma için öncelikli hale gelmiştir. Kalkınma Ajansları bu noktadan hareketle bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak, rekabet edebilirliği ulusal ve uluslararası alana taşımak adına oluşturulmuştur. Gelişmişlik farkları ülkemizin aşılması gereken sorunlarından biridir. Bu durum sadece ekonomik olarak değil diğer alanlarda da olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Günümüzde bölgesel gelişmişliğin ötesinde bölgesel rekabetçilik kavramı tartışılırken AB'ye üyelik yolunda ilerleyen bir ülkenin bu sorunlarını ivedilikle aşması gerekmekte ve bu doğrultuda Kalkınma Ajansları önemli bir görev üstlenmektedir.

Kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör ve sivil toplum arasında iletişim ve işbirliği sağlamayı amaçlayan Fırat Kalkınma Ajansı, TRB1 2010-2013 Bölge Planı'nı yine bu bilinçle hazırlamış ve katılımçılık esasını öncelikleri arasına alarak çalışmalarını tamamlamıştır. Bölge Planı, bölgenin mevcut durumunu yansıtarak varılmak istenen noktaya ulaşabilmek için ileriye daha iyi görmeyi, daha güçlü ve kalıcı adımlar atabilmeyi sağlayacak, bölgemizin sorunlarına çözüm üretebilecek altyapıyı oluşturacaktır.

TRB1 2010-2013 Bölge Planı hazırlığında emek sarf eden herkese teşekkürlerimi sunar, bu çalışmanın belirlenen hedeflere ulaşılmasında yardımcı olmasını temenni ederim.

Mustafa TAŞKESEN

**Yönetim Kurulu Başkanı
Tunceli Valisi**

GİRİŞ

Günümüzde, sadece ekonomik büyümeyi esas alan planlama anlayışından uzaklaşmış, sosyal ve çevresel faktörleri de dikkate alan sürdürülebilir kalkınma odaklı planlama anlayışı benimsenmiştir. Sürdürülebilir kalkınmanın etkin biçimde planlanabilmesi için de temsil esaslı merkezi planlama tekniği yerine, yerel dinamikleri öne çıkaran katılım esaslı bölgesel planlama tekniğinin kullanımı ağırlık kazanmıştır. Bu bağlamda, bölgeyi katılımcılık esasına dayalı biçimde analiz ederek, küresel koşulların gerektirdiği girişimci, yenilikçi ve rekabetçi yaklaşımlarla sürdürülebilir kalkınmayı sağlayacak planlamayı yerinde yapmak amacıyla kalkınma ajanslarının kurulması ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Dünyada 1930'lu yıllardan itibaren örnekleri görülen kalkınma ajansları, yapı ve işlev olarak 1990'larda bugünkü şeklini almıştır. Türkiye'de bu modele yönelik çalışmalar 2006 yılında kanunlaşmış ve aynı yıl iki pilot ajans hizmet vermeye başlamıştır. Fırat Kalkınma Ajansı, 14 Temmuz 2009 tarihli Bakanlar Kurulu Kararıyla, Türkiye'nin 26 düzey 2 bölgesinden biri olan ve Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli illerini kapsayan TRB1 Bölgesi'nde kurulmuştur.

Ajansın bölgedeki en önemli adımlarından biri olan TRB1 2010-2013 Bölge Planı kısa zamanda oldukça yoğun bir çalışma sonucunda ortaya çıkmıştır. "Girişimci ve yenilikçi yaklaşımlarla, kaynaklarını etkin ve çevreye duyarlı biçimde kullanan; istihdam imkânlarını geliştiren; eğitim, turizm, tarım gibi öncelikli sektörlerde ve sosyal yaşam alanlarında tercih edilen bir bölge olmak" vizyonunu benimseyen bu plan, bölgeyi daha yakından tanımak ve tanıtmak, sorunları ve öncelikleri tespit edip çözüm yollarını ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. TRB1 2010-2013 Bölge Planı ile mevcut durum net biçimde ortaya konmuş, bölgesel, ulusal ve küresel faktörler dikkate alınarak geleceğe yönelik amaç, hedef ve stratejiler belirlenmiştir.

Bu aşamada bölgede daha önce yapılmış olan çalışmalar ve üst ölçekli planlar ayrıntılı biçimde incelenerek geniş bir perspektif sağlanmıştır. Katılımcılık esasına dayalı olarak paydaşlar, bölge illerinde düzenlenen çalıştaylar, odak grup toplantıları ve mülakatlarla planlama çalışmasının gerekli her aşamasına dâhil edilmiştir. Geleceğin daha iyi

öngörülmesi, güçlü ve kalıcı adımlar atılması için yol gösterici niteliğindeki bu plan, Fırat Kalkınma Ajansı'nın teknik ve mali destek programlarına da temel teşkil edecektir.

Bölge Planı hazırlık sürecine önemli katkılarından dolayı Sayın Yönetim Kurulu üyelerine, başta Kalkınma Kurulu üyeleri olmak üzere Bingöl, Elazığ, Malatya ve Tunceli illerindeki tüm kamu, özel sektör ve STK temsilcilerine, çalışmanın her aşamasındaki yol gösterici desteğinden dolayı Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı yetkili ve uzmanlarına, yoğun ve özverili çalışmalarından dolayı tüm ajans personeline teşekkür eder, planın amacı doğrultusunda bölgemiz ve ülkemiz kalkınmasına büyük katkılar sağlamasını temenni ederim.

Fethi ALTUNYUVA
Genel Sekreter

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bölge kaynaklarının ortak kalkınma bilinciyle, bölgesel kalkınmayı sağlamak üzere nasıl harekete geçirilmesi gerektiğini belirlemek ve bu kaynakların kalkınmayı tetikleyecek alanlara sevk edilmesini sağlamak amacıyla TRB1 2010-2013 Bölge Planı hazırlanmıştır. Bölge Planı ile bölgenin mevcut durumunu ortaya koymak, güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek ve bu doğrultuda bölgenin gelişme stratejilerini oluşturmak amaçlanmıştır. Belirlenen amaç, hedef ve stratejiler, Fırat Kalkınma Ajansı'nın bölgenin gelişimini hızlandırmak için sunmayı planladığı teknik ve mali desteklere çerçeve sağlayacağı gibi diğer kurum ve kuruluşların alt ölçekli planlarına dayanak oluşturarak kaynakların etkin bir şekilde kullanılması için de yol gösterici olacaktır.

İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) kapsamında 26 düzey 2 bölgesinden biri olarak belirlenen TRB1 Bölgesi, Bingöl, Elazığ, Malatya ve Tunceli illerinden oluşmaktadır. Türkiye yüzölçümünün %4,7'sini oluşturan TRB1 Bölgesi, 2009 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre Türkiye nüfusunun %2,3'üne sahip olup % 1,5 yıllık nüfus artış hızı ile 26 düzey 2 bölgesi içerisinde 24. sırada yer almaktadır (TÜİK, 2010c). Bölge sosyo-ekonomik gelişmişlik bakımından 26 düzey 2 bölgesi içinde 20. sıradadır. İller seviyesindeki sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında ise 81 il içerisinde Elazığ 36., Malatya 41., Tunceli 52. ve Bingöl 76. sırada yer almaktadır (DPT, 2003). Bölgenin en önemli geçim kaynağı meyvecilik ve hayvancılık ağırlıklı tarım olmakla birlikte tekstil, madencilik ve taşocakçılığı gibi sanayi alanları da bölge ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Bölge, %16,8 işsizlik oranıyla 26 bölge içinde 5. sırada bulunmakta olup, yaratılan kişi başına Gayri Safi Katma Değer (GSKD), Türkiye ortalamasının ancak %60'ı kadardır (TÜİK, 2010b).

TRB1 2010-2013 Bölge Planı çerçevesinde yapılan GZFT analizinde, bölge illerinde köklü ve gelişmiş üniversitelerin bulunması, bölgenin meyvecilik, hayvancılık ve su ürünleri gibi tarım alanlarında önemli bir potansiyele sahip olması, mermer başta olmak üzere ticari değeri yüksek pek çok maden rezervinin bulunması ve uluslararası havaalanlarına sahip olması gibi temel güçlü yönler tespit edilmiştir. Öte yandan bölgenin, işsiz nüfusun yüksek oluşu, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği ortamının yetersiz

olması, bölge ekonomisi için son derece önemli olan kayısı, mermer gibi ürünlerin katma değeri düşük bir şekilde pazarlanması, doğal kaynakların; su ürünleri üretimi, turizm, enerji gibi alanlarda yeterince kullanılamaması ve limanlara uzak olması gibi zayıf yönlerle sahip olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Doğu Anadolu Bölgesinin en gelişmiş cazibe merkezleri konumunda olan Elazığ ve Malatya illerinin bölgede yer alması, bölgenin gelişmekte olan Orta Doğu ve Türkî Cumhuriyetlere görece yakın olması ve bölgenin DAP (Doğu Anadolu Projesi) kapsamında yer alması gibi konular fırsat olarak değerlendirilirken, imaj problemi, göç sorunu, tarımsal üretimin doğal koşullara çok bağlı olması, depremsellik gibi konular da tehdit olarak ön plana çıkmıştır.

Bölgenin vizyonu paydaş görüşleri doğrultusunda belirlenmiş olup, **“Girişimci ve yenilikçi yaklaşımlarla, kaynaklarını etkin ve çevreye duyarlı biçimde kullanan; istihdam imkânlarını geliştiren; eğitim, turizm, tarım gibi öncelikli sektörlerde ve sosyal yaşam alanlarında tercih edilen bir bölge olmak”** biçiminde ifade edilmiştir. Bu vizyona ulaşabilmek için TRB1 2010-2013 Bölge Planı kapsamında **sosyal gelişim, tarım ve gıda, sanayi ve hizmet, teknik altyapı, kırsal kalkınma ve çevre eksenli 6 stratejik amaç** belirlenmiştir. Stratejik amaçlar ve temel hedefleri aşağıda özetlenmiştir;

AMAÇ 1. SOSYAL YAPININ VE BEŞERİ SERMAYENİN GÜÇLENDİRİLMESİ

Hedef 1.1.İstihdamın artırılması

Hedef 1.2. Dezavantajlı grupların yaşam kalitesinin artırılması

Hedef 1.3.Toplumsal dayanışmanın ve işbirliği kültürünün geliştirilmesi

Hedef 1.4.Eğitim düzeyinin yükseltilmesi

AMAÇ 2. TARIM VE GIDA SEKTÖRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Hedef 2.1.Verimliliğin artırılması

Hedef 2.2.Ürün değerinin artırılması

Hedef 2.3.İşbirliğinin geliştirilmesi

AMAÇ 3. SANAYİ VE HİZMET SEKTÖRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Hedef 3.1.İşletmelerin pazarlama ve satış yeteneklerinin artırılması

Hedef 3.2.Sanayi bölgelerinin altyapılarının geliştirilmesi

Hedef 3.3.Verimliliğin ve katma değerin artırılması

Hedef 3.4.Turizmin geliştirilmesi

AMAÇ 4. TEKNİK ALTYAPININ GELİŞTİRİLMESİ

Hedef 4.1. Ulaşım altyapısının geliştirilmesi

Hedef 4.2.Doğalgaz ve atık su arıtma alt yapılarının geliştirilmesi

AMAÇ 5. KIRSAL KESİMDE YAŞAM KALİTESİNİN ARTIRILMASI

Hedef 5.1.Kırsal alanda ekonomik gelişmenin sağlanması

Hedef 5.2.Kırsal alanda teknik altyapının iyileştirilmesi

Hedef 5.3.Sosyal olanakların geliştirilmesi

AMAÇ 6. ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASI

Hedef 6.1.Çevrenin korunması

Hedef 6.2.Bölgedeki doğal kaynakların verimli kullanılması

Hedef 6.3.Enerji üretim kaynaklarının çeşitlendirilmesi

Hedef 6.4.Afet yönetiminin güçlendirilmesi

Bölge Planı, başta Fırat Kalkınma Ajansı tarafından destek sağlanacak program ve projeler olmak üzere TRB1 Bölgesi'nde, 2010-2013 yıllarında uygulanacak tüm bölgesel programlara referans teşkil edecektir. Plan ile belirlenen amaç ve hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için bölgedeki tüm paydaşların koordinasyon içerisinde çalışması önem arz etmektedir. Bölge Planı'nın uygulanmasının koordinasyonundan sorumlu kuruluş Fırat Kalkınma Ajansı'dır. Bu kapsamda Fırat Kalkınma Ajansı, Bölge Planı'nın uygulanması sürecine katkı sağlayabilecek kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasında bir köprü vazifesi görecektir.

Bölge Planı 6 temel Bölüm ve eklerden oluşmaktadır. Bölüm 1'de Bölge Planı kavramsal boyutta incelenerek tanımlanmış ve kullanılan yöntemler açıklanmıştır. Bölüm 2'de, "Sosyal Yapı", "Ekonomik Yapı", "Teknik Altyapı" ve "Çevre" olmak üzere dört temel başlık kapsamında mevcut durum ortaya konmuş ve analiz edilmiştir. Bölüm 3'te bölgenin güçlü ve zayıf yönleri ile fırsatlar ve tehditleri ortaya koymak için uygulanan GZFT Analizi sonuçları yer almaktadır. Planlamada bütüncül yaklaşımın sağlanması için farklı

planlama düzeyleri arasındaki uyumu sağlamak üzere Bölüm 4’te üst ölçekli plan ve programlarda belirlenen öncelik ve stratejiler irdelenmiştir. Bölüm 5’de Bölge Planı ile ulaşılması hedeflenen sonuçlara yönelik amaçlar, amaçların gerçekleştirilebilmesine yönelik belirli ve ölçülebilir hedefler ile bu amaç ve hedeflere nasıl ulaşılabileceğini gösteren stratejiler belirlenmiştir. Bölüm 6’da planlanan hedeflerin ne ölçüde gerçekleştiğinin ortaya konulmasına yönelik performans göstergelerine ve Bölge Planı’nın uygulanması, paydaşlar arasında koordinasyonun sağlanması ve uygulamaların izlenmesi ve değerlendirmesine yönelik yaklaşımlar ele alınmıştır.

Değerlendirme faaliyetlerinin sağlayacağı geri bildirimler sayesinde Bölge Planı sürekli güncellenerek döngünün devamı sağlanacaktır. Böylece Bölge Planı, *“Girişimci ve yenilikçi yaklaşımlarla, kaynaklarını etkin ve çevreye duyarlı biçimde kullanan; istihdam imkânlarını geliştiren; eğitim, turizm, tarım gibi öncelikli sektörlerde ve sosyal yaşam alanlarında tercih edilen bir bölge olmak”* vizyonunun gerçekleştirilmesi için bir rehber vazifesi görecektir.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	i
GİRİŞ	ii
TABLO LİSTESİ.....	xii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xvii
HARİTA LİSTESİ	xx
1. BÖLGE PLANI TANIMI VE HAZIRLANMASI.....	1
1.1. Bölge Planı Tanımı	1
1.2. Bölge Planı Hazırlama Yöntemi ve Süreci	3
1.3. Paydaş Analizi Çalışması Temel Bulguları	8
2. MEVCUT DURUM VE ANALİZİ.....	11
2.1. Sosyal Yapı.....	15
2.1.1. Nüfus	15
2.1.2. Eğitim.....	21
2.1.3. Sağlık.....	25
2.1.4. Kültür	28
2.1.5. Spor	30
2.1.6. Kurumsal Yapı	31
2.1.7. Sivil Toplum.....	32
2.1.8. Sosyal Hizmetler	35
2.1.9. Kadının Konumu	35
2.1.10. Engellilerin Konumu	39
2.1.11. İstihdam.....	42
2.1.12. Çalışma Hayatı ve Sosyal Güvenlik.....	49
2.1.13. Sosyal Yapı Analizi.....	50
2.2. Ekonomik Yapı.....	53

2.2.1.	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla ve Gayri Safi Katma Değer	53
2.2.2.	Ekonomik Faaliyetler	55
2.2.2.1.	Kamu Yatırımları	63
2.2.2.2.	Özel Sektör Yatırımları	65
2.2.3.	Rekabetçilik.....	66
2.2.4.	Ar - Ge Faaliyetleri ve İnovasyon	68
2.2.5.	Ekonomik İşbirliği.....	72
2.2.6.	Kümelenme	72
2.2.7.	Bölgede Kullanılan Teşvikler.....	74
2.2.8.	Tarım Sektörü.....	79
2.2.8.1.	Bitkisel Üretim	82
2.2.8.1.1.	Tarla Bitkileri Üretimi.....	85
2.2.8.1.2.	Sebze Üretimi	86
2.2.8.1.3.	Meyve Üretimi.....	87
2.2.8.1.4.	Örtü Altı Tarım.....	89
2.2.8.1.5.	Organik Tarım	90
2.2.8.2.	Hayvansal Üretim.....	90
2.2.8.3.	Su Ürünleri	94
2.2.9.	Sanayi Sektörü.....	96
2.2.9.1.	Sanayi Bölgeleri	96
2.2.9.2.	Öne Çıkan Sektörler	99
2.2.9.2.1.	Gıda Sanayi	99
2.2.9.2.2.	Tekstil Sanayi	101
2.2.9.2.3.	Madencilik.....	102
2.2.10.	Hizmet Sektörü.....	104
2.2.10.1.	Dış Ticaret	104
2.2.10.2.	Finansal Durum	109
2.2.10.3.	Lojistik	114
2.2.10.4.	Turizm	115

2.2.11.	Ekonomik Yapı Analizi.....	119
2.3.	Teknik Altyapı	123
2.3.1.	Kentsel Altyapı ve Üstyapı.....	123
2.3.1.1.	Temiz Su Sistemi	123
2.3.1.2.	Kanalizasyon ve Arıtma Sistemi	124
2.3.1.3.	Yeşil Alanlar	125
2.3.1.4.	Doğalgaz Boru Hattı.....	125
2.3.2.	Yerleşme ve Yapılaşma.....	125
2.3.2.1.	Kentsel Yerleşme ve Yapılaşma.....	126
2.3.2.2.	Kırsal Yerleşme ve Yapılaşma	128
2.3.3.	Ulaştırma	130
2.3.3.1.	Karayolları.....	131
2.3.3.2.	Demiryolları	136
2.3.3.3.	Havayolları.....	138
2.3.3.4.	Göl ve Nehir Taşımacılığı	140
2.3.4.	İletişim.....	140
2.3.5.	Enerji.....	144
2.3.6.	Teknik Altyapı Analizi.....	149
2.4.	Çevre.....	151
2.4.1.	Coğrafi Yapı.....	152
2.4.2.	İklim	154
2.4.3.	Doğal Kaynaklar	157
2.4.3.1.	Tarımsal Toprak ve Ekilebilir Alan.....	157
2.4.3.2.	Su Kaynakları.....	158
2.4.3.3.	Ormanlar.....	159
2.4.3.4.	Biyçeşitlilik	160
2.4.3.5.	Madenler.....	161
2.4.4.	Çevre Kirliliği	165

2.4.4.1.	Hava Kirliliği.....	165
2.4.4.2.	Su Kirliliği.....	166
2.4.4.3.	Toprak Kirliliği	167
2.4.5.	Çevre Durum Analizi	168
3.	ÜST ÖLÇEKLİ PLANLAR, PROGRAMLAR VE BÖLGEDE YAPILMIŞ GEÇMİŞ UYGULAMALAR	171
3.1.	Dokuzuncu Kalkınma Planı	171
3.2.	Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi	173
3.3.	Türkiye Turizm Stratejisi (2023)	174
3.4.	Doğu Anadolu Projesi (DAP)	174
3.5.	Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri	175
3.6.	Doğu İlleri Kalkınma Birliği (DOKAB).....	176
3.7.	IPA Rekabet Edebilirlik Bileşeni.....	178
4.	GZFT ANALİZİ.....	179
5.	AMAÇ, HEDEF ve STRATEJİLER.....	185
6.	UYGULAMA, KOORDİNASYON, İZLEME - DEĞERLENDİRME.....	192
6.1.	Uygulama ve Koordinasyon	192
6.2.	Finansman.....	195
6.3.	İzleme ve Değerlendirme.....	197
6.4.	Bölge Planı Uygulama, Koordinasyon ve İzleme-Değerlendirme Süreçlerinde Fırat Kalkınma Ajansı'nın Rolü	202
EK 1-	KISALTMALAR ve TANIMLAR.....	204
EK 2-	ÇALIŞTAY, ODAK GRUP TOPLANTISI ve KALKINMA KURULU TOPLANTISI KATILIMCILARI.....	215
EK 3-	PAYDAŞ ANALİZİ ANKET SORULARI VE İSTATİSTİKİ ANALİZ SONUÇLARI....	224
KAYNAKÇA.....		231

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıraları, 2004	14
Tablo 2: TRB1 Bölgesi İllerinin Nüfusu, 1970-2009.....	16
Tablo 3: TRB1 Nüfus Göstergeleri, 2009	17
Tablo 4: TRB1 Nüfus Göstergeleri	20
Tablo 5: Okuma Yazma Oranları (%), 2009	21
Tablo 6: Okulöncesi Eğitimde Okullaşma Oranı, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları, 2009/'10	22
Tablo 7: İlköğretim ve Ortaöğretimde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı, 2009/'10....	22
Tablo 8: Eğitim Seviyesine Göre Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları, 2009/'10.....	23
Tablo 9: İlköğretim ve Ortaöğretimde Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	23
Tablo 10: Bölge Üniversitelerinde Ön Lisans/ Lisans Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları, 2008-2009.....	25
Tablo 11: Kütüphane, Kitap ve Yararlanma Sayısı, 2008.....	29
Tablo 12: Sinema ve Tiyatro Salon, Gösteri ve Gösteri Başına Seyirci Sayısı, 2004 ve 2008	29
Tablo 13: Müze Sayısı, Eser Mevcudu ve Ziyaretçi Sayısı, 2008.....	30
Tablo 14: Türlerine Göre Spor Kulübü Sayıları, Haziran 2010	30
Tablo 15: Sporcu Sayıları ve Oranları, 2010.....	31
Tablo 16: Dernek Üye Sayıları, Haziran 2009	33
Tablo 17: Faaliyet Alanlarına Göre Dernek Sayıları, 2009.....	33
Tablo 18: Engellilerin Kamu Kurumlarından Beklentilerinin Dağılımı	41
Tablo 19: Engellilere Yönelik Eğitim Kurumları Sayısı	42
Tablo 20: İktisadi Faaliyetlere Göre Cari Fiyatlarla TRB1 ve Türkiye'de GSKD Miktar ve Oranları, 2004-2006	54
Tablo 21: TRB1 Bölgesi GSYH, 2001	55
Tablo 22: Ekonomik Faaliyet Kısımlarına Göre Yerel Birim Sayısı, 2002	56
Tablo 23: Ekonomik Faaliyet Kısımlarına Göre İstihdam Sayısı, 2002.....	57

Tablo 24: TRB1 'de Ekonomik Faaliyet Kısımlarına Göre İstihdam ve İşyeri Oranları, 2002	57
Tablo 25: Bingöl ili Sektörlere Göre Sanayi Tesisleri ve İstihdam Sayısı, Haziran, 2010 .	59
Tablo 26: Elazığ İli Faaliyet Konularının Göre İşletme Sayıları, 2008.....	60
Tablo 27: Elazığ İli İşletmelerin Ölçeksel Dağılımı, 2008.....	61
Tablo 28: Malatya ili Sektörlere Göre Sanayi Tesisleri ve İstihdam Sayısı, 2010.....	61
Tablo 29: Tunceli ili Sektörlere Göre Sanayi Tesisleri ve İstihdam Sayısı, 2010.....	62
Tablo 30: KOSGEB İşletme Veri Tabanına Göre İşkollarındaki İşletmelerin İllere Göre Dağılımı, 2006	62
Tablo 31: Kamu Yatırımları (Bin TL), 2006-2009.....	63
Tablo 32: Sektörlere Göre Kamu Yatırım Miktarları (Bin TL), 2006-2009	64
Tablo 33: Sektörlere Göre Ortalama Kamu Yatırımı Oranları (%), 2006-2009	65
Tablo 34: İllerin Rekabetçilik Endeks Sırası.....	67
Tablo 35: İnovasyon Göstergeleri, 2005-2009	69
Tablo 36: TEYDEB Tarafından Desteklenen Projeler, 2009	72
Tablo 37: KOBİ Yatırım Teşvik Belgelerinin İllere Göre Dağılımı, 2007 - 2009	74
Tablo 38: Türkiye'de Verilen KOBİ Yatırım Teşvik Belge Sayısı ve Sektörel Dağılımı, 2007 - 2009.....	75
Tablo 39: TRB1 Bölgesi'nde KOBİ Yatırım Teşvik Belge Sayısı ve Sektörel Dağılımı, 2007-2009.....	75
Tablo 40: Genel Teşvik Sistemi ile Alınan Teşvik Belgeleri (Ocak-Temmuz 2010)	77
Tablo 41:Bölgesel ve Sektörel Destekler (Ocak - Temmuz 2010).....	78
Tablo 42: Tarımsal Üretim Değerleri (1.000 TL), 2008.....	79
Tablo 43: Tarımsal Üretim Değerleri (1.000 TL), 2004-2008	80
Tablo 44: Tarım ve Ormancılık Alanında Dış Ticaret (1.000 USD).....	81
Tablo 45: Tarımsal Mekanizasyon Durumu, 2009	82
Tablo 46: Farklı İstatistikî Bölge Düzeylerinde Arazi Kullanım Durumu (ha), 2005	83
Tablo 47: Farklı İstatistikî Bölge Düzeylerinde Tarım Arazilerinin Sulanma Durumu (ha), 2007	84
Tablo 48: Tarla Bitkileri Üretim Miktarları (ton), 2007.....	85
Tablo 49: Tarla Bitkileri Üretim Değerleri (1.000TL), 2007	86

Tablo 50: Sebze Üretim Miktarları (Ton), 2007.....	86
Tablo 51: Sebze Üretim Değerleri (1.000TL), 2007	87
Tablo 52: Meyve Üretim Miktarları (Ton), 2007	88
Tablo 53: Meyve Üretim Değerleri (1.000TL), 2007.....	88
Tablo 54: Örtü Altı Tarım Alanları (Dekar), 2009	89
Tablo 55: Organik Bitkisel Üretim Durumu, 2009	90
Tablo 56: Çiftlik Hayvanlarının Sayıları (Baş) , 2007	91
Tablo 57: Bazı Hayvansal Üretim Miktarları (Ton) , 2007.....	92
Tablo 58: Hayvansal Üretim Değerleri (1.000TL) , 2007.....	92
Tablo 59: Alabalık Üretimi (Ton), 2008	94
Tablo 60: Alabalık Üretim İşletmelerinin Durumu	94
Tablo 61: Avlanan Tatlı Su Ürünleri (Ton), 2008.....	95
Tablo 62: OSB'lerdeki Firmaların Sektörel Ağırlıkları, 2009	97
Tablo 63: OSB Genel Bilgileri, 2009	98
Tablo 64 : Bingöl İli Gıda Sektörü Dağılımı, 2010.....	99
Tablo 65 : Malatya'da İhraç Edilen Kuru Kayısı Miktar ve Tutarları, 2005-2009.....	100
Tablo 66: Malatya İli Gıda Sektörü Dağılımı, 2010.....	101
Tablo 67: Malatya İli Tekstil Sektöründe Alanlarına Göre Fabrika Sayıları, Mayıs-2010102	
Tablo 68: Malatya İli Mermercilik Sektörü Dağılımı, 2010	103
Tablo 69: Kişi Başına İhracat ve İthalat Göstergeleri	104
Tablo 70: İhracatçı Firma Sayısı, 2006-2009	105
Tablo 71: İthalatçı Firma Sayısı, 2006-2009.....	105
Tablo 72: İhracat Rakamları (Bin Dolar), 2006-2009	105
Tablo 73: İthalat Rakamları (Bin Dolar), 2006-2009	106
Tablo 74: Bazı Sektörlerde İhracat Rakamları (1.000 USD) , 2009.....	107
Tablo 75: İhracat Yapılan İlk 5 Ülke ve İhracat Rakamları (1.000 USD), 2009.....	108
Tablo 76: Faaliyet Gösteren Banka Sayıları, 2009	109
Tablo 77: Banka Şube Sayıları, 2001-2009.....	110
Tablo 78: Şube Başına Düşen Kişi Sayısı, 2000 ve 2009	110

Tablo 79: Mevduat Dağılımı (1.000 TL), 2009.....	111
Tablo 80: TRB1 Bölgesi Kredi Dağılımı (1.000 TL), 2008.....	112
Tablo 81: Kişi Başına Kredi Miktarı, 2000 ve 2009.....	113
Tablo 82: Bölgeye Gelen Yerli ve Yabancı Turist Sayısı, 2006-2008.....	116
Tablo 83 : Turizm Göstergeleri.....	116
Tablo 84: Tescilli Sit Alanları, 2010.....	117
Tablo 85: Malatya ve Elazığ'ın İhracat Yapmama Nedenleri.....	122
Tablo 86: KÖYDES Ödenek Dağılımı (TL).....	130
Tablo 87: KÖYDES Kapsamında Planlanan İşlerin Son Durumu, Mayıs 2010.....	130
Tablo 88: Devlet Yolları (km), 2010.....	132
Tablo 89: İl Yolları Uzunluğu (km), 2010.....	132
Tablo 90: Bölünmüş Yollar (km), 2010.....	133
Tablo 91: Yol/Yüzölçümü, 2010.....	135
Tablo 92: Trafik Kazaları, 2008.....	135
Tablo 93: Motorlu Kara Taşıtları, 2009.....	136
Tablo 94: TCDD Hat Uzunlukları (km), 2008.....	137
Tablo 95: Bölgedeki Havaalanları, 2010.....	138
Tablo 96: Bölgedeki Havaalanlarına Gelen-Giden Yolcu Sayısı.....	139
Tablo 97: Uçak Trafiği (Sefer Sayısı).....	139
Tablo 98: Haberleşme İstatistikleri, 2009.....	141
Tablo 99: PTT Haberleşme Yatırım İstatistikleri, 2003-2009.....	142
Tablo 100: Bölgede Elektrik Üretim-Tüketim Durumu, 2009.....	144
Tablo 101: Kullanım Yerlerine Göre Elektrik Tüketimi (MWh), 2008.....	145
Tablo 102: Barajlar ve Hidroelektrik Santraller (HES), 2010.....	145
Tablo 103: İnşa Halindeki Barajlar ve Hidroelektrik Santraller, 2010.....	146
Tablo 104: İller Bazında Kurulabilecek Rüzgâr Enerjisi Santrali Güç Kapasitesi, 2010..	146
Tablo 105: Türkiye'de Güneş Enerjisi Potansiyelinin Bölgesel Dağılımı.....	147
Tablo 106: Elektrik Kayıp-Kaçak Durumu.....	148
Tablo 107: TRB1 İllerinin Yüzölçümleri, 2009.....	152

Tablo 108: Bingöl İli İklim Verileri, 1975-2008.....	155
Tablo 109: Elazığ İli İklim Verileri, 1975-2008.....	156
Tablo 110: Malatya İli İklim Verileri, 1975-2008.....	156
Tablo 111: Tunceli İli İklim Verileri, 1975-2008.....	157
Tablo 112: Orman Alanları.....	160
Tablo 113: Bingöl İli Madenleri.....	162
Tablo 114: Elazığ İli Madenleri	163
Tablo 115: Malatya İli Madenleri.....	164
Tablo 116: Tunceli İli Madenleri.....	165
Tablo 117 : DOKAB Tarafından TRB1’de Desteklenen Projelerin İl ve Bileşen Bazında Dağılımı, 2010.....	177
Tablo 118: Anket Çalışması Bulguları	230

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Bölge Planı Yapısı.....	3
Şekil 2: Bölge Planlama Döngüsü	4
Şekil 3: TRB1 Bölgesi ve Türkiye'nin Nüfus Artış Hızları, 1970-2009.....	16
Şekil 4: TRB1 Bölgesi'nden Dışarıya Verilen Göç, 2009.....	18
Şekil 5: TRB1 Bölgesi'nin Aldığı Göç, 2009	19
Şekil 6: Şehir-Köy Nüfusunun Toplam Nüfus İçindeki Oranı, 2009	19
Şekil 7: TRB1 Yaş Gruplarına Göre Nüfus Göstergeleri, 2009	20
Şekil 8: TRB1 Erkek ve Kadın Nüfusu Oranları, 2009.....	21
Şekil 9: Eğitim Düzeyi Oranları, 2009	24
Şekil 10: Bölge İllerinin ÖSS Başarı Sıralaması, 2009	24
Şekil 11: 100.000 Kişiye Düşen Yatak Sayısı, 2007.....	27
Şekil 12: TRB1 Bölgesi'nde Sağlık Personeli Sayısında Yaşanan % Değişim, 2002-2006	27
Şekil 13: TRB1 Bölgesi'nde Faaliyet Alanlarına Göre Dernek Sayıları, Aralık 2009.	34
Şekil 14: Türkiye'de Türlerine Göre Dernek Sayıları, Haziran 2010	34
Şekil 15: TRB1 Bölgesi'nde ve Türkiye'de Cinsiyete Göre İstihdamın Eğitim Durumu, 2009	36
Şekil 16: TRB1 Bölgesi'nde Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları, 2009.....	36
Şekil 17: TRB1 Bölgesi'nde Cinsiyetlere Göre İşgücüne Katılma ve İstihdam Oranları, 2009	37
Şekil 18: TRB1 ve Türkiye'de Yıllara Göre Kadınların İstihdam, İşgücüne Katılma ve İşsizlik Oranları, 2009	38
Şekil 19: TRB1 Bölgesi'nde ve Türkiye'de 16-19 Yaşları Arasında Evlenenlerin Oranı, 2009	39
Şekil 20: TRB ve Türkiye'de Engelli Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı (%), 2002	40
Şekil 21: Engellilerde Okuma Yazma Bilmeyenlerin Oranı (%), 2002	40
Şekil 22: Engellilerin İşgücüne Katılma Ve İşsizlik Oranları, 2002	41
Şekil 23: TRB1 ve Türkiye İşsizlik Oranları, 2009.....	42
Şekil 24: İşsizlik Oranları, 2009	43

Şekil 25: Yıllar İçinde Türkiye ve TRB1’de İstihdam Oranları, 2009	43
Şekil 26: Tarım Dışı İşsizlik Oranı, 2008-2009	44
Şekil 27: Yıllara ve Sektörlere Göre TRB1 Bölgesi İstihdamının Türkiye İstihdamına Oranları, 2004-2009	44
Şekil 28: İstihdam Oranları, 2009.....	45
Şekil 29: TRB1 Bölgesi’nde Yıllara Göre İşsizlik ve İşgücüne Katılma Oranlarındaki Değişimler, 2005-2009	45
Şekil 30: TRB1 Bölgesi’nde ve Türkiye’de İstihdamın Sektörel Dağılımı, 2004-2009.....	46
Şekil 31: TRB1 Bölgesi’nde ve Türkiye’de Sektörel İstihdam Paylarında Yaşanan Değişimler, 2009	47
Şekil 32: TRB1 Bölgesi’nde Yıllara Göre Tarımsal İstihdam ve İşsizlik Oranı, 2004-2009	47
Şekil 33: Yıllara Göre TRB1 Bölgesi’nde Sektörel İstihdamın Değişim Oranları, 2005-2009	48
Şekil 34: Eğitim Durumuna Göre TRB1 Bölgesi’nde ve Türkiye’de İşsizlik Oranları, 2009	48
Şekil 35: TRB1 Bölgesi Sosyal Güvenlik Verileri.....	50
Şekil 36: Türkiye ve TRB1 Bölgesi Kişi Başına GSKD, 2004-2006.....	53
Şekil 37: TRB1 ve Türkiye’de Sektörlerin GSKD İçindeki Payları, 2004-2006.....	54
Şekil 38: TRB1 Bölgesi ve Türkiye’nin GSYH Büyüme Oranı, %, 1986-2001.....	55
Şekil 39: 100.000 Kişi Başına Düşen Kurulan Şirket ve Kooperatif Sayısı.....	58
Şekil 40: 100.000 Kişi Başına Düşen Kapanan Şirket ve Kooperatif Sayısı	58
Şekil 41: TRB1 Bölgesi Kamu Yatırımları, 2006-2009	64
Şekil 42: TRB1 Bölgesi Rekabetçilik Endeks ve Alt Endeks Değeri	67
Şekil 43 : Tarımsal Üretim Değerlerinin Türkiye’deki Payı (%), 2004-2008.....	80
Şekil 44: İllerin Tarımsal Üretim Değerlerinin TRB1’deki Ortalama Payı (%), 2001-2008	81
Şekil 45: TRB1 ve Türkiye’de Arazi Kullanım Durumu (%), 2005	83
Şekil 46: Arazi Kullanım Durumu (%), 2005.....	83
Şekil 47: Tarımsal Sulama Durumu (%), 2007	84
Şekil 48: Tarımsal Sulama Durumu (%), 2007	85

Şekil 49: Öncelikli Meyve Üretim Miktar ve Değerlerinin Türkiye'deki Payı (%), 2007..	89
Şekil 50: Bazı Hayvansal Ürünlerin Türkiye Üretimindeki Payları (%), 2007.....	93
Şekil 51: İllerin TRB1 Hayvansal Üretimindeki Payları (%), 2007.....	93
Şekil 52: Avcılık Yoluyla İstihsal Edilen Su Ürünlerinin Türkiye'deki Payı (%), 2008	95
Şekil 53: Ana Sektörler İhracat Rakamları (1.000 \$), 2009	106
Şekil 54: Kuru Meyve ve Mamulleri Hariç Ana Sektörler İhracat Rakamları (1.000 USD), 2009	107
Şekil 55: Banka Şubesi Sayıları, 2001-2009	110
Şekil 56: TRB1 Mevduat Hacminin Türkiye İçindeki Payı, 2005-2009.....	111
Şekil 57: TRB1 Kredi Hacminin Türkiye İçindeki Payı, 2005-2009	112
Şekil 58 : Kredi Kullanım Yüzdeleri, 2009.....	113
Şekil 59: Bagaj, Kargo, Posta Yük Trafığı (Ton), 2008-2009	114
Şekil 60: Turizm Gelişim Alanları	119
Şekil 61: TRB1 Mekansal Analizi.....	128
Şekil 62: Karayolu Uzunlukları, 2010.....	134
Şekil 63: Havaalanı Yolcu Sayıları Yıllık Değişim Oranları, 2008-2009.....	139
Şekil 64: Tüm Uçak Sayıları Yıllık Değişim Oranları, 2008-2009.....	140
Şekil 65: TRB1 Bölgesi Haberleşme Verilerinin Türkiye Verilerine Oranı, 2009	142
Şekil 66 : DOKAB Tarafından Dağıtılan Hibelerin İllere Göre Dağılımı (%), 2010	177

HARİTA LİSTESİ

Harita 1: İBBS Düzey 2 Bölgeleri	12
Harita 2: TRB1 Bölgesi İlçeleri.....	13
Harita 3: Türkiye Rekabet Edebilirlik Haritası.....	68
Harita 4: Deprem Bölgeleri	126
Harita 5: Ulaşım Ağı	131
Harita 6: Karayolları Ağı.....	132
Harita 7: Demiryolları Ağı	137
Harita 8: Türkiye’de Kömür Rezervleri	147
Harita 9: Barajlar ve Göletler	154
Harita 10: Yağış Durumu (mm).....	155

1. BÖLGE PLANI TANIMI VE HAZIRLANMASI

1.1. Bölge Planı Tanımı

Ekonomik, sosyal, teknik ve çevresel yönleri ile bir bütün olan kalkınma sürecinde, bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması için kaynak ve imkânların tespit edilmesi ve bu tespitler doğrultusunda bölgesel gelişme politikalarının oluşturulması gerekmektedir. Bu ihtiyaca yönelik yürütülen bölgesel planlama süreci, bölgedeki paydaşlarca bölgenin tanınmasını, ortak bilinç ve amaç geliştirilmesini sağlayan, bölge içinde ve dışında işbirliğini yönlendiren bir süreçtir. Bölge planı ise ortak kalkınma bilinciyle, bölge kaynaklarının kalkınma amaçlarına ulaşmak üzere nasıl harekete geçirileceğini göstererek, bu kaynakların kalkınmayı tetikleyecek alanlara sevk edilmesi için bir rehber vazifesi görmektedir.

Günümüzde bölgesel politikaların temel iki stratejik hedefi bölgesel rekabet edebilirliğin artırılması ve gelişmişlik farklarının azaltılmasıdır (Kara, 2010). Bu hedefler doğrultusunda bölge planları; bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının giderilmesi, yoksulluk ve gelir dengesizliğinin azaltılması, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi ve ulusal kalkınma planlarının öncelikleri ile mekânsal boyutlarının bütünleştirilmesi amacıyla hazırlanmaktadır.

Bölge planlama anlayışına göre, bölge planının orta ve uzun vadeli bir perspektifle ortaya konması gerekmektedir. TRB1 2010-2013 Bölge Planı Fırat Kalkınma Ajansı koordinasyonunda, **katılımcılık** esasıyla yerel aktörlerin birlikte karar aldığı ve birlikte hareket ettiği sosyal bir süreç neticesinde hazırlanmıştır. Bölge Planı, değişen koşulları büyük ölçüde tolere edebilecek şekilde **esnek** stratejiler ve uygulamalar içermektedir. Bölge Planı ile belirlenen vizyona ulaşmak için bölge kaynaklarının katma değeri ve çarpan etkisi yüksek sonuçlara odaklanması beklenmektedir. Bu doğrultuda bölge planlarının, hem hedef ve stratejilerin belirlenmesinde **seçici** ve sürekliliği olan bir kalkınma yönetimi aracı haline gelmesi için **dinamik** bir şekilde hazırlanması gerekmektedir.

Bölge planlama sürecinde, orta ve uzun vadeli hedeflere sınırlı kaynaklarla ulaşılabilmesi açısından **stratejik planlama** yaklaşımı benimsenmektedir. Ayrıca sektörler arası tamamlayıcılık ile sinerjiye önem veren ve bölgenin özelliklerine uygun yeni politika ve uygulama mekanizmaları geliştirilerek yerel aktörlerin bilgi ve deneyimlerini **yenilikçi** uygulamalara yönlendiren bölge planlarında, rekabet edebilirlik açısından markalaşma ve kümelenme gibi politikalar da ön plana çıkmaktadır.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ve kalkınma ajanslarının işbirliği ile tüm bölgelerin gelişme stratejileri ve planlarının tamamlanarak, planlama hiyerarşisinin ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerdeki planlama araçları ve standartlarının belirlenmesi, planların birbirleriyle uyumunun sağlanması büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, ulusal düzeyde etkin bir eşgüdüm ve denetim mekanizması oluşturulması, alt ölçekli plan ve stratejilere genel bir çerçeve çizilmesi, yerel ve merkezi kuruluşlar arasında görev, yetki ve sorumlulukların tanımlanması, planların yönetimi ve denetimi için bütüncül bir sistem oluşturulması planlanmaktadır.

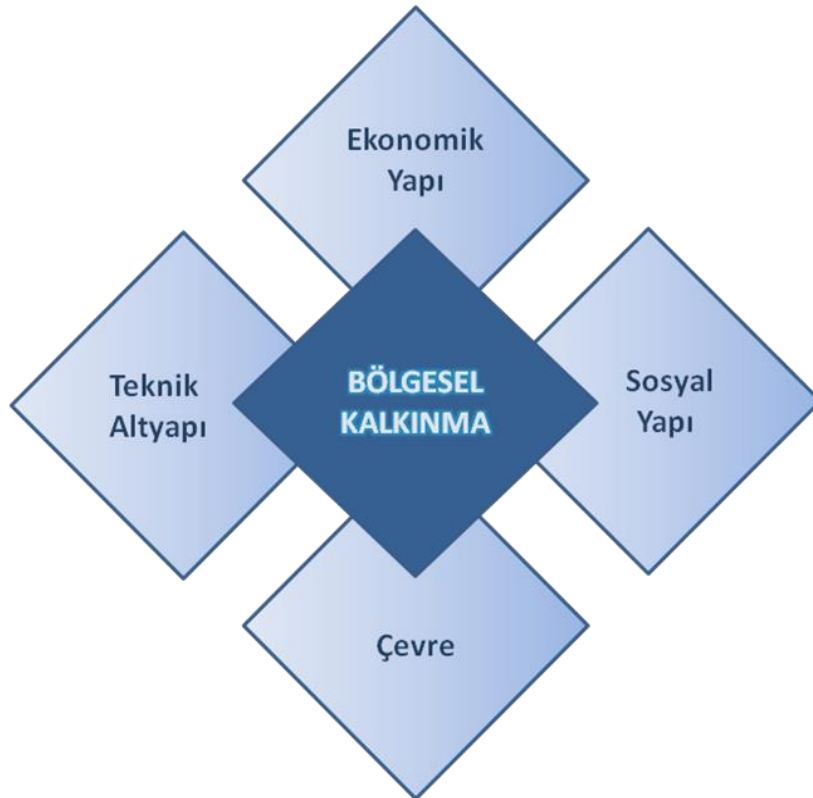
1960'lı yılların başında 1. Kalkınma Planı'yla oluşturulmuş ve sonraki yıllarda Doğu Anadolu Projesi'nin (DAP) de temelini oluşturan Keban Projesi TRB1 odaklı bir bölgesel kalkınma planı olarak değerlendirilebilir. Çeşitli dönemlerde bölgesel kalkınma amaçlı hazırlanan diğer planlar; Doğu Marmara Planlama Projesi, Antalya Projesi, Çukurova Bölgesi Projesi, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi, Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (DOKAP) ve Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi'dir. Ancak son yıllara kadar anılan bölgesel kalkınma projelerinden GAP dışında kalanlar kapsamlı bir uygulama şansı bulamamıştır (DPT, 2004).

Fırat Kalkınma Ajansı gerek bölge içindeki gerekse bölge dışındaki paydaşların katılımıyla, TRB1 Bölgesi için ilgili ulusal ve bölgesel kalkınma planlarıyla uyumlu, 2010-2013 yıllarını kapsayan bölge planını hazırlamıştır. Bölge Planı ile, bölgenin paydaşlarca daha iyi tanınması, katılımcılık kültürünün geliştirilmesi, farklı idari birimlerde ve illerde bulunan aktörlerle ortak bir plan etrafında sinerji oluşturulması, ortak hedefler ve uygun politikalar belirlenmesi, bölgenin üstün olduğu alanların belirlenerek uzmanlaşmanın sağlanması ve değişen koşullara daha kolay uyum sağlanması amaçlanmıştır.

1.2. Bölge Planı Hazırlama Yöntemi ve Süreci

TRB1 2010-2013 Bölge Planı hazırlık çalışmaları zaman, kaynak ve kapsam planlaması yapılarak, bir proje mantığı ile yürütülmüş ve yönetilmiştir. Bu kapsamda yaklaşık 4 ay olarak öngörülen proje süresi yapılacak bilgi toplama çalışmaları, çalıştay, odak grup toplantıları vb. etkinlikler için düzenlenen bir iş-zaman çubuk grafiği ile çizelgelenmiş, insan ve mali kaynak planlaması yapılmış, sürece katılacak paydaşlar katılımçılık merdiveni esasıyla sınıflandırılmıştır. Bu sürece ait iş-zaman grafiği, proje ekibi, projede aksayan yönler ve alınan tedbirler gibi çeşitli bilgi ve belgeler oluşturulmuştur.

Stratejik bir bölge planı; şu anda içinde bulunduğumuz durumdan (mevcut durum), gelecekte ulaşmak istediğimiz duruma (vizyon) nasıl ulaşılacağını gösteren plan niteliğindedir. TRB1 2010-2013 Bölge Planı'nda bu süreç, Şekil 1'de görüldüğü üzere, "Sosyal Yapı", "Ekonomik Yapı", "Teknik Altyapı" ve "Çevre" olmak üzere dört temel başlık kapsamında incelenmiştir.

Şekil 1: Bölge Planı Yapısı

Genel bir yaklaşımla planlama süreci mevcut durumun analizi, vizyon oluşturma, amaç, hedef ve stratejileri belirleme, program uygulama ve izleme-değerlendirme aşamalarından oluşan bir dögüdür.

Şekil 2: Bölge Planlama Dögüsü

Bu kapsamda TRB1 2010-2013 Bölge Planı ile öncelikle bölge planlama dögüsünün ilk adımı olan ve stratejik planlama sürecinin de temelinde yer alan mevcut durum analizi ile geleceğe yönelik amaç, hedef ve stratejiler geliştirebilmek için bilinmesi gereken “Neredeyiz?” sorusunun cevabı aranmıştır. Mevcut durum analizinde geçmiş performansın değerlendirilmesinin yanı sıra bölgenin hangi kaynaklara sahip olduğu ya da hangi yönlerinin eksik olduğu ortaya konmuş ve olumlu ya da olumsuz dışsal gelişmeler değerlendirilmiştir.

Bu kapsamda öncelikle 9. Kalkınma Planı, DAP Ana Planı, Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri, Türkiye Turizm Stratejisi (2023), Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, Doğu İlleri Kalkınma Birliği (DOKAB) ve IPA Rekabet Edebilirlik Bileşeni gibi üst ölçekli planlar ve uygulamalar; sonrasında ise düzey 2 ve düzey 3 seviyelerinde yapılmış plan ve programlar (stratejik planlar, tarım master planları vb.) incelenmiştir. Bahsedilen plan ve programların yanı sıra çeşitli kurum ve kuruluşlar ile kişiler tarafından yapılan

ampirik ve akademik çalışmalar, bölgede yürütülen projeler çerçevesinde hazırlanan dokümanlar ile proje çıktıları da incelenmiştir.

Bu aşamada mevcut durum ve analizi, aşağıda belirtilen dört ana başlık ve bunların alt başlıkları kapsamında incelenmiştir:

- Sosyal Yapı: Nüfus, eğitim, sağlık, kültür, spor, kurumsal yapı, sivil toplum, sosyal hizmetler, kadının konumu, engellilerin konumu, istihdam, çalışma hayatı ve sosyal güvenlik.
- Ekonomik Yapı: Gayri safi yurtiçi hâsıla ve gayri safi katma değer, ekonomik faaliyetler, rekabetçilik, Ar-Ge faaliyetleri ve inovasyon, işbirliği, kümelenme, bölgede kullanılan teşvikler, tarım, sanayi ve hizmet sektörleri.
- Teknik Altyapı: Kentsel altyapı ve üstyapı, yerleşme ve yapılaşma, ulaştırma, iletişim, enerji.
- Çevre: Coğrafi yapı, iklim, doğal kaynaklar, çevre kirliliği.

Mevcut durum ve analizi çerçevesinde ikincil veriler toplanmış ve incelenmiştir. İkincil veriler, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının ve meslek odalarının internet sitelerinden, faaliyet ve istatistik raporlarından, illerin mevcut çevre durum raporlarından yararlanılarak, yayınlanmamış veriler ise ilgili kurumlardan resmi yazı ile bilgi edinme veya kurum ziyaretleri yoluyla elde edilmiştir. Edinilen tüm veriler derlenerek il, bölge ve Türkiye ölçeğinde değerlendirilmiştir. Daha çok istatistikî göstergeler üzerinde durulmuş, bölgesel veriler Türkiye ile mukayeseli biçimde değerlendirilerek bölgenin potansiyelleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Bölge Planı'nın tüm bölge halkı ve paydaşlar tarafından sahiplenilmesi ve özümsemi amacıyla, katılımcılık merdiveninin düzeyleri dikkate alınarak bölge içi ve dışından, Bölge Planı hazırlığına katkı sağlayabilecek paydaşları kapsayacak dinamik bir paydaş veri tabanı oluşturulmuştur. Belirlenen paydaşlarla 26 Mayıs 2010 tarihinde Malatya'da, 28 Mayıs 2010 tarihinde Bingöl'de, 7 Haziran 2010 tarihinde Tunceli'de ve 8 Haziran 2010 tarihinde Elazığ'da birer çalıştay yapılmış olup, çalıştaylarda paydaşlar öncelikle, katılımcılık anlayışı ve Bölge Planı konularında bilgilendirilmişlerdir. Ardından TRB1 2010-2013

Bölge Planı çalışmalarında kullanılmak üzere Fırat Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan Paydaş Anketi ve GZFT analizi formlarının uygulamaları gerçekleştirilmiştir.

GZFT analizi formu bölge planı hazırlığı için belirlenen Sosyal Yapı, Ekonomik Yapı, Teknik Altyapı ve Çevre konularında paydaşların bölgenin güçlü yönleri, zayıf yönleri ve bölgeyi gelecekte etkilemesi muhtemel fırsat ve tehditleri belirleyebilecekleri tarzda hazırlanmıştır.

Paydaş Anket Formu ise bölge planı hazırlığı için belirlenen Sosyal Yapı, Ekonomik Yapı, Teknik Altyapı ve Çevre başlıkları kapsamında paydaşların aşağıdaki içerikte görüşlerini aktarabilecekleri biçimde hazırlanmıştır.

- (a) Paydaşların belirlenen alanlarda ne ölçüde bilgi sahibi oldukları
- (b) Sunulan konuların bölge gelişimi açısından stratejik önem düzeyi
- (c) Konulara ilişkin bölgenin mevcut başarı algısı
- (d) Konuların bölgesel gelişme açısından önem ve öncelik düzeyi
- (e) İyileştirme gereken konuların geliştirilme düzeyi
- (f) İlgili konular nasıl geliştirileceğine ilişkin strateji önerileri

Ayrıca bölge planında yer alacak ve bölgesel gelişme için daha sonra belirlenecek amaç, hedeflere ve stratejilere yol gösterici niteliğindeki vizyon ifadesinin oluşturulması için de paydaşların talep ve önerilerini sunmalarına olanak sağlayacak sorulara anket formunda yer verilmiştir. Bölge planında “amaçlar, hedefler ve stratejilerin belirlenmesi aşamasında kullanılmak üzere anket formunda paydaşlara açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Bu bağlamda, anket formu paydaşların planlamaya esas teşkil eden dört eksenin kapsamına giren temel konu başlıklarına yönelik bölgesel strateji önerilerini ifade edecekleri tarzda tasarlanmıştır.

Çalıştaylara toplam 198 kişi katılmış ve 327 adet GZFT formu ve paydaş anketi uygulanmıştır. Çalıştaylarda ayrıca katılımcıların, GZFT formunda ve paydaş anketinde yer almayıp bölge planı hazırlığı sürecinde faydalı olacağını düşündükleri görüş ve önerileri kendilerine söz hakkı verilmek suretiyle sözel olarak alınmış ve bu amaçla katılımcıların yaptıkları katkılar raportörler aracılığıyla elektronik ortamda kayıt altına alınarak ileride kullanılacak veriler haline dönüştürülmüşlerdir. Çalıştaylar vasıtasıyla ulaşılamayan bazı paydaşlar ziyaret edilerek mülakatlar şeklinde anket ve GZFT analizi

uygulamaları da gerçekleştirilmiştir. Paydaş anketi ve GZFT formuyla elde edilen bilgilere ek olarak bölge illerinde bölgeyi veya bulunduğu ilin olanaklarını iyi tanıyan, bölge planının hazırlanmasına vereceği bilgi ve önerilerle katkı sağlayacağı düşünülen önemli paydaşlarla mülakatlar gerçekleştirilerek gereksinim duyulan diğer birincil veriler elde edilmiştir. Saha ziyaretleri esnasında yapılan gözlemlerle de çeşitli bilgilere ulaşılmıştır.

Çalıştaylar, mülakatlar ve saha ziyaretlerinden elde edilen nicel veriler istatistiksel analiz programları kullanılarak analiz edilmişlerdir. Öncelikle bölgenin GZFT analizi yapılarak bölge planında bir sonraki aşama olarak gerçekleştirilecek vizyon ifadesi ve amaçların belirlenmesine veri teşkil edecek bölgenin güçlü-zayıf yönleri ve fırsat-tehditleri taslak olarak ortaya çıkartılmıştır. Daha sonra, paydaş analiz formlarından elde edilenler başta olmak üzere toplanan birincil veriler ve mevcut durum analizinde incelenen ikincil veriler bir bütün halinde esas alınarak “Vizyon” ifadesi tanımlanmış ve vizyona ulaşmaya ve bölgenin gelişmesine olanak sağlayacak “Amaçlar” belirlenmiştir. Bu amaçlar bölgede etki düzeyi yüksek olan önemli paydaşların ve uzmanların görüşlerine başvurularak uygunluk, kapsam ve ifade ediliş tarzları açısından değerlendirilerek bölge planında yer alması uygun bulunan 6 amaç biçiminde ifade edilmiştir. Tanımlanan amaçların gerçekleştirilmesini sağlayacak “Hedefler” ve hedeflere ulaşılmasına imkan tanıyacak “Stratejiler” planlamanın önceki aşamalarında oluşturulan/kullanılan birincil ve ikincil veriler esas alınarak belirlenmiştir. TRB1 2010-2013 Taslak Bölge Planı ile ortaya konan mevcut durum tespiti ve analizi ile vizyon, amaç, hedef ve stratejilere yönelik paydaşların görüş ve önerilerinin alınabilmesi ve revizyon gereksinimlerinin belirlenebilmesi için Odak Grup Toplantıları yapılmıştır.

Odak Grup Toplantıları’nda dört ana başlığa yönelik kurulan ve ortalama 12 paydaştan oluşan “Sosyal Yapı Odak Grubu”, “Ekonomik Yapı Odak Grubu”, “Teknik Altyapı Odak Grubu” ve “Çevre Odak Grubu” ile birlikte taslak Bölge Planı değerlendirilmiştir. 24 Haziran 2010 tarihinde Elazığ’da paralel oturumlar şeklinde gerçekleştirilen Odak Grup Toplantıları sonrasında ise Bölge Planı kapsamında oluşturulan GZFT analizi, vizyon, amaç, hedef ve strateji çalışmaları güncellenmiş ve Bölge Planı’nın tamamı Kalkınma Kurulu’na sunulmuştur. Söz konusu çalıştaylara, odak grup toplantılarına ve Kalkınma Kurulu Toplantısı’na katılarak Bölge Planı hazırlama sürecine katkı sunan paydaşlar Ek 2’de verilmiştir.

Bölge Planı çalışmasının son aşaması olan “İzleme, Değerlendirme ve Performans Ölçümü” aşamasında Bölge Planı’nın uygulanması, uygulamaya yönelik koordinasyonun sağlanması ve uygulamaların izlenmesi - değerlendirilmesi süreçleri tanımlanmış ve bu süreçte kullanılacak göstergeler ile ilgili kurum/kuruluşlar belirlenmiştir. Ayrıca Bölge Planı’nın en etkin şekilde uygulanmasına yönelik Fırat Kalkınma Ajansı’nın üstleneceği rol ifade edilmiştir. Bu kapsamda oluşturulan nihai taslak Fırat Kalkınma Ajansı’nın web sitesinde yayınlanmıştır; kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarından resmi yazıyla görüşleri istenmiştir. Paydaşlardan alınan öneriler doğrultusunda plana son hali verilmiştir.

Bölge Planı ile belirlenen bölgenin vizyonu, stratejik amaçları, hedef ve stratejilerinin uygulamaya aktarılması için programlar oluşturulacaktır. Söz konusu programlar, Bölge Planı’nın işlerlik kazanması açısından önem arz etmekte olup bölgedeki tüm paydaşlar için bölge kaynaklarının kalkınma amaçlarına ulaşmak üzere, ortak kalkınma bilinciyle nasıl harekete geçirileceğine yönelik bir rehber görevi görecektir. Programların uygulamaya aktarılmasıyla birlikte izleme ve değerlendirme süreci de başlayacak olup, bu süreçteki geri bildirimlerle Bölge Planı sürekli güncellenerek döngünün devamı sağlanacaktır.

1.3. Paydaş Analizi Çalışması Temel Bulguları

TRB1 Bölgesi’nde yapılan anket çalışması ile paydaşlara Bölge Planı’nda yer alan dört temel başlık kapsamında yer alan aşağıdaki alanlarda önermeler yöneltmiş; bu konular hakkında ne düzeyde bilgi sahibi oldukları ve bu konuların bölge kalkınması açısından ne ölçüde önem taşıdığı sorulmuştur. Ayrıca bölgenin kalkınması açısından aşağıdaki alanların hangilerinde, ne ölçüde bir iyileştirme yapılması gerektiğine yönelik önermeler de paydaşlara sorulmuştur.

- Nüfus
- Eğitim
- Sağlık
- Kültür
- Kadın ve Aile
- Tarım Sektörü
- Sanayi Sektörü
- Hizmet Sektörü
- Finansal Altyapı
- Ulaştırma
- Kentsel Yerleşme
- Kırsal Yerleşme
- Haberleşme
- Enerji
- Coğrafya
- Doğal Kaynaklar
- İklim
- Su Kullanımı

- İstihdam, Çalışma Hayatı ve Sosyal Güvenlik
- Kentsel ve Kırsal Altyapı
- Çevre Kirliliği
- Toprak ve Arazi Kullanımı

Paydaş Analizi kapsamında uygulanan anket soruları ve istatistikî analiz sonuçları Ek 3'te verilmiş olup bu bölümde sadece sonuçlar ve değerlendirmeler özetlenmiştir. Ankette yer alan ilk bölümde paydaşlara hangi konularda ne düzeyde bilgi sahibi olduklarına dair yöneltilen önermelere verilen cevaplar incelendiğinde bölgeye ilişkin öncelikli olarak iklim, coğrafya, nüfus ve eğitim konularında paydaşların büyük ölçüde bilgi sahibi oldukları görülmüştür. Paydaşların büyük ölçüde bilgi sahibi oldukları diğer konular arasında sırasıyla ulaştırma, çevre kirliliği, kültür ve sanayi yapısına ilişkin konular bulunmaktadır. Paydaşlar diğer konulara göre bölgenin finansal altyapısına dair daha az bilgi sahibi olduklarını ifade etmişlerdir. Yine paydaşların orta düzeyde bilgi sahibi oldukları konular arasında hem kentsel ve kırsal altyapı hem de kırsal yerleşme konuları bulunmaktadır. Anketteki önermelerden elde edilen verilere göre kadın ve aile konusunda da paydaşların orta düzeyde bir bilgiye sahip oldukları görülmektedir.

İkinci bölümde bu konuların bölgenin kalkınmasında oynadığı rollere ilişkin bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde paydaşların eğitim, istihdam, çalışma hayatı ve sosyal güvenlik konularını bölgenin kalkınmasına büyük ölçüde katkı sağlayacak öncelikli konular olarak gördükleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bu konuları ulaştırma ile enerji ve sanayi sektörü takip etmiştir. Paydaşlar bölgenin kalkınması baz alındığında bölgenin iklim koşullarını, kırsal yerleşimini, nüfusunu ve coğrafyasını diğer konulara göre orta düzeyde önemli konular içinde saymaktadırlar.

Ankette paydaşlara yöneltilen bir diğer soru ile 22 konu için paydaşların bölgedeki mevcut durumu nasıl değerlendirdikleri tespit edilmeye çalışılmış ve bölgenin bu konulardan hangilerinde iyi/başarılı olduğunu belirlemeleri istenmiştir. Verilen cevapların aritmetik ortalamaları incelendiğinde paydaşların beş konu dışında (sağlık, haberleşme, coğrafya, iklim, enerji) diğerlerinde mevcut uygulamalardaki başarı düzeyini düşük buldukları tespit edilmiştir. Belirlenen konularla ilgili bölgedeki iyi/başarılı bulunan uygulamalar sıralanmak istenildiğinde ilk sırayı haberleşmenin aldığı bunu sağlık uygulamaları, ardından coğrafya ve iklim konularının izlediği görülmektedir. Mevcut uygulamalar

açısından düşük ölçüde başarılı bulunan konular ise kentsel ve kırsal altyapı çalışmaları, sanayi sektörü, finansal altyapı ve kırsal yerleşmedir. Bölgenin kalkınması dikkate alındığında sanayi sektörü önemli görülen konular arasında yer almasına rağmen bölgede sektörün başarı düzeyinin düşük olması sanayi sektörü ile ilgili iyileştirme yapılmasının gerekliliğine işaret etmektedir.

Paydaşlara yöneltilen “Bölgenin kalkınması açısından iyileştirilmesini öncelikli bulduğunuz konuları sıralayınız” önermesine verilen cevaplara göre paydaşlar kalkınmada en öncelikli iyileştirme yapılması gerekli alan olarak eğitimi ilk sırada değerlendirmişlerdir. Eğitimi sırasıyla istihdam, çalışma hayatı ve sosyal güvenlik alanları izlemektedir. Sanayi sektörü, tarım sektörü ve sağlık konuları ise iyileştirilmesi önerilen alanlar arasında yer almaktadır. Bölgede diğer alanlara oranla iyileştirme yapılması gerekliliği bakımından en az öncelikli konular olarak ise kırsal yerleşme, çevre kirliliği, haberleşme ve nüfus ortaya çıkmıştır.

Bölge kalkınmasına yönelik hazırlanan anketteki bir diğer soru “Bölgenin kalkınması açısından söz konusu alanlara ilişkin ne ölçüde iyileştirmeler yapılması gerektiğini belirtiniz” sorusudur. Bu önermeye verilen cevaplar incelendiğinde ilk sırada kırsal yerleşme, istihdam, çalışma hayatı ve sosyal güvenlik ve sanayi sektörü alanları yer almaktadır. Büyük ölçüde iyileştirmelerin olması gereken diğer alanlar sırasıyla eğitim, tarım sektörü, kentsel yerleşme, finansal altyapı, kentsel ve kırsal altyapı, hizmet sektörü, toprak ve arazi kullanımı, su kullanımı şeklinde devam etmektedir. Paydaşlar orta düzeyde iyileştirme yapılması gerekli konular olarak da nüfusu, haberleşmeyi ve kadın-aile ilişkisini göstermektedirler.

Bu soruların yanı sıra bölgenin kalkınmasına yönelik stratejilerin 22 alandan hangilerine ait ve neler olabileceği ile bölgenin vizyon ifadesinde bulunması gereken kavramlar sorulmuştur. Bu açık uçlu sorulara verilen cevaplar bilgisayar ortamında derlenerek gruplandırılmış; mevcut durumun ortaya konması ve analiz edilmesi ile vizyon, amaç, hedef ve stratejilerin oluşturulması aşamalarında ikincil verilerle birlikte değerlendirilmiştir.

2. MEVCUT DURUM VE ANALİZİ

Türkiye'nin dünyadaki konumunun hızla gelişmesi, TRB1 Bölgesi'nin küresel konumu için de belirleyici olmaktadır. Orta Doğu ülkeleriyle ilişkilerde yaşanan olumlu gelişmelerin antlaşmalarla somutlaşması bölgenin konumu itibariyle dış ticaretini geliştirmesi için uygun bir ortam oluşturmaktadır. Fakat Bingöl iline ait 1,8 milyon USD değerindeki ihracatın %4'ü, Elazığ iline ait 67 milyon USD ihracatın %7'si, Malatya iline ait 268 milyon USD değerindeki ihracatın yalnızca %5'inin Irak, İran ve Suriye ülkelerine yapıldığı dikkate alındığında bu avantajın henüz tam olarak değerlendirilemediği görülmektedir.

AB'ye katılım sürecinde müktesebata uyum ve belirlenen politikaların yürütülmesi kapsamında TRB1 Bölgesi'nde de önemli değişiklikler meydana geleceği öngörülmektedir. Öncelikle AB tarafından sağlanan hibe destekleri ve gelecekteki fonlar bölge için büyük önem taşımaktadır. Ayrıca üyelik sürecinde gerçekleşmekte olan yapısal reformlar bölgenin kalkınması için gereken altyapıyı destekler niteliktedir. Uzun vadede AB ülkeleriyle olan ilişkilerde yaşanan değişimin yatırım potansiyelini güçlendirmesi ve bu durumun bölgeye yansması da beklenen olumlu gelişmelerdendir. Bununla birlikte, üyelik sürecinde bazı politikalarla uyumun Türkiye ve bölge için önemli riskler barındırdığı da değerlendirilmektedir. Özellikle bölge için büyük önem arz eden tarım sektörünün rekabet edebilme kapasitesinin uyum süreci işletilirken göz ardı edilmemesi önem arz etmektedir.

Bu konjonktürde TRB1 Bölgesi'nin dünyadaki konumu değerlendirildiğinde, AB üyeliği ve komşu ülkeler başta olmak üzere yabancı devletlerle geliştirilen iyi ilişkilerin bölgeye sosyal ve ekonomik açılardan önemli katkılar sağlayabilecek fırsatlar niteliğinde olduğu, Dünya Ticaret Örgütü ve AB müzakereleri çerçevesinde tarım sektörünün dışa karşı daha korumasız hale gelecek olmasının ise bölge açısından önemli bir risk oluşturduğu değerlendirilmektedir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum süreci doğrultusunda, 2002/4720 no'lu kararname gereğince, DPT ve TÜİK tarafından üç ayrı düzeyde İstatistikî Bölge Birimi oluşturulmuştur. Buna göre Düzey 1 olarak 12, düzey 2 olarak 26 ve Düzey 3 olarak da 81

İstatistikî Bölge Birimi tanımlanmıştır. Söz konusu sınıflandırma Harita 1’de verilmiştir. Bingöl, Elazığ, Malatya ve Tunceli illerinden oluşan TRB1 Bölgesi, TRB olarak isimlendirilen Düzey 1 Ortadoğu Anadolu Bölgesi’nde yer almaktadır.

Harita 1: İBBS Düzey 2 Bölgeleri

TRB1 Bölgesi, DAP kapsamı içinde yer almaktadır. DAP çerçevesinde belirlenen dört cazibe merkezinden ikisi olan Malatya ve Elazığ bölgede yer almaktadır. DAP kapsamındaki bölgeler içinde önemli bir konuma sahip olan TRB1 Bölgesi'nin, DAP'ın hayata geçmesiyle birlikte daha da önem kazanacağı öngörülmektedir.

TRB1 Bölgesi, Türkiye yüzölçümünün yaklaşık %4,7'sini, ülke nüfusunun ise 2009 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre %2,3'ünü oluşturmaktadır. Türkiye'nin doğusunda yer alan bölge, talep merkezlerine ve limanlara görece uzaktır. Bunlar, bölgede ekonominin gelişmesini engelleyen önemli faktörlerdir. DPT tarafından 2003 yılında yayınlanan “İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması” çalışmasına göre 81 il içinde Elazığ 36., Malatya 41., Tunceli 52., Bingöl 76. sırada yer almıştır. Kişi başına düşen gayri safi katma değer bakımından 26 bölge içinde bölge 20. sırada yer almaktadır (TÜİK, 2010c). Bölgenin ülkeye ekonomik katkısının ortalamadan düşük olduğu bu göstergelerden anlaşılmaktadır.

Harita 2’de görülmektedir. Bingöl’de Adaklı, Genç, Karlıova, Kiğı, Solhan, Yayladere, Yedisu ve Merkez olmak üzere 8 ilçe; Elazığ’da Ağın, Alacakaya, Arıcak, Baskil, Karakoçan, Keban, Kovancılar, Maden, Palu, Sivrice ve Merkez dâhil 11 ilçe, Malatya’da Akçadağ, Arapgir, Arguvan, Battalgazi, Darende, Doğanşehir, Doğanyol, Hekimhan, Kale, Kuluncak, Pütürge, Yazıhan, Yeşilyurt ve Merkez dâhil 14 ilçe; Tunceli’de; Çemişgezek, Hozat, Mazgirt, Nazimiye, Ovacık, Pertek, Pülümür ve Merkez olmak üzere 8 ilçe bulunmaktadır. İlçelerin 872 ilçe içindeki sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamaları ise Tablo 1’de verilmiştir.

Harita 2: TRB1 Bölgesi İlçeleri

Tablo 1: İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıraları, 2004

36. ELAZIĞ		41. MALATYA	
Merkez	71	Merkez	37
Ağın	233	Yeşilyurt	353
Keban	323	Arapgir	437
Kovancılar	429	Battalgazi	493
Karakoçan	599	Hekimhan	598
Maden	615	Darende	627
Alacakaya	626	Doğanşehir	654
Sivrice	687	Akçadağ	675
Baskil	691	Kuluncak	708
Palu	757	Yazıhan	731
Arıcak	831	Kale	744
		Arguvan	748
		Doğanyol	750
		Pütürge	823
52. TUNCELİ		76. BİNGÖL	
Merkez	97	Kiğı	276
Hozat	340	Merkez	344
Ovacık	377	Yayladere	414
Pülümür	432	Yedisu	779
Nazımiye	510	Genç	800
Çemişgezek	518	Solhan	819
Pertek	586	Karlhova	820
Mazgirt	711	Adaklı	841

KAYNAK: DPT, 2004.

Tablo 1’de verilen bölge ilçelerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması incelendiğinde il merkezleri ve ilçeler arasındaki önemli düzeyde sosyo-ekonomik gelişmişlik farklılıkları göze çarpmaktadır. Bu farklarının en belirgin şekilde gözlemlendiği il Malatya’dır. Malatya il merkezi, gelişmişlikte 37. sırada yer almasına rağmen, ilçelerin en gelişmiş olan Yeşilyurt, ancak 353. Sırada, Pütürge ise 823. sırada yer alabilmektedir. Diğer bir dikkat çekici husus ise, Bingöl şehir merkezinin, Kiğı ilçesinden ve gerek bölgedeki gerekse bölge dışındaki pek çok ilçeden daha az gelişmiş olmasıdır. İl merkezlerindeki gelişmenin ilçelere yayılmaması ve bazı merkez ilçelerin diğer ilçelerden daha az gelişmiş olması durumları bölge içi gelişmişlik farklarının yüksekliğini ortaya koymaktadır.

Bölgedeki il ve ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik bakımından daha üst sıralara yükselmesi ve bölgesel kalkınmanın sağlanması için Bölge Planı ile belirlenen vizyon kapsamındaki amaç ve hedeflere ulaşmayı sağlayacak stratejilerin belirlenmesi

gerekmektedir. Bu stratejilerin etkin bir şekilde geliştirilebilmesi için de ilk olarak mevcut durum tüm yönleriyle analiz edilmiştir. Bu bölümde TRB1 Bölgesi'nin hangi kaynaklara sahip olduğu, hangi yönlerinin eksik olduğu ortaya konmuş ve olumlu ya da olumsuz dışsal gelişmeler değerlendirilmiştir. Bu kapsamda mevcut durum sosyal yapı, ekonomik yapı, teknik altyapı ve çevre açılarından dört ana başlık altında incelenmiştir.

2.1. Sosyal Yapı

Sosyal yapı başlığı altında; bölgenin genel nüfus yapısı, sağlık hizmetleri ve sağlık altyapısı, bölgenin kültürel durumu, istihdam, çalışma hayatı ve sosyal güvenlik, spor faaliyetleri, kurumsal yapılar ve sivil toplum örgütlenmeleri, sosyal hizmetler, kadının konumu ve özürliülerin aktif hayata katılım olanakları, konularında TRB1 Bölgesi'nin mevcut durumu detaylı bir şekilde incelenmiştir.

2.1.1. Nüfus

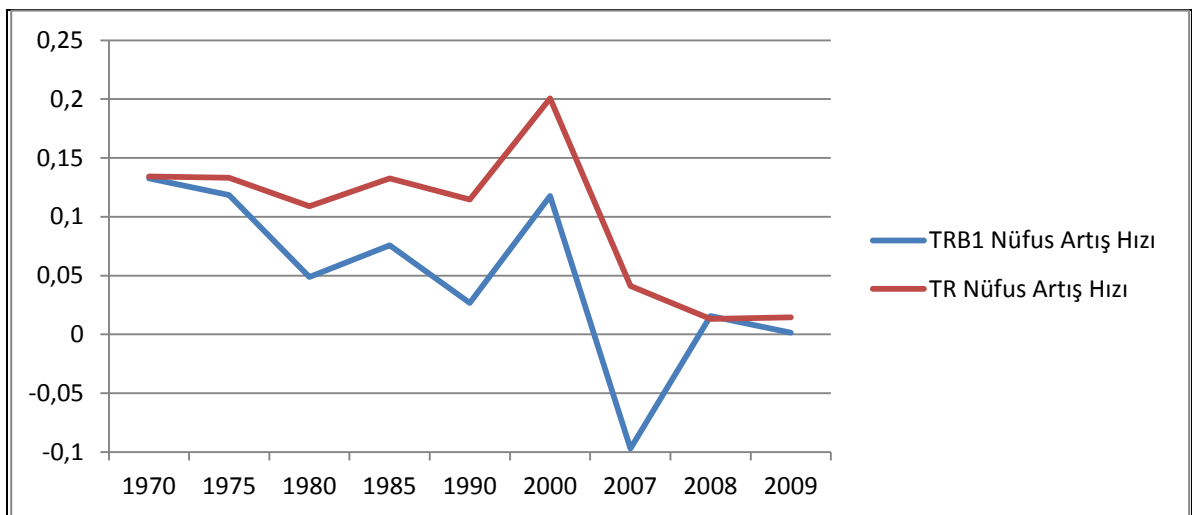
Ortadoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan TRB1 Bölgesi 35.916,6 km² olan yüzölçümü ile toplam ülke yüzölçümünün %4,7'sini oluşturmaktadır. 2009 yılı ADNKS verilerine göre 1.626.357 kişilik nüfusu ile Türkiye nüfusunun %2,3'ünü oluşturan bölgede, Malatya 736.884 kişi ile en yüksek nüfusa sahip ildir. Bölgede en düşük nüfusa sahip olan il 83.061 kişilik nüfusu ile Tunceli'dir.

Tablo 2: TRB1 Bölgesi İllerinin Nüfusu, 1970-2009

Yıllar	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	TRB1 Nüfus Artış Hızı	TR Nüfus Artış Hızı
1970	177.951	376.915	510.979	157.293	1.223.138	35.605.176	13%	13%
1975	210.804	417.924	574.558	164.591	1.367.877	40.347.719	12%	13%
1980	228.702	440.808	606.996	157.974	1.434.480	44.736.957	5%	11%
1985	241.548	483.715	665.809	151.906	1.542.978	50.664.458	8%	13%
1990	250.966	498.225	702.055	133.143	1.584.419	56.473.035	3%	11%
2000	253.739	569.616	853.658	93.584	1.770.597	67.803.927	12%	20%
2007	251.552	541.258	722.065	84.022	1.598.897	70.586.256	-10%	4%
2008	256.091	547.562	733.789	86.449	1.623.891	71.517.100	2%	1%
2009	255.745	550.667	736.884	83.061	1.626.357	72.561.312	0.15%	1%

KAYNAK: TÜİK, 2000; TÜİK, 2010g.

1970-2009 yılları arasında TRB1 Bölgesi ve Türkiye nüfus verilerine bakıldığında Türkiye nüfusu yaklaşık 2 kat artarken bölge nüfusu sadece %32 oranında artmıştır. Bölge illerinde en çarpıcı nüfus verileri Tunceli iline aittir. 1970 yılında 157 bin olan Tunceli nüfusu 2009 yılına ise yaklaşık yarıya düşmüş, 83 bin civarına gerilemiştir. Türkiye nüfusunun bu dönemde iki katına çıktığı düşünülürse Tunceli'nin nüfus olarak yaklaşık 4 kat gerilediği görülmektedir. Malatya, Elazığ ve Bingöl illeri ise 1970-2009 arası dönemde aynı oranlarda nüfus artışları yaşamışlar ve yaklaşık olarak %40 büyümüşlerdir.

KAYNAK: TÜİK, 2000; TÜİK, 2010g.

Şekil 3: TRB1 Bölgesi ve Türkiye'nin Nüfus Artış Hızları, 1970-2009

TRB1 Bölgesi ile Türkiye nüfus artış oranları kıyaslandığı zaman, bölgenin ülke geneli ile aynı yönde bir seyir izlediği fakat artış oranlarının bütün dönemlerde ülke ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Bölge nüfus artış hızı 2000-2008 yılları arasında negatiftir. Bu durumun sebebi olarak ülke genelindeki nüfus artış hızında azalma ve bu dönemde yaşanan ekonomik sıkıntılar nedeniyle bölgenin devamlı göç vermesi gösterilebilir. Bu dönemde bölge nüfus artış hızı ülke nüfus artış hızında da bir azalma olmasına rağmen sadece 2008 yılında ülke geneli ile aynı seviyeye ulaşmıştır.

Bölge, 45 kişi/km² olan nüfus yoğunluğu ile 94 kişi/km² olan ülke nüfus yoğunluğunun yarısından az olup, 26 düzey 2 bölgesi arasında 22. sıradadır. Tunceli, 11 kişi/km² olan nüfus yoğunluk oranı ile Türkiye'nin en düşük nüfus yoğunluk oranına sahip ilidir. Elazığ ve Malatya bölge ortalamasının üstünde nüfus yoğunluk oranlarına sahipken, Bingöl 31 kişi/km² ile nüfus yoğunluğu bakımından bölge ortalamasının altındadır (TÜİK, 2010c).

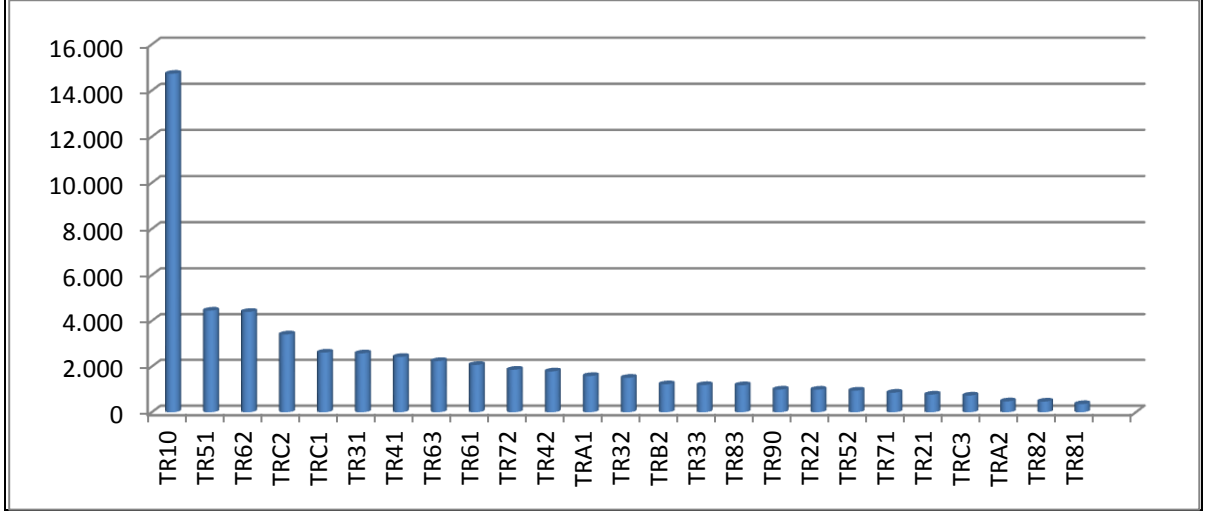
TRB1 Bölgesi % 1,5 yıllık nüfus artış hızı ile % 14,5 olan ülke yıllık nüfus artış hızının oldukça altında bir orana sahip olup yıllık nüfus artış hızı bakımından 26 bölge içerisinde 24. sıradadır. Elazığ ve Malatya pozitif yıllık nüfus artış hızına sahip iken Bingöl ve Tunceli negatif oranlara sahiptir. 2009 yılı verilerine göre % -40 yıllık nüfus artış hızına sahip olan Tunceli Türkiye'nin en yüksek yıllık nüfus azalış hızına sahip ilidir. Bölge illerinin tamamı dışarıya göç vermekte olup bölge % -6,3 olan net göç hızı ile 26 bölge arasında 22. sıradadır. Malatya % -3,3 olan net göç hızı oranı ile bölgenin en az göç veren ili olurken, % -25,0 net göç hızı oranına sahip olan Tunceli bölgenin dışarıya en fazla göç veren ilidir. Ayrıca Tunceli'nin yıllık nüfus artış hızının net göç hızından düşük olması da dikkat çekmektedir.

Tablo 3: TRB1 Nüfus Göstergeleri, 2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Nüfus Yoğunluğu (Kişi/km ²)	31	65	63	11	45	94
Şehirleşme Oranı (%)	54,2	71,3	63,6	64,7	64,8	75,5
Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)	-1,4	5,7	4,2	-40,0	1,5	14,5
Net Göç Hızı (%)	-14,5	-3,8	-3,3	-25,0	-6,3	--

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

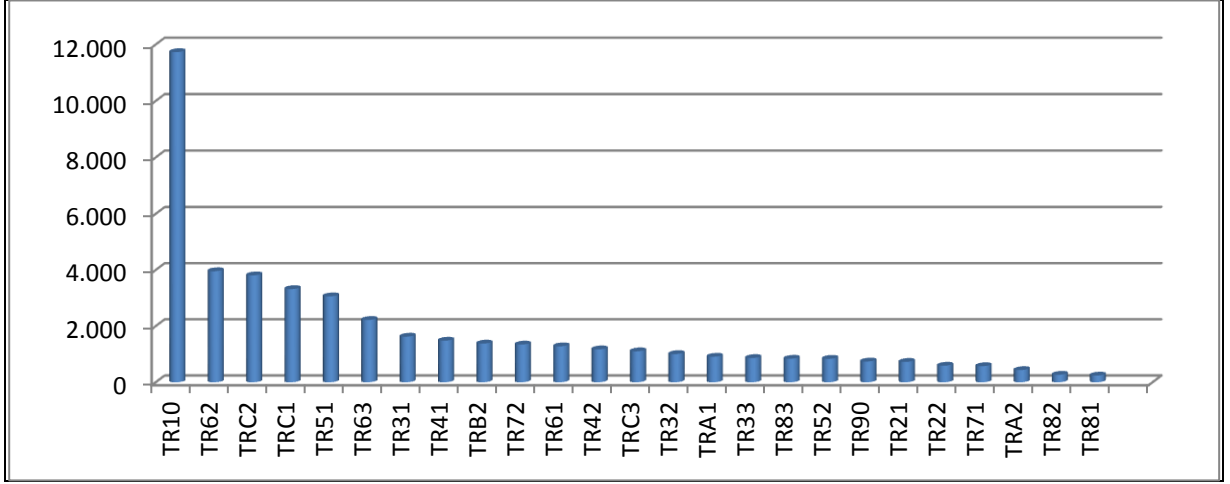
TRB1 Bölgesi'ne ait göç istatistikleri incelendiğinde bölgenin 2009 yılında toplam 55,849 kişi göç verdiği Şekil 4'te görülmektedir. Bölgenin en çok göç verdiği bölgeler %26.37 ile TR10 (İstanbul) Bölgesi, %7.97 ile TR51 (Ankara) Bölgesi ve %7.87 ile TR62 (Adana-Mersin) Bölgesi'dir. TRB1 Bölgesi'nin en az göç verdiği bölge ise %0.64'lük oranla TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın) Bölgesi'dir.

KAYNAK: TÜİK, 2010g.

Şekil 4: TRB1 Bölgesi'nden Dışarıya Verilen Göç, 2009

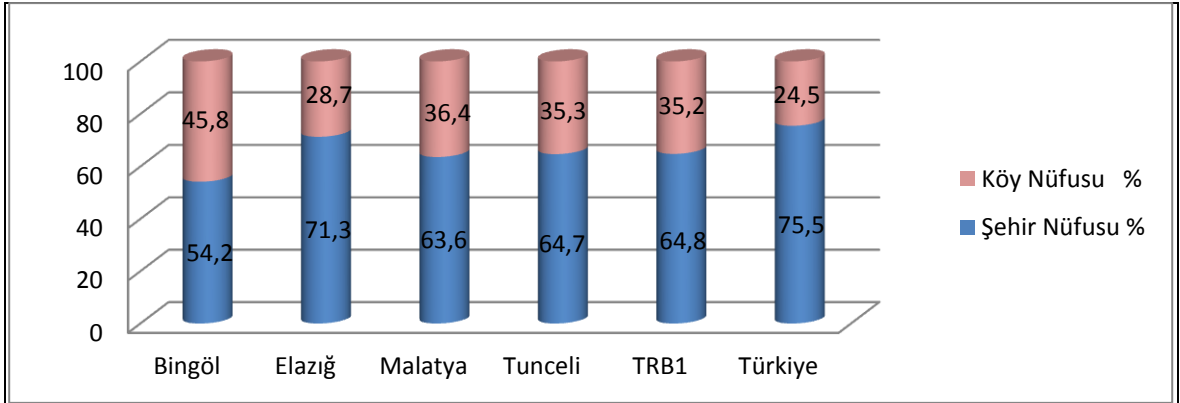
TRB1 Bölgesi alınan göç istatistiklerine bakıldığında ise bölgeye 2009 yılında 45,501 kişinin göç ettiği görülmektedir. Bölgeye en fazla göçün %25,78'lik oranla TR10 (İstanbul) Bölgesi'nden geldiği görülmektedir. Bölge ikinci olarak en fazla göçü %8,70'lik oranla TR62 (Adana-Mersin) Bölgesi'nden üçüncü olarak ise % 8,37'lik oranla TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) Bölgesi'nden almaktadır. Bölgenin %0.53'lük oranla en az göç aldığı bölge ise aynı zamanda en az göç verdiği bölge olan TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın) Bölgesi'dir.

KAYNAK: TÜİK, 2010g.

Şekil 5: TRB1 Bölgesi'nin Aldığı Göç, 2009

Bölgedeki en yüksek şehirleşme oranı %71,3 ile Elazığ'a ait olup Elazığ bu oran ile %75,5 olan Türkiye ortalamasına yakın bir seviye yakalamıştır.

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Şekil 6: Şehir-Köy Nüfusunun Toplam Nüfus İçindeki Oranı, 2009

TRB1 Bölgesi %51,7 olan toplam yaş bağımlılık oranı ile %49,3 olan ülke ortalamasının üstünde olup, 26 bölge içerisinde 11. sıradadır. Toplam %58,1'lik yaş bağımlılık oranı ile Bingöl bölgede en yüksek orana sahipken, Tunceli %38,3'lük yaş bağımlılık oranı ile bölgede en düşük orana sahiptir. Tunceli aynı zamanda tüm ülkede de en düşük yaş bağımlılık oranına sahip il olarak dikkat çekmektedir.

TRB1 Bölgesi, %19,1 genç nüfus oranı ile %17,3 olan Türkiye ortalamasının üstünde bir değere sahiptir. Tunceli %23,5 ile bölgede en yüksek genç nüfus oranına sahipken, Malatya %18 ile bölgenin en düşük değerine sahiptir. 2000 yılı genel nüfus sayımı verilerine göre bölge %2,6 ile Türkiye ortalamasının üstünde bir doğurganlık oranına sahiptir. Bölgede en yüksek doğurganlık oranı %3,6 ile Bingöl'de görülürken, Tunceli

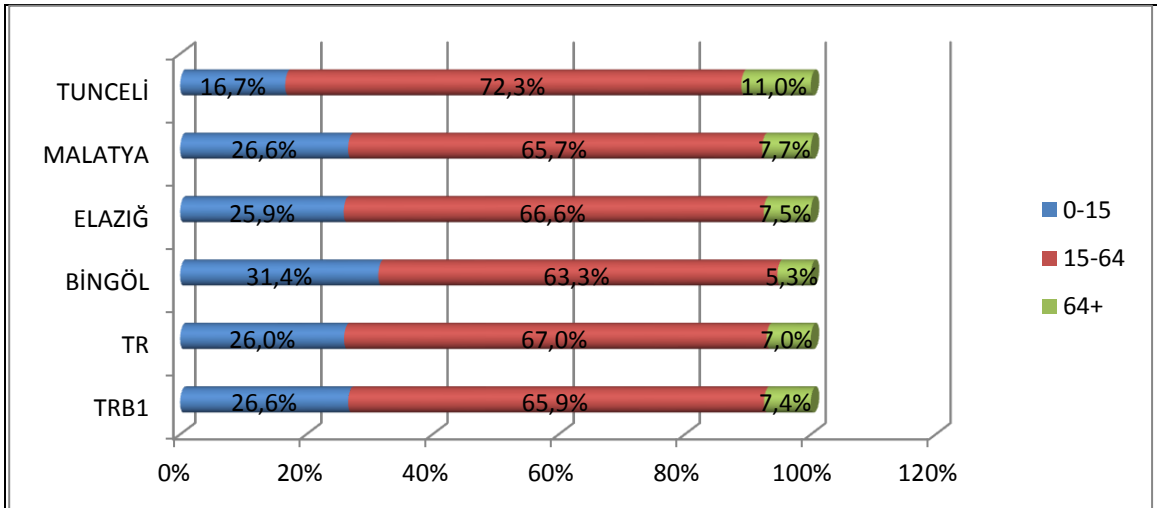
%1,9 doğurganlık oranı ile bölgede en düşük orana sahip ildir. Aynı verilere göre bölge 4,98 kişilik ortalama hane halkı büyüklüğü ile ülke ortalamasının (4,2 kişi) üstündedir. Bingöl 5,8 kişilik hane halkı büyüklüğü ile bölgede en yüksek ortalamaya sahipken, Tunceli 4,6 ile en düşük ortalamaya sahip ildir.

Tablo 4: TRB1 Nüfus Göstergeleri

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Toplam yaş bağımlılık oranı (%)	58,1	50,2	52,3	38,3	51,7	49,3
Genç Nüfus Oranı (15-24) (%)	21,9	18,7	18	23,5	19,1	17,3
Toplam Doğurganlık Oranı* (%)	3,6	2,5	2,6	1,9	2,6	2,5
Hane halkı Büyüklüğü* (kişi)	5,8	4,8	4,8	4,6	5,0	4,2

KAYNAK: TÜİK, 2010c, * TÜİK, 2000.

TRB1 Bölgesi nüfusu yaş gruplarına göre incelendiğinde, bölgenin nüfus yapısının genel olarak ülke ortalamasına benzer nitelikler taşıdığı görülmektedir. Bölge iller bazında incelendiğinde Bingöl'ün en yüksek 0-15 yaş grubu oranına (%31,4) sahip olduğu görülmektedir. Bu durum Bingöl'ün bölgede en yüksek toplam yaş bağımlılık oranına sahip olmasına neden olmaktadır. Bölgede en yüksek 15-64 yaş grubu oranına (%72,3) sahip il olan Tunceli ise bu oran sayesinde bölgede en düşük toplam yaş bağımlılık oranına sahip durumdadır. Elazığ ve Malatya'da nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı bölge ortalamasına yakın bir seyir izlemektedir.

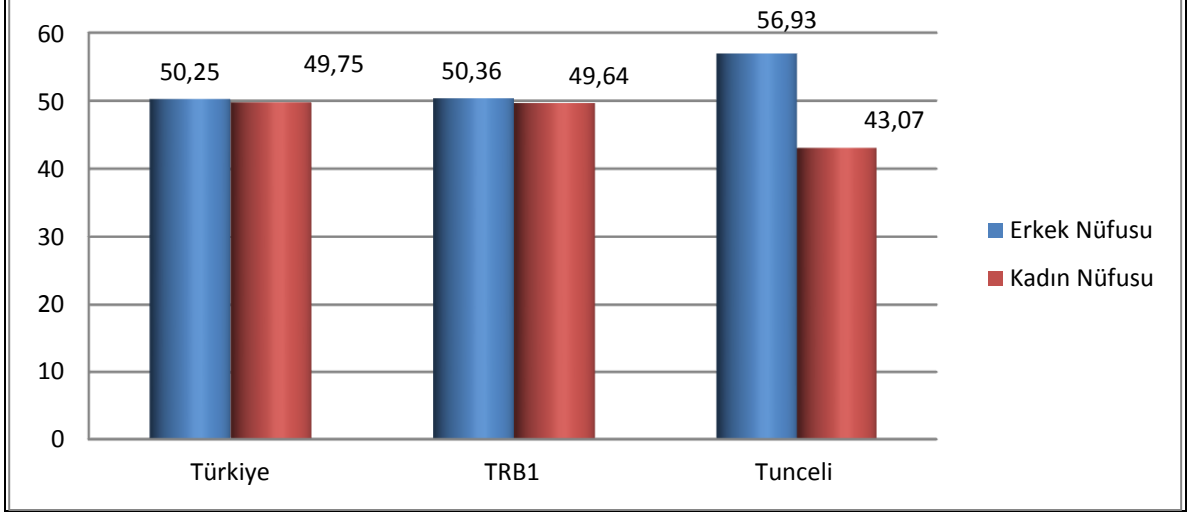

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Sekil 7: TRB1 Yaş Gruplarına Göre Nüfus Göstergeleri, 2009

2009 yılı nüfus verilerine göre bölge nüfusu cinsiyete göre incelendiğinde, bölge nüfusunun %50,4'ünün erkeklerden, %49,6'nın kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Bu oranlar bölgede, Türkiye genelindeki dağılıma (%50,25 erkek, %49,75 kadın) oldukça

yakın bir dağılımın olduğunu göstermektedir. Bingöl, Elazığ ve Malatya illerinde Türkiye geneline yakın bir dağılım izlenirken, Tunceli %56,9'luk erkek ve %43,1'lik kadın nüfus oranı ile genel dağılımdan belirgin şekilde farklı bir görünüm sergilemektedir.

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Şekil 8: TRB1 Erkek ve Kadın Nüfusu Oranları, 2009

2.1.2. Eğitim

Küresel ekonomi giderek bilgiye dayalı hale gelmektedir ve ülkelerin bilgiyi yaratan ve kullanan nüfusa ihtiyacı buna bağlı olarak artmaktadır. Nitelikli işgücünün yetiştirilmesi ancak kaliteli eğitimle mümkündür ve TRB1 Bölgesi'nde bu konuda eksiklikler göze çarpmaktadır.

Tablo 5: Okuma Yazma Oranları (%), 2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Okuma yazma bilmeyen	15,7	11,8	9,6	11,2	11,4	7,1
Okuma yazma bilen	78,3	82,4	84,1	80,8	82,5	87,3
Bilinmeyen	6	5,8	6,3	8	6,1	5,6

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

TÜİK verilerine göre, okuma yazma bilmeyen kişilerin toplam kişi sayısına oranında en yüksek değer %15,7 ile Bingöl iline, en düşük değer ise %9,6 ile Malatya'ya aittir; ancak bu oran dahi %7,1 olan Türkiye ortalamasının üstündedir (TÜİK, 2010c).

Tablo 6: Okulöncesi Eğitimde Okullaşma Oranı, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları, 2009/10

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Okullaşma Oranı	36,7	48,3	41,9	59,3	46,5	38,5
Öğretmen Sayısı	186	420	451	85	1.142	42.716
Öğrenci Sayısı	4.117	9.142	11.015	1.196	25.470	980.654
Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	22	21	24	14	22	23

KAYNAK: Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2010; Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2010; Malatya İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2010; Tunceli İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2010; Milli Eğitim Bakanlığı, 2010.

TRB1 Bölgesi, % 46,5 olan okulöncesi okullaşma oranı ile % 38,5 olan ülke ortalamasının üstünde bir orana sahiptir. Tunceli %59,3'lük okulöncesi okullaşma oranı ile bölgede en yüksek okullaşma oranına sahiptir. Bingöl %36,7'lik okullaşma oranı ile bölgede ülke ortalamasının altında orana sahip tek ildir. Okulöncesi eğitimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı dikkate alındığında bölge illerinin genel olarak ülke ortalamasına yakın değerlere sahip olduğu görülmektedir. Tunceli 14 olan öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ile ülke ortalamasının oldukça üstünde bir orana sahiptir. Tablo 6'dan da anlaşılacağı üzere bölge okulöncesi okullaşma oranı ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısı bakımından ülke ortalamasının üstünde değerlere sahiptir. Ancak gelişmiş ülkelerdeki yüksek okullaşma oranları dikkate alındığında ülkemizdeki okullaşma oranının oldukça düşük olduğu görülecektir. Bu nedenle hem TRB1 Bölgesi'nde hem de tüm ülke genelinde okulöncesi okullaşma oranının yükseltilmesi büyük önem taşımaktadır. Eğitim seviyelerine göre okul, öğretmen ve öğrenci sayıları incelendiğinde, bölge illerinde nüfus ile doğru orantılı bir tablo oluşmaktadır.

Tablo 7: İlköğretim ve Ortaöğretimde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı, 2009/10

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
İlköğretim	28	30	27	15	28	32
Ortaöğretim	33	36	31	16	32	33
Genel Ortaöğretim	30	37	30	16	31	31
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	38	35	34	20	34	36

KAYNAK: Milli Eğitim Bakanlığı, 2010.

Derslik başına düşen öğrenci sayıları incelendiğinde, TRB1 Bölgesi'nin değerleri Türkiye ile paraleldir. Okullaşma oranı yüksek olan Tunceli ilinde derslik başına düşen öğrenci sayısının bölge ve Türkiye ortalamasından önemli ölçüde az olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Eğitim Seviyesine Göre Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları, 2009/10

		Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
İlköğretim	Okul	321	363	560	45	1.289	33.310
	Öğretmen	2.164	4.390	6.316	673	13.543	485.677
	Öğrenci	46.765	83.818	113.342	7.853	251.778	10.916.643
Ortaöğretim (genel)	Okul	20	41	73	19	153	4.067
	Öğretmen	364	1.291	1.791	251	3.697	111.896
	Öğrenci	8.679	26.626	35.665	3.459	74.429	2.420.691
Ortaöğretim (mesleki/teknik)	Okul	14	32	48	8	102	4.846
	Öğretmen	239	732	1.027	93	2.091	94.966
	Öğrenci	5.540	12.564	19.355	948	38.407	1.819.448

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

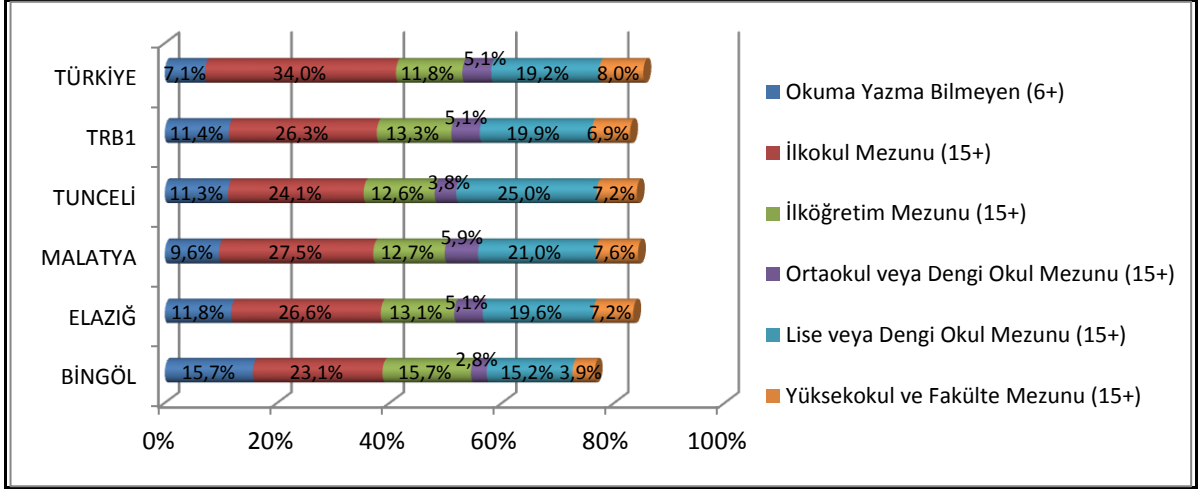
Öğretmen başına düşen öğrenci sayıları incelendiğinde, Bingöl'ün ilköğretim seviyesi dışında; TRB1 Bölgesi ve Türkiye ortalamasının üzerinde değerlere sahip olduğu dikkat çekmektedir. Elazığ ve Malatya, TRB1 ortalamasına yakın öğretmen başına düşen öğrenci sayısına sahipken, Tunceli bütün eğitim seviyelerinde TRB1 ve Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır.

Tablo 9: İlköğretim ve Ortaöğretimde Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
İlköğretim	21	18	17	11	18	22
Ortaöğretim	19	16	16	11	16	18
Genel Ortaöğretim	19	17	17	12	17	18
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	19	14	15	8	15	17

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

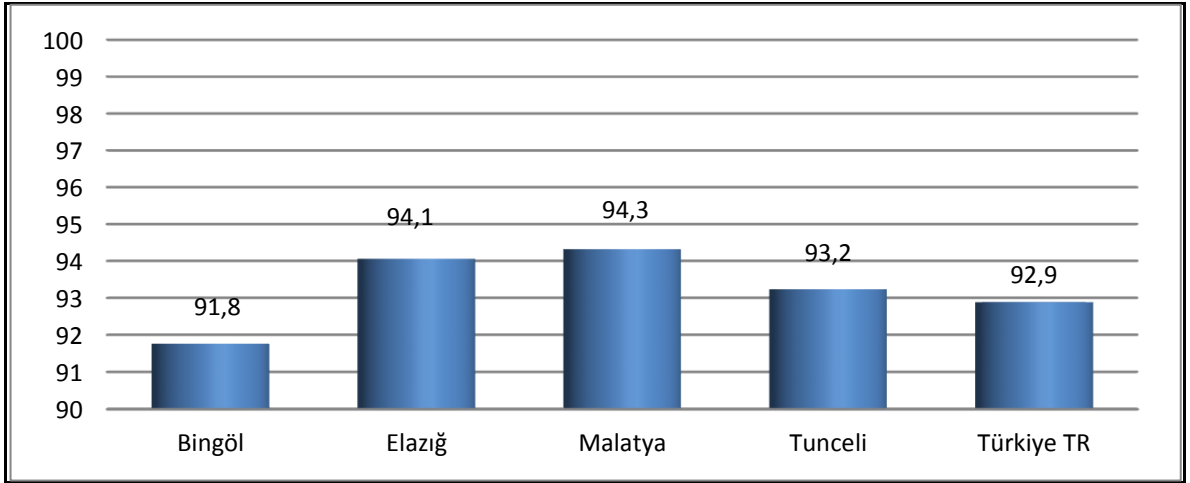
İlkokul mezunu sayısının toplam nüfusa oranı Türkiye'de %34,0 iken bölge %26,3'lük oran ile bu değer altında yer almaktadır. Yüksekokul ve fakülte mezunu oranlarında bölge illeri Türkiye ortalamasına yakındır; ancak Bingöl ili %4,0 oranıyla %8,0 olan Türkiye ortalamasının çok altındadır.

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Şekil 9: Eğitim Düzeyi Oranları, 2009

Bölge illerinin 2009 ÖSS sınavında 145 ve üzeri puan alan öğrenci oranlarına göre Türkiye sıralamasındaki yerleri incelendiğinde, Malatya 9., Elazığ 16., Tunceli 36., Bingöl ise 64. sırada bulunmakta olup Bingöl dışındaki bölge illeri Türkiye ortalamasının üzerinde yer almaktadır.

*Yüzde değerleri sınavı geçerli olan 145 ve üstü puan alan adaylar üzerinden hesaplanmıştır.

KAYNAK: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), 2010.

Şekil 10: Bölge İllerinin ÖSS Başarı Sıralaması, 2009

Bölgedeki üniversiteler incelendiğinde ise 1975 yılında Elazığ'da kurulan Fırat Üniversitesi ile aynı yıl Malatya'da kurulan İnönü Üniversitesi'nin öğretim elemanı sayısı açısından Bingöl (2007) ve Tunceli'de (2008) yeni kurulan üniversitelere göre daha iyi bir seviyede olduğu görülmektedir. Bölgedeki üniversitelerde her dönem yeni açılan fakültelerle artan öğrenci kapasitesi 2007 ve 2008 yıllarına ait olan verilerde de kendini göstermiştir.

Bingöl Üniversitesi'nde 3 fakülte, 2 enstitü, 1 yüksekokul, 4 meslek yüksekokulu bulunmaktadır. Tunceli Üniversitesi ise 4 fakülte, 2 enstitü, 1 yüksekokul, 1 meslek yüksekokuluyla eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir. Eğitim hayatına daha önce başlayan İnönü Üniversitesi 13 fakülte, 4 yüksekokul, 9 meslek yüksekokulu, 4 enstitü, 1 konservatuar, Fırat Üniversitesi de 11 fakülte, 2 yüksekokul, 7 meslek yüksekokulu, 3 enstitü ve bir konservatuara sahiptir (Bingöl Üniversitesi, 2010; Fırat Üniversitesi, 2010; İnönü Üniversitesi, 2010; Tunceli Üniversitesi, 2010).

Tablo 10: Bölge Üniversitelerinde Ön Lisans/ Lisans Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları, 2008-2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Toplam öğretim elemanı	50	1.452	1.049	10	2.561	100.504
Mezun öğrenci	253	4.027	3.800	118	8.198	409.023
Okuyan öğrenci	830	18.826	16.494	494	36.644	2.757.828

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

2.1.3. Sağlık

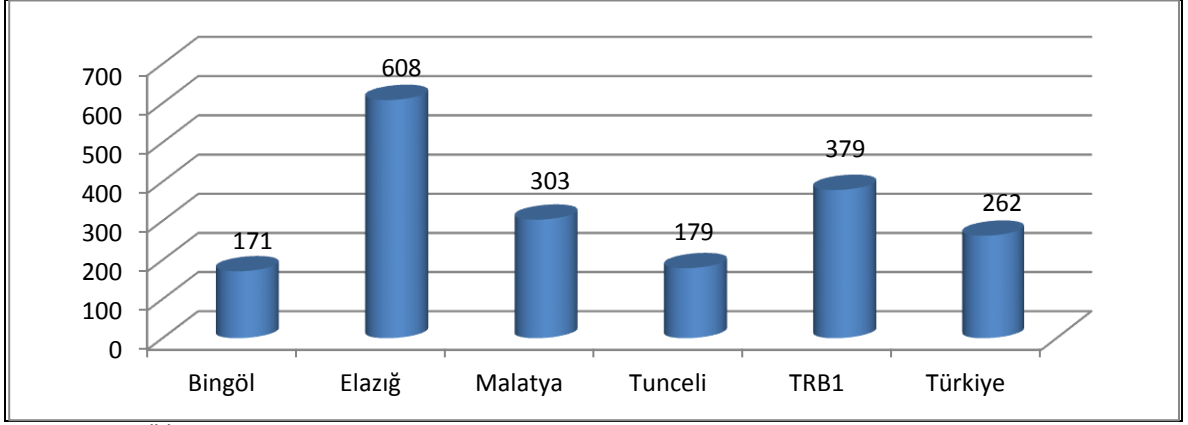
TRB1 Bölgesi sağlık alanında son yıllarda yaşanan gelişmelerin etkisi ile sağlık hizmetlerinden yararlanma ve özellikle de sağlık kuruluşlarının kapasitesi bakımından ülke ortalamasının üstünde standartlara kavuşmuştur. Bölge sağlık sektörü gelişmişlik sıralamasında 26 bölge arasında 15. sırada olup özellikle kamuya ait hastanelerde kişi başına düşen yatak sayısı bakımından ülke ortalamasının üstünde değerlere sahiptir. Bingöl sağlık sektörü gelişmişlik sıralamasında 72. sırada yer alırken, Elazığ bölgenin sağlık sektörü alanında en gelişmiş ili olarak 12. sırada yer almıştır (DPT, 2003). TRB1 Bölgesi İl Sağlık Müdürlükleri'nden alınan bilgiye göre bölgede toplam 42 adet hastane bulunmaktadır. Bu hastanelerden biri Bingöl, üçü Elazığ ve sekizi Malatya'da olmak üzere 12'si özel hastanedir (Bingöl İl Sağlık Müdürlüğü, 2010; Elazığ İl Sağlık Müdürlüğü, 2010; Malatya İl Sağlık Müdürlüğü, 2010; Tunceli İl Sağlık Müdürlüğü, 2010).

TRB1 Bölgesi ve bölge dışına hizmet veren en önemli hastaneler İnönü ve Fırat Üniversitelerinin Tıp Fakülteleri bünyesindeki hastanelerdir. İnönü Üniversitesi bünyesinde 1996 yılında hizmete açılan ve Türkiye'nin en modern hastanelerinden biri olan Turgut Özal Tıp Merkezi, 880 yatak kapasitesine sahiptir. Hastanede 120 yoğun bakım yatağı ve 26 adet son teknoloji ile donatılmış ameliyathane mevcuttur (Turgut Özal

Tıp Merkezi, 2010a). Kemik iliği ve göz kornea nakli hizmetlerini sunan, karaciğer naklinde Avrupa ve dünya sıralamasında en önlere yer alan Turgut Özal Tıp Merkezi, böbrek ve kalp nakilleri de yaparak önemli bir organ nakli merkezi olmayı hedeflemektedir. 2010 yılında faaliyete giren yanık ve kanser tedavi üniteleri ile bölgenin en önemli sağlık ihtiyaçlarını karşılayan tıp merkezi, bölgenin sağlık açısından önemli bir çekim merkezi olmasını ve bu sayede gerçekleşecek sağlık turizmi ile önemli bir gelir kaynağının oluşmasını amaçlamaktadır (Turgut Özal Tıp Merkezi, 2010b).

Turgut Özal Tıp Merkezi Hastanesi'ne 2009 yılı sonu ile 2010 yılı ortası arasında yurt dışından 10 nakil hasta kabul edilmiş olup bu hastalar Azerbaycan, Suriye ve Sudan'dandır. Tıp merkezi başhekimliğince yapılan araştırmalara göre hem bölgemizde hem de Türkiye'de diş tedavi ve organ nakli ücretleri özellikle Avrupa ülkelerine kıyasla oldukça düşük olduğundan organ nakliyle beraber diş tedavilerinde de bölge yabancı hasta çekme potansiyeline sahiptir. Bölgedeki ulaşım ve konaklama alt yapılarındaki eksikliklerin giderilmesi, sağlık sektörüne yönelik malzeme ve ekipmanın bölgede üretilmesinin sağlanması ve etkili tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilmesi halinde, bölgedeki sağlık turizmi potansiyelinin harekete geçirilebileceği değerlendirilmektedir (Turgut Özal Tıp Merkezi, 2010b). Fırat Üniversitesi Hastanesi'nde ise temel sağlık hizmetlerinin yanı sıra gerçekleştirilmesi planlanan hedefler arasında transplantasyon merkezi, radyasyon onkolojisi ve yanık merkezlerinin kurulması bulunmaktadır.

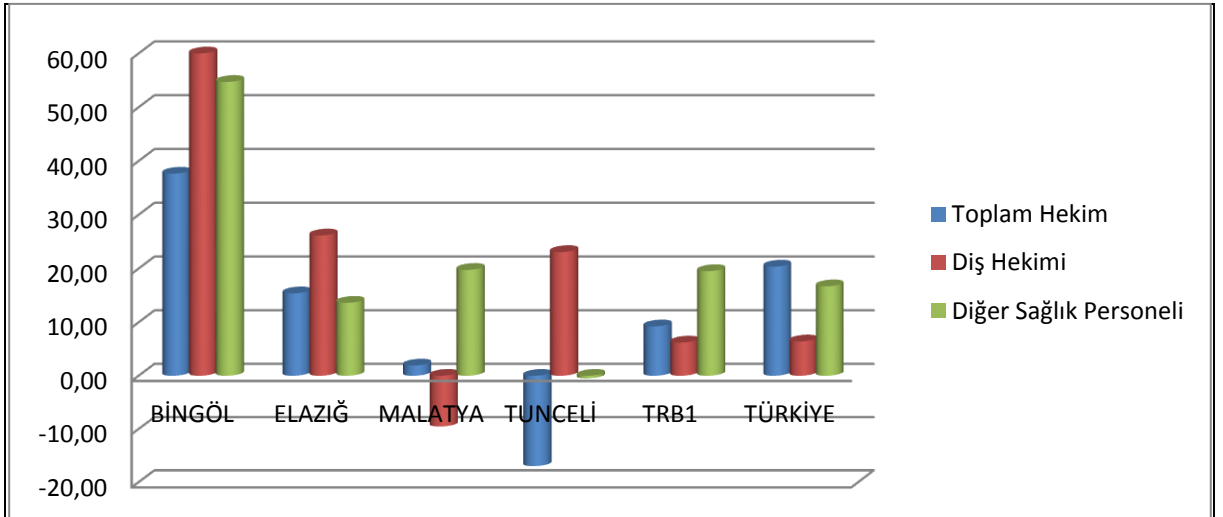
Sağlık Bakanlığı'nın 2007 yılı verilerine göre TRB1 Bölgesi'nde her 100.000 kişiye ortalama 379 adet yatak düşmektedir. Bölge bu oran ile Türkiye ortalaması olan 262 adet yatak ortalamasının üstünde bir orana sahip olup 26 bölge arasında 100.000 kişiye düşen yatak sayısı bakımından birinci sıradadır. Elazığ her 100.000 kişiye düşen yatak sayısı bakımından 608 yatak ile Türkiye'de 2. sırada yer alırken Bingöl 171 yatak kapasitesi ile bölgede en düşük kapasiteye sahip ildir.

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Şekil 11: 100.000 Kişiye Düşen Yatak Sayısı, 2007

Sağlık Bakanlığı verilerine göre TRB1 Bölgesi'nde 2002-2006 döneminde sağlık personeli sayısında yaşanan değişim incelendiğinde, bölgedeki uzman ve pratisyen hekimlerin sayısında yaşanan artışın Türkiye ortalamasının oldukça altında bir seyir izlediği görülmektedir. Yine aynı dönemde bölge genelinde görevli dış hekimlerinin sayısında yaşanan artışın ise Türkiye ortalamasına yakın bir seyir izlediği gözlemlenmektedir. Bölgede görevli diğer sağlık personeli sayısında yaşanan artış Türkiye genelinde yaşanan artıştan daha fazla olup söz konusu dönemde bölgede görevli sağlık personeli sayısında %19,3 oranında bir artış yaşanmıştır. Sağlık personeli sayısında yaşanan değişim iller bazında incelendiğinde, tüm sağlık personeli sayısında yaşanan en büyük artışın Bingöl'de gerçekleştiği ve bu artışın ülke ortalamasının da üstünde bir seyir izlediği görülmektedir.

KAYNAK: Sağlık Bakanlığı, 2006.

Şekil 12: TRB1 Bölgesi'nde Sağlık Personeli Sayısında Yaşanan % Değişim, 2002-2006

Sağlık Bakanlığı'nın 2006 yılı verilerine göre TRB1 Bölgesi'nde toplam 2.575 uzman ve pratisyen hekim bulunmaktadır. Elazığ 1.139 adet hekim ile bölgede en yüksek sayıya sahipken Tunceli'de sadece 93 adet hekim görevli bulunmaktadır. Malatya 133 diş hekimi ile bölgede en yüksek sayıya sahipken Tunceli 16 adet diş hekimi ile yine bölgede en düşük sayıya sahip ildir (Sağlık Bakanlığı, 2006).

2.1.4. Kültür

Sahip olduğu doğal zenginlikler ve coğrafi konumu nedeniyle binlerce yıldır medeniyetlere ev sahipliği yapan TRB1 Bölgesi, tarihi göç yollarının üzerinde yer almaktadır. Mezopotamya kültürünün Anadolu potasında eridiği renkli ve köklü bir kültüre sahip olan bölge, kendine özgü gelenekler, görenekler, törenler, türküler, maniler, el sanatları, halk oyunları, yöresel yiyecek ve içecekler ve benzeri zengin kültürel değerlere sahiptir.

Bölgenin önemli kültür zenginliklerinden olan halk oyunlarının ve yöresel müziklerin şekillenmesinde bölge insanının yaşama biçimi, tarihi ve bölgenin coğrafi yapısı etkili olmuştur. Müzikli halk oyunlarının çoğunluğu halay türündedir. Oyunlar Malatya'da davul-zurna, Elazığ'da davul-klarnet, Tunceli'de ise zurna ya da keman, kemençe, cümbüş eşliğinde oynanır. Diğer taraftan halayların yanı sıra toplu oynanan ve törensel bir karaktere sahip semahların da bölge kültüründe önemli bir yeri vardır. Bölgenin müzik kültüründe Elazığ-Harput ve Malatya-Arguvan müziği öne çıkmaktadır. Tespit edilebilen 200 civarında mahalli türkü ve uzun havaya sahip Harput müziği, sanat müziği ile halk müziği unsurlarını bünyesinde taşıyan, divan ve halk edebiyatının bir arada bulunduğu çok özel bir müzik olarak tanımlanmaktadır (Elazığ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2010).

Bölgenin önde gelen ekonomik etkinliğinin tarım olması nedeniyle bölge mutfağı ağırlıklı tahıl ürünlerine dayanmaktadır. Köfteler ve sarmalar bölge mutfağında önemli yer tutar. Kullanılan ana malzeme bulgur olup, 70'den fazla köfte çeşidi bilinmektedir. Mutfak kültüründe önemli bir yeri de ekmek çeşitleri tutar. Bağcılığın yaygın olduğu yerlerde besinler çeşitlenmektedir. Şirenin hem tatlı hem de katkı maddesi olarak kullanımı yaygındır. Pekmez, pestil ve orcik (cevizli sucuk), şireden yapılan besin türleridir. Bölgedeki yörelerin özelliklerine göre kış mevsimi için hazırlıklar yapılmaktadır. Bunların başında meyve ve sebzelerin hemen hepsinin kurutulması, turşu ve salamura yapılması,

şehriye ve erişte kesilmesi, tarhana ve kavurma hazırlanması gelmektedir (Bingöl İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2010, Elazığ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2010, Malatya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2010, Tunceli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2010b).

TRB1 Bölgesi'nin zengin yöresel değerlerinin yanı sıra modern kültür ile etkileşimi de önem arz etmektedir. Bu bağlamda bölgenin kültürel etkinlik alanları ve bu alanların kullanım durumuyla ilgili sayısal veriler gösterge niteliği taşımaktadırlar. Bu göstergelerin başında gelen kütüphane sayılarına bakıldığında Bingöl ilinin, Tunceli'den daha fazla nüfusa sahip olmasına rağmen daha az kütüphaneye sahip olduğu görülmektedir. Malatya'da 20 kütüphanede toplam 163.076 kitap, 8 kütüphane bulunan Elazığ'da ise 107.109 kitap bulunmaktadır (TÜİK, 2010c).

Tablo 11: Kütüphane, Kitap ve Yararlanma Sayısı, 2008

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Kütüphane sayısı	6	8	20	7	41	1156
Kitap sayısı	62.209	107.109	163.076	66.920	399.314	13.662.483
Yararlanma sayısı	78.591	397.301	367.647	46.594	890.133	19.034.750
Ödünç alınan kitap sayısı	15.083	51.033	95.437	11.285	172.838	4.578.792

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

TRB1 Bölgesi illerindeki sinema ve tiyatro ile ilgili 2004 ve 2008 verileri Tablo 12'de yer almaktadır. Bu verilere göre sinemada gösteri başına seyirci sayısı Bingöl'de 412, Elazığ'da 593, Malatya'da 1.596'dır. Bölge ortalaması ise 900'dür ve 973 olan Türkiye ortalamasına yakındır. Tunceli ilinde ise sinema bulunmamaktadır.

TRB1 Bölgesi'nde sadece Malatya ve Elazığ'da birer tiyatro salonu bulunmakta olup, bölge nüfusu dikkate alındığında tiyatro etkinliklerinin yetersiz olduğu söylenebilir.

Tablo 12: Sinema ve Tiyatro Salon, Gösteri ve Gösteri Başına Seyirci Sayısı, 2004 ve 2008

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Sinema salonu sayısı (2008)	2	5	7	0	14	1.514
Gösteri sayısı (2008)	68	128	104	-	300	32.003
Seyirci sayısı (2008)	28.000	75.900	166.000	-	269.900	31.132.231
Gösteri başına seyirci sayısı (2008)	412	593	1.596	-	900	973

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Elazığ ilinde Elazığ Müzesi, Malatya ilinde Malatya Müzesi, Etnografya Müzesi, İsmet İnönü Müzesi ve Turgut Özal Müzesi bulunmaktadır. Elazığ ve Malatya illerindeki müzeler eser bakımından zengin olup, Elazığ'da 32.352, Malatya'da 16.065 eser mevcuttur. Bingöl ve Tunceli illerinde müze bulunmamaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2010).

Tablo 13: Müze Sayısı, Eser Mevcudu ve Ziyaretçi Sayısı, 2008

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1
Müze sayısı	0	1	5	0	6
Eser mevcudu	-	32.352	16.065	-	48.417
Ziyaretçi sayısı	-	8.317*	7.407	-	-

* 2005 verisidir.

KAYNAK: TÜİK, 2010c; Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2010.

2.1.5. Spor

Bölgede türlerine göre spor kulübü sayıları incelendiğinde, Türkiye'deki toplam spor kulüp sayısının %3,6'sının bölgede faaliyet gösterdiği görülmektedir. Bölgede en fazla spor kulübü Malatya'da (111 adet), en az spor kulübü ise Tunceli'de (21 adet) bulunmaktadır.

Tablo 14: Türlerine Göre Spor Kulübü Sayıları, Haziran 2010

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Askeri	-	-	-	-	-	11
İhtisas	-	4	9	3	16	608
Müessese	8	17	17	6	48	1.216
Okul	6	5	7	6	24	1.562
Diğer	25	33	78	6	142	6.846
Toplam	39	59	111	21	372	10.243

KAYNAK: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, 2010a.

Türkiye'de nüfusun %2,31'i lisanslı sporcuyken bu oran TRB1 Bölgesi için %3,03 ile Türkiye ortalamasının üstündedir. Tunceli'de nüfusun %6,6'sı lisanslı sporcudur ve bu oran Türkiye ortalamasının 3 katına yakındır.

Tablo 15: Sporcu Sayıları ve Oranları, 2010

		Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Lisanslı	Bayan	1.423	3.105	6.865	1.961	13.354	469.732
	Erkek	5.333	9.945	17.262	3.523	36.063	1.213.235
	Toplam	6.756	13.050	24.127	5.484	49.417	1.682.967
Faal	Bayan	111	393	731	158	1.393	73.688
	Erkek	482	1.111	2.297	375	4.265	188.836
	Toplam	593	1.504	3.028	533	5.658	262.524
Lisanslı Sporcu Oranı*	%	2,64	2,36	3,27	6,6	3,03	2,31

*2008 nüfusuna oranlanmıştır.

KAYNAK: *Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, 2010b.*

2.1.6. Kurumsal Yapı

Geçmişte şehir planlama, kentsel altyapı hizmetleri (su, kanalizasyon ve atık su, vb.), şehir içi karayolları, coğrafi bilgi sistemleri, şehir içi trafik ve ulaşım hizmetleri, hijyen ve katı atık toplama, zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans hizmetleri, defin ve mezarlıklar, ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar gibi sınırlı bir takım hizmetlerden sorumlu olan yerel yönetimler; sürekli ve hızlı kentleşme süreci ve kırsal kesimlerden şehirlere olan göç ile hizmetlerinin kapsamını, kalitesini geliştirmek durumunda kalmışlardır. Ayrıca, son yıllardaki yasal değişikliklerle de toplumun sosyal ve ekonomik gelişiminin teşvik edilmesi amacıyla yürütülecek hizmetler bakımından yerel yönetimlerin sorumlulukları artmıştır. Bu durum yerel yönetimlerin kapasitelerini geliştirmeyi zorunlu kılmaktadır.

Bu zorunluluk kapsamında TRB1 Bölgesi'nde başta yerel yönetimler olmak üzere kamu kurumlarının kapasitelerinin geliştirilmesinde nitelikli ve akredite bir eğitim, örgütsel yapının geliştirilmesi, kaynakların daha iyi kullanılması, yeni yönetim teknikleri (stratejik planlama, katılımcı yaklaşım, müzakere) kullanılabilecek temel araçlardır. Çalışmaların ve ilerlemenin uzun dönemde sürdürülebilir olması büyük ölçüde, yerel yönetimlerde kapasite geliştirme üzerine tüm paydaşlar tarafından benimsenecek ve sahiplenilecek tutarlı ve kapsamlı bir strateji geliştirilmesine bağlıdır.

TRB1 Bölgesi'nin yerel yönetimlerinin mevcut durumu incelendiğinde; kırsal kesimdeki yerel yönetimler başta olmak üzere genel olarak kapasite geliştirmeye yönelik ihtiyaç

olduğu dikkat çekmektedir. Bölgenin sosyoekonomik gelişmişlik bakımından en iyi durumdaki iki ilinden Elazığ Belediyesi'nin bünyesinde 239 kadrolu memur, 19 sözleşmeli memur, 521 kadrolu işçi olmak üzere toplam 779 personel hizmet vermektedir. Çalışan memurların, %2,71'i ilkokul mezunu; %16,67'si ortaokul mezunu; %43,41'i lise mezunu; %11,24'ü önlisans mezunu; %22,87'si lisans mezunu; %3,1'i yüksek lisans mezunu durumundadır (Elazığ Belediyesi, 2010b). Malatya Belediyesi'nde ise personelin; % 1'den daha az bir kısmı okuma yazma bilmezken %43'ü ilkokul mezunudur. Aynı zamanda personelin ağırlıklı bir oranının ilköğretim ve lise eğitim düzeyinde olduğu, bu oranın % 80'lik bir düzeye ulaştığı görülmektedir. Üniversite mezunları toplam personel içinde %12'lik bir oranda iken, önlisans eğitimi görmüş personel %7, lisansüstü eğitim görmüş personel ise %1'in altında bir orana sahiptir (Malatya Belediyesi, 2010). Verilerden de anlaşıldığı üzere bölgedeki gelişmiş illerin dahi belediyelerinde eğitim düzeyi yüksek değildir.

TRB1 Bölgesi'nde yerel yönetimlerin yanı sıra çok sayıda kamu kurumunun il temsilcilikleri ile bazı merkez teşkilatlarının bölge müdürlükleri de yer almaktadır. Bölgede, Tapu ve Kadastro 16. Bölge Müdürlüğü (Elazığ), Devlet Malzeme Ofisi Bölge Müdürlüğü (Elazığ), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bölge Müdürlüğü (Elazığ, Malatya), D.S.İ 9. Bölge Müdürlüğü (Elazığ), Orman Bölge Müdürlüğü (Elazığ), Meteoroloji Bölge Müdürlüğü (Elazığ, Malatya), Karayolları 8. Bölge Müdürlüğü (Elazığ), MTA Orta Anadolu 4. Bölge Müdürlüğü (Malatya), Vakıflar Bölge Müdürlüğü (Malatya), Türkiye Futbol Federasyonu Bölge Müdürlüğü (Malatya), TCDD 5. Bölge Müdürlüğü (Malatya), MİT Doğu Anadolu Bölge Müdürlüğü (Malatya), KOSGEB Hizmet Merkezi Müdürlüğü (Malatya), TÜİK Bölge Müdürlüğü (Malatya) bulunmaktadır.

2.1.7. Sivil Toplum

Toplumsal örgütlenme düzeyinin bir göstergesi olan dernek üyeliğiyle ilgili veriler incelendiğinde Bingöl ilinde nüfusa oranla dernek üyeliğinin çok düşük bir değere sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 16: Dernek Üye Sayıları, Haziran 2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye**
Üye sayısı	7.571	27.503	34.561	3.590	73.225	7.396.591
Üye sayısı/nüfus* (%)	2,96	4,99	4,69	4,32	4,5	10,19

* 2009 nüfusuna oranlanmıştır.

** Haziran 2010 verileri kullanılmıştır.

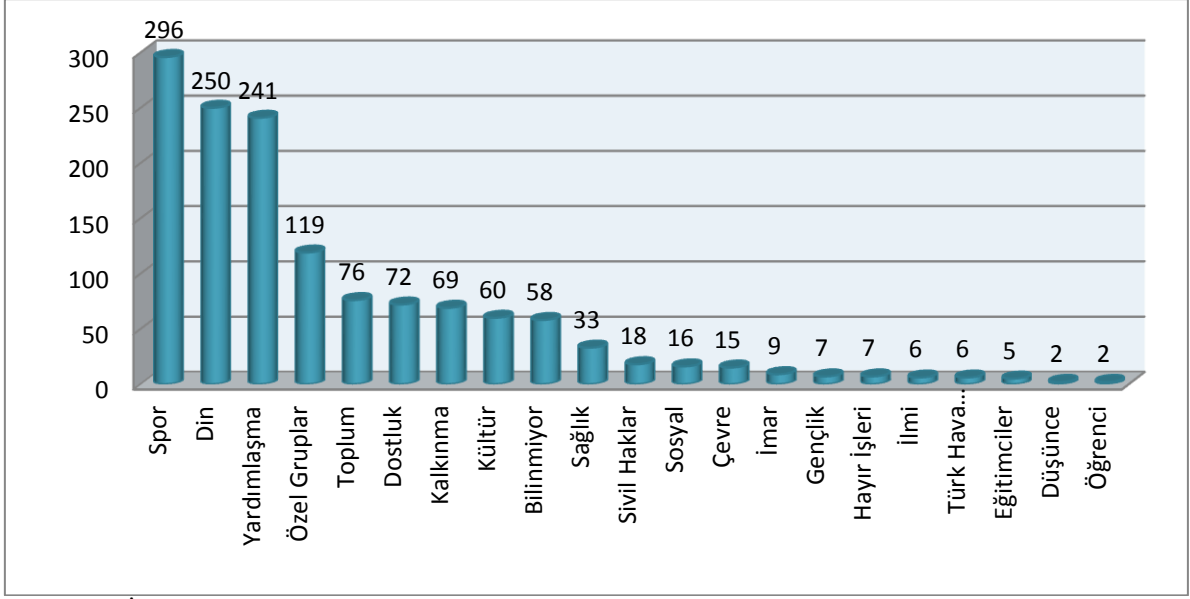
KAYNAK: İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2010a.

Dernek üye sayısının nüfusa oranı Elazığ, Malatya ve Tunceli illerinde birbirine yakındır. TRB1 Bölgesi'nde bu oran %4,50'dir ve %10,19 olan Türkiye ortalamasının çok gerisindedir.

Tablo 17: Faaliyet Alanlarına Göre Dernek Sayıları, 2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1
Çevre	1	6	7	1	15
Din	28	93	125	4	250
Dostluk	24	9	33	6	72
Düşünce	0	1	1	0	2
Eğitmciler	0	1	3	1	5
Gençlik	2	1	3	1	7
Hayır İşleri	0	4	3	0	7
İlmi	1	1	4	0	6
İmar	1	4	4	0	9
Kalkınma	1	33	33	2	69
Kültür	2	26	26	6	60
Öğrenci	1	0	1	0	2
Özel Gruplar	5	50	59	5	119
Sağlık	3	18	11	1	33
Sivil Haklar	1	6	9	2	18
Sosyal	4	5	6	1	16
Spor	39	82	147	28	296
Türk Hava Kurumu	1	4	1	0	6
Toplum	5	33	33	5	76
Uluslararası Etkinlik	0	0	1	0	1
Yardımlaşma	48	60	125	8	241
Bilinmiyor	0	0	16	42	58
Toplam	167	437	651	113	1368

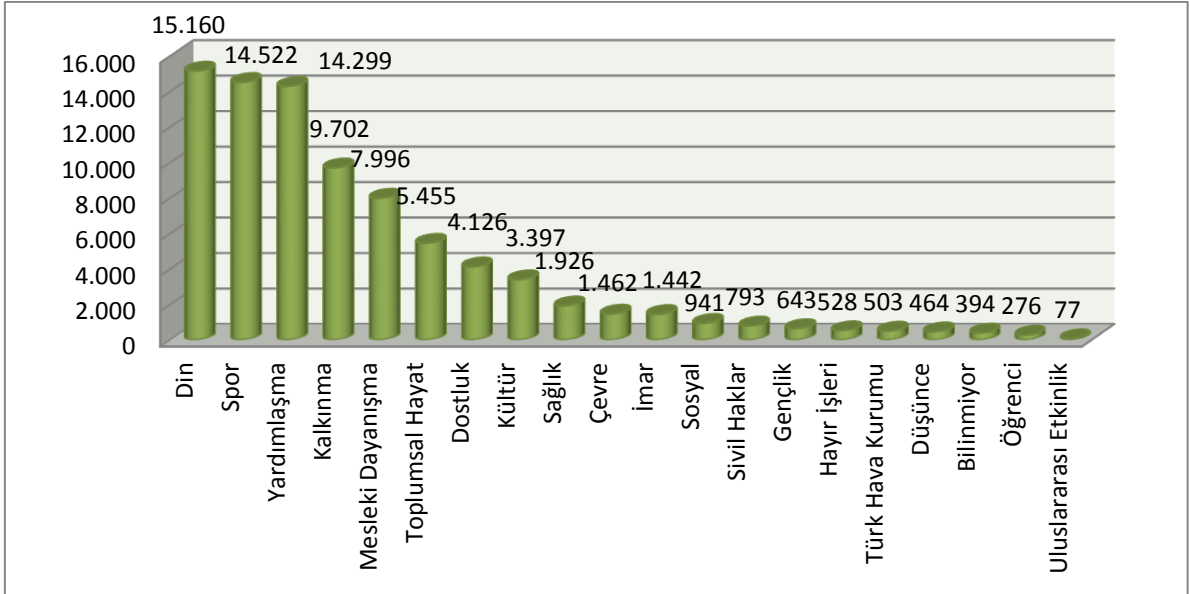
KAYNAK: İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2010b.

KAYNAK: İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2010b.

Şekil 13: TRB1 Bölgesi'nde Faaliyet Alanlarına Göre Dernek Sayıları, Aralık 2009.

Bölgede ve Türkiye'deki derneklerin faaliyet alanları bakımından birbirleriyle paralel olduğu görülmektedir. Türkiye'de olduğu gibi bölgede de derneklerin en fazla faaliyet gösterdikleri ilk üç konu; spor, din ve yardımlaşmadır.

KAYNAK: İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2010b.

Şekil 14: Türkiye'de Türlerine Göre Dernek Sayıları, Haziran 2010

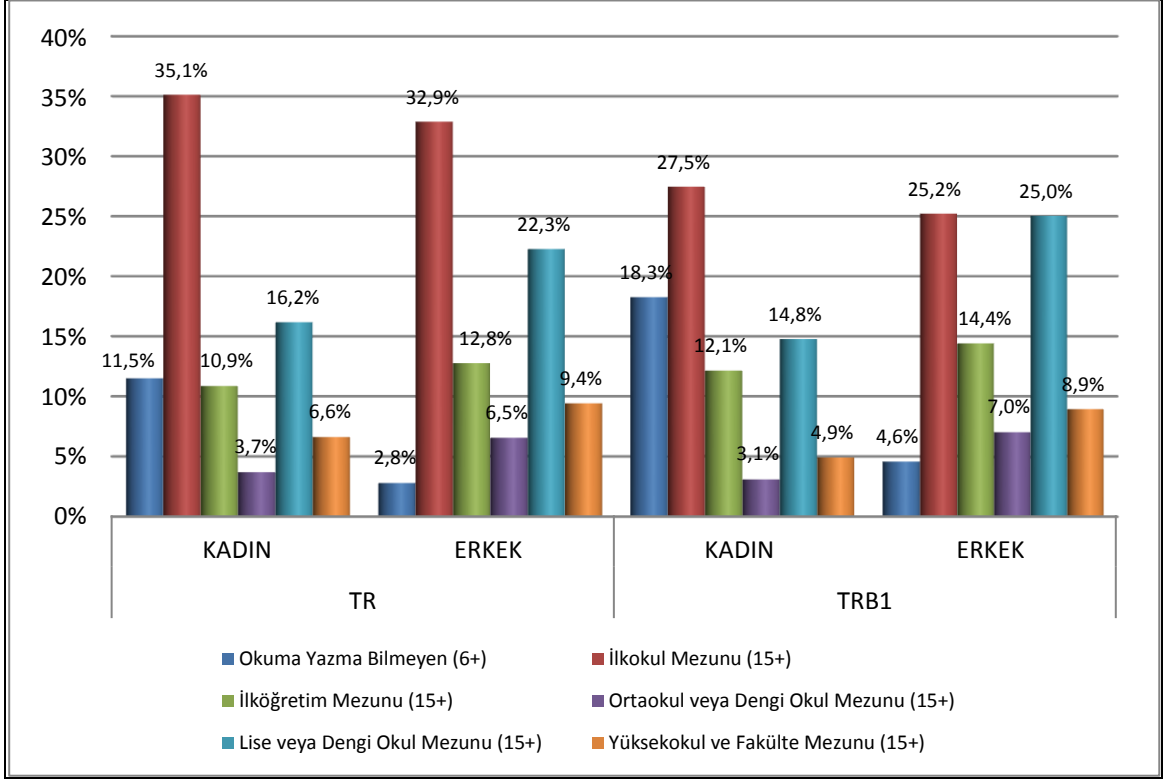
2.1.8. Sosyal Hizmetler

TRB1 Bölgesi'ndeki tüm illerdeki İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri'nin yanı sıra Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı olarak faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar şunlardır; Bingöl'de çocuk yuvası (7-12), yetiştirme yurdu; Elazığ'da Osman Aydın Çocuk ve Gençlik Merkezi, Harput Yetiştirme Yurdu, Elazığ Gazi Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, Elazığ Aile Danışma Merkezi, Malatya'da MİAD Sevgi Evleri Çocuk Yuvası Müdürlüğü, Malatya 80.Yıl Çocuk ve Gençlik Merkezi, Yetiştirme Yurdu, Kız Yetiştirme Yurdu, Malatya Huzurevi, Malatya Aile Danışma Merkezi; Tunceli'de ise Tunceli Çocuk Yuvası (7-12), Tunceli Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi, Tunceli Aile Danışma Merkezi (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2010).

2.1.9. Kadının Konumu

Kadının bölgedeki konumunun değerlendirilmesinde cinsiyetlere göre eğitim durumu önemli bir göstergedir. Zaman içinde önemli gelişmeler olmasına rağmen, eğitim seviyesinde cinsiyet eşitliği henüz sağlanamamış ve kadınlar erkeklerden daha geride yer almıştır.

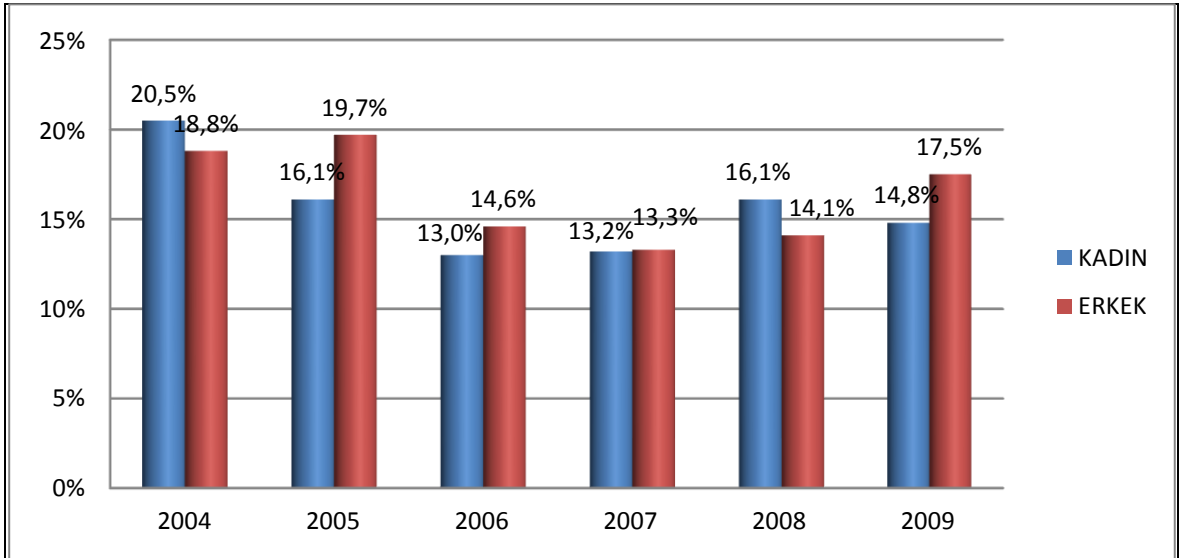
Hem Türkiye'de hem de bölgede üniversite mezunu erkeklerin sayısı kadınların yaklaşık iki katıdır. Bölgede okuma yazma bilmeyen kadın ve erkeklerin nüfusa oranları, Türkiye ortalamasından yüksektir ve okuma yazma bilmeyen kadınların oranı erkeklerin dört katı kadardır.

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Şekil 15: TRB1 Bölgesi'nde ve Türkiye'de Cinsiyete Göre İstihdamın Eğitim Durumu, 2009

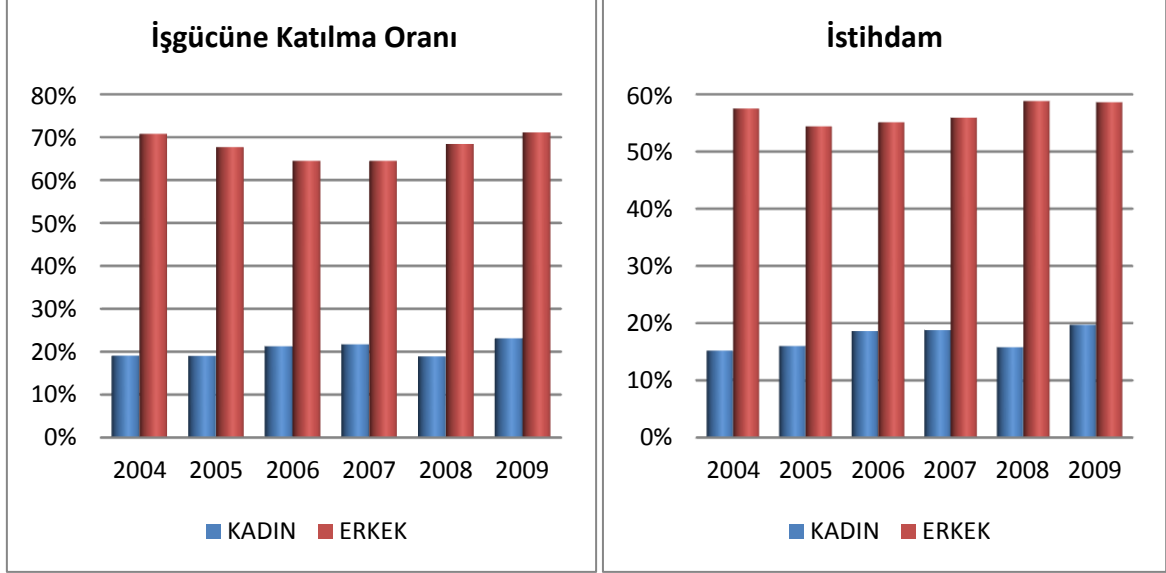
Ancak kadın işsizlik oranının çoğunlukla erkek işsizlik oranından daha düşük olduğu görülmektedir. Bölgede sadece 2004 ve 2008 yıllarında kadın işsizlik oranı, erkek işsizlik oranından yüksek gerçekleşmiştir.

KAYNAK: TÜİK, 2010a.

Şekil 16: TRB1 Bölgesi'nde Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları, 2009

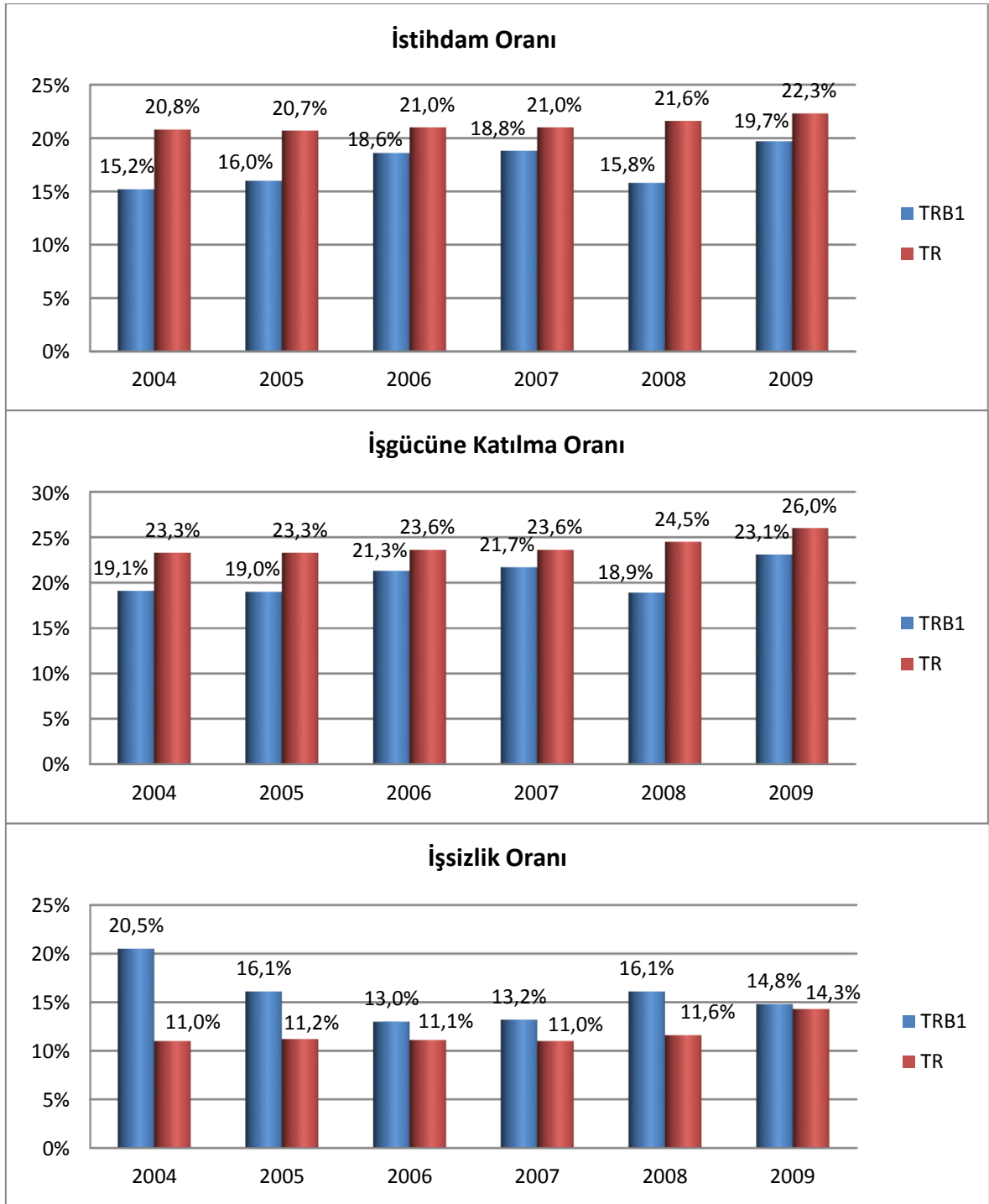
Kadınların işsizlik oranının erkeklerden yüksek olmasının nedeni Şekil 17 incelendiğinde anlaşılmaktadır. Görüldüğü gibi bölgede kadınların işgücüne katılma oranları ve buna bağlı olarak da istihdam oranları erkeklere göre çok düşüktür.

KAYNAK: TÜİK, 2010a.

Şekil 17: TRB1 Bölgesi'nde Cinsiyetlere Göre İşgücüne Katılma ve İstihdam Oranları, 2009

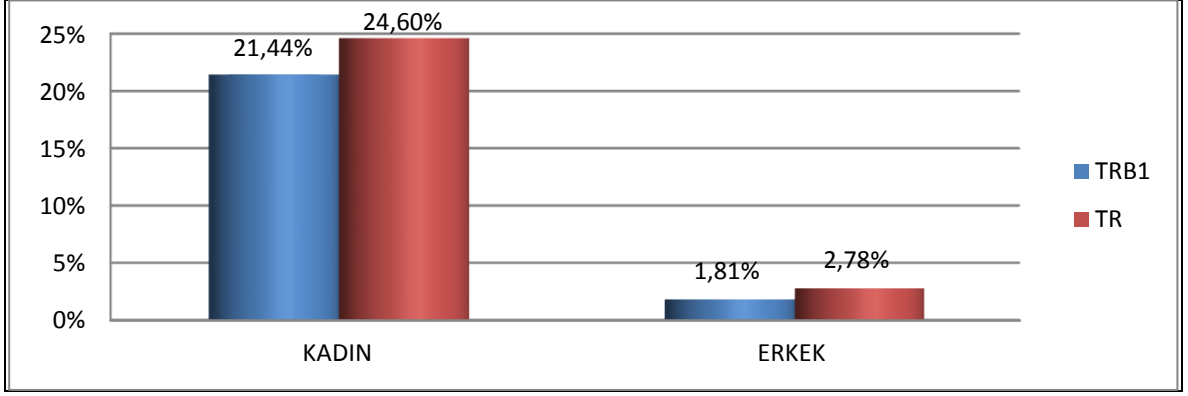
Öte yandan bölgede kadın işsizlik oranının Türkiye ortalamasından sürekli yüksek olduğu görülmekle beraber, son yıllarda bu farkın azalma eğiliminde olduğu dikkat çekmektedir. İstihdam oranı ve işgücüne katılma oranı için de aynı eğilimin varlığından söz edilebilir.

KAYNAK: TÜİK, 2010a.

Şekil 18: TRB1 ve Türkiye'de Yıllara Göre Kadınların İstihdam, İşgücüne Katılma ve İşsizlik Oranları, 2009

Şekil 19'da kadın ve erkeklerde 16-19 yaş arası evlenme oranları verilmiştir. Bu grafiğe göre; kadınların erken evlenme oranı hem Türkiye'de hem de bölgede erkeklere göre çok yüksektir. Kadınların eğitim seviyesinin erkeklerden düşük olmasında bu faktörün de etkili olduğu değerlendirilebilir.

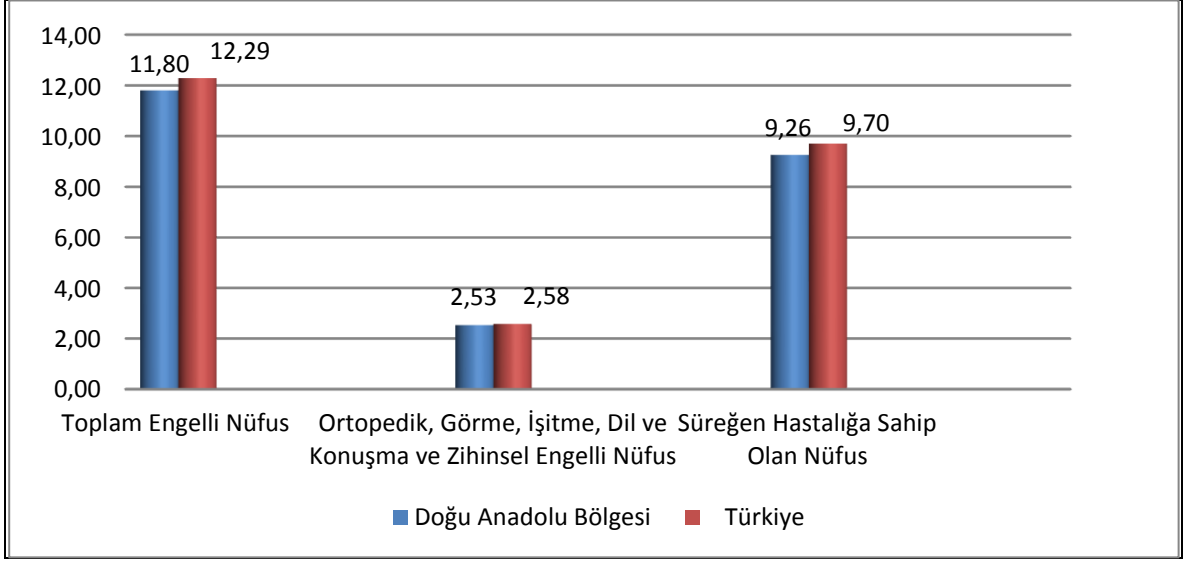
KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Şekil 19: TRB1 Bölgesi'nde ve Türkiye'de 16-19 Yaşları Arasında Evlenenlerin Oranı, 2009

2.1.10. Engellilerin Konumu

Türkiye'de bulunan engelliler ile ilgili politikaların belirlenmesi, planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi için güvenilir ve karşılaştırılabilir verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Engellilerle ilgili yapılan en kapsamlı araştırma 2002 yılında DİE ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı işbirliği ile yürütülen “Türkiye Özürlüler Araştırması”dır. Bu araştırma, coğrafi bölgeler bazında yapıldığından TRB1 Bölgesi'ne ilişkin bir mukayese yapılamamış; engellilerin durumu Doğu Anadolu Bölgesi bazında incelenmiştir.

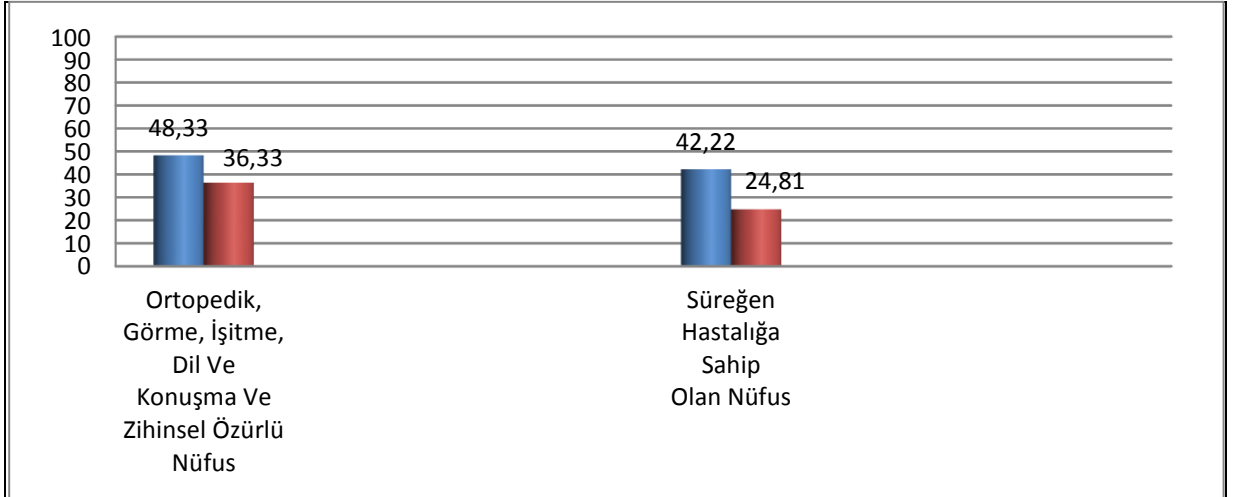
Engellilerin, ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma, zihinsel engelliler ile süreğen (kronik) hastalıklı nüfus olarak iki grupta incelendiği Türkiye Özürlüler Araştırması verilerine göre, engelli nüfusun Türkiye nüfusuna oranı %12,29' dur. Söz konusu çalışma verilerine göre ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engellilerin oranı %2,59 iken süreğen hastalığı olanların oranı %9,70'tir. Doğu Anadolu Bölgesi'nde engelli nüfusun toplam bölge nüfusuna oranı %11,80 olup bu oranın %2,54'ü ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engellilerden oluşurken %9,26'sı süreğen hastalığı olanlardan oluşmaktadır.

KAYNAK: DİE, 2002.

Şekil 20: TRB ve Türkiye’de Engelli Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı (%), 2002

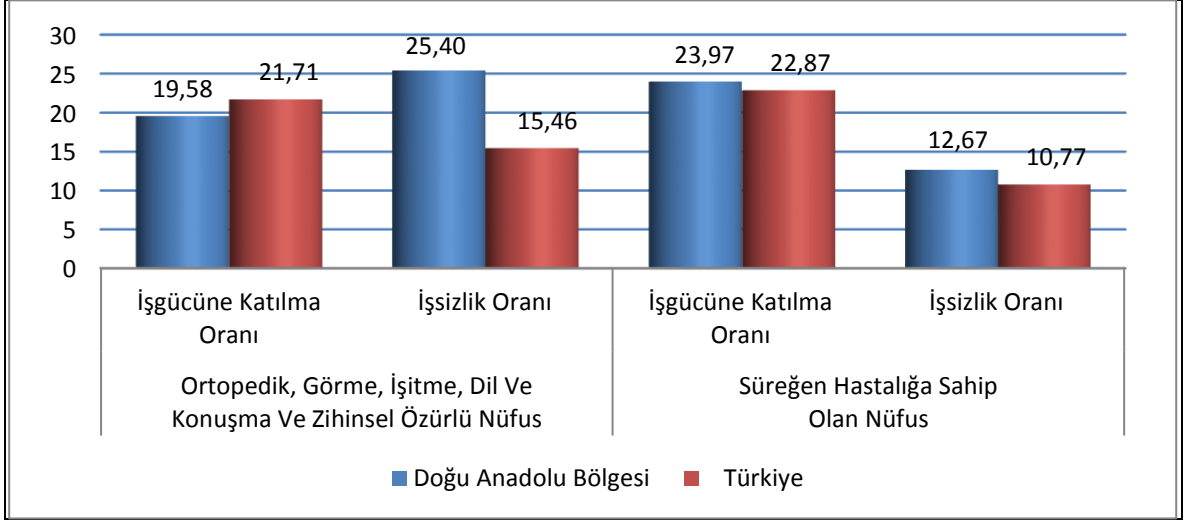
Türkiye’deki engelli nüfusun okuryazarlık durumu incelendiğinde, altı ve daha yukarı yaştaki kişilerden okuma yazma bilmeyenlerin oranı ortopedik, görme, işitme, konuşma ve zihinsel engellilerde %36,33 iken, süreğen hastalığı olanlarda bu oranın %24,81 olduğu görülmektedir. Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engellilerde okuma yazma bilmeyenlerin oranı %48,33 olup, %36,33 olan Türkiye ortalamasının oldukça üstündedir. Bölgedeki süreğen hastalığı olanlardan okuma yazma bilmeyenlerin oranı da %42,22 olup yine %24,81 olan Türkiye ortalamasının üstündedir.

KAYNAK: Türkiye Özürlüler Araştırması, 2002.

Şekil 21: Engellilerde Okuma Yazma Bilmeyenlerin Oranı (%), 2002

Türkiye genelinde ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engelli nüfus içindeki işsizlik oranı %15,46 iken %25,4 ile Doğu Anadolu Bölgesi tüm bölgeler arasında en yüksek işsizlik oranına sahiptir. Ayrıca süreğen hastalığı olanlarda işsizlik oranı %12,70 olup %10,77 olan Türkiye ortalamasının üstündedir (DİE, 2002).

KAYNAK: DİE, 2002.

Şekil 22: Engellilerin İşgücüne Katılma Ve İşsizlik Oranları, 2002

2002 yılında yapılan Türkiye Özürlüler Araştırması verilerine göre Doğu Anadolu Bölgesi ve Türkiye’de engellilerin kamu kurum ve kuruluşlarından en önemli beklentisi parasal katkı sağlanması olarak ortaya çıkmıştır.

Tablo 18: Engellilerin Kamu Kurumlarından Beklentilerinin Dağılımı

	Doğu Anadolu Bölgesi	Türkiye
Parasal Katkı	64,86	61,22
Eğitim Olanakları	2,66	3,31
İş Bulmaya Yardım	12,01	9,55
Yasal Hakları Savunma	2,69	3,51
Evde Bakım ve Tedavi Hizmeti	2,53	4,12
Diğer Beklentiler	12,82	13,53
Bilinmeyen	2,43	4,76

KAYNAK: DİE, 2002.

TRB1 Bölgesi’nde engellilere yönelik faaliyet gösteren devlet okulları, özel rehabilitasyon merkezleri ve İl Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesindeki Rehberlik Araştırma Merkezleri

bulunmaktadır. Engellilere yönelik mevcut eğitim kurumları ile ilgili Tablo 19’de görüleceği üzere bölgede özellikle otistik çocuklara yönelik eğitim verecek eğitim merkezleri ihtiyacı bulunmaktadır.

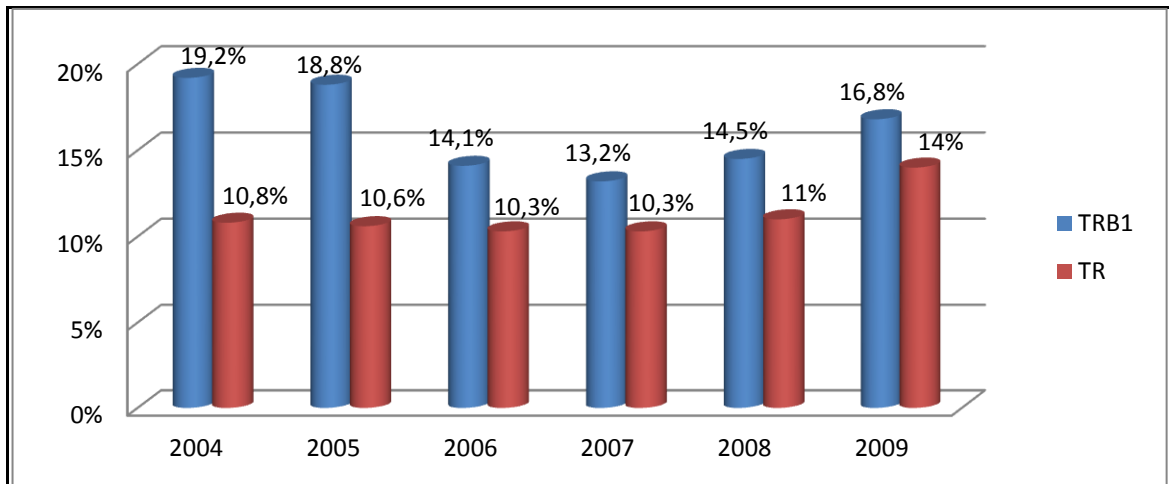
Tablo 19: Engellilere Yönelik Eğitim Kurumları Sayısı

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1
Özel Eğitim Okulu (Milli Eğitim)	--	3	4	1	8
Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi	--	--	1	--	1
Özel Rehabilitasyon Merkezi	4	10	19	1	34

KAYNAK: Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2010; Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2010; Malatya İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2010; Tunceli İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2010.

2.1.11. İstihdam

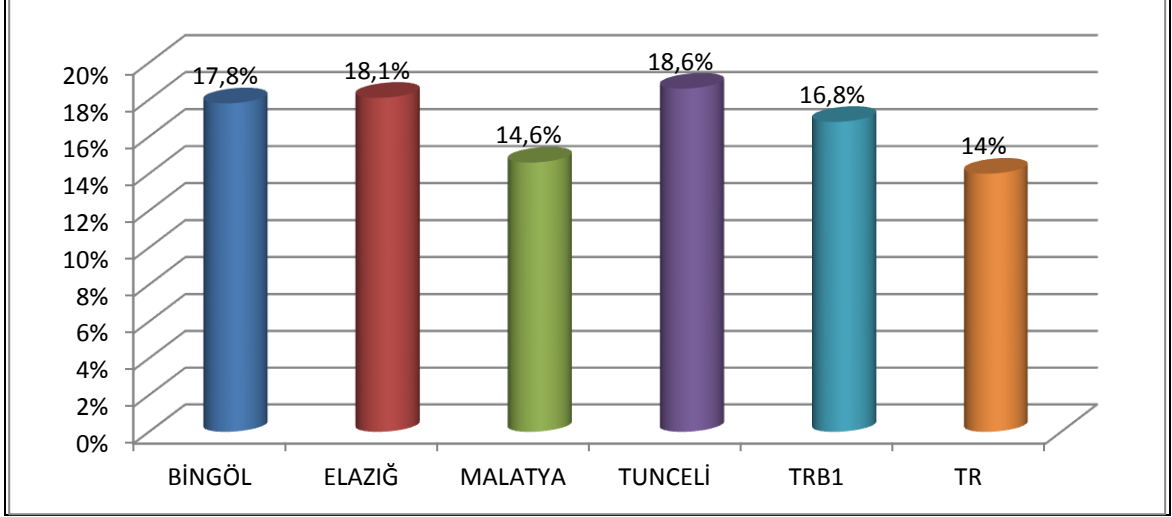
TRB1 Bölgesi işsizlik oranı Türkiye’ye göre yüksek olmakla beraber 2004-2009 yılları arasında Türkiye’de işsizlik artarken bölgede azalması dikkat çekicidir. Bölgede işsizlik oranı 2004-2007 yılları arasında %31,25 azalmış, 2007-2009 yılları arasında ise %27 artmıştır. Bu artışta küresel krizin etkisinin olduğu değerlendirilebilir. Bölgede en yüksek işsizlik oranı 2004 yılında %19,2, en düşük işsizlik oranı ise 2007 yılında %13,2 olarak gerçekleşmiştir.

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Şekil 23: TRB1 ve Türkiye İşsizlik Oranları, 2009

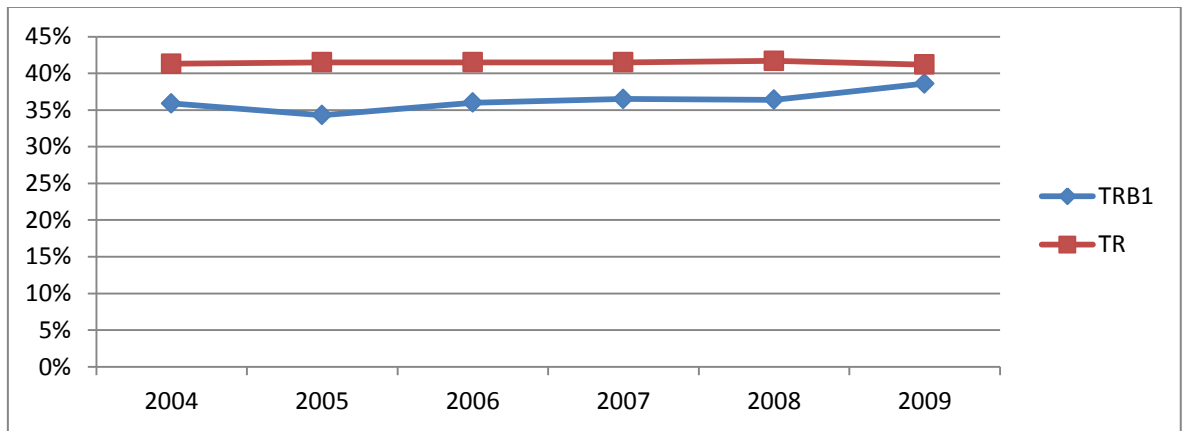
TRB1 ile diğer düzey 2 bölgeleri karşılaştırıldığında, TRB1'in en yüksek işsizlik oranlarından birine sahip olduğu görülmektedir. %16,8 işsizlik oranıyla TRB1, 26 düzey 2 bölgesi içinde işsizlik sıralamasında 5.'dir.

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Şekil 24: İşsizlik Oranları, 2009

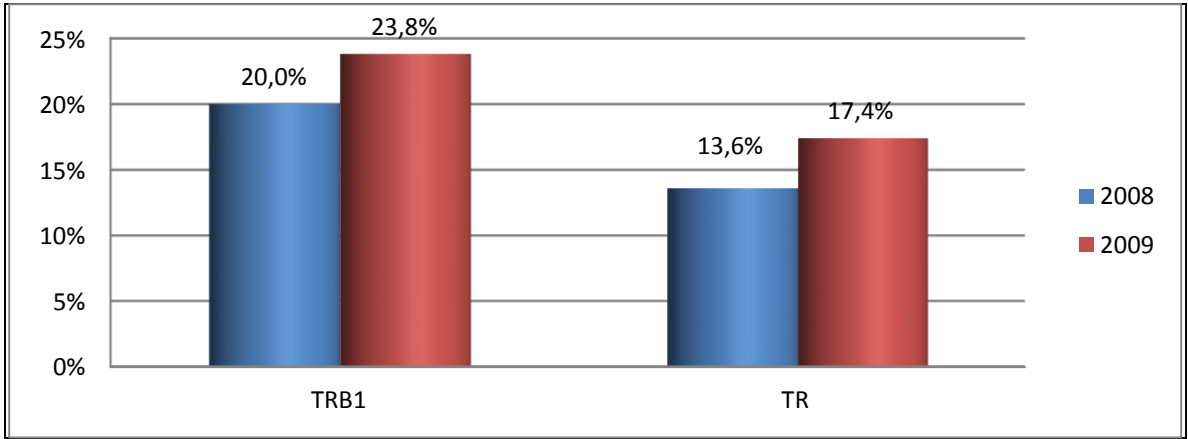
Bölgede %18,6 ile en yüksek işsizlik oranına sahip il olan Tunceli'yi sırasıyla Elazığ, Bingöl ve Malatya izlemektedir. 2009 yılında işsizlik oranı, Türkiye'de %14 Malatya'da %14,6 olarak gerçekleşmiş ve Malatya TRB1 Bölgesi'ndeki en düşük işsizlik oranına sahip il olmuştur. TRB1 Bölgesi istihdam oranı son yıllarda Türkiye seviyesine oldukça yaklaşmıştır. Türkiye ve TRB1 arasındaki işsizlik oranı farkı istihdam oranı farkından daha yüksektir.

KAYNAK: TÜİK, 2010a.

Şekil 25: Yıllar İçinde Türkiye ve TRB1'de İstihdam Oranları, 2009

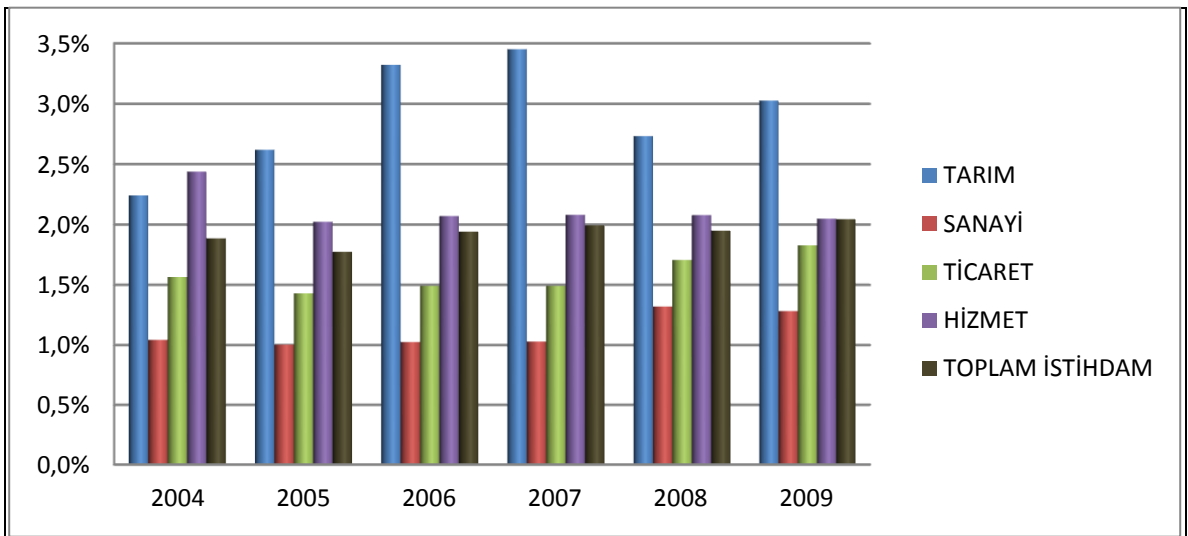
Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde tarım sektöründeki gizli işsizlik nedeniyle tarım dışı işsizlik verilerinin incelenmesi, işsizlik hakkında daha sağlıklı değerlendirme yapma imkânı sağlamaktadır. Şekil 26'da Türkiye ve TRB1 Bölgesi'nde 2008 ve 2009 yıllarında gerçekleşen tarım dışı işsizlik oranları verilmiştir. Her iki senede de tarım dışı işsizlik oranı Türkiye tarım dışı işsizlik oranından daha yüksektir. Ayrıca bölge ve Türkiye arasındaki tarım dışı işsizlik farkı, işsizlik farkından fazladır. Bu durum, bölgede gizli işsizliğin varlığını ortaya koymaktadır.

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Şekil 26: Tarım Dışı İşsizlik Oranı, 2008-2009

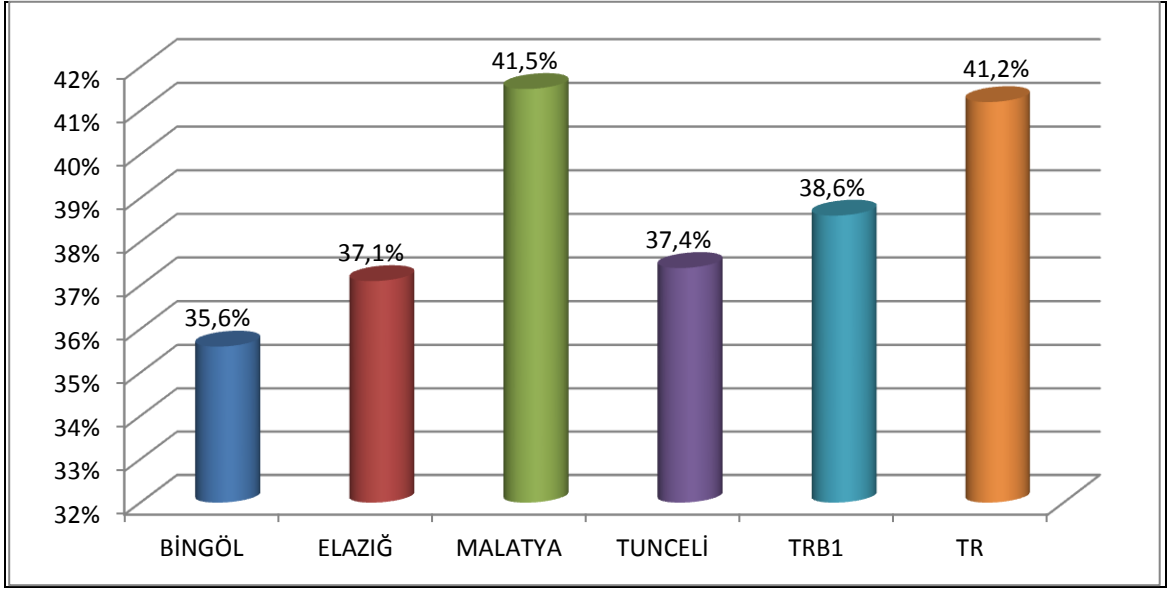
Şekil 27 incelendiğinde 2004-2009 yılları arasında TRB1 Bölgesi'nin Türkiye toplam istihdamının yaklaşık %2'sini karşıladığı görülmektedir.

KAYNAK: TÜİK, 2010a.

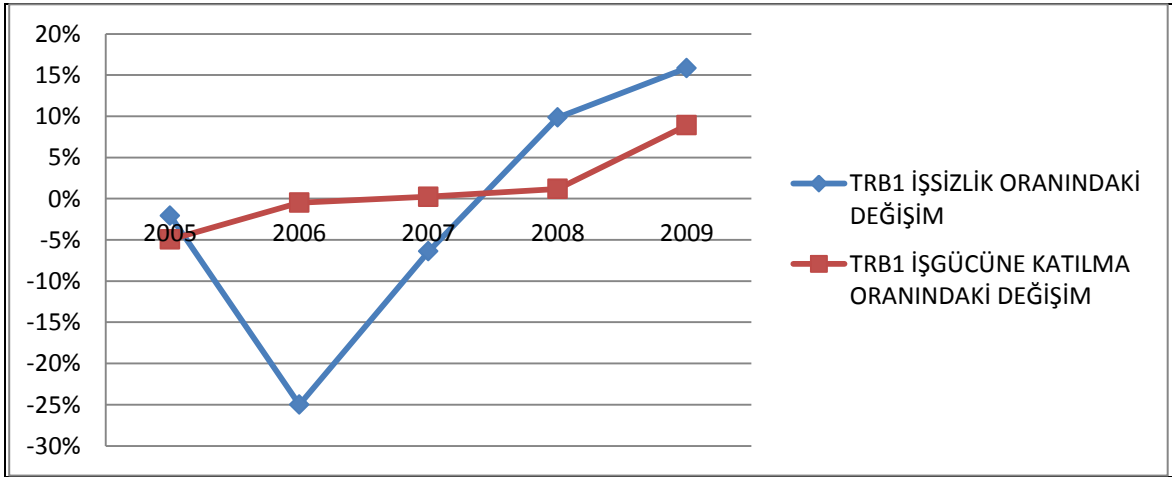
Şekil 27: Yıllara ve Sektörlere Göre TRB1 Bölgesi İstihdamının Türkiye İstihdamına Oranları, 2004-2009

İstihdam oranları il düzeyinde incelendiğinde ise Malatya'nın bölge ortalamasından daha iyi durumda olduğu ve hemen hemen Türkiye'nin istihdam oranını yakaladığı görülmektedir. İşsizlik ve istihdam oranları verilerinde; TRB1'in Türkiye sıralamasında sonlarda yer alması ancak Malatya'nın iki alanda da Türkiye ile aynı düzeyde bulunması, bölge illeri arasındaki gelişmişlik farklarını yansıtan önemli bir göstergedir.

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Şekil 28: İstihdam Oranları, 2009

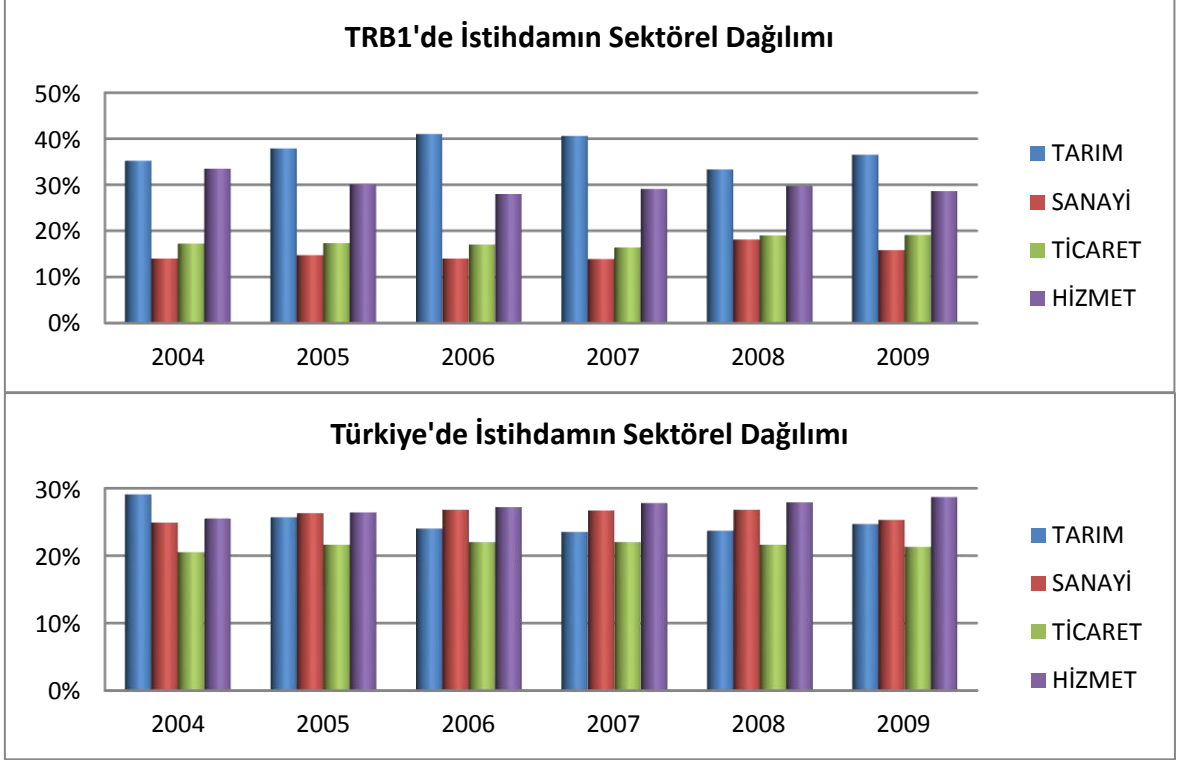

KAYNAK: TÜİK, 2010a.

Şekil 29: TRB1 Bölgesi'nde Yıllara Göre İşsizlik ve İşgücüne Katılma Oranlarındaki Değişimler, 2005-2009

Şekil 29'da 2005-2009 yılları arasında TRB1 Bölgesi'ndeki işsizlik ve işgücüne katılım oranlarındaki değişimler verilmiştir. Bir önceki yıllara mukayese edildiğinde, 2006 yılında

işgücüne katılma oranının çok az değişmesine rağmen işsizlik oranında %25 azalma olması çarpıcıdır. 2007 yılının sonundan itibaren ise bölgede işsizlik oranı işgücüne katılım oranından daha hızlı artmıştır.

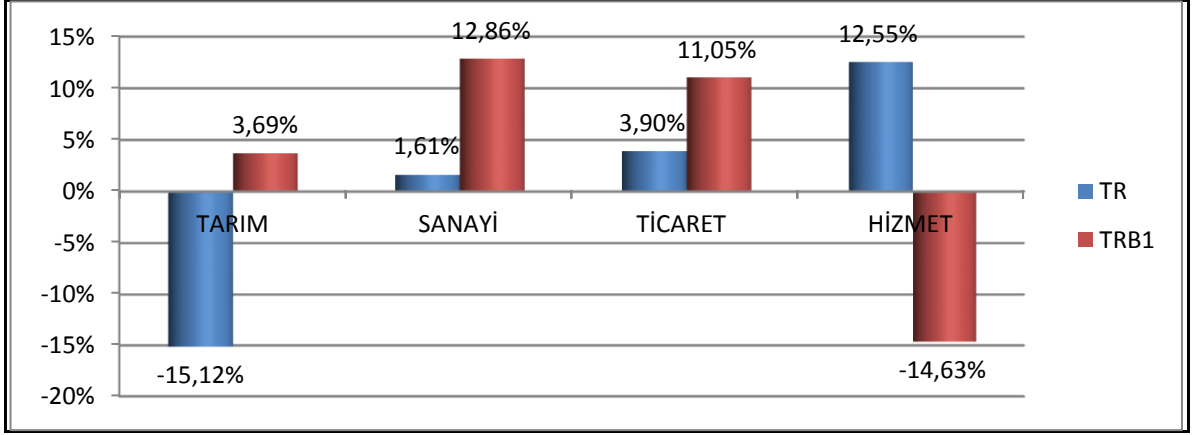
KAYNAK: TÜİK, 2010a.

Şekil 30: TRB1 Bölgesi'nde ve Türkiye'de İstihdamın Sektörel Dağılımı, 2004-2009

Gelişmekte olan ülkelerin karakteristik özelliklerinden birisi ekonomide modern ve geleneksel yapıların bir arada bulunmasıdır. Dolayısıyla bu toplumların ekonomik yapıları da tarımsal/geleneksel ve sanayi/modern olmak üzere ikili yapıdadır (Lewis, 1966). İstihdam yapısı incelendiğinde, TRB1 Bölgesi'nin bu konuda istisna olmadığı görülmektedir.

İstihdamın sektörel dağılımında ilk dikkati çeken husus, tarımın bölgedeki ağırlığıdır. Tarımı sırasıyla hizmet, ticaret ve sanayi sektörleri izlemektedir. 2004-2009 yılları arasında Türkiye'de istihdam oranları hizmet sektörü lehine değişirken, bölgede sanayi ve ticaret sektörleri lehine değişmiştir. Tarım istihdamı 2006'da %41 ile en yüksek değerine ulaşmış, 2008'e kadar düşmüş ve 2009'da %9,6 artmıştır. Sanayinin istihdamdaki payı 2008'de

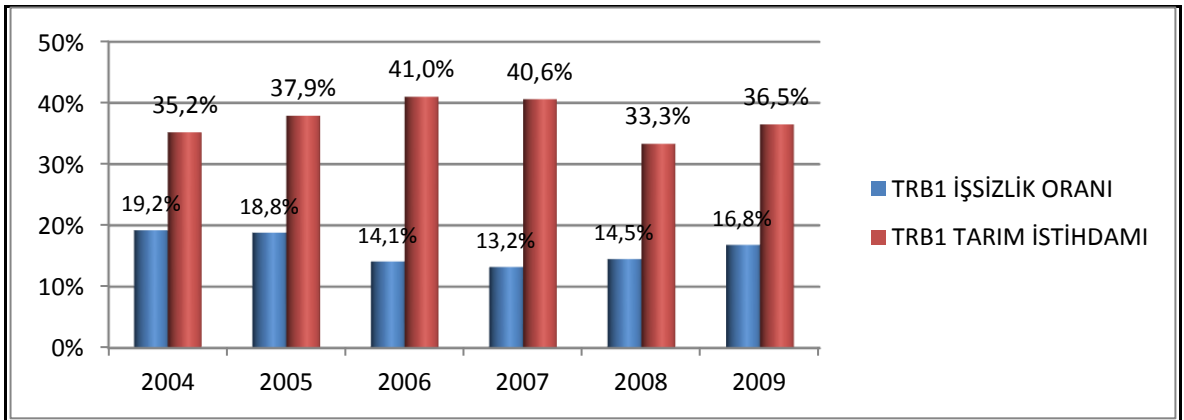
%19 ile en yüksek değerine ulaşmış ve 2009'da %15,8'e gerilemiştir. Tarımdan sonra en belirgin değişiklikler hizmet sektöründe gerçekleşmiştir.

KAYNAK: TÜİK, 2010a.

Şekil 31: TRB1 Bölgesi'nde ve Türkiye'de Sektörel İstihdam Paylarında Yaşanan Değişimler, 2009

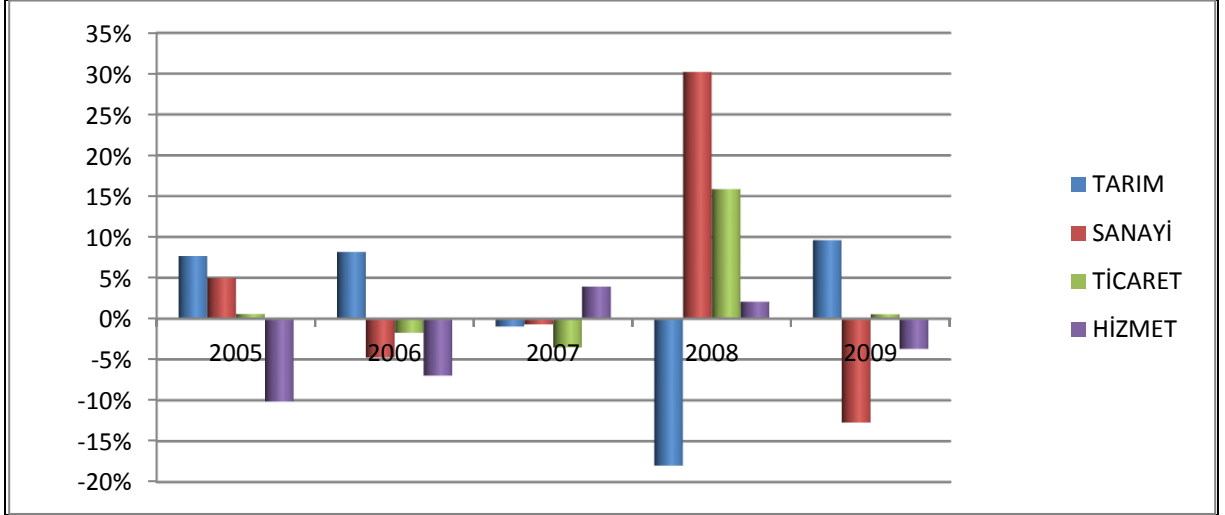
Bölgede 2004-2009 arasında tarım, ticaret ve sanayi sektörlerinin istihdamdaki payı artarken hizmet sektörünün payı düşmüştür. 2004'ten bu yana en dikkate değer gelişme, sanayi ve ticaretin payının bölgede Türkiye'ye göre daha yüksek oranlarda artmış olmasıdır. Türkiye'de beş yıl içinde sanayi ve ticaretin istihdamdaki payı sırasıyla toplamda %1,6 ve %3,9 artmışken bölgede bu oranlar %12,9 ve %11,0'dır. Aynı dönemde tarımın istihdamdaki payı Türkiye'de %15,1 azalırken bölgede %3,6 artmış, hizmetlerin payı ise Türkiye'de %12,5 artarken bölgede %14,6 azalmıştır. Bölge sanayi ve ticarete Türkiye ile aynı yönlü, hizmet ve tarım sektörlerinde ise Türkiye ile ters yönlü bir hareket sergilemiştir.

KAYNAK: TÜİK, 2010a.

Şekil 32: TRB1 Bölgesi'nde Yıllara Göre Tarımsal İstihdam ve İşsizlik Oranı, 2004-2009

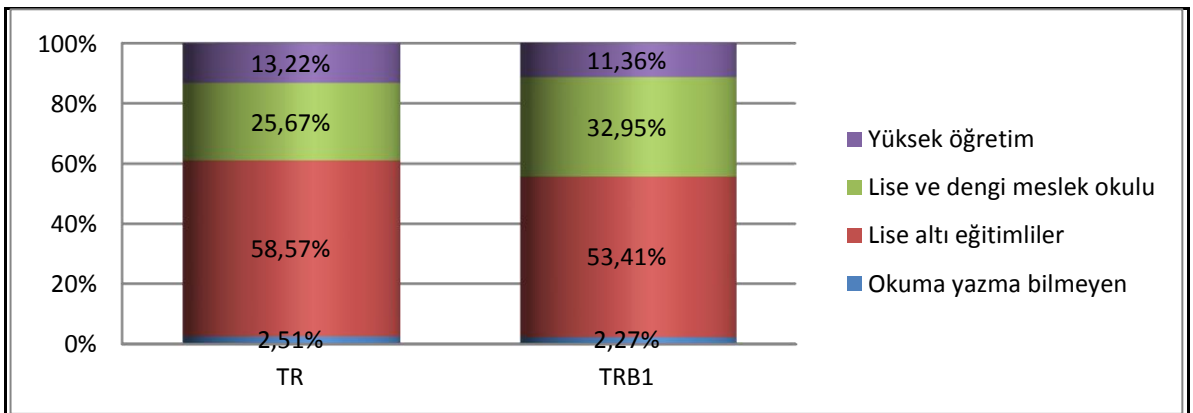
Tarımsal istihdam ve işsizlik oranı bölgede genelde birbirine zıt seyir izlemiştir; ancak 2009 yılında bu ilişki bozulmuştur. Sektörlerin istihdamdaki paylarının yıllar içindeki değişim oranı incelendiğinde ise sanayi ve ticaretin tarıma zıt hareket ettiği göze çarpmaktadır.

KAYNAK: TÜİK, 2010a.

Şekil 33: Yıllara Göre TRB1 Bölgesi'nde Sektörel İstihdamın Değişim Oranları, 2005-2009

Eğitim seviyesine göre işsizlerin oranı açısından TRB1 ve Türkiye benzerlik göstermektedir. Türkiye ile mukayese edildiğinde TRB1'de, lise mezunlarının işsizlik oranı daha yüksek iken yüksek öğretim mezunlarının işsizlik oranı ise daha düşüktür. Türkiye'nin genelinde olduğu gibi bölgede de en büyük işsiz grubunu lise altı eğitimliler oluşturmaktadır.

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Şekil 34: Eğitim Durumuna Göre TRB1 Bölgesi'nde ve Türkiye'de İşsizlik Oranları, 2009

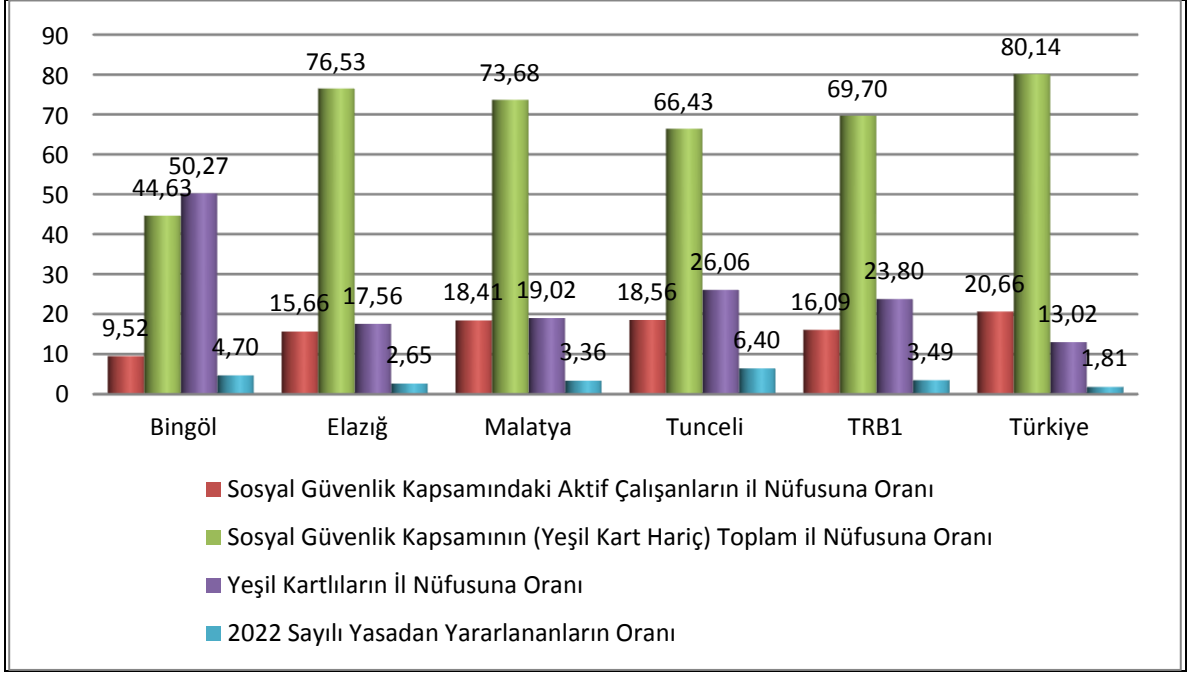
2.1.12. Çalışma Hayatı ve Sosyal Güvenlik

Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (SGK), 2010 yılı Mart ayı verilerine göre TRB1 Bölgesi'nde sosyal güvenlik kapsamındaki aktif çalışanların bölge nüfusuna oranı %16,1'dir. Bu oran Türkiye genelinde %20,8 olup bölge ortalaması ülke ortalamasının altındadır. Aktif çalışan sayısının il nüfusuna oranı bakımından Bingöl bölgede %9,5 ile en düşük, Tunceli ise %18,6 ile en yüksek değere sahiptir.

TRB1 Bölgesi'nde sosyal güvenlik kapsamında bulunanların (yeşil kartlılar hariç) il nüfusuna oranı %69,7 olup bölge bu oran ile Türkiye ortalamasının (%80,4) altında bir değere sahiptir. Elazığ %76,5'lik oran ile bölgede en yüksek, Bingöl ise %44,6'lık bir oran ile bölgede en düşük değere sahip il olarak göze çarpmaktadır. Bu durum Bingöl'deki aktif çalışanların toplam nüfusa oranında tespit edilen düşük değerlerle doğru orantılıdır.

Bölge nüfusunda yeşil kartlıların oranı %23,8 olup, bu oran %13 olan Türkiye ortalamasının oldukça üstündedir. Herhangi bir geliri ve sosyal güvencesi bulunmayan vatandaşlara verilen yeşil kart, bölge halkının gelir durumunu yansıtan önemli göstergelerden biridir. Bingöl %50,3'lük bir oranla bölgede en yüksek değere sahip il olup ilde her iki kişiden birinin yeşil kart sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Elazığ %17,6'lık bir oranla bölgede en düşük yeşil kartlı oranına sahip ildir.

“65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması” hakkındaki 2022 sayılı kanunun uygulaması, toplumda dezavantajlı durumda bulunan ve bakıma muhtaç olan grupları yansıtması açısından önem taşımaktadır. 2022 sayılı yasadan faydalananların bölge nüfusuna oranı %3,5 olup, bu oran %1,8 olan Türkiye ortalamasının üstündedir. Tunceli %6,4'lük bir oranla bölgede en yüksek değere sahip il olarak dikkat çekerken, Elazığ %2,7'lik bir oranla bölgede en düşük değere sahip ildir.

KAYNAK: SGK 2010.

Şekil 35: TRB1 Bölgesi Sosyal Güvenlik Verileri

2.1.13. Sosyal Yapı Analizi

TRB1 Bölgesi'nin sosyal yapısının temel özelliklerinden birisi, yavaş artan nüfus ve bölge dışına verilen göçtür. Nüfus yoğunluğu 45 kişi/km² olup 94 kişi/km² olan Türkiye nüfus yoğunluğuna göre oldukça düşük olan bölge, son yıllarda sürekli göç vermektedir. Bunun sonucunda, 2009 yılında bölge, nüfus artış hızında, düzey 2 bölgeleri arasında 24. sırada yer almıştır. TRB1 Bölgesi nüfus artış hızı Türkiye'nin yaklaşık onda biri kadar olup, bu farkın nedeni olan dış göçün **istihdam olanaklarının yetersizliğinden** kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Bu sorunun çözümü için yeni istihdam olanaklarının yaratılması ve beşeri sermaye niteliğinin bu olanaklarla uyumlaştırılması gerekmektedir. Bu sebeple, istihdam sağlayacak **yeni yatırımların yapılması** ve **vasıfsız işgücünü nitelikli hale getirecek olan mesleki eğitimlerin verilmesi**, bölgede üzerinde en çok durulması gereken konulardandır. Bunların yanı sıra **girişimcilik** de yeni istihdam olanakları yaratacak alternatiflerdendir.

Bölge nüfusunun %35,2'si kırsal alanda yaşamaktadır. Bingöl'de bu oran %45,8'e kadar çıkmaktadır. Şehirleşme oranı bakımından Türkiye ortalamasının altında yer alan bölgede,

kırsal kesimde yaşayan insanların refahını artıracak sosyal ve ekonomik faaliyetler ile altyapı çalışmalarına önem verilmesi gerekmektedir.

Eğitimle ilgili veriler, sosyal gelişmişlikle ilgili önemli göstergelerdir. Bölgenin, temel eğitim göstergelerinden biri olan **okuma yazma oranında Türkiye'den geride** olduğu görülmektedir. Okul öncesi eğitime yönelik ortalamalar ise Türkiye ortalamasının üstünde olmakla beraber gelişmiş bölgelere göre düşük seviyededir. Eğitimi teşvik edici ulusal politika ve kampanyaların da sağlayacağı katkıyla bölgede okul öncesi okullaşma oranının yükseltilmesi ve okuma yazma oranının Türkiye ortalamasının üzerine çıkarılması, eğitimde öncelikli meselelerden birisidir. **Eğitim düzeyinin yükseltilmesi** amacıyla eğitim kurumlarının **hem teknik hem de fiziki kapasitesinin geliştirilmesi** önem arz etmektedir.

Dezavantajlı grupların eğitim ve istihdam sorunları da bölgede üzerinde durulması gereken sosyal konulardandır. **Engellilere yönelik özel eğitim kurumlarının bölgede yeterli sayıda bulunmaması ve engellileri dikkate alan fiziki düzenlemelerin eksikliği engellilerin topluma entegrasyonunu zorlaştıran faktörlerdir.** Bölgede **kadınların okuma yazma ve istihdam oranları erkeklerle karşılaştırıldığında oldukça düşüktür.** Kadınların sosyal ve ekonomik hayata katılımı, kullanılmayan bir potansiyelin değerlendirilmesi açısından önemlidir. Bu nedenle dezavantajlı grupların sosyal hayata katılımını arttıracak şekilde **pozitif ayrımcılık** yapılması ve bunu destekleyecek **kurumsal yapıların geliştirilmesi** gerekmektedir.

TRB1 Bölgesi, kültürel etkinlikler ve spor alanları bakımından incelendiğinde, Bingöl ve Tunceli illerinin bu konulardaki yetersizlikleri dikkat çekmektedir. Bingöl'de tiyatro salonu ve müze, Tunceli'de ise sinema salonu, tiyatro salonu ve müze bulunmamaktadır. Bölge, özellikle su ve doğa sporları için uygun alanlara sahip olmasına rağmen spor kulübü sayısı Türkiye'deki spor kulübü sayısının yalnızca %3,6'sını oluşturmaktadır. Bu nedenle **spor alanlarının ve organizasyonlarının artırılması yoluyla sporun teşvik edilmesi** önem arz etmektedir.

TRB1 Bölgesi, sağlık sektörü **gelişmişlik sıralamasında 26 düzey 2 bölgesi içinde 15. sıradadır**; ancak bölge illeri arasında sağlık açısından önemli gelişmişlik farkları bulunmaktadır. Elazığ'ın 12. sırada olduğu sağlık sektörü gelişmişlik sıralamasında Bingöl

72. sırada yer almıştır. Dolayısıyla **sağlık alanında bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla Bingöl ve Tunceli’de yeni yatırımlar yapılması ve mevcut yatırımların uluslararası kalite standartlarına ulaştırılması** gerekmektedir. Elazığ ve Malatya’da bulunan üniversite hastaneleri bölgenin ve bölgeye komşu illerin sağlık ihtiyaçlarını karşılayan en önemli kurumlardır. Özellikle Malatya’daki Turgut Özal Tıp Merkezi, kemik iliği, göz kornea, karaciğer, böbrek ve kalp nakillerinde dünya ölçeğinde önemli bir yere sahiptir. Ancak bu hastanelerin tanıtım eksikliğinden ve konaklama imkânlarının kısıtlılığından dolayı faydalanma düzeyinin potansiyelinin altında kaldığı değerlendirilmektedir.

Bölgede **kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği kültürünün eksik olduğu** değerlendirilmektedir. Bu eksikliğin giderilmesi noktasında toplumlarda modernleşmenin göstergelerinden biri olarak da kabul edilen sivil toplumun önemi büyüktür. Gelişmiş ülkelerde **sivil toplum kuruluşları, katılımcı demokrasinin en önemli öğelerinden birisi durumundadır**. İnsanların dayanışma ve birlikte hareket etme kültürü hakkında fikir veren göstergelerden olan dernek üye sayıları nüfusa oranlandığında, TRB1 Bölgesi Türkiye ortalamasının hayli altında kalmaktadır. Dernek üye sayısı oranının en yüksek olduğu Elazığ’da bile bu oran, Türkiye ortalamasının yarısından daha düşüktür. Bölge halkının, sosyal yardımlaşma ve dayanışma kapsamında ekonomik gelişme ve sosyal refahı artırma çabalarına aktif olarak katkı sağlaması, bölgenin vizyonunun gerçekleştirilmesi açısından gereklidir. Bu sebeple, genç ve dinamik bir nüfusa sahip olan bölgede aktif vatandaşlık bilincinin artırılması ve **bölgede sivil toplumun güçlendirilmesi ve sivil toplum kuruluşlarının mali, idari ve yönetsel kapasitelerinin geliştirilmesi**, bölgenin öncelikli ihtiyaçlarındandır.

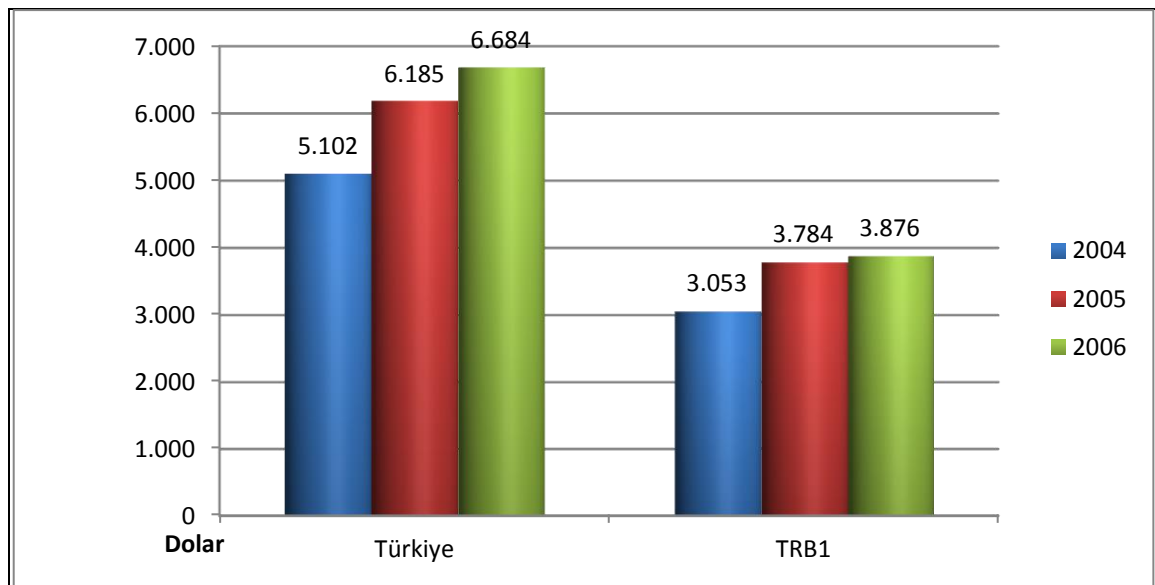
Görüldüğü üzere, TRB1 Bölgesi, sağlık haricinde, sosyal yapı ile ilgili temel gelişmişlik göstergelerinde Türkiye ortalamasının altında yer almaktadır. Hemen hemen her alandaki bölge içi gelişmişlik farkları da dikkate değer düzeydedir. Bu durum, dezavantajlı grupları da kapsayacak şekilde **istihdamın artırılması, sosyal uyumun sağlanması ve eğitim düzeyinin yükseltilmesi yoluyla sosyal yapı ve beşeri sermayenin güçlendirilmesini** gerektirmektedir.

2.2. Ekonomik Yapı

Ekonomik Yapı başlığı altında; ulusal hesaplarla ilgili Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH) ve Gayri Safi Katma Değer (GSKD) incelenmiş ve bölgedeki ekonomik faaliyetler hakkında bilgiler verilmiştir. Bölgenin rekabet gücü, Ar-Ge faaliyetleri ve inovasyon yeteneği, bölgedeki ekonomik işbirliği, kümelenme çalışmaları ve bölgede uygulanan teşviklerinin yanı sıra tarım, sanayi ve hizmet sektörleri hakkında TRB1 Bölgesi'nin mevcut durumu detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ekonomik yapıya yönelik mevcut durumun analizi de bölüm sonunda verilmiştir.

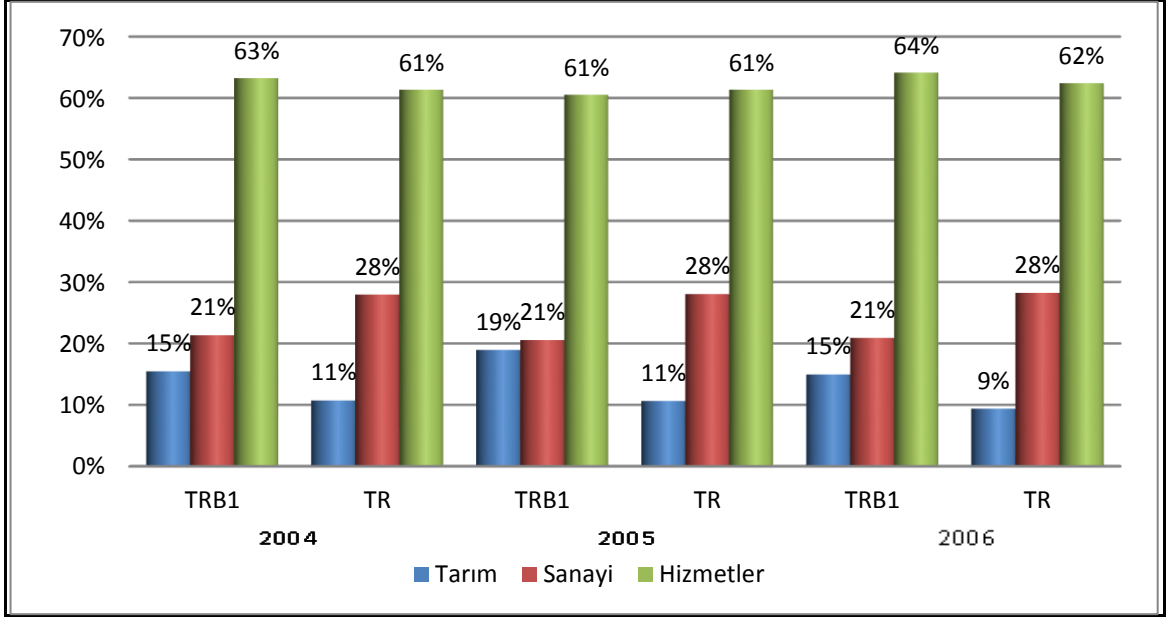
2.2.1. Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla ve Gayri Safi Katma Değer

2008 yılında TÜİK tarafından Avrupa Hesaplar Sistemine (ESA 95) uyum süreci kapsamında başlatılan çalışmalar doğrultusunda GSYH serisinin tamamlayıcı bir unsuru olarak 26 düzey 2 bölgesi için GSKD hesabı tahmini çalışmaları tarım, sanayi ve hizmetler ayrımında 2004-2006 yıllarını kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Tüm sektörlerde GSKD miktarlarında istikrarlı bir artış olması bölgenin gelişmekte olduğunu göstermektedir. Türkiye ve TRB1 Bölgesi için ilgili oranlar ve TÜİK istatistikleri Şekil 36 ve Şekil 37'de verilmiştir.

KAYNAK: TÜİK, 2010b.

Şekil 36: Türkiye ve TRB1 Bölgesi Kişi Başına GSKD, 2004-2006

KAYNAK: TÜİK, 2010b.

Şekil 37: TRB1 ve Türkiye'de Sektörlerin GSKD İçindeki Payları, 2004-2006

Bölgede yaratılan kişi başına GSKD'nin Türkiye ortalamasından yaklaşık %40 daha düşük olduğu görülmüştür. 2005 yılında tarım sektöründe görülen oransal artışın kişi başı GSKD oranını yaklaşık %2 artırması, bölge ekonomisinde tarımın önemli bir yeri olduğunu göstermektedir. Bölgede sektörel paylar sıralamasının Türkiye ile paralellik gösterdiği ve hizmetler sektörünü sırasıyla sanayi ve tarım sektörünün izlediği görülmektedir.

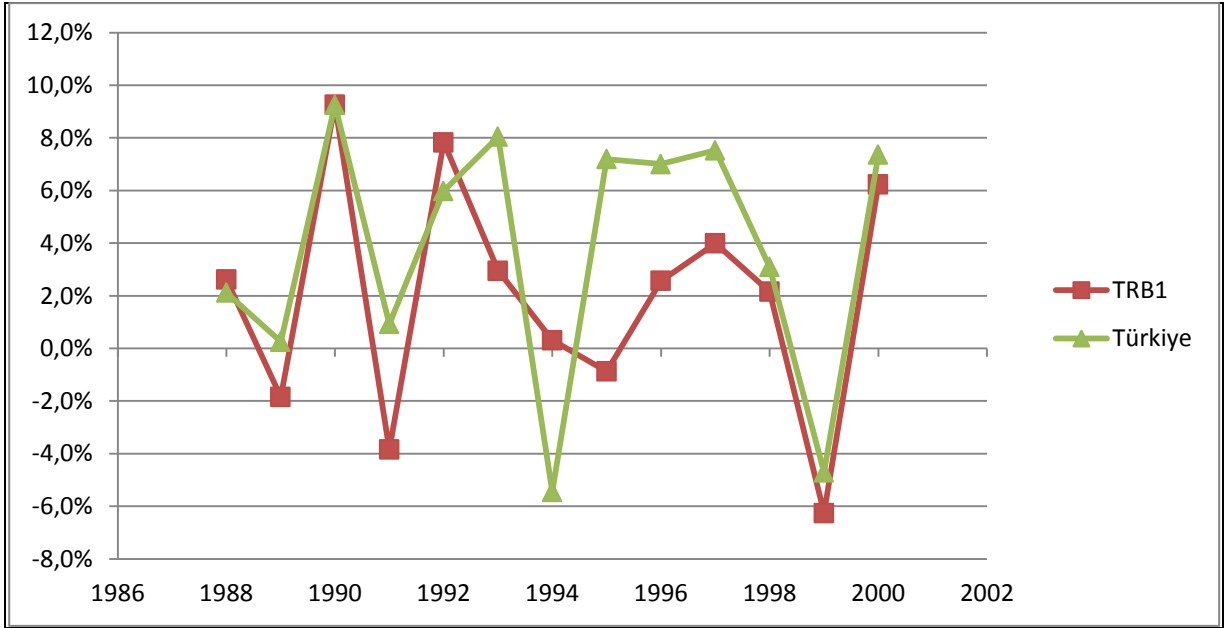
Tablo 20: İktisadi Faaliyetlere Göre Cari Fiyatlarla TRB1 ve Türkiye'de GSKD Miktar ve Oranları, 2004-2006

	2004			2005			2006		
	TRB1	Türkiye	TRB1 / Türkiye	TRB1	Türkiye	TRB1 / Türkiye	TRB1	Türkiye	TRB1 / Türkiye
	(Milyar TL)	(Milyar TL)	(%)	(Milyar TL)	(Milyar TL)	(%)	(Milyar TL)	(Milyar TL)	(%)
Tarım	1,05	53,00	1,97	1,51	60,71	2,49	1,32	62,66	2,10
Sanayi	1,44	138,41	1,04	1,64	160,33	1,02	1,84	188,65	0,98
Hizmetler	4,28	303,47	1,41	4,82	350,67	1,38	5,65	417,11	1,36
Toplam GSKD	6,77	494,88	1,37	7,97	571,71	1,39	8,81	668,42	1,32

KAYNAK: TÜİK, 2010b.

Bölgenin ve Türkiye'nin 1987-2001 yıllarında GSYH'daki büyüme oranları karşılaştırıldığında bölgenin Türkiye ile paralel bir ekonomik trend izlediği görülmektedir. Türkiye 1987-2001 arası dönemde yaklaşık %47 büyürken TRB1 Bölgesi ise ancak %21

büyümüştür. 2001 yılından sonra ise iller bazında GSYH hesaplaması yapılmadığı için son on yıllık büyüme istatistiklerine yer verilememiştir.

KAYNAK: TÜİK, 2010d.

Şekil 38: TRB1 Bölgesi ve Türkiye'nin GSYH Büyüme Oranı, %, 1986-2001

2001 yılı kişi başı GSYH miktarlarına daha detaylı bakıldığında tüm bölge illerinin kişi başı GSYH miktarının 2.146 USD olan Türkiye ortalamasının altında olduğu ve Bingöl hariç tüm illerin Türkiye ortalamasından hızlı geliştiği gözlenmektedir.

Tablo 21: TRB1 Bölgesi GSYH, 2001

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Kişi Başı GSYH (\$)	795	1.704	1.417	1.584	1429	2.146
Değer (TL)	244.048.180	1.185.015.869	1.482.137.335	175.249.211	3.086.450.595	178.412.438.499
Paylar (%)	0,1	0,7	0,8	0,1	1,7	100
Gelişme hızı	42,9	46,8	49,3	47,4	47,7	43,2

KAYNAK: TÜİK, 2010d.

2.2.2. Ekonomik Faaliyetler

Ekonomik faaliyetler açısından bakıldığında 2002 TÜİK işyeri sayım sonuçlarına göre bölgede toplam 32.087 adet işletme olup bunların %44,7'si Malatya'da, %38,7'si

Elazığ'da, %10,7'si Bingöl ve %6,1'inin de Tunceli'de bulunduğu görülmektedir. İl bazında istihdam oranları yerel birim sayısı ile benzerlik göstermektedir.

Tablo 22: Ekonomik Faaliyet Kısımlarına Göre Yerel Birim Sayısı, 2002

Ekonomik Faaliyet Kısımları	Bingöl		Elazığ		Malatya		Tunceli		TRB1		Türkiye
	Adet	İL / TRB1 (%)	Adet	İL / TRB1 (%)	Adet	İL / TRB1 (%)	Adet	İL / TRB1 (%)	Adet	TRB1 / TR (%)	Adet
Madencilik, taşocakçılığı	3	0,01	23	0,07	19	0,06	4	0,01	49	2,03	2.410
İmalat	251	0,78	1.413	4,40	1.894	5,90	119	0,37	3.677	1,35	272.482
Elektrik, gaz ve su	20	0,06	43	0,13	71	0,22	19	0,06	153	3,64	4.206
İnşaat	34	0,11	177	0,55	240	0,75	20	0,06	471	1,32	35.749
Toptan ve perakende ticaret	1.921	5,99	6.473	20,17	7.735	24,11	824	2,57	16.953	1,95	867.890
Otel, lokanta, kahvehane	318	0,99	1.203	3,75	1.112	3,47	309	0,96	2.942	1,69	174.199
Ulaştırma, depolama ve haberleşme	594	1,85	1.747	5,44	1.578	4,92	475	1,48	4.394	1,62	270.517
Mali aracı kuruluşların faaliyetleri	15	0,05	61	0,19	90	0,28	19	0,06	185	1,29	14.303
Gayrimenkul kiralama ve iş faaliyetleri	85	0,26	404	1,26	548	1,71	67	0,21	1.104	1,15	95.971
Eğitim	10	0,03	47	0,15	57	0,18	2	0,01	116	1,73	6.695
Sağlık ve sosyal hizmetler	39	0,12	230	0,72	322	1,00	12	0,04	603	1,81	33.383
Diğer hizmet faaliyetleri	120	0,37	581	1,81	664	2,07	75	0,23	1.440	1,79	80.386
Toplam	3.410	10,63	12.402	38,65	14.330	44,66	1.945	6,06	32.087	1,73	1.858.191

KAYNAK: TÜİK, 2010e.

Bölgede işyeri ve istihdam oranları incelendiğinde ise sırasıyla “toptan ve perakende ticaret”, “ulaştırma, depolama ve haberleşme” ile “imalat” alanlarının en yaygın üç sektör olduğu görülmektedir. İşyeri ve istihdam oranlarının en düşük olduğu ekonomik faaliyet kısımları ise “elektrik, gaz, su”, “eğitim” ve “madencilik ve taşocakçılığı” alanlarıdır. İşletme başına ortalama istihdam sayısına bakıldığında ise genelde sayının düşük olduğu görülmektedir. En yüksek istihdam ortalaması 33 kişi ile emek yoğun olan “madencilik ve taşocakçılığı” sektöründedir. Bölgede yaygın sektörlerin çok istihdam gerektirmediği, yaygın olmayan sektörlerin ise genelde emek-yoğun sektörler olduğu Tablo 22’de görülmektedir.

Tablo 23: Ekonomik Faaliyet Kısımlarına Göre İstihdam Sayısı, 2002

Ekonomik Faaliyet Kısımları	Bingöl		Elazığ		Malatya		Tunceli		TRB1		Türkiye
	Adet	İL / TRB1 (%)	Adet	İL / TRB1 (%)	Adet	İL / TRB1 (%)	Adet	İL / TRB1 (%)	Adet	TRB1 / TR (%)	Adet
Madencilik ve taşocakçılığı	-	-	1.246	77,30	333	20,66	-	-	1.612	2,09	77.027
İmalat	946	5,13	4.875	26,43	12.321	66,80	302	1,64	18.444	0,84	2.183.286
Elektrik, gaz ve su	261	10,05	1.487	57,26	646	24,87	203	7,82	2.597	2,69	96.430
İnşaat	664	20,64	1.406	43,71	833	25,89	314	9,76	3.217	1,43	224.874
Toptan ve perakende ticaret	2.911	9,80	11.405	38,38	14.188	47,75	1.210	4,07	29.714	1,58	1.876.525
Otel, lokanta ve kahvehane	737	10,87	2.591	38,23	2.851	42,06	599	8,84	6.778	1,24	545.167
Ulaştırma, depolama ve haberleşme	1.329	11,82	4.754	42,29	4.262	37,91	897	7,98	11.242	1,83	612.814
Mali aracı kuruluşların faaliyetleri	134	7,32	769	42,02	713	38,96	214	11,69	1.830	1,00	183.169
Gayrimenkul kiralama ve iş faaliyetleri	159	7,25	797	36,34	1.104	50,34	133	6,06	2.193	0,65	339.502
Eğitim	-	-	702	55,15	477	37,47	-	-	1.273	1,61	79.129
Sağlık ve sosyal hizmetler	73	2,43	1.345	44,70	1.572	52,24	19	0,63	3.009	2,97	101.193
Diğer hizmet faaliyetleri	182	6,88	1.115	42,17	1.246	47,13	101	3,82	2.644	1,49	177.924
Toplam	7.493	8,86	32.492	38,43	40.546	47,95	4.022	4,76	84.553	1,30	6.497.040

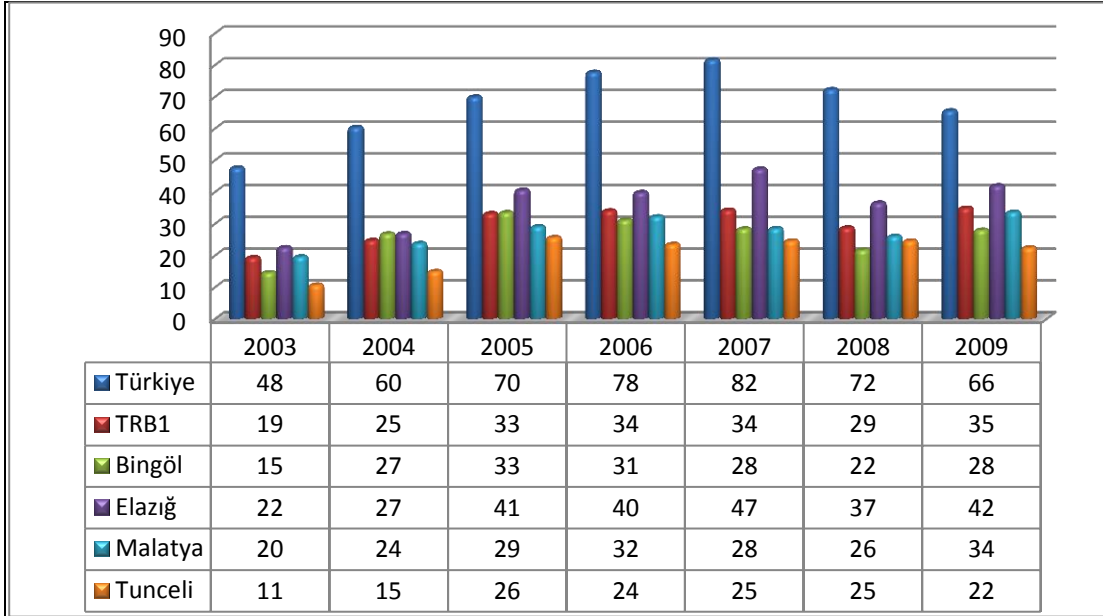
KAYNAK: TÜİK, 2010e.

Tablo 24: TRB1'de Ekonomik Faaliyet Kısımlarına Göre İstihdam ve İşyeri Oranları, 2002

Ekonomik Faaliyet Kısımları	İstihdam	İşyeri	İstihdam / İşyeri
Toptan ve perakende ticaret	35,14%	52,83%	2
Ulaştırma, depolama ve haberleşme	13,30%	13,69%	3
İmalat	21,81%	11,46%	5
Otel, lokanta ve kahvehane	8,02%	9,17%	2
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri	3,13%	4,49%	2
Gayrimenkul kiralama ve iş faaliyetleri	2,59%	3,44%	2
Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	3,56%	1,88%	5
İnşaat	3,80%	1,47%	7
Mali aracı kuruluşların faaliyetleri	2,16%	0,58%	10
Elektrik, gaz ve su	3,07%	0,48%	17
Eğitim	1,51%	0,36%	11
Madencilik ve taşocakçılığı	1,91%	0,15%	33
Toplam	100,00%	100,00%	3

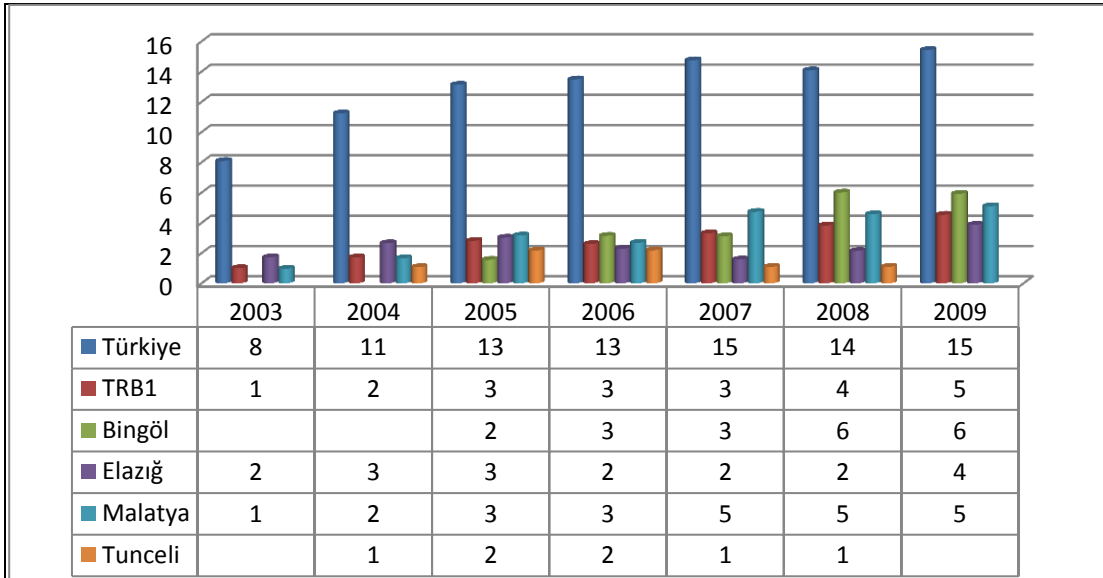
KAYNAK: TÜİK, 2010e.

Yüz bin kişi başına düşen şirket ve kooperatif sayısı bakımından bölgenin Türkiye'nin çok gerisinde kaldığı ve bölge içerisinde en iyi durumdaki ilin Elazığ olduğu görülmektedir. 2003-2008 arası Türkiye ve bölgede kurulan şirket ve kooperatif sayısı artarken 2008-2009'da azalmıştır (TÜİK, 2010c).

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Şekil 39:100.000 Kişi Başına Düşen Kurulan Şirket ve Kooperatif Sayısı

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Şekil 40: 100.000 Kişi Başına Düşen Kapanan Şirket ve Kooperatif Sayısı

Bölgede il bazında sanayi tesisleri incelendiğinde özellikle Bingöl ve Tunceli’de sanayiye yönelik tesis sayısının çok az olduğu görülmektedir. Mevcut sanayi tesisleri de kamunun öncülüğü ve ortaklığında kurulmuştur. Bingöl Ticaret ve Sanayi Odası’na kayıtlı toplam 53 işletmede ortalama 892 kişi istihdam edilmektedir. İlde en fazla işletme sayısına sahip sektörler “gıda ve yem” ile “yapı elemanları” sektörleridir. İstihdam oranlarına bakıldığında ise “sağlık” ve “araç bakım onarım” ve “hayvancılık” sektörlerinin işletme başına istihdam oranına göre nispeten büyük işletmeler olduğu görülmektedir (Bingöl Ticaret ve Sanayi Odası, 2010a).

Tablo 25: Bingöl ili Sektörlere Göre Sanayi Tesisleri ve İstihdam Sayısı, Haziran, 2010

Sektör	Şirket Sayısı	İstihdam Sayısı	İstihdam / Şirket
Gıda ve yem	22	241	11
Tekstil ve hazır giyim	5	91	18
Yapı elemanları	9	129	14
Madencilik mermer	4	23	6
Hayvancılık	4	94	24
Kömür presleme	1	18	18
Mobilya	3	38	13
PVC doğrama	5	37	7
Araç bakım onarım	3	72	24
Sağlık	3	149	50
Toplam	53	892	17

KAYNAK: Bingöl Ticaret ve Sanayi Odası, 2010b.

Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası’na kayıtlı toplam 621 işletmenin 205’i (ildeki işletmelerin %33’ü) “gıda ürünleri ve içecek imalatı” alanında faaliyet göstermektedir. Bu faaliyet alanını sırasıyla 73 işletme (%11,8) ile “metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı” ve 66 (%10,6) işletme ile “mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar” takip etmektedir.

Tablo 26: Elazığ İli Faaliyet Konularının Göre İşletme Sayıları, 2008

Faaliyet Konuları	İşletme Sayısı	Tüm İşletmelere Oranı
Gıda ürünleri ve içecek imalatı	205	33,01%
Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	73	11,76%
Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar	66	10,63%
Tekstil ürünleri imalatı	32	5,15%
Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	31	4,99%
Makine ve teçhizatı hariç; fabrikasyon metal ürünleri imalatı	28	4,51%
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	20	3,22%
Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	14	2,25%
Ana metal sanayii	13	2,09%
Basım ve yayım; plak, kaset ve benzeri kayıtlı medyanın çoğaltılması	10	1,61%
Kağıt hamuru, kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	10	1,61%
Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazların imalatı	9	1,45%
Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı	7	1,13%
Ağaç ve ağaç mantarı ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden, örülerek yapılan eşyaların imalatı	5	0,81%
Bilgisayar ve ilgili faaliyetler	4	0,64%
Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması	4	0,64%
Derinin tabaklanması ve işlenmesi; bavul, el çantası, saraçlık, koşum takımı ve ayakkabı imalatı	3	0,48%
Tıbbi aletler; hassas ve optik aletler ile saat imalatı	3	0,48%
Geri dönüşüm	2	0,32%
Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı	2	0,32%
Büro makineleri ve bilgisayar imalatı	1	0,16%
Sektör belirtmeyen işletmeler (sb)	79	12,72%
Toplam	621	100,00%

KAYNAK: ETSO, 2010b.

Elazığ'da ölçeksel dağılım bakımından işletmelerin %52,2'sinin 1-9 kişi arası istihdam sağlayan küçük firmalar olduğu, 50-249 kişi istihdam sağlayan işletme oranının ise %3,2 olduğu görülmektedir. Küçük ölçekli üretim yapılmasının maliyetleri artırıcı ve rekabeti azaltıcı etkileri olduğu da göz önüne alındığında, ilde ve bölgede rekabetçiliğin ve maliyet odaklı üretim yönetiminin yetersiz olduğu görülmektedir.

Tablo 27: Elazığ İli İşletmelerin Ölçeksel Dağılımı, 2008

İstihdam Sayısı	İşletme Sayısı	Yüzde
1-9	324	52,17%
10-49	206	33,17%
50-249	20	3,22%
Yanıt Vermeyenler	71	11,43%
TOPLAM	621	100,00%

KAYNAK: ETSO, 2010b.

Malatya, TRB1 Bölgesi'nde sanayisi en gelişmiş il olup Malatya Ticaret Sanayi Odası'na kayıtlı toplam 856 şirkette 22.727 kişi istihdam edilmektedir. Malatya'da sırasıyla gıda, tekstil ve inşaat sektörlerinin hem istihdam sayısı hem de şirket sayısı bakımından ön plana çıktığı, deri ve medikal-sağlık sektörlerinin ise Malatya'da en az gelişmiş sektörler olduğu görülmektedir. Şirket başına düşen istihdam sayısına bakıldığında ise tekstil, inşaat ve makine sektörlerinin önde olduğu ve bu sektörlerde entegre ve büyük ölçekli firmaların faaliyet gösterdikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca sanayi alanındaki toplam istihdamın %54'ünün tekstil sektöründe, %26'sının ise gıda sektöründe olduğu görülmektedir.

Tablo 28: Malatya ili Sektörlere Göre Sanayi Tesisleri ve İstihdam Sayısı, 2010

Sektör	Şirket Sayısı	İstihdam Sayısı	İstihdam / Şirket
Deri	7	50	7
Gıda	380	6.075	16
İnşaat	61	1.098	18
Kimya	36	352	10
Maden	26	86	3
Makine	58	960	17
Medikal - Sağlık	5	64	13
Metal Eşya	46	458	10
Orman	61	724	12
Plastik	47	527	11
Tekstil	129	12.333	96
Genel Toplam	856	22.727	27

KAYNAK: Malatya Ticaret ve Sanayi Odası (MTSO), 2010.

Tunceli, TRB1 Bölgesi'nde sanayinin en az geliştiği il olup, hem istihdam hem de Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı şirket sayısı bakımından bölgenin ve Türkiye'nin çok gerisinde kalmıştır. Tunceli Ticaret ve Sanayi Odası'na bağlı toplam 24 şirkette 213 kişi istihdam edilmektedir. Tunceli'de sırasıyla Gıda, Yapı Elemanları ve Hayvancılık sektörlerinin geliştiği görülmektedir. Şirket başına düşen istihdam oranı ise en fazla Yapı Elemanları

sektöründe olup, ildeki firmalar genelde küçük ölçekli firmalardır. İlde en yüksek kapasitede çalışan işletme yaklaşık %35 kapasite ile çalışmakta olup, il genelinde firmaların kapasite kullanım oranı çok düşüktür.

Tablo 29: Tunceli ili Sektörlere Göre Sanayi Tesisleri ve İstihdam Sayısı, 2010

Sektör	Şirket Sayısı	İstihdam Sayısı	İstihdam / Şirket
Gıda	13	93	7
Yapı Elamanları	5	88	18
Hayvancılık	4	12	3
PVC Doğrama	1	10	10
Sağlık	1	10	10
TOPLAM	24	213	9

KAYNAK: Tunceli Ticaret ve Sanayi Odası, 2010.

2006 yılında KOSGEB tarafından yapılan TRB1 Saha Araştırma Çalışması'na göre Malatya'da sırasıyla gıda, metal eşya ve tekstil, Elazığ'da gıda, metal eşya ve metal dışı, Bingöl ve Tunceli illerinde ise sadece gıda iş kolu, bölgede ise genel itibariyle gıda, metal eşya ve ahşap sektörleri ön plana çıkmaktadır (KOSGEB, 2006).

Tablo 30: KOSGEB İşletme Veri Tabanına Göre İşkollarındaki İşletmelerin İllere Göre Dağılımı, 2006

Sektör	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	Toplam
Gıda	1	35	77	5	118
Tekstil	0	10	44	0	54
Ahşap	0	20	36	0	56
Kağıt	0	7	5	0	12
Kimya	0	16	23	1	40
Metal Dışı	0	28	19	0	47
Metal	0	5	7	0	12
Metal Eşya	0	30	61	0	91
Diğer	0	2	0	0	2
İş kolunu Belirtmeyen	1	26	15	3	45
Toplam	2	179	287	9	477

KAYNAK: KOSGEB, 2006.

DPT'nin yaptığı bir diğer çalışmada, Bingöl'de gıda ürünleri ve içecek imalatı, hayvancılık ve metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı ön plandadır. Elazığ'da gıda ürünleri ve içecek imalatı, madencilik ve taşocakçılığı, metalik olmayan diğer ürünlerin imalatı,

başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı, Malatya’da gıda ürünleri ve içecek imalatı, tekstil ürünleri imalatı, giyim eşyası imalatı ile bitkisel üretim sektörleri ön plandadır. Tunceli’de ise gıda ürünleri ve içecek imalatı ile makine ve teçhizatı hariç fabrikasyon metal ürünleri imalatı sektörleri ön plana çıkmaktadır. İşletmelerin iş kollarına dağılımına bakıldığında; gıda ve tekstil sektörlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca bölgede bol miktarda ve bölgeye özgü maden rezervleri bulunduğundan madencilik ve taşocakçılığı da öne çıkan sektörlerdir (DPT, 2006a).

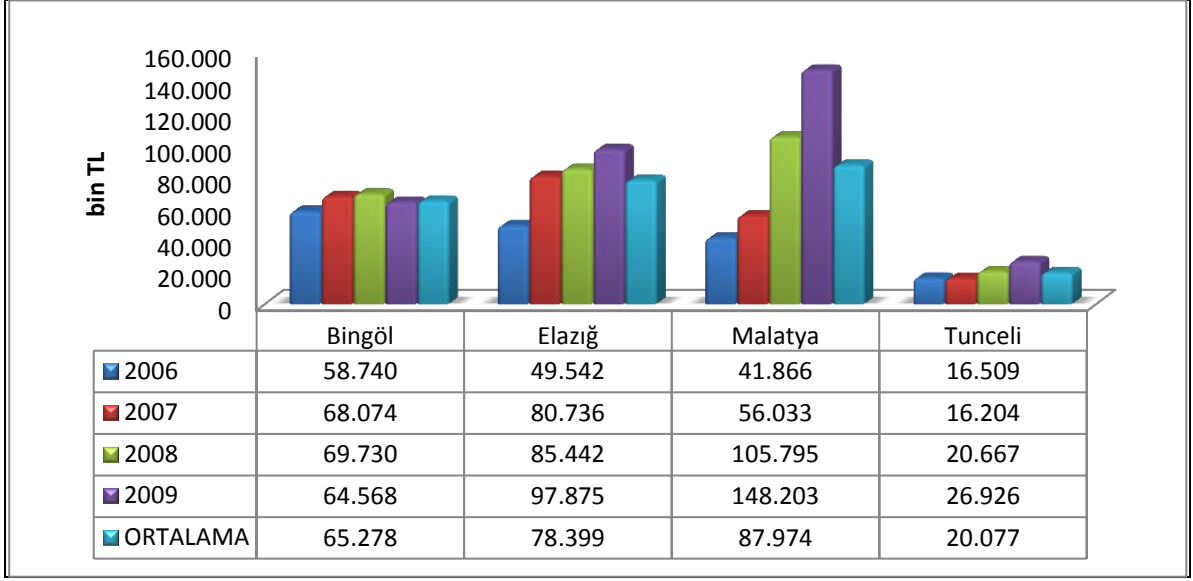
2.2.2.1. Kamu Yatırımları

2006-2009 yıllarında bölgeye sağlanan kamu yatırımlarının ortalama %35’i Malatya’ya, %31’i Elazığ’a, %26’sı Bingöl’e ve %7’si de Tunceli’ye yapılmıştır. Bölgedeki kamu yatırımlarının Türkiye’ye oranında yıllara göre belirli bir artış olurken 2009 yılında bir düşüş olmuştur. Dört yılın ortalamasına bakıldığında bölgeye yapılan kamu yatırımlarının Türkiye içindeki payının %1,1 olduğu, nüfus ve bölgenin gelişmişlik seviyesi de dikkate alındığında kamu yatırımlarının çok düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 31: Kamu Yatırımları (Bin TL), 2006-2009

	TRB1	Türkiye	TRB1 / Türkiye
2006	168.663	21.608.226	0,78%
2007	223.054	21.513.108	1,04%
2008	283.642	21.915.452	1,29%
2009	339.581	27.458.727	1,24%
Ortalama	253.735	23.123.878	1,10%

KAYNAK: DPT, 2010.

Şekil 41: TRB1 Bölgesi Kamu Yatırımları, 2006-2009

Tablo 32: Sektörlere Göre Kamu Yatırım Miktarları (Bin TL), 2006-2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli
Tarım	16.098	20.451	141.155	5.614
Madencilik	31	825	1.662	879
İmalat	300	767	1.574	0
Enerji	125.488	65.500	0	14.849
Ulaştırma-haberleşme	4.275	59.142	59.136	7.282
Turizm	0	800	0	0
Konut	10.279	2.545	11.135	16.486
Eğitim	37.595	71.939	73.806	10.774
Sağlık	49.952	49.431	20.257	13.130
Diğer kamu hizmetleri	17.094	42.195	43.172	11.292
Toplam	261.112	313.595	351.897	80.306

KAYNAK: DPT, 2010.

Kamu yatırımları sektörel olarak incelendiğinde, bölgede enerji, eğitim ve tarım sektörlerinin ön plana çıktığı, turizmin ise en son sırada yer aldığı görülmektedir. Bölgede sanayinin az gelişmiş ve yer altı kaynaklarının çok olmasına rağmen imalat ve madencilik sektörlerine yapılan kamu yatırımı miktarı düşüktür.

Tablo 33: Sektörlere Göre Ortalama Kamu Yatırımı Oranları (%), 2006-2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Tarım	6,17	6,52	40,11	6,99	18,21	8,59
Madencilik	0,01	0,26	0,47	1,09	0,34	3,44
İmalat	0,11	0,24	0,45	0	0,26	1,66
Enerji	48,06	20,89	0	18,49	20,44	11,09
Ulaştırma-haberleşme	1,64	18,86	16,80	9,07	12,89	30,79
Turizm	0	0,26	0	0	0,08	0,50
Konut	3,94	0,81	3,16	20,53	4,02	1,16
Eğitim	14,40	22,94	20,97	13,42	19,28	12,98
Sağlık	19,13	15,76	5,76	16,35	13,19	7,07
Diğer kamu hizmetleri	6,55	13,46	12,27	14,06	11,30	22,73

KAYNAK: DPT, 2010.

2.2.2.2. Özel Sektör Yatırımları

Bölgede özel sektör yatırımları son yıllarda artış göstermekle birlikte yatırım miktarlarına ilişkin güncel verilere ulaşılamamıştır. Bölgenin ekonomik altyapısı ve insan kaynağı kapasitesi, özel sektör yatırımlarını özellikle tarım ve imalat sanayisine yönlendirmiş olup, önemli özel sektör yatırımlarına ilişkin alt sektör bilgileri yapılan saha araştırmalarında derlenmiştir.

Bu kapsamda Bingöl’de çimento, ulaştırma, altyapı ve enerji sektörlerinde bazı firmalar yatırım teşvik belgeleri almışlardır. Ayrıca ilde medikal ürün üretimi ile ilgili yeni bir yatırım da gerçekleştirilmiştir.

Elazığ Organize Sanayi Bölgesi’nde ise mermercilik, alkolsüz içecek, gıda ürünleri, kireç üretimi ve inşaat malzemeleri üretimi alanlarında yatırımlar yapılmıştır. Elazığ’da yatırım teşvik belgesi alan firmalar ağırlıklı olarak madencilik, sağlık, cam, enerji, çimento sektörlerinde faaliyet göstermektedir.

Malatya’da dokuma ve giyim, enerji, turizm, gıda ve lastik-plastik alanlarında çeşitli firmalar yatırım teşvik belgesi almışlardır. Ayrıca 5 yıldızlı otel ve alışveriş merkezi yatırımları da sağladığı istihdam ve sosyal katkıları açısından önem arz etmektedir. Son 5 yıl içerisinde Türkiye ekonomisindeki gelişmelere paralel olarak Malatya birçok özel

sektör yatırımı çekmiştir. Yatırımlar yoğun olarak imalat sanayisinde gerçekleşirken; en büyük payı tekstil sektörü oluşturmaktadır. Son yıllarda hizmet sektörünün canlanmasıyla birlikte Malatya’da da bu sektöre yapılan yatırımlar artış göstermiştir. Malatya ilinin en önemli gelir kaynaklarından biri olan tarım sektörü de yatırımcıların ilgisini çekmektedir. Özellikle ilin önemli tarımsal ürünü olan kayısının üretimi, paketlenmesi ve pazarlanmasına ilişkin yatırım miktarlarda artış gözlenmiştir.

Tunceli’de ise yatırım teşvik belgesi alan firmalar gıda, çimento, altyapı ve enerji sektörlerinde faaliyet göstermektedir.

Genel Sanayi ve İşyerleri sayımına göre bölgede Elazığ ilinde yabancı sermaye yatırımı, ağırlıklı olarak hayvancılık sektöründe görünürken Malatya, Bingöl ve Tunceli illerinde herhangi bir veri kaydına rastlanmamıştır (TÜİK, 2010e). 2010 yılı Temmuz ayında yapılan saha araştırmaları sonucunda Malatya ilinde yabancı sermaye yatırımı kapsamında iletişim, madencilik ve patlayıcı madde imalatı ile iştigal eden 5 firma bilgisine ulaşılmıştır. Elazığ ilinde ise yabancı sermaye yatırımı kapsamında 4 adet firma bulunduğu tespit edilmiştir. Bu firmaların faaliyet alanları ise asitli içecek üretimi, alkollü içecek üretimi, çimento ve ambalaj üretimidir.

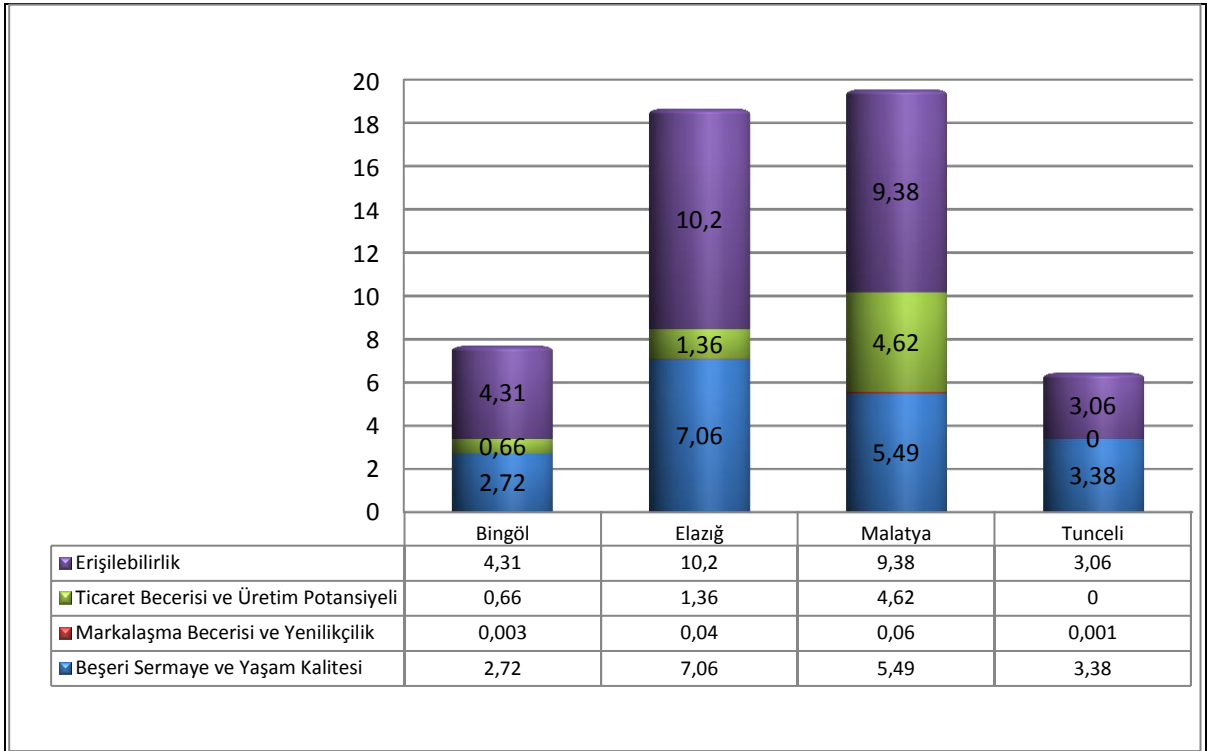
2.2.3. Rekabetçilik

Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği’nin (URAK) yapmış olduğu bir araştırmaya göre bölge illeri “Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi” kapsamında nispeten iyi bir konumda olmasına rağmen özellikle “Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli” ile “Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik Sırası” endekslerinde çok zayıf durumdadır. Bunun temel sebebi ise bölge ihracatının az olması ve markalaşma konusunda bölgenin zayıflığıdır. Özellikle yeni patent, tasarım ve faydalı model tescili gibi üretimde katma değeri artırıcı faaliyetler bölgede çok düşük düzeydedir (URAK, 2009).

Tablo 34: İllerin Rekabetçilik Endeks Sırası

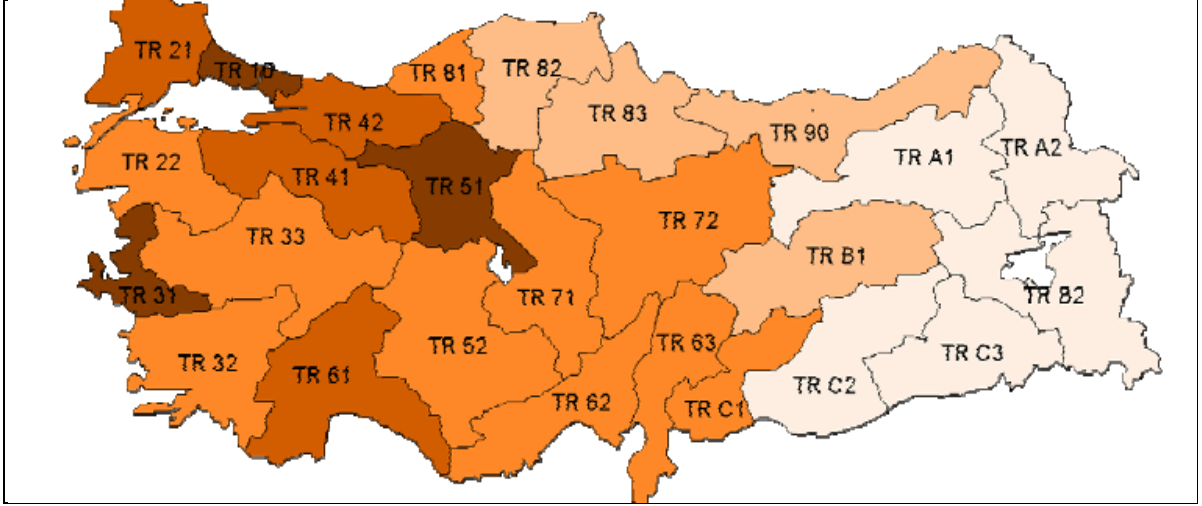
İl	Genel Endeks Bazında Sıra		Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Sırası		Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik Sırası		Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli Sırası		Erişilebilirlik Sırası	
	2008-2009	2007-2008	2008-2009	2007-2008	2008-2009	2007-2008	2008-2009	2007-2008	2008-2009	2007-2008
Bingöl	75	72	70	69	73	72	79	75	70	71
Elazığ	37	33	10	7	41	43	72	60	33	30
Malatya	32	36	25	24	37	36	36	33	41	41
Tunceli	79	78	58	63	77	77	81	81	75	74

KAYNAK: URAK, 2009.

KAYNAK: URAK, 2009.

Şekil 42: TRB1 Bölgesi Rekabetçilik Endeks ve Alt Endeks Değeri

KAYNAK: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2007.

Harita 3: Türkiye Rekabet Edebilirlik Haritası

IPA Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı'nın hazırlık sürecinde yapılan bir diğer rekabetçilik sıralaması çalışmasında ise sosyal, demografik ve ekonomik alanlarda 42 farklı etkenin belirli ağırlıklarla ölçülmesine dayalı bir rekabet edebilirlik endeksi geliştirilmiştir. TR10 (İstanbul), TR51 (Ankara) ve TR31'in (İzmir) rekabet gücü en yüksek düzeyde yer aldığı bu çalışmada TRB1 Bölgesi, TR82, TR83 ve TR90 bölgeleri ile birlikte 4. düzeyde değerlendirilmiş olup, Doğu Anadolu Bölgesi içinde en rekabetçi bölge olarak öne çıkmıştır. Çalışma kapsamında oluşturulan rekabet edebilirlik durumu Harita 3'te verilmiştir.

2.2.4. Ar - Ge Faaliyetleri ve İnovasyon

Ar-Ge ve inovasyon kapsamında TRB1 Bölgesi'ndeki patent, faydalı model, marka ve endüstriyel tasarım başvuru ve tescilleri ile Tescilli Coğrafi İşaretler incelenmiştir. 2005-2009 yılları arasında patent başvuru sayısına bakıldığında en yüksek performansın Malatya, en düşük performansın ise Tunceli ve Bingöl tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. 2009 yılı iller arası patent başvurusu sıralamasında ise Malatya 18., Elazığ 21., Bingöl 26., ve Tunceli 27. sırada yer almıştır. Sıralamada aynı sayıda patent başvurusu yapan iller aynı sırada yer aldığından toplam 81 derece değil 27 derece arasında sıralama yapılmıştır. Patent tescil sayısına bakıldığında ise başvuruların büyük kısmının başarılı olmadığı görülmektedir. Türkiye genelinde 2005-2009 yılları arası toplam patent başvurularının %15'i tescil edilirken, bu oran bölgede ortalama %3 olarak gerçekleşmiştir.

2005-2009 yılları arasında bölgede toplam patent başvuru sayısının Türkiye'ye oranı %0,7, patent tescil sayısının ise oranı %0,2 olarak gerçekleşmiştir. Bölge nüfusunun Türkiye'ye oranının yaklaşık %2,3 olduğu düşünülürse patent, marka, faydalı model ve endüstriyel tasarım başvuru ve tescil oranlarının çok düşük kaldığı görülmektedir.

Bölgenin, özellikle endüstriyel tasarım ve marka yaratma konusunda zayıf olmasından dolayı pazarlama ve rekabet gücünü artırmaya yönelik değer yaratamadığı görülmektedir. Malatya Kayısısı, Elazığ Öküzgözü Üzümü ve Arapgir Köhnü Üzümü'nün coğrafi işaret olarak tescil edilmesi bölgeye özgü ürünlerin markalaşması açısından önem arz etmektedir.

Tablo 35: İnovasyon Göstergeleri, 2005-2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	TRB1 / Türkiye
Patent Başvuruları	1	20	36	1	58	8759	%0,66
Patent tescilleri	0	1	1	0	2	1326	%0,15
Faydalı Model başvuruları	0	12	20	1	33	13059	%0,25
Faydalı Model Tescilleri	0	9	10	0	19	8752	%0,22
Endüstriyel tasarım başvuruları	2	13	8	0	23	28439	%0,08
Endüstriyel tasarım tescilleri	2	13	7	0	22	27.113	%0,08
Marka başvuru sayıları	73	808	1250	30	2161	282660	%0,76
Marka başvuru tescilleri	42	453	643	19	1157	179104	%0,65

KAYNAK: Türk Patent Enstitüsü, 2010.

Ar-Ge ve inovasyon faaliyetlerinde firmaların, Ar-Ge kuruluşlarının, üniversitelerin ve devlet kurumlarının birbirleriyle etkileşimi ve işbirliği önem arz etmektedir. Bu kapsamda bölgemizdeki üniversitelerin çalışmaları, teknoloji geliştirme bölgeleri ve araştırma merkezleri ile sanayi kuruluşlarının Ar-Ge ve inovasyon yetenekleri büyük önem taşımaktadır.

Bingöl Üniversitesi 2009-2010 yılı itibariyle eğitim vermeye başlamış olduğundan bünyesinde araştırma merkezi veya teknopark henüz bulunmamaktadır.

Elazığ Fırat Üniversitesi ise bünyesinde yirmi adet araştırma merkezi ve bir teknokent barındırmaktadır. Teknokent 2010 yılı itibariyle altyapı çalışmalarını tamamlamış ve firmalar faaliyetlerine başlamıştır. Fırat Teknokent 15 firma ile sözleşme imzalamış olup, 8

firma teknokent bünyesinde faaliyete başlamıştır. Sözleşme imzalanan firmaların sektörel dağılımında ise bilişim sektörünün ağırlıklı olduğu görülmektedir. 9 firma bilişim sektöründe, 4 firma endüstriyel otomasyon, 1 firma malzeme ve 1 firma da biyoteknoloji sektöründe faaliyet göstermek amacıyla teknokentle sözleşme imzalamıştır (Fırat Teknokent, 2010).

Fırat Üniversitesi bünyesinde kurulan araştırma merkezleri aşağıda sıralanmıştır (Fırat Üniversitesi, 2010):

- Atatürk İlkeleri ve İnkılâpları Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Bilgisayar Bilimleri Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Biyoteknoloji Araştırma Merkezi
- Çevre Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi
- Deneysel Araştırmalar Merkezi
- Dil Eğitim-Öğretim ve Araştırma Merkezi
- Doğal Afetler Araştırma Merkezi
- Doğu Anadolu Bölgesi Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Fırat Havzası Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Lepra Araştırma ve Uygulama Merkez
- Uzaktan Eğitim Merkezi
- İleri Teknoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Engelliler Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Kardiyoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Keban Yöresi Çevre Kirliliği Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
- Sanayi İşbirliği Geliştirme Merkezi
- Sürekli Eğitim Merkezi
- Tarım ve Hayvancılık Araştırma Merkezi
- Uluslararası İlişkiler Koordinatörlüğü

İnönü Üniversitesi bünyesinde şu an özel sektör işbirliği ile kurulan araştırma ve teknoloji merkezleri bulunmakta olup teknokent altyapı çalışması devam etmektedir. İnönü Üniversitesi'nde bulunan araştırma merkezleri aşağıda sıralanmıştır (İnönü Üniversitesi, 2010):

- Akaryakıt / Petrol Analiz Laboratuvarı
- Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Merkezi (*Kurulma aşamasındadır.*)
- Deneysel Hayvanları Üretim ve Araştırma Merkezi
- Engelli Çocuklar Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Geleneksel El Sanatları Araştırma Uygulama Merkezi
- Gök Bilimleri Araştırma ve Uygulama Merkezi (*Kurulma aşamasındadır.*)
- Stratejik Araştırma Merkezi
- Sürekli Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Uzaktan Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Üstün Yetenekliler Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Kayısı Araştırma ve Uygulama Merkezi

2008 yılında faal olarak eğitim hayatına başlayan Tunceli Üniversitesi bünyesinde ise dört adet araştırma merkezi kurulmuştur (Tunceli Üniversitesi, 2010):

- Küçükbaş Hayvancılık Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi
- Munzur Su Ürünleri Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi
- Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi
- Alevilik Uygulama ve Araştırma Merkezi

TÜBİTAK Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı (TEYDEB) tarafından özel sektör kuruluşlarına sunulan Ar-Ge destekleri de bölge sanayi kuruluşlarının Ar-Ge ve yenilik yetenekleri açısından belirleyicidir. Bu kapsamda TEYDEB bünyesinde yürütülen destek programlarına ilişkin TRB1 Bölgesi'ne ait istatistikler Tablo 36'te verilmiştir. TEYDEB programlarına TRB1 Bölgesi'nden en fazla başvuru Malatya'dan yapılmış olup, Tunceli ve Bingöl illerinden hiçbir başvuru yapılmadığı görülmektedir. TRB1 Bölgesi'nin Türkiye nüfus oranı da göz önüne alınırsa, TRB1 Bölgesi'nden başvuru ve destek sayısının Türkiye'deki toplam başvuru ve destek sayısına oranının çok düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 36: TEYDEB Tarafından Desteklenen Projeler, 2009

Bölge	Başvuran Firma Sayısı	Önerilen Proje Sayısı	Desteklenen Firma Sayısı	Desteklenen Proje Sayısı	Verilen Hibe Destek Tutarı (Bin TL)
Bingöl	0	0	0	0	0
Elazığ	11	12	6	7	832
Malatya	18	36	7	20	739
Tunceli	0	0	0	0	0
TRB1	29	48	13	27	1.571
TR	5.175	11.154	3.341	6.595	1.654.700*
TRB1 / TR	0,56%	0,43%	0,39%	0,41%	%0,11

*2008 yılı sabit fiyatlarıyla

KAYNAK: TEYDEB, 2009.

2.2.5. Ekonomik İşbirliği

Bölgedeki işbirliği ile yürütülen faaliyetler ve paydaş analizleri incelendiğinde, ortak iş yapma kültürünün yeterince gelişmediği gözlenmektedir. İşbirliğinin AB hibe programlarına ortak yapılan başvurularda yoğunlaştığı görülmektedir. Sınırlı sayıdaki işbirliği örnekleri olarak Elazığ Sanayicileri ve İş Adamları Derneği, Elazığ Valiliği, Elazığ Belediyesi, Fırat Üniversitesi tarafından kurulan Elazığ İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) ile AB ve KOSGEB ve desteğiyle kurulan Malatya İŞGEM verilebilir. Ayrıca AB, TOBB, Malatya Ticaret ve Sanayi Odası, Malatya Ticaret Borsası, Malatya 1. OSB Müdürlüğü, Malatya 2. OSB Müdürlüğü, İnönü Üniversitesi ve Malatya İl Özel İdaresi ortaklığıyla kurulan Malatya Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezi (ABİGEM) de Malatya'daki önemli paydaşları bir araya getiren bir oluşum olarak dikkat çekmektedir.

TRB1 Bölgesi'nde Malatya ve Elazığ'da kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından kurulan Teknoloji Geliştirme Bölgeleri gerek üniversite-sanayi işbirliğinin geliştirilmesi açısından gerekse Ar-Ge ve inovasyonun desteklenmesi açısından önem arz etmektedir; ancak sanayi-üniversite işbirliği henüz istenilen seviyede değildir.

2.2.6. Kümelenme

Son yıllarda rekabet gücü olmayan sektörlerin de desteklenmesi sebebiyle genel teşviklerin başarısız olması, bilgi ve iletişim teknolojisinin gelişmesi ve pazarın küreselleşmesi sonucu yerel ekonomik kalkınmayı gerçekleştirebilmek amacıyla “kümelenme” yaklaşımı

geliştirilmiştir. Kümelenme yaklaşımı üretim ağı içerisinde yer alan aktörlerin ürün ve hizmet üretiminde ve inovasyon yaratılmasında birbirleri ile olan bağları ve bağımlılıklarına odaklanmaktadır (OECD, 2009).

Elazığ Valiliği tarafından yaptırılan bir çalışmada il bazında bazı sektörlerin öne çıktığı ve kümelenme çalışmaları ile rekabetçi sektör olma özelliği kazanacakları sonucu elde edilmiştir. Bu amaçla yaptırılan çalışmada su ürünleri ve mermercilik sektörlerinin kümelenme analizleri yapılarak önemli tespitler yapılmıştır. Bu sektörlerin dışında Elazığ ilinde şarap, kümes hayvancılığı, sağlık ve turizm sektörlerinde kümelenme potansiyeli yüksek olup, teknokent yapılanması ile birlikte bilişim sektörü kümelenmesi potansiyeli de bulunmaktadır (Elazığ İl Özel İdaresi, 2008). Elazığ mermer kümelenmesi çalışmaları sonucu mermercilik sektöründe faaliyet gösteren işletmeler, yedek parça ve yan sanayi tedarikçileri, sivil toplum kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları arasındaki ilişkiler incelenmiş ve sektör paydaşları arasında iletişimin güçlendirilmesi, eksik aktörlerin bölgeye çekilebilmesi açısından kümelenme geliştirme çalışmalarına gereksinim duyulduğuna vurgu yapılmıştır.

Malatya’da yıllık 220 bin ton üretim kapasitesine sahip toplam 93 adet kuru kayısı işletme tesisi olmasına rağmen ortalama 100 bin ton üretim yapılmaktadır. Bu tesisler genellikle yıkama-paketleme tesisleri olup ağır bir otomasyon içermemekle birlikte nitelikli insan kaynağına da gerek duymamaktadır. Kayısı ihracatçı firmaları genelde finansman sıkıntısı yaşamamakta ve üreticiye karşı her zaman pazarlık gücü olan taraf durumundadır. Yeni paketleme teknikleri, ürünler ve ara ürünler geliştirip hem pazar hacmini hem de bölgede yaratılan katma değeri artıracak bir kayısı kümelenme projesinin çalışmaları devam etmektedir (Malatya Ticaret Borsası, 2010).

Bingöl ve Tunceli illerinde kümelenmeye yönelik bir çalışmaya ulaşılamamıştır; fakat başta arıcılık olmak üzere hayvancılık alanında kümelenme çalışmalarına ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir.

2.2.7. Bölgede Kullanılan Teşvikler

Bazı illerde vergi ve sigorta primi teşvikleri uygulamak, enerji desteği sağlamak ve yatırımlara bedelsiz arsa ve arazi temin etmek suretiyle yatırımları ve istihdam imkânlarını artırmak amaçlı 5084 sayılı “Yatırımların ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” kapsamında TRB1 bölgesinde, imalat, hizmetler ve madencilik sektörlerinde teşvikler kullanılmıştır.

Tablo 37: KOBİ Yatırım Teşvik Belgelerinin İllere Göre Dağılımı, 2007 - 2009

	Sektör	Belge Sayısı (Adet)	Sabit Yatırım (TL)	İthal Edilecek Makine ve Teçhizat Tutarı (1.000 \$)	İstihdam (Kişi)
2007 Yılı					
Elazığ	Madencilik, imalat	5	4.119.200	320	148
Malatya	İmalat	8	3.710.073	745	252
Tunceli	İmalat	1	720.000	-	20
TRB1	-	14	8.549.273	1.065	420
TRB1 / Türkiye	-	1,49%	0,98%	0,39%	2,37%
Türkiye	-	942	875.396.173	273.136	17.686
2008 yılı					
Elazığ	Madencilik, imalat, hizmetler	12	9.497.445	3.026	172
Malatya	İmalat, hizmetler	25	20.714.207	3.964	667
TRB1	-	37	30.211.652	6.990	839
TRB1 / Türkiye	-	2,71%	2,72%	1,90%	3,71%
Türkiye	-	1.363	1.112.503.962	367.026	22.616
2009 yılı					
Bingöl	İmalat, hizmetler	5	3.973.393	634	66
Elazığ	İmalat	1	950.000	-	10
Malatya	İmalat	7	4.181.747	466	78
Tunceli	İmalat	1	507.100	-	40
TRB1	-	14	9.612.240	1.100	194
TRB1 / Türkiye	-	2,39%	2,05%	0,93%	2,39%
Türkiye	-	586	468.335.565	118.454	8.118

KAYNAK: Hazine Müsteşarlığı, 2010.

Bölgede teşvik kapsamında 2007-2009 yılları arasında toplam 65 teşvik belgesiyle 1.453 kişiye istihdam sağlanmıştır. Bahsedilen yıllar arasında en fazla 2008 yılında ve bölgenin gelişmiş sanayi şehirleri olan Elazığ ve Malatya’ya teşvik belgesi verildiği görülmektedir (Hazine Müsteşarlığı, 2010).

Teşvik kanunu kapsamında bölgede özellikle Malatya ve Elazığ'da önemli yatırımlar yapılmış ve istihdam artırılmıştır. Başvuru sayısı, yatırım ve istihdamı Türkiye ile karşılaştırıldığında ise oranın nüfus oranıyla hemen hemen aynı olduğu görülmektedir. Teşvik Belgeleri sektörel bazda incelendiğinde ise Türkiye'de 2007-2009 yılları arasında en fazla sırasıyla imalat ve hizmetler sektöründe belge verildiği gözlemlenmektedir. İmalat sektörüne verilen teşvik belgesi sayısının %81'ini oluşturmaktadır.

Tablo 38: Türkiye'de Verilen KOBİ Yatırım Teşvik Belge Sayısı ve Sektörel Dağılımı, 2007 - 2009

	2007	2008	2009	Toplam
Tarım	45	49	21	115
Madencilik	22	26	11	59
İmalat	749	1.133	483	2.365
Enerji	1	-	1	2
Hizmetler	125	155	70	350
Toplam	942	1363	586	2.891

KAYNAK: Hazine Müsteşarlığı, 2010.

Bölgedeki teşvik belge sayısının sektörel dağılımının Türkiye ile benzerliği imalat sektörünün toplam içerisindeki payının %86 olmasından anlaşılmaktadır. Tarımın önemli bir yer tuttuğu bölgesel ekonomide tarım sektöründe sadece 1 adet belge verilmiştir.

Tablo 39: TRB1 Bölgesi'nde KOBİ Yatırım Teşvik Belge Sayısı ve Sektörel Dağılımı, 2007-2009

	2007	2008	2009	Toplam	TRB1 / Türkiye
Tarım	-	1	-	1	0,87%
Madencilik	1	2	-	3	5,08%
İmalat	13	30	13	56	2,37%
Enerji	-	-	-	-	0,00%
Hizmetler	-	4	1	5	1,43%
Toplam	14	37	14	65	2,25%

KAYNAK: Hazine Müsteşarlığı, 2010.

5084 sayılı kanun 2010 yılı itibarıyla yürürlükten kaldırılmış olup, bölgesel gelişmişlik farklarını azaltıp rekabet gücünü artırmak, sektörel kümelenmeyi ve büyük ölçekli yatırımları desteklemek, tasarrufları katma değeri yüksek yatırımlara yönlendirerek üretim, istihdam ve doğrudan yabancı yatırımlarını artırmak amacıyla aşağıdaki yeni yasal düzenlemeler getirilmiştir:

- 5838 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (Şubat 2009)
- 5904 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (Haziran 2009)
- 2009/15199 Sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı (16 Temmuz 2009)
- Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Teblig (28 Temmuz 2009)
- Kamu Taşınmazlarının Yatırımlara Tahsisine İlişkin Usul ve Esaslar (3 Eylül 2009)

Yeni düzenleme ile Türkiye, 2003 yılında yapılan İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasına göre dört bölgeye ayrılmış olup, yatırımlar Genel Teşvik Sistemine Göre Yatırımlar, Bölgesel Yatırımlar ve Büyük Ölçekli Yatırımlar olmak üzere üçe ayrılmıştır (Hazine Müsteşarlığı, 2010).

Genel Teşvik Sistemine göre, büyük ölçekli yatırım teşvikleri ve bölgesel teşviklerden yararlanamayan yatırımlar, gümrük vergisi muafiyeti veya Katma Değer Vergisi istisnası ile desteklenmektedir. Genel Teşvik Sisteminde, TRB1 bölgesi illeri IV. bölgede yer almaktadır. 2010 yılı Ocak-Temmuz aylarında TRB1 bölgesinde toplam 38 adet genel yatırım teşvik belgesi ile 77.164.028 TL yatırım yapılarak 428 kişiye istihdam sağlanmıştır.

Tablo 40: Genel Teşvik Sistemi ile Alınan Teşvik Belgeleri (Ocak-Temmuz 2010)

İl	Sektör	Belge Sayısı (Adet)	Sabit Yatırım (TL.)	İstihdam (Kişi)
Bingöl	Madencilik	1	1.030.000	9
	İmalat	4	10.751.076	65
	Toplam	5	11.781.076	74
Elazığ	İmalat	7	12.923.698	78
	Hizmetler	6	6.663.676	15
	Toplam	13	19.587.374	93
Malatya	İmalat	6	12.942.436	115
	Enerji	2	15.200.000	17
	Hizmetler	8	13.283.142	98
	Toplam	16	41.425.578	230
Tunceli	Madencilik	1	655.000	5
	İmalat	2	3.665.000	26
	Hizmetler	1	550.000	-
	Toplam	4	4.370.000	31
TRB1 Bölgesi		38	77.164.028	428
TRB1/4. Bölge		14,67%	6,08%	11,66%
4.Bölge Toplamı		259	1.269.111.300	3.672
TRB1/Türkiye		2,90%	0,79%	1,50%
Türkiye		1.311	9.711.217.130	28.466

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, 2010

Bölgesel ve Sektörel Destekler ile III. ve IV. Bölgelere pozitif ayrımcılık yapılarak bu bölgelerde yeni yatırımlara katkı oranı %60'a kadar çıkarılmakta, kurumlar vergisi ise %2'ye düşürülmektedir. IV. Bölgede yer alan TRB1 Bölgesinde tarım ve tarıma dayalı imalat sanayi, konfeksiyon, deri, plastik, kauçuk, metal eşya gibi emek yoğun sektörlerin yanı sıra turizm, sağlık ve eğitim sektörlerine yapılacak yatırımlar desteklenmektedir. 2010 yılı Ocak-Temmuz aylarında TRB1 bölgesinde toplam 75 adet bölgesel yatırım teşvik belgesi ile 266.021.128 TL yatırım yapılarak 1.813 kişiye istihdam sağlanmıştır.

Tablo 41:Bölgesel ve Sektörel Destekler (Ocak - Temmuz 2010)

İl	Sektör	Belge Sayısı (Adet)	Sabit Yatırım (TL.)	İstihdam (Kişi)
Bingöl	Madencilik	1	750.000	10
	İmalat	2	11.250.000	30
	Hizmetler	2	2.791.323	15
	Toplam	5	14.791.323	55
Elazığ	Tarım	18	69.988.808	234
	Madencilik	5	22.420.000	110
	İmalat	17	51.605.355	194
	Hizmetler	6	21.323.591	152
	Toplam	46	165.337.754	690
Malatya	Tarım	8	38.792.151	174
	İmalat	12	30.082.136	782
	Hizmetler	1	4.199.891	40
	Toplam	21	73.074.178	996
Tunceli	İmalat	1	5.130.423	-
	Hizmetler	2	7.687.450	72
	Toplam	3	12.817.873	72
TRB1 Bölgesi		75	266.021.128	1.813
TRB1/4. Bölge		23,15%	14,39%	16,43%
4.Bölge		324	1.849.130.203	11.037
TRB1/Türkiye		6,89%	2,97%	4,04%
Türkiye		1.088	8.968.372.534	44.913

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, 2010

Büyük Ölçekli Yatırım Teşvik Belgesi sayısı ise Türkiye’de de az sayıda olup, I. ve II. bölgelerde toplam 9 adettir. Bu teşvik belgeleri ile 16.358.315.245 TL yatırım yapılarak 2.263 kişiye istihdam sağlanmıştır.

2.2.8. Tarım Sektörü

Türkiye'nin kırsal bölgelerinde temel ekonomik faaliyet alanı olan tarım, yaklaşık olarak ülkesel GSKD'nin %10'unu sağlamakta iken, TRB1 Bölgesi'nde bu oran %15'dir. Sanayileşme ve bilgi toplumuna dönüşme sürecini tamamlamamış tüm coğrafyalarda olduğu gibi Türkiye'de ve bölgede de tarımın istihdamdaki payı yüksektir. Bu oran Türkiye'de %25, TRB1 Bölgesi'nde ise %37'dir. Benzer biçimde ülke nüfusunun %25'i kırsal alanda yaşarken bölgede kırsal nüfusun oranı %35'dir (TÜİK, 2010c).

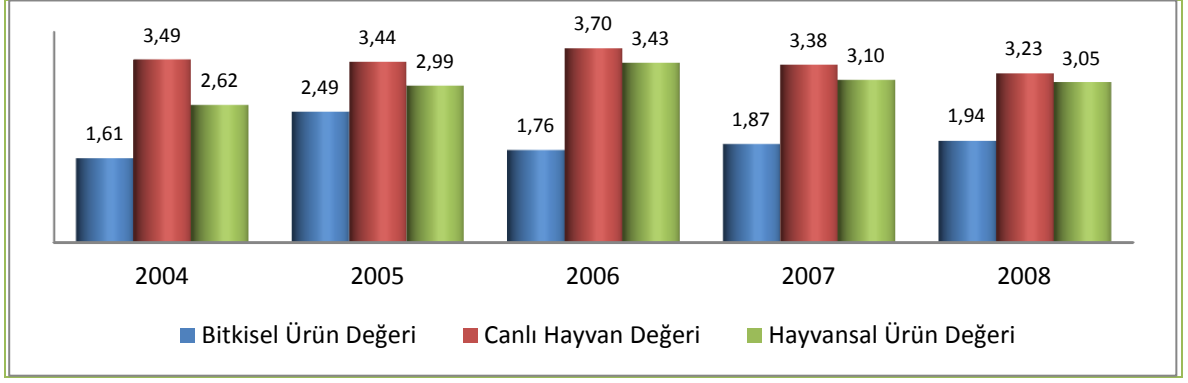
2008 yılı tarımsal üretim değerlerine göre, Türkiye'deki toplam bitkisel üretim değerinin %1,94'ü, canlı hayvan değerinin %3,23'ü, hayvansal ürün değerinin %3,05'i ve toplam tarımsal üretim değerinin %2,5'i TRB1 Bölgesi'nden sağlanmaktadır (TÜİK, 2010c).

Tablo 42: Tarımsal Üretim Değerleri (1.000 TL), 2008

	Bitkisel üretim	Canlı hayvanlar	Hayvansal ürünler	Bitkisel üretim	Canlı hayvanlar	Hayvansal ürünler
	TRB1			Türkiye		
2001	370.447	313.232	238.304	20.017.457	8.302.042	6.069.068
2002	495.778	375.458	300.668	32.264.200	10.470.768	9.399.981
2003	778.927	497.961	361.679	40.569.390	14.380.595	13.443.323
2004	733.392	641.365	408.257	45.680.438	18.395.078	15.573.596
2005	1.270.130	720.581	493.502	50.939.687	20.919.260	16.506.022
2006	959.210	849.744	647.676	54.515.463	22.943.481	18.897.671
2007	1.063.116	834.801	710.423	56.787.424	24.666.222	22.921.524
2008	1.280.735	823.164	726.285	66.010.114	25.521.071	23.816.982

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Bölgede tarım sektörü içinde hayvancılık üretim değerinin görece üstünlüğü net biçimde görülmektedir. Bununla birlikte bölge istihdamında tarımın payı, kırsal nüfus ve arazi kullanım durumu dikkate alındığında sözü edilen değerlerin düşüklüğü dikkat çekmektedir.

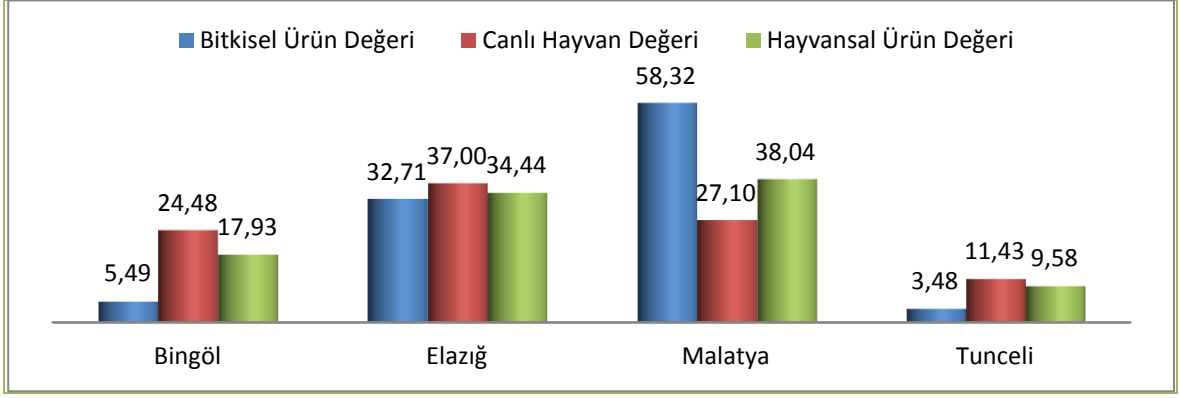
Şekil 43 : Tarımsal Üretim Değerlerinin Türkiye’deki Payı (%), 2004-2008

Yıllar itibariyle incelendiğinde bölge tarımsal üretiminde sürekli bir artış söz konusudur. Fakat 2001 ve 2008 yılları arasındaki artış temel alındığında, bölgenin bitkisel üretim değerindeki artış Türkiye’deki artışa çok yakın gerçekleşirken, canlı hayvan değeri %14, hayvansal ürün değeri %22 daha az artış göstermiştir. Bölge, daha yüksek üretim değeri sağladığı hayvancılık alanında Türkiye artış hızını yakalayamamıştır.

Tablo 43: Tarımsal Üretim Değerleri (1.000 TL), 2004-2008

	Bitkisel üretim değeri	Canlı hayvanlar değeri	Hayvansal ürünler değeri	Bitkisel üretim değeri	Canlı hayvanlar değeri	Hayvansal ürünler değeri
	Bingöl			Elazığ		
2004	46.756	176.673	73.608	274.632	220.427	136.506
2005	50.746	175.384	79.387	311.628	268.508	180.758
2006	38.600	196.711	99.390	362.822	364.696	290.881
2007	69.962	171.823	119.643	387.878	349.260	301.431
2008	89.254	195.304	117.924	436.525	291.100	284.094
	Malatya			Tunceli		
2004	382.773	174.498	161.775	29.232	69.768	36.367
2005	876.057	190.703	191.145	31.699	85.986	42.211
2006	521.132	206.148	208.016	36.657	82.189	49.389
2007	568.139	230.138	232.898	37.138	83.580	56.450
2008	710.425	250.831	256.131	44.531	85.929	68.137

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Şekil 44: İllerin Tarımsal Üretim Değerlerinin TRB1'deki Ortalama Payı (%), 2001-2008

TRB1 Bölgesi'nin 2001-2008 yılları arasındaki bitkisel üretim değerinin %58.32'si Malatya ilinde gerçekleşmiştir. Malatya ilini bu derece öne çıkaran bitkisel ürün değerinin %57'si tek başına kayısı üretiminden sağlanmaktadır (TÜİK, 2009a). Bölge bitkisel ürün değeri içerisinde Bingöl ve Tunceli illerinin katkısı çok düşüktür. Bingöl ili hayvancılık alanında görece daha iyi olmakla beraber, Tunceli ile beraber genel itibariyle en düşük tarımsal üretim değerine sahip bölge illeridir.

Tablo 44: Tarım ve Ormancılık Alanında Dış Ticaret (1.000 USD)

		Toplam İhracat	Tarım ve Ormancılık İhracatı	Toplam İthalat	Tarım ve Ormancılık İthalatı
TRB1	2006	220.051	8.285	133.768	9.908
	2007	239.550	19.846	80.266	20.046
	2008	301.591	34.580	85.961	16.375
Türkiye	2006	85.534.676	3.480.539	139.576.174	2.902.369
	2007	107.271.750	3.725.213	170.062.715	4.640.577
	2008	132.027.196	3.936.711	201.963.574	6.391.914

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Bölgenin tarım sektöründeki küresel rekabet durumunun bir göstergesi olan tarımsal dış ticaret hacmi çok düşüktür ve kayısı dışında uluslararası rekabet edebilir bir tarımsal ürünün varlığı söz konusu değildir. Bölgenin dış ticaret hacmindeki genel düşüklük tarım ve ormancılık alanına da yansımıştır. TRB1 Bölgesi 2008 yılı toplam ülke ihracatının %0,23'ünü, ithalatının ise %0,04'ünü yaparken, tarım ve ormancılık alanında ülke ihracatının %0,88'ini, ithalatının ise %0,26'sını gerçekleştirmiştir. Bölgenin 2008 yılı

tarım ve ormancılık ihracatının %99'u, ithalatının %96'sı Malatya ilinde gerçekleştirilmiş olup, Bingöl ve Tunceli illerinin tarımsal dış ticareti çok düşük düzeydedir (TÜİK, 2009a).

Modern tarım teknikleri uygulamalarının önemli bir göstergesi olan mekanizasyon durumu incelendiğinde, bölgenin genel itibariyle ülke ortalamasının altında bir varlığa sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 45: Tarımsal Mekanizasyon Durumu, 2009

	Pulluk	Ekim makinesi	Gübre dağıtma makinesi	Seyyar süt sağım makinesi	Su pompası	Sabit süt sağım tesisi	Bıçerdöver	Traktör
Bingöl	1.146	25	27	34	362	3	-	712
Elazığ	4.107	892	1.542	151	5.979	38	50	4.971
Malatya	8.242	767	701	250	5.060	7	22	8.491
Tunceli	1.144	319	27	85	107	-	9	770
TRB1	14.639	2.003	2.297	520	11.508	48	81	14.944
Türkiye	1.366.316	367.491	348.438	177.630	596.299	6.216	13.084	1.070.746

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

2.2.8.1. Bitkisel Üretim

2008 yılı TÜİK verilerine göre, TRB1 Bölgesi Türkiye bitkisel üretim değerinin %1,94'ünü sağlamaktadır. Bölge içinde, bitkisel üretim değeri toplam tarımsal üretim değerinin %45'ini oluşturmaktadır.

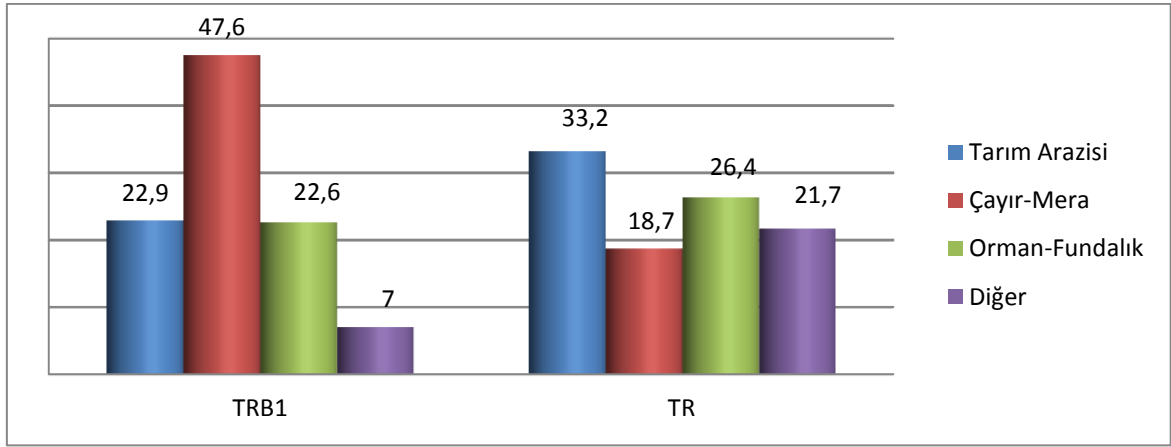
Bitkisel üretim miktar ve kalitesini belirleyici bir unsur olan arazi varlığı incelendiğinde, TRB1 Bölgesi'nin ülke tarım arazilerinin %3,3'ünü, çayır-meralarının %12,3'ünü ve orman-fundalık arazilerinin %4,1'ini oluşturduğu görülmektedir. TRB1 Bölgesi, tarım arazisi varlığı bakımından ülke ortalamasının altında iken, çayır-mera varlığı bakımından Türkiye ortalamasının üç katına yakın bir zenginliğe sahiptir.

Tablo 46: Farklı İstatistikî Bölge Düzeylerinde Arazi Kullanım Durumu (ha), 2005

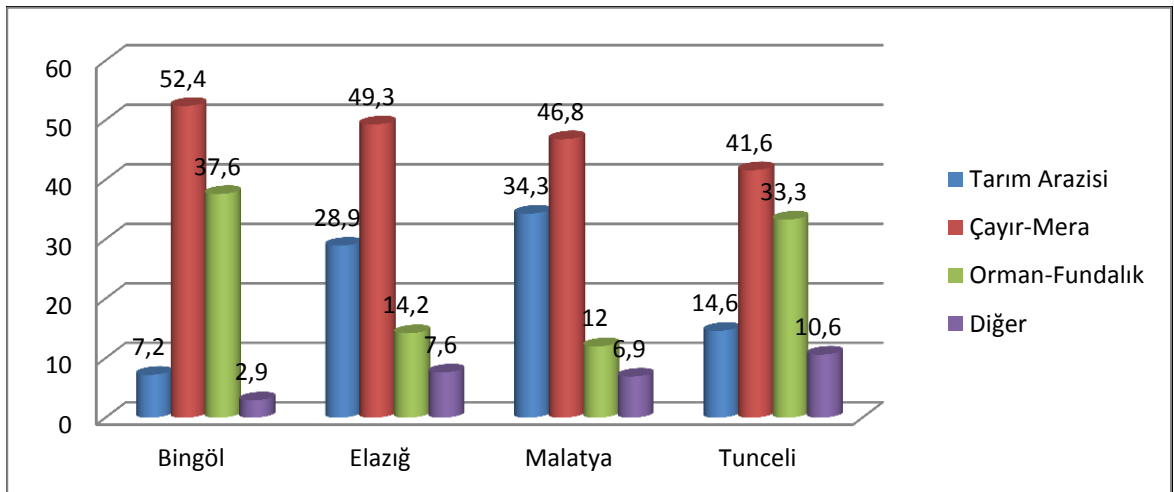
	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Tarım Arazisi	59.140	264.180	425.450	113.180	861.950	26.013.732
Çayır-Mera	432.471	450.965	580.423	323.582	1.787.441	14.616.700
Orman-Fundalık	310.142	130.403	149.128	258.500	848.173	20.703.000
Diğer	23.547	69.587	86.199	82.178	261.511	17.022.806

KAYNAK: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2007.

Bölge arazi varlığının %47,6'sını oluşturan çayır ve meralar, hayvancılık faaliyetlerinin geliştirilmesi açısından çok önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. TRB1, orman ve fundalık araziler bakımından ülke ortalamasına yakın bir varlığa sahiptir.

Şekil 45: TRB1 ve Türkiye'de Arazi Kullanım Durumu (%), 2005

Şekil 46: Arazi Kullanım Durumu (%), 2005

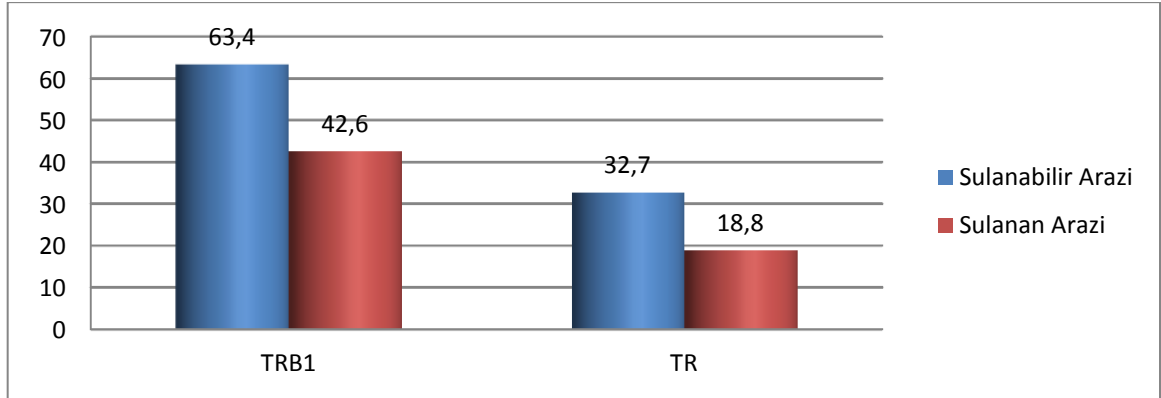
Bölge illerinin tamamı çayır-mera arazisi bakımından önemli bir zenginliğe sahiptir. Tarım arazisi oranı en yüksek il %34,3 ile Malatya iken en düşük orana sahip il %7,2 ile Bingöl'dür. Bölgenin orman-fundalık arazisi ağırlıklı olarak Bingöl ve Tunceli illerindedir.

Tablo 47: Farklı İstatistikî Bölge Düzeylerinde Tarım Arazilerinin Sulanma Durumu (ha), 2007

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Tarım Arazisi	59.140	264.180	425.450	113.180	861.950	26.013.732
Sulanabilir Arazi	47.300	213.659	218.557	67.355	546.871	8.500.000
Sulanan Arazi	27.300	137.273	173.389	29.355	367.317	4.900.000
Devlet Sulaması	17.300	60.064	51.584	23.485	152.433	3.900.000
Halk Sulaması	10.000	77.209	121.805	5.870	214.884	1.000.000

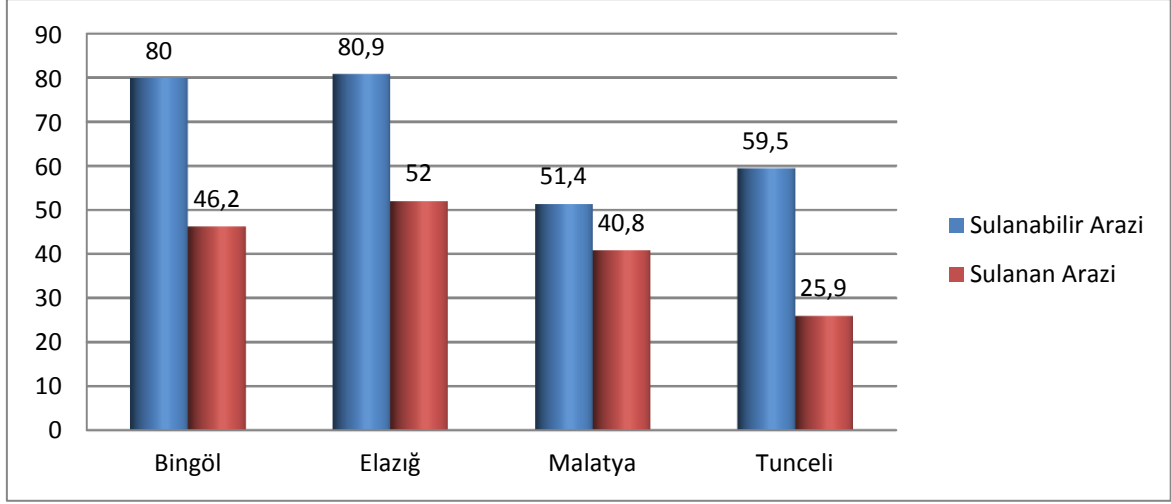
KAYNAK: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2007.

Bitkisel üretimde verimliliğin en temel unsurlarından olan sulama durumu bakımından, TRB1 Bölgesi Türkiye geneli ile mukayese edildiğinde oransal olarak üstün durumdadır. TRB1 Bölgesi tarım arazilerinin %63,4'ü sulanabilir nitelikte olup %42,6'sı sulanmaktadır. Türkiye tarım arazilerinin ise %32,7'si sulanabilir nitelikte olup %18,8'i sulanmaktadır. Ülke genelindeki sulamaların %80'i devlet kurumları tarafından gerçekleştirilmekteyken bu oran TRB1 Bölgesi'nde %42'dir.

Şekil 47: Tarımsal Sulama Durumu (%), 2007

Sulanabilir ve sulanan tarımsal arazi oranı bakımından Bingöl ve Elazığ illeri öne çıkarken, toplam tarım arazisi büyüklüğü dikkate alındığında Elazığ ilindeki tarımsal sulama faaliyetlerinin oldukça iyi bir durumda olduğu ortaya çıkmaktadır.

Şekil 48: Tarımsal Sulama Durumu (%), 2007

2.2.8.1.1. Tarla Bitkileri Üretimi

Ülke genelinde olduğu gibi bölgede de tarım alanları içinde en büyük ekiliş alanı tarla bitkilerine aittir. Gerek ekiliş alanı gerekse üretim bakımından irdelendiğinde sırasıyla, tahıllar, baklagiller ve endüstri bitkileri en önemli tarla bitkileri olarak öne çıkmaktadır. TÜİK verilerine göre, 2007 yılında bölgede ülke tarla bitkileri üretiminin %1,63'ü gerçekleştirilmiştir.

Tablo 48: Tarla Bitkileri Üretim Miktarları (ton), 2007

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Buğday	36.835	121.975	132.953	21.165	312.928	17.234.000
Mısır	2.729	14.962	331	0	18.022	3.535.000
Arpa	2.888	160.993	59.802	15.915	239.598	7.306.800
Patates	11.664	1.606	1.611	58	14.939	4.227.726
Nohut	101	1.172	3.326	198	4.797	505.366
Fasulye	900	923	3.648	874	6.345	154.243
Mürdümük (Akburçak)	0	2.775	0	180	2.955	19.742
Şeker Pancarı	10.231	134.787	75.831	723	221.572	12.414.715
Fığ	748	872	60	620	2.300	90.568
Diğer	265	792	446	667	2.170	5.332.089
Toplam	66.361	440.857	278.008	40.400	825.626	50.729.681

KAYNAK: TÜİK, 2009a.

Tablo 49: Tarla Bitkileri Üretim Değerleri (1.000TL), 2007

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Buğday	14.530	48.638	56.043	6.756	125.968	7.135.894
Mısır	1.365	7.294	174	0	8.832	1.422.501
Arpa	1.056	58.718	21.432	5.228	86.435	2.512.396
Patates	7.582	530	844	20	8.976	2.064.502
Nohut	164	1.408	3.338	175	5.086	632.594
Fasulye	2.321	1.596	6.105	1.748	11.770	327.096
Mürdümük (Akburçak)	0	1.388	0	90	1.478	5.469
Şeker Pancarı	972	12.805	7.204	69	21.049	1.179.398
Fiğ	665	801	53	0	1.519	72.155
Diğer	235	630	1.457	1.087	3.409	4.207.077
Toplam	28.890	133.808	96.650	15.173	274.522	19.559.082

KAYNAK: TÜİK, 2009a.

Türkiye tarla bitkileri üretim değerinin %1,4'ünü sağlayan TRB1 Bölgesi'nin en yüksek üretim değerine sahip tahılı buğdaydır. Ülke buğday üretim değerinin %1,8'ini arpa üretim değerinin %3,4, kuru fasulyenin %3,6 ve mürdümüğün %27'sini gerçekleştirmiştir.

2.2.8.1.2. Sebze Üretimi

TRB1 Bölgesi, 2007 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye sebze üretim miktarının %1,08'ini karşılamıştır. Ayrıca bölgede ülke taze soğan üretiminin %4,2'si ve kavun üretiminin %3,3'ü gerçekleşmiştir.

Tablo 50: Sebze Üretim Miktarları (Ton), 2007

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Soğan (Taze)	259	6.769	491	166	7.685	185.140
Soğan (Kuru)	125	4.505	4.495	7	9.132	1.859.442
Sarımsak (Taze)	88	351	12	0	451	23.905
Sarımsak (Kuru)	72	234	155	0	461	74.290
Domates	6.848	23.942	48.657	1.323	80.770	9.945.043
Hıyar	2.453	4.217	13.683	591	20.944	1.674.580
Biber	2.334	6.864	7.007	343	16.548	1.759.224
Patlıcan	494	3.468	6.516	120	10.598	863.737
Fasulye (Taze)	1.636	3.399	373	211	5.619	519.968
Kavun	138	15.450	34.529	4.899	55.016	1.661.130
Karpuz	15.600	16.954	23.237	1.484	57.275	3.796.680
Lahana	1.130	638	816	0	2.584	647.678

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Marul	542	194	1.151	5	1.892	428.059
Ispanak	0	215	1.790	0	2.005	235.731
Diğer	369	2.950	2.088	34	5.441	2.001.141
Toplam	32.088	90.150	145.000	9.183	276.421	25.675.748

KAYNAK: TÜİK, 2009a.

Tablo 51: Sebze Üretim Değerleri (1.000TL), 2007

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Soğan (Taze)	335	7.237	546	186	8.305	220.303
Soğan (Kuru)	73	1.868	2.294	4	4.239	883.646
Sarımsak (Taze)	152	606	21	0	778	37.552
Sarımsak (Kuru)	247	579	532	0	1.358	242.883
Domates	5.188	12.329	28.581	832	46.930	6.250.671
Hıyar	2.011	2.823	9.314	447	14.595	1.168.333
Biber	2.342	5.674	4.670	287	12.974	1.464.324
Patlıcan	395	1.624	3.975	69	6.062	638.796
Fasulye (Taze)	2.112	4.341	436	317	7.206	771.220
Kavun	69	8.034	17.907	2.939	28.949	968.058
Karpuz	7.098	7.324	8.217	505	23.144	1.654.614
Lahana	785	355	442	0	1.583	398.026
Marul	410	152	794	3	1.360	438.449
Ispanak	0	227	1.398	0	1.625	214.560
Diğer	326	1.840	1.153	19	3.336	1.709.517
Toplam	21.543	55.013	80.280	5.608	162.444	17.060.952

KAYNAK: TÜİK, 2009a.

2.2.8.1.3. Meyve Üretimi

TRB1 Bölgesi, 2007 yılı verilerine göre, en rekabet edebilir bitkisel üretim alanı olan meyve üretiminde Türkiye üretiminin %3,43'ünü sağlamaktadır. Malatya ilinin kayısı ve özellikle de kuru kayısı üretimiyle ivme kazandırdığı TRB1 meyve üretim değerinde dut, zerdali, badem, ceviz ve üzümün ülke üretim değerindeki yüksek payları önem arz etmektedir. Bölgedeki üzüm ve çilek üretimlerinin çok büyük bir bölümü Elazığ ilinde gerçekleşmekte olup, kendilerine has aromatik özellikleriyle potansiyel pazarlanma üstünlüğü taşıyan bu meyvelerin, tanıtım, depolama ve taşıma sorununun olduğu değerlendirilmektedir. Benzeri durum Tunceli'de badem ve ceviz üretimi için de geçerlidir.

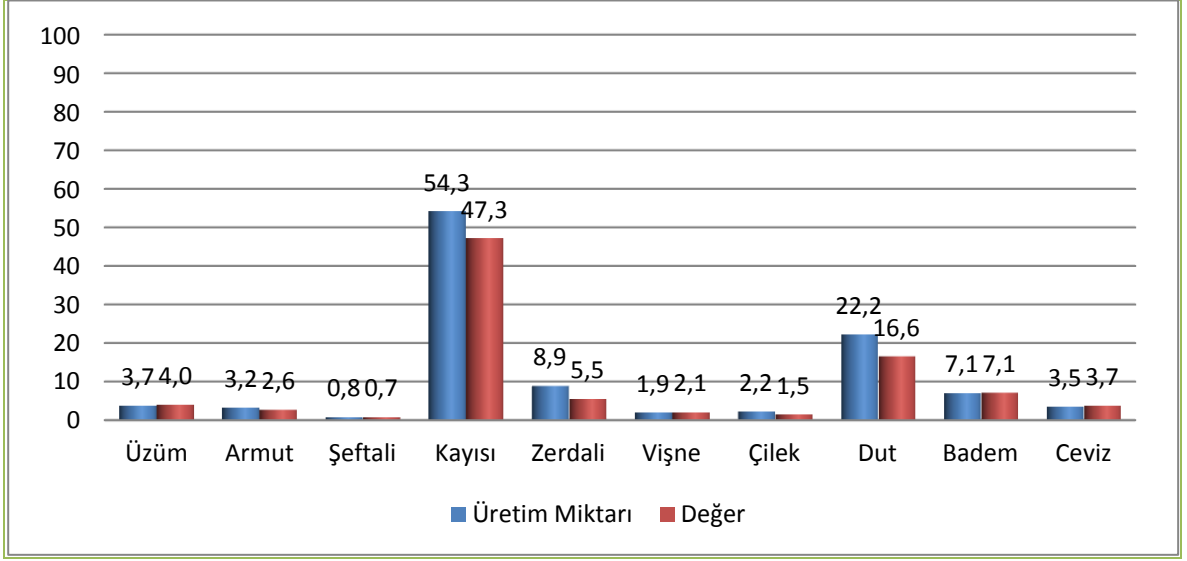
Tablo 52: Meyve Üretim Miktarları (Ton), 2007

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Üzüm	1.222	114.192	14.377	2.913	132.704	3.612.781
İncir	0	423	0	0	423	210.152
Elma	5.259	13.440	13.785	1.536	34.020	2.457.845
Armut	858	6.095	3.425	1.154	11.532	356.281
Şeftali	115	3.129	975	26	4.245	539.435
Erik	410	2.905	803	276	4.394	240.874
Kayısı	328	34.436	267.733	387	302.884	557.572
Zerdali	161	806	1.852	30	2.849	32.160
Kiraz	202	3.264	1.580	141	5.187	398.141
Vişne	187	2.684	542	88	3.501	180.917
Çilek	0	5.137	399	0	5.536	250.316
Dut	1.055	4.802	7.164	683	13.704	61.665
Badem	275	2.453	256	600	3.584	50.753
Ceviz	1.248	1.990	1.476	1.374	6.088	172.572
Antep Fıstığı	0	80	221	44	345	73.416
Diğer	323	1.162	389	93	1.967	6.360.113
Toplam	11.643	196.998	314.977	9.345	532.963	15.554.993

KAYNAK: TÜİK, 2009a.**Tablo 53: Meyve Üretim Değerleri (1.000TL), 2007**

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Üzüm	1.297	96.484	17.198	2.900	117.880	2.939.197
İncir	0	759	0	0	759	350.707
Elma	6.440	14.236	15.710	1.682	38.068	2.443.386
Armut	1.058	8.114	4.979	1.315	15.467	588.545
Şeftali	154	3.421	1.481	26	5.082	696.427
Erik	356	2.357	773	224	3.711	281.781
Kayısı	278	28.171	322.436	333	351.218	742.863
Zerdali	114	510	1.379	21	2.024	37.119
Kiraz	462	6.521	3.517	319	10.819	871.100
Vişne	403	4.524	1.013	147	6.087	295.198
Çilek	0	5.651	461	0	6.113	419.541
Dut	1.342	5.015	7.776	630	14.762	88.957
Badem	1.220	10.104	1.190	2.220	14.734	207.533
Ceviz	5.969	10.955	11.426	5.957	34.308	916.398
Antep Fıstığı	0	878	2.424	483	3.785	513.545
Diğer	436	1.357	446	99	2.333	8.787.563
Toplam	19.529	199.057	392.209	16.356	627.150	20.179.860

KAYNAK: TÜİK, 2009a.

Şekil 49: Öncelikli Meyve Üretim Miktar ve Değerlerinin Türkiye'deki Payı (%), 2007

Bölgede en fazla yetiştirilen meyvelerin üretim miktar ve değerlerinin Türkiye'deki payları incelendiğinde üretim miktarı oranlarının üretim değeri oranlarından genelde daha düşük olduğu göze çarpmaktadır. Bu durumdan üretimde katma değerinin düşük olduğu anlaşılmaktadır.

2.2.8.1.4. Örtü Altı Tarım

Bitkisel üretimin yıl içine yayılmasını sağlamak ve ekonomik faydayı artırmak için önemli bir yöntem olan örtü altı tarım bölgede gelişmemiştir. 2009 yılı TÜİK verilerine göre TRB1 Bölgesi örtü altı tarım alanı ülke toplamının 0,03'üne karşılık gelmektedir.

Tablo 54: Örtü Altı Tarım Alanları (Dekar), 2009

	Toplam	Cam sera	Plastik Sera	Yüksek Tünel	Alçak Tünel
Bingöl	-	-	-	-	-
Elazığ	121	-	5	47	69
Malatya	13	-	11	2	-
Tunceli	6	-	6	-	-
TRB1	140	-	22	49	69
Türkiye	542.158	82.253	211.680	66.960	181.265

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Ülke genelinde örtü altı yetiştiricilikte en fazla kullanılan tarımsal yapılar plastik seralarken, TRB1 Bölgesi'nde alçak ve yüksek tünel sistemi yapılar önceliklidir. Bölgede özellikle Bingöl ilindeki jeotermal su kaynakları varlığına rağmen, bu kaynakların seracılıkta kullanımının henüz yaygınlaşmamış olması dikkat çekmektedir.

2.2.8.1.5. Organik Tarım

Tarımsal üretimde katma değeri artırmak için günümüzün etkili yollarından olan organik tarımsal üretim bölgede çok düşük düzeydedir. 2009 yılı TÜİK verilerine göre TRB1 Bölgesi, ülke organik bitkisel üretim miktarının %3,6'sını sağlamıştır. Bu miktarın %97'si Malatya ili, %3'ü Bingöl ili tarafından karşılanırken, Elazığ ve Tunceli illerinde sertifikalı organik bitkisel üretim yapılmamıştır.

Tablo 55: Organik Bitkisel Üretim, 2009

	Çiftçi sayısı	Ekilen alan (Hektar)	Üretim (Ton)
Bingöl	27	299	388
Elazığ	-	-	-
Malatya	262	4.627	14.641
Tunceli	-	-	-
TRB1	289	4.926	15.029
Türkiye	9.384	141.752	415.380

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

2.2.8.2. Hayvansal Üretim

Bölgenin çayır-mera zenginliği ve geçmişten gelen hayvancılık kültürü dikkate alındığında, ülke üretimine sağladığı %3,1'lik katkının oldukça düşük olduğu söylenebilir. Modern hayvancılık tekniklerinin ülkenin diğer bölgelerine göre daha geç yaygınlaşması ve buna bağlı verim düşüklüğü nedeniyle, bölge hayvancılığındaki gelişme hızı Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Genel itibariyle bölge hayvancılığının en yüksek üretim değerini sağlayan yetiştiricilik alanı sığır yetiştiriciliğidir ve bu alandan sağlanan değer yaklaşık yarısını üreten Elazığ, bölgede en yüksek oranda kültür ırkı sığıra sahip ildir. Elazığ ilinde kültür ırkı, melez ve yerli sığırların oranları sırasıyla %49, %29, %22 iken, bu

oran Bingöl ilinde %20, %56 %24, Malatya ilinde %24, %52, %24 ve Tunceli ilinde %17, %35, %48'dir. Bu bağlamda hayvansal üretimde verimliliğin belirleyici unsurlarından biri olan genetik kapasite bakımından oldukça düşük profildeki ırkların Tunceli ilinde yaygın olduğu görülmektedir.

Tablo 56: Çiftlik Hayvanlarının Sayıları (Baş) , 2007

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Koyun	376.416	303.161	186.646	249.265	1.115.488	25.462.293
Kıl Keçisi	134.027	69.322	34.881	63.041	301.271	6.095.292
Tiftik Keçisi	39	0	5.391	0	5.430	191.066
Sığır (Kültür)	11.676	64.638	24.143	4.554	105.011	3.295.678
Sığır (Melez)	32.367	38.307	52.232	9.610	132.516	4.465.350
Sığır (Yerli)	13.510	29.726	23.794	12.907	79.937	3.275.725
Manda	90	130	0	0	220	84.705
At	1.000	1.064	1.843	1.082	4.989	188.640
Katır	1.347	1.275	1.319	729	4.670	68.199
Eşek	3.614	7.456	3.666	1.534	16.270	296.114
Et Tavuğu	0	5.444.380	624.343	0	6.068.723	205.082.159
Yumurta Tavuğu	118.840	189.200	123.383	31.440	462.863	64.286.383
Hindi	15.400	15.755	4.804	1.485	37.444	2.675.407
Ördek	4.270	4.110	862	143	9.385	481.829
Kaz	6.250	3.690	422	157	10.519	1.022.711

KAYNAK: TÜİK, 2009a.

Tablo 57: Bazı Hayvansal Üretim Miktarları (Ton) , 2007

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Koyun sütü	14.695	11.307	7.761	11.372	45.135	782.587
Keçi sütü	5.402	2.917	1.259	3.465	13.043	237.487
İnek sütü	51.710	164.968	134.586	24.993	376.257	11.279.340
Koyun eti	327	1.061	1.393	56	2.837	117.524
Keçi eti	601	556	170	92	1.419	24.136
Sığır eti	1.763	9.936	3.655	159	15.513	431.963
Koyun derisi	24.958	61.461	76.661	3.268	166.348	6.884.829
Keçi derisi	33.649	31.078	8.945	5.531	79.203	1.293.280
Sığır derisi	10.636	51.745	20.128	1.348	83.857	2.178.805
Yapağı	608	588	373	499	2.068	46.751
Tavuk eti	0	7.828	9.494	0	17.322	1.068.453
Yumurta	967	2.399	1.251	245	4.862	795.310
Bal	2.272	841	692	916	4.721	73.935
Balmumu	18	93	34	27	172	3.837

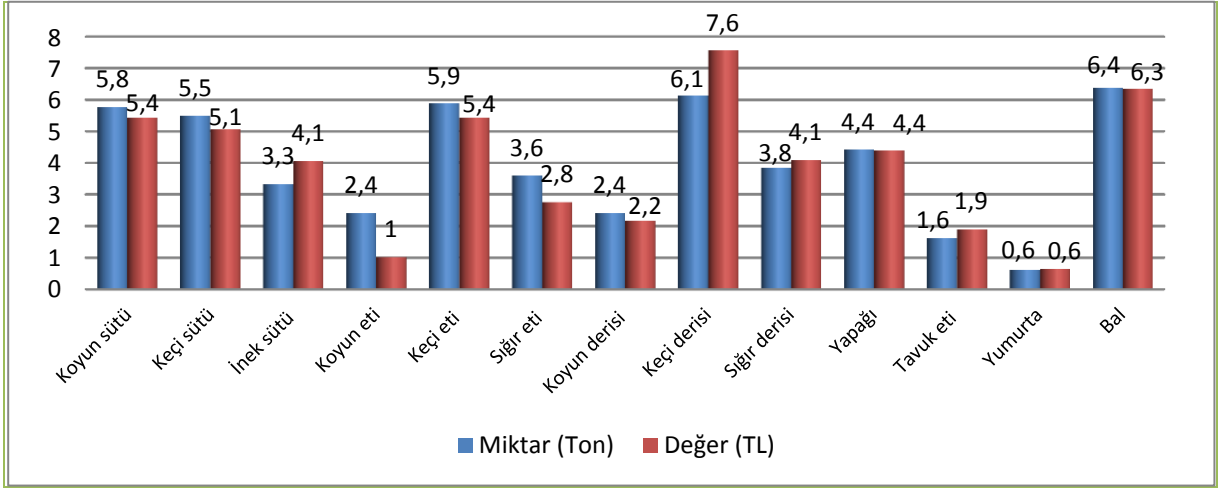
KAYNAK: TÜİK, 2009a.

Tablo 58: Hayvansal Üretim Değerleri (1.000TL) , 2007

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Koyun sütü	12.555	8.941	7.866	10.492	39.854	732.514
Keçi sütü	4.955	2.180	1.069	3.366	11.571	228.009
İnek sütü	47.948	138.244	118.482	23.296	327.971	8.083.189
Koyun eti	2.453	9.549	13	560	12.574	1.234.033
Keçi eti	4.808	5.004	1.530	828	12.170	224.359
Sığır eti	14.986	79.488	36.550	2.067	133.091	4.822.577
Koyun derisi	243	471	747	32	1.493	69.269
Keçi derisi	186	179	50	31	445	5.882
Sığır derisi	349	1.776	660	44	2.829	69.034
Yapağı	1.760	1.702	1.119	1.205	5.786	131.970
Tavuk eti	0	35.226	37.976	0	73.202	3.856.564
Yumurta	3.182	6.747	3.758	854	14.541	2.252.235
Bal	25.934	10.915	10.177	13.393	60.419	952.996
Balmumu	179	927	338	241	1.686	34.999
Diğer	105	82	12.563	41	12.791	223.894
Toplam	119.643	301.431	232.898	56.450	710.423	22.921.524

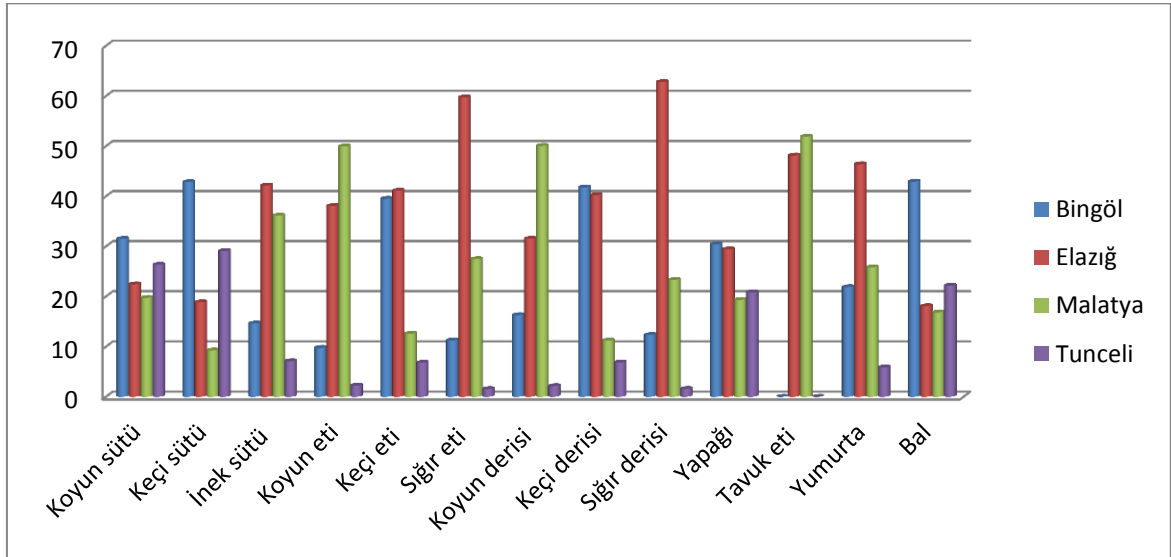
KAYNAK: TÜİK, 2009a.

Sığır, koyun, keçi ve arı yetiştiriciliğinin ön plana çıktığı bölgede, tavukçuluk sektörü de gelişmektedir. Bingöl ilinde bal üretimi ve küçükbaş hayvancılık en önemli alanlarken, Elazığ ilinde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık ön plandadır. Malatya ili hayvancılık faaliyetlerinde küçükbaş hayvancılık, Tunceli ilinde ise küçükbaş hayvancılık ve arıcılık önem arz etmektedir.

Şekil 50: Bazı Hayvansal Ürünlerin Türkiye Üretimindeki Payları (%), 2007

TRB1 Bölgesi'nde hayvansal üretim değerinin %42,4'ünü Elazığ, %32,8'ini Malatya, %16,8'ini Bingöl, %7,9'unu Tunceli ili sağlamaktadır.

Şekil 51: İllerin TRB1 Hayvansal Üretimindeki Payları (%), 2007

2.2.8.3. Su Ürünleri

Bölgede ekonomik yetiştiriciliği yapılan tek su ürünü alabalıktır. Özellikle Elazığ ilinde alabalık yetiştiriciliği, ihracata yönelik pazarlama kanallarıyla birlikte hızlı bir gelişme göstermektedir.

TRB1 Bölgesi, 2008 TÜİK verilerine göre, ülke alabalık üretiminin %8,9'unu sağlarken bölge içinde bu üretimin %76'sı tek başına Elazığ ili tarafından sağlanmaktadır.

Tablo 59: Alabalık Üretimi (Ton), 2008

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Alabalık Üretimi	11	4223	1115	217	5566	65 928

KAYNAK: TÜİK, 2009b.

Alabalık yetiştiriciliği, bölge akarsuları üzerine kurulu tesislerin yanı sıra, baraj ve göllerde kafes balıkçılığı tekniğiyle de gerçekleştirilmektedir.

Yapılan saha araştırmalarına göre bölgede yem üretim tesisi bulunmamakta ve alabalık yetiştiriciliğindeki en önemli girdi olan yem, bölge dışından temin edilmektedir. Yem sorununun yanı sıra alabalık işleme tesislerinin nitelik ve nicelik bakımından yetersizliği de sektörün bölgedeki hızlı gelişimi önündeki engellerden biri olarak belirlenmiştir.

Tablo 60: Alabalık Üretim İşletmelerinin Durumu

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1
İşletme Sayısı	2	57	35	4	98
Sofralık Alabalık Üretim Kapasitesi (Ton)	6	7.710	2.168	420	10.304
Yavru Alabalık Üretim Kapasitesi (1.000 Adet)	0	26.000	2.717	4.000	32.717

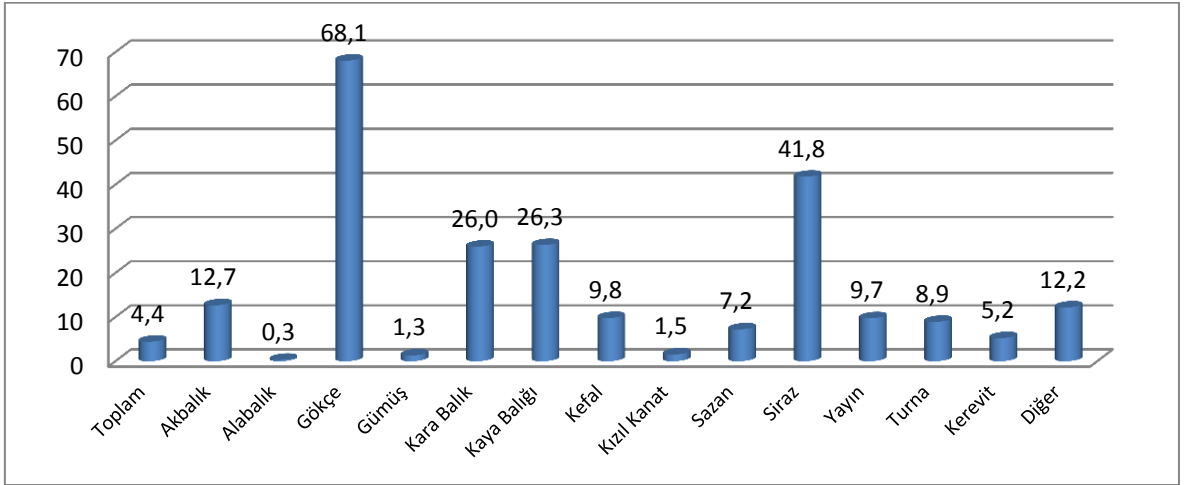
KAYNAK: Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (TÜGEM), 2010.

Bölgede avcılık yoluyla istihsal edilen su ürünü olarak sazan türü ekonomik değeri itibarıyla öne çıkmaktadır. Gökçe ve Siraz balıkları bölgeye özgü balıklar olup, bu balıkların Türkiye'deki avcılıklarının büyük bölümü TRB1 Bölgesi'nde gerçekleşmektedir.

Tablo 61: Avlanan Tatlı Su Ürünleri (Ton), 2008

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Akbalık	0	21	11	0	32	249
Alabalık	0	0	0	10	10	3150
Gökçe	0	0	48	0	48	71
Gümüş	0	110	64	0	174	13.260
Kara Balık	0	147	0	161	308	1.187
Kaya Balığı	0	0	16	44	60	228
Kefal	0	347	4	0	350	3.581
Kızıl Kanat	10	0	0	0	10	653
Sazan	111	813	876	717	2.517	34.875
Siraz	22	584	224	0	830	1.986
Yayın	0	774	0	33	806	8.288
Turna	0	0	30	84	114	1.278
Kerevit	0	209	0	17	226	4.307
Diğer	4	21	33	15	75	621
Toplam	147	3.026	13.06	1.081	5.560	73.734

KAYNAK: TÜİK, 2009b.

Şekil 52: Avcılık Yoluyla İstihsal Edilen Su Ürünlerinin Türkiye'deki Payı (%), 2008

Avcılık yoluyla istihsal edilen su ürünleri özellikle baraj göllerinin verimliliği göz önüne alındığında düşük düzeydedir. İyi bir göl yönetimi uygulaması ile birkaç yıl içerisinde ekonomik balık türlerinin popülasyonları avlanabilir stok büyüklüğüne ulaştırılması mümkündür (Elazığ Valiliği vd., 2008).

2.2.9. Sanayi Sektörü

İmalat sanayi gelişmişlik sıralamasında 26 düzey 2 bölgesi arasında 20. sırada olan TRB1 Bölgesi'nde en gelişmiş il Malatya iken; en geride olan il ise Tunceli'dir (DPT, 2003). DAP mevcut durum analizinde Elazığ, Malatya ve Erzurum illerinin, sanayi yapısındaki yüksek çeşitlilik ve hacimleri nedeniyle bu illerin Doğu Anadolu Bölgesi'nde görece üstünlüğe sahip olduklarına yer verilmiştir (DPT, 2000). Sanayi sektörü sanayi altyapıları ve öne çıkan sektörler bazında incelenmiştir.

2.2.9.1. Sanayi Bölgeleri

Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) genel olarak; yeni yatırımların yapılması, istihdamın artırılması, bölgesel kalkınmanın sağlanmasının yanı sıra, planlı ve düzenli sanayileşme ile kentleşme ve çevre politikalarına yönelik etkin bir politika uygulanması açısından da önem arz etmektedir (Cansız, 2010). OSB uygulaması, Türkiye'de sanayi yatırımlarının yapılmasında ve işletmelerin verimliliklerinin artırılmasında kritik bir görevi üstlenmekte, iş yapmanın önündeki engellerin aşıldığı mikroklima işlevini görmektedir (Çağlar, 2006).

TRB1 Bölgesi'nde Bingöl ve Tunceli'de birer adet, Elazığ'da biri ihtisas olmak üzere iki adet, Malatya'da ise üç adet OSB vardır. Bingöl, Tunceli ve Malatya Darende OSB'lerde altyapı çalışmaları devam etmektedir. Bingöl ilinde bazı firmalar faaliyete geçerken Darende'de aktif olarak üretim henüz yapılmamaktadır. Tunceli'de 2001 yılı sonu itibarıyla altyapı çalışmaları tamamlanan 36 işyeri kapasiteli OSB alanı bulunmaktadır (Tunceli İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008). OSB'de mevcut sanayi parsellerine girişimci ve yatırımcı talebi olmadığından inşaat çalışmaları başlamamıştır. Elazığ ve Malatya OSB'lerine bakıldığında ağırlıklı sektörlerin gıda ve tekstil olduğu görülmektedir. Bingöl ilinde bulunan 3 Küçük Sanayi Sitesi'nde (KSS) toplam 331 işyeri faaliyet göstermekte iken bölgede en az KSS bulunan il olan Tunceli'deki 1 KSS'de 44 adet işyeri yer almaktadır. Malatya ve Elazığ illeri KSS varlığı bakımından birbirine yakın varlığa sahip olup, Malatya'da 5 KSS'de 1437 işyeri, Elazığ'da ise 5 KSS'de 1251 işyeri mevcuttur. Ayrıca Tunceli dışındaki tüm bölge illerinde birer adet KSS'nin yapımı devam etmektedir (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2010b).

Hayvancılık sektöründe faaliyet gösteren işyerlerinin yetersizliğini, dağınıklığını gidermek ve çevre sağlığına duyarlı entegre tesisler meydana getirmek amacıyla Türkiye’de ihtisaslaşma açısından ilk uygulama olan Elazığ Hayvan Ürünleri OSB 1997 yılında faaliyete geçmiştir.

Malatya Merkez’de 2 adet OSB faaliyetini sürdürmektedir. Malatya I. OSB 300 hektar arazi üzerine 164 sanayi parseli üzerine kurulmuş olup altyapı ve sosyal tesisleri tamamlanmıştır. II. OSB ise 500 hektar arsa üzerine 160 parsel üzerine kurulmuş olup parsellerin tamamı tahsis edilmiştir. Malatya I. ve II. OSB’de tahsis edilecek parsel kalmaması ve çok sayıda müteşebbisin yatırım için yer talep etmesi nedeniyle 1.300 hektarlık alanın I.OSB’ye eklenmesi sağlanarak Malatya’nın 20-30 yıllık sanayi parsel ihtiyacı karşılanmıştır (Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2009).

Malatya’nın Darende ilçesinde yeni OSB kurulmuş bulunmakta, Akçadağ ilçesinde de Mermercilik OSB kuruluş çalışmaları sürdürülmektedir. Darende OSB parsellerinin tahsis çalışmaları ve altyapı çalışmaları sürdürülmektedir. Akçadağ Mermercilik İhtisas OSB için 125 hektar olarak yer tespiti yapılmış ve etüt çalışmaları tamamlanmıştır (MTSO, 2010b).

Tunceli’nin önemli sanayi siteleri merkezde faaliyette bulunan 44 işyeri kapasiteli KSS’ye ilaveten 2.kısım 100 işyerli Tunceli Merkez KSS ile 50’şer işyeri kapasiteli Çemişgezek ve Pertek Küçük Sanayi Siteleri projeleri bulunmaktadır.

Tablo 62: OSB’lerdeki Firmaların Sektörel Ağırlıkları, 2009

OSB Adı	1. Sektör	2. Sektör	3. Sektör	4. Sektör	5. Sektör
Elazığ	Mermer	Mobilya	Orman	Gıda	Madeni Eşya
Malatya II.	Gıda	Tekstil	Makine	Diğer	
Malatya Merkez I.	Tekstil	Gıda	Zirai Alet	Karo	Plastik

KAYNAK: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2010.

Bölgede faaliyet gösteren tüm organize sanayi bölgelerinde bakanlık kredisinden, gelir stopajı teşvikinden, enerji desteği teşvikinden ve 5084 sayılı teşvik kanunundan faydalanılmaktadır (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2010a).

Tablo 63: OSB Genel Bilgileri, 2009

	Elazığ	Elazığ Hayvan Ürünleri	Malatya II.	Malatya Merkez I.	TRB1 Bölgesi
Kuruluş yılı	1986	1997	1997	1997	-
Bölge müdürlüğünde çalışan sayısı	13	-	15	28	56
OSB'nin büyüklüğü (hektar)	312	19	500	300	1.131
Toplam sanayi parsel sayısı	149	8	160	164	481
Tahsis edilen sanayi parsel sayısı	138	8	160	161	467
Tahsis edilecek sanayi parsel sayısı	11	0	0	3	14
Üretimde firma sayısı	103	2	75	133	313
İnşaa halindeki firma sayısı	14	1	55	3	73
Kapalı firma sayısı	8	-	0	2	10
OSB de çalışan kişi sayısı	1.578	72	3.200	8.100	12.950
Toplam sanayi alanı (m ²)	298.000	240.000	3.000.000	2.300.000	5.838.000
Tahsis edilen sanayi alanı (m ²)	203.000	120.000	3.000.000	2.250.000	5.573.000
Tahsis edilecek sanayi alanı(m ²)	95.000	120.000	0	50.000	265.000

KAYNAK: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2010.

Sanayi sektörü için özel önem arz eden bir diğer yapı olan İş Geliştirme Merkezleri (İŞGEM) küçük girişimcilerin iş kurmasını ve geliştirmesini destekleyen ve kolaylaştıran, dolayısıyla da işletmelerin hayatta kalma ve büyüme olanaklarını arttıran, Türkiye için yeni sayılabilecek bir istihdam yaratma ve iş kurma modelidir. İstatistiklere göre işletme kuruluş sayıları hızla artmakla beraber işletmelerin, kuruluşlarını takip eden bir kaç yıl içinde kapanma oranları artmaktadır. Küçük işletmelerin kuruluş yıllarındaki başarısızlık oranı % 60-80 aralığında iken İŞGEM'de yer alan girişimci firmalarda bu oranın %10 düzeyine kadar düşmektedir (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, 2010).

İŞGEM'ler, bünyelerinde barındırdıkları yeni işletmelere eğitim ve danışmanlık desteği, teknoloji desteği, finans kaynaklarına erişim imkânı, uygun koşullarda iş yeri mekânı, ortak ofis ekipmanı ve ofis hizmetleri sunmakta ve işletmelerin iş kurma aşamasını sağlıklı bir şekilde aşmalarını ve büyümelerini sağlamakta olup görevleri bölgelerin ihtiyaç ve özelliklerine göre değişmektedir.

Bingöl'de İŞGEM projesi Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından onaylanmış olup, projede her biri 400 m² olan 12 bloktan oluşan bir tesis kurulması planlanmaktadır. 2006 yılında

faaliyete geçen 70 dönüm alan üzerinde 32 iş yeri kapasiteli Elazığ İŞGEM bünyesinde 2010 yılı itibarıyla 23 firmada 254 kişi istihdam edilmektedir. Elazığ İŞGEM, bünyesindeki girişimcilere sağlık, güvenlik ve ofis hizmetleri desteği ile sekreteryaya yönetim, genel muhasebe, eğitim, danışmanlık, pazarlama, nitelikli eleman, uygun şartlarda 100-239 m² iş yeri gibi imkân ve destek sağlamaktadır. Elazığ İŞGEM'in sunmuş olduğu diğer destekler ise enerji teşviki, finans kaynaklarına erişim imkanı, bilgi işlem odaları, güçlü bir trafo merkezi, toplantı odaları ve sektörel olarak düzenlenmiş yerleşim olarak sıralanabilir (Elazığ İŞGEM, 2010). Malatya'da II. OSB'de 5 bin m² kapalı olmak üzere toplam 8 bin m² alana sahip, 35 adet iş yeri ile hizmet verecek yaklaşık 2 milyon Avro bütçeli İŞGEM'in 2011 yılında faaliyete geçmesi planlanmaktadır.

2.2.9.2. Öne Çıkan Sektörler

2.2.9.2.1. Gıda Sanayi

Gıda Sanayi, TRB1 Bölgesi'nin tüm illerinde işletme sayısı açısından ilk sırada yer almakta olup bölge ekonomisine katkısı büyüktür. Bölgedeki gıda sanayi, illerin yöresel ürünleri kapsamında çeşitlilik arz etmektedir. Bingöl'de gıda sektörünün dağılımı incelendiğinde, kar amaçlı yerine günlük ihtiyaçları karşılayacak şekilde ve katma değeri düşük yapılanmanın olduğu un ve unlu mamuller sektörünün ilde nispeten daha gelişmiş olduğu görülmektedir. Süt ve süt ürünleri ile bal üretimi sektörleri ise potansiyeli olan fakat gelişmemiş sektörlerdir.

Tablo 64 : Bingöl İli Gıda Sektörü Dağılımı, 2010

Gıda Sektörü	Şirket Sayısı	İstihdam Sayısı	İstihdam / Şirket
Un ve Unlu Mamuller Üretimi	5	66	13
Süt ve Süt Ürünleri	3	15	5
Hazır Yemek	3	9	3
Bal Üretimi	2	3	2

KAYNAK: Bingöl Ticaret ve Sanayi Odası, 2010b.

Elazığ ilinde ise Doğu Anadolu Projesi kapsamında da öncelikli sektör olarak belirlenen bağcılık ve bağcılığa dayalı şarap ve meşrubat sektörleri önem taşımaktadır. Üretim maliyetlerinin önemli bir payının toplama işçiliğinden kaynaklanması nedeniyle istihdam

oluşturan bir sektördür. Bölgede bulunan şarap ve üzüm suyu fabrikalarında beklendiği düzeyde katma değer sağlanamaması bölgede entegre tesislerin etkin faaliyet gösterememesi, ürün standardizasyonu, fiyatlandırılması ve ambalajlanmasındaki eksiklikler ile marka ve pazarlama stratejisinin zayıf olmasından kaynaklanmaktadır. Bölgede üzüm sadece şarap olarak ihraç edilebilmekte, üretilen üzümün de ancak %20-25 kadarından şarap üretilmektedir. İilde 6 milyon litre ve 20 bin litre kapasiteli iki adet şarap fabrikası bulunmasına rağmen firmalar tam kapasite çalışmamaktadır (ETSO, 2010a).

Malatya ekonomisinin temeli büyük oranda kayısı üretimine dayanmaktadır. Türkiye’de yıldan yıla değişmekle birlikte üretilen kuru kayısının %95’i Malatya bölgesinde üretilmektedir. Malatya’da üretilen kayısıların da yaklaşık %90’ı Malatya’da bulunan çok sayıdaki kayısı işleme tesisinde işlenmekte ve başta Avrupa ülkeleri olmak üzere yaklaşık 150 ülkeye ihraç edilmektedir. İilde her yıl 80-100 bin ton kuru kayısı üretilerek ihraç edilmekte ve bundan yaklaşık 250-300 milyon USD döviz girdisi sağlanmaktadır Malatya’da kayısı işleme tesislerinde yaklaşık 5.000 kişi istihdam edilmekte, 300 kadar esnaf ve tüccar ile 50 kadar da ihracatçı kayısı işletmeciliği ile uğraşmaktadır. Ayrıca 10’a yakın firma kayısı makineleri imalatı yapmaktadır.

Tablo 65 : Malatya’da İhraç Edilen Kuru Kayısı Miktar ve Tutarları, 2005-2009

	İhraç Edilen Miktar (Ton)	İhracat Tutarı (USD)	KG Satış Fiyatı (USD)
2005	94.808	179.613.793	1,895
2006	110.972	194.607.735	1,754
2007	102.281	236.613.673	2,313
2008	98.086	318.573.000	3,248
2009	97.875	276.210.478	2,822
Ortalama	100.804	241.123.736	2,392

KAYNAK: Malatya İl Tarım Müdürlüğü, 2010.

Tablo 66: Malatya İli Gıda Sektörü Dağılımı, 2010

	Şirket Sayısı	İstihdam Sayısı	İstihdam / Şirket
Baharat	3	29	10
Bakliyat	12	72	6
Çerez	6	47	8
Ekmek	44	452	10
İçecek	5	47	9
Kayısı	131	2110	16
Muhtelif Gıda	5	26	5
Soğuk Hava Deposu	6	47	8
Su Ürünleri	2	31	16
Süt ve Süt Ürünleri	36	249	7
Şekerli Maddeler	38	1299	34
Un-Yem-Bulgur	42	461	11
Yemek Fabrikaları	34	535	16
Tuz-Et	10	337	34
TOPLAM	374	5742	-

KAYNAK: MTSO, 2010b.

Malatya Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı gıda sektöründe faaliyet gösteren şirketler incelendiğinde ise işletmelerin %35'inin kayısı, %11'inin ise ekmek, un-yem ve bulgur sektörlerinde olduğu görülmektedir. Katma değeri yüksek olan baharat, çerez ve soğuk hava deposu sektörlerinin ise ilde en düşük sayıya sahip işletmeler olduğu görülmektedir. İstihdam sayısına bakıldığında gıda sektöründeki istihdamın %35'inin kayısı, %22'sinin ise şekerli maddeler sektöründe olduğu; şekerli maddeler ve tuz-et sektörlerinin ise ilde şirket başına en fazla istihdam sağlayan sektörler olduğu görülmektedir (MTSO, 2010b).

2.2.9.2.2. Tekstil Sanayi

Malatya, özel sektör yatırımları ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde tekstil sektörü açısından gelişmiş bir üretim merkezi haline gelmiştir. Mevcut durumda Malatya farklı cinslerde pamuk işleyebilme, farklı türlerde iplik üretebilme ve penye, branda, tente, döşemelik, indigo (kot) gibi farklı cins dokuma yapabilme kapasitesine sahiptir. Malatya'da tekstil sektöründe halen proje aşamasında olanlar hariç, çalışır veya çalışma aşamasına gelmiş bulunan fabrika sayıları imalat kollarına göre Tablo 67'de verilmiştir (MTSO, 2010a).

Tablo 67: Malatya İli Tekstil Sektöründe Alanlarına Göre Fabrika Sayıları, Mayıs-2010

Firma Alanı	Şirket Sayısı	İstihdam Sayısı	İstihdam / Şirket
Çorap	5	761	152
Dokuma	19	3091	163
İplik	18	3218	179
Konfeksiyon	58	3704	64
Örme Kumaş	22	1495	68
Telef	4	47	12
TOPLAM	126	12316	98

KAYNAK: MTSO, 2010b.

Malatya’da işletme başına istihdam sayısının en fazla olduğu sektörün tekstil sektörü olduğu görülmektedir. “Dokuma”, “Konfeksiyon” ve “Örme Kumaş” sektörlerinin işletme sayısı olarak, “Konfeksiyon”, “İplik” ve “Dokuma” sektörlerinin ise istihdam sayısında öne çıktıkları görülmektedir. İşletme başına istihdam oranında ise sırasıyla “Dokuma” ve “İplik” sektörleri ön plana çıkmaktadır. Doğrudan istihdam sayısına bakıldığında tekstil sektörünün gıda sektöründen daha önde olduğu görülmektedir.

2.2.9.2.3. Madencilik

Madencilik istihdam yaratma kapasitesi yüksek bir sektör durumunda olmakla beraber, uzun yıllar kamu sektörünün öncülüğüne rağmen, bölgede sektörel büyümeyi sağlayacak özel kesim yatırımları gerçekleşmemiştir.

Bölgenin madencilik konusunda Türkiye’de önemli bir yeri olmasına rağmen potansiyelini tam olarak kullanıp ekonomik bir değere dönüştürememektedir. Bölgede madencilik alanında yaşanan sorunlar genel itibariyle; kısıtlı işletme sermayesi nedeniyle düşük verimlilik, firmaların nitelikli eleman bulamamaları, ara iş gücü sıkıntısının sürmekte olması, özellikle ileri teknolojiye sahip makineleri kullanacak vasıflı iş gücü eksikliği, limanların uzaklığı sebebiyle ulaşım ve enerji maliyetlerinin yüksek olmasıdır (Milli MPM, 2009). Mermer sektörü, gerek katma değer gerekse toplam madencilik ihracatındaki oranı ile doğal taş madenciliğinin amiral gemisi olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda, sahip olduğu rezervler açısından hem Türkiye hem de TRB1 Bölgesi önemli bir zenginliğe sahiptir.

Tablo 68: Malatya İli Mermercilik Sektörü Dağılımı, 2010

Firma Alanı	Şirket Sayısı	İstihdam Sayısı	İstihdam / Şirket
Döküm	1	6	6
Kömür	2	69	35
Maden	9	196	22
Mermer	16	227	14
TOPLAM	28	498	18

KAYNAK: MTSO, 2010b.

Malatya ili madencilik sektörü incelendiğinde firmaların %57,1'inin, istihdamın ise %45,6'sının mermercilik sektöründe faaliyet gösterdiği görülmektedir. Malatya'da 200 milyon tonluk mermer rezervinin değerlendirilmesi amacıyla Akçadağ'da 125 hektarlık Mermer İhtisas OSB'si kuruluş çalışmaları devam etmektedir (MTSO, 2010b).

Elazığ ili de mermer yatakları bakımından oldukça zengindir. Elazığ'da 40 civarında mermer yatağı mevcut olup, bu yataklardan 20 çeşit mermer çıkarılmaktadır. Bu çeşitlerden menşei Elazığ olan Elazığ Vişnesi, tüm dünya ülkelerine buradan pazarlanmaktadır. Elazığ vişnesinin yanı sıra siyah inci, petrol yeşili, hazar bej, buz mermer, pembe granit yatakları da mevcut olup, piyasaya sürülmektedir. Elazığ'da üretilen mermerin %90'ı blok olarak başta Irak ve Çin olmak üzere ABD ve Avrupa ülkelerine ihraç edilmektedir. Mermer firmalarının makine-teçhizat durumları ve teknolojileri yüksektir; ancak nitelikli eleman sıkıntısı yaşanmaktadır. 1980'li yıllarda mermer üretimine başlayan Elazığ'da, mermercilik sektöründe faaliyet gösteren firma sayılarında 2000'li yıllarda önemli bir artış yaşanmıştır. OSB ve dışında faaliyet gösteren firma sayısı 25'ten fazladır. Buna paralel olarak mermer ihracatında önemli artışlar yaşanmıştır (Elazığ Valiliği İl Özel İdaresi, 2008).

Madencilikte en önemli maliyet kalemini taşıma/nakliyat oluşturmaktadır. Ayrıca karayoluyla taşımacılığında yolların zarar görmesini engellemek için belirlenen 10-15 tonluk taşıma kapasiteleri büyük blokların taşınmasını engellemekte bu da ürün kalitesini olumsuz etkilemektedir (Elazığ Valiliği İl Özel İdaresi, 2008). Bu sorunun çözümünde demiryolu taşımacılığının daha etkin ve aktif kullanımı önem arz etmektedir.

2.2.10. Hizmet Sektörü

2.2.10.1. Dış Ticaret

Genel anlamda ticaretin gelişmesini etkileyen unsurlar nüfus, ulaşım ağı, ekonomik yapı ve üretim faktörleridir. TRB1 Bölgesi bu unsurlara göre değerlendirildiğinde Malatya ve Elazığ, bölgenin diğer iki ili olan Bingöl ve Tunceli'ye göre daha avantajlı durumdadır. Orta büyüklükteki şehirler olan Malatya ve Elazığ, çevredeki illerin ticari kapısı rolünü üstlenmektedir. Dolayısıyla bölgenin malları bu şehirlerde toplanarak büyük tüketim merkezlerine gönderilmekte veya büyük merkezlerde üretilen çeşitli mallar bu bölgeye getirilerek pazarlanmaktadır. Bu nedenle Malatya ve Elazığ bölgesel ticaret merkezleri konumundadırlar. Bölgedeki iki ilin cazibe merkezi olarak belirlenmesinin de bu illerin ve dolaylı olarak çevre illerin ticaretine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Bölge ticaretinin önemli bir kısmını tarım, tarıma dayalı sanayi, gıda ve tekstil ürünleri oluşturmaktadır.

TRB1 Bölgesi, ithalat ve ihracat rakamları değerlendirildiğinde ise Türkiye değerlerine göre genel olarak düşük hacimli kapasiteye sahiptir.

26 düzey 2 bölgesi içinde TRB1 Bölgesi, ihracat sıralamasında 23. sırada yer almaktadır. TÜİK verilerine göre Türkiye'nin kişi başına ihracat değerinin 1.846 USD iken bu değer bölge için 186 USD'dir. Bununla beraber, Bingöl ve Tunceli illerinin bölgenin diğer illeri olan Malatya ve Elazığ'a göre önemli oranlarda geri kaldığı görülmektedir.

Tablo 69: Kişi Başına İhracat ve İthalat Göstergeleri

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1
İhracat Sıralaması* (2009)	77	64	28	81	23
Türkiye İhracatına Oranı (%)* (2008)	0,001	0,017	0,220	0	0,239
Kişi Başı İhracat (Dolar) ** (2008)	3	83	348	1	186
Kişi Başı İthalat (Dolar) ** (2008)	1	55	76	0	53

KAYNAK: * Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), 2010a.

** TÜİK, 2010f.

2006-2009 yılları arasında TRB1 Bölgesi'nde kısmi olarak ihracatçı firma sayısı artmış olup Türkiye'deki ihracatçı sayısına oranı %0,4 seviyelerinde seyretmiştir.

Tablo 70: İhracatçı Firma Sayısı, 2006-2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye (Türkiye)	TRB1/Türkiye %
2006	5	55	108	1	169	44.159	0,38%
2007	9	53	119	1	181	48.265	0,38%
2008	4	51	119	1	175	48.143	0,36%
2009	4	62	140	1	207	48.586	0,43%

KAYNAK: Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM), 2010a.

Tablo 71: İthalatçı Firma Sayısı, 2006-2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	TRB1/Türkiye (%)
2006	1	39	95	1	136	53.765	0,25%
2007	4	35	102	2	143	58.902	0,24%
2008	4	56	99	1	160	57.785	0,28%
2009	2	50	87	1	140	55.031	0,25%

KAYNAK: DTM, 2010b.

TRB1 Bölgesi'nin 2006-2009 yılları arasındaki ihracatı artan bir seyir gösterirken 2009 yılında Türkiye ile paralel bir düşüş göstermiştir. Bölgenin ihracat rakamlarında Malatya ilinin belirleyici rol üstlendiği de ayrıca gözlemlenmektedir.

Tablo 72: İhracat Rakamları (Bin Dolar), 2006-2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	TRB1/Türkiye (%)
2006	351	68.265	151.417	18	220.051	85.534.676	0,257
2007	951	57.779	179.017	67	237.814	107.271.750	0,221
2008	665	44.727	250.486	60	295.938	132.027.196	0,224
2009	1.478	30.061	221.160	19	252.718	102.128.759	0,247

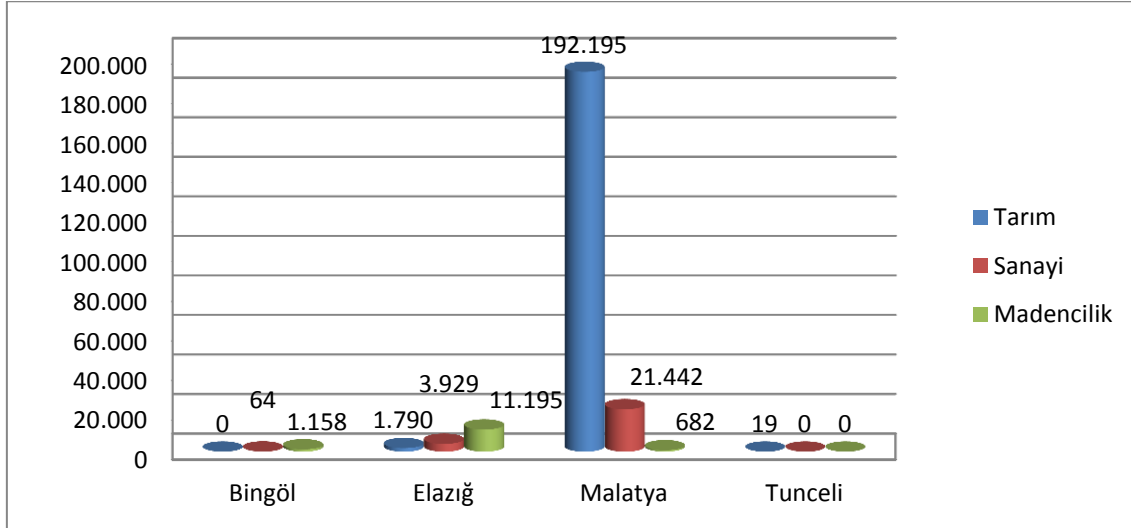
KAYNAK: DTM, 2010a.

TRB1 Bölgesi'nin ithalat rakamlarına bakıldığında yıllar içinde Tunceli ili için azalan Bingöl ili için ise artan bir seyir görülmeyle beraber, bu iki il Malatya ve Elazığ'ın oldukça altında ithalat hacmine sahiptirler. Elazığ'ın 2006 yılında bölgenin en çok ithalat yapan ili olduğu gözlemlenirken, takip eden yıllarda ithalatın %25 - %33 oranlarında düştüğü görülmektedir.

Tablo 73: İthalat Rakamları (Bin Dolar), 2006-2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	TRB1/Türkiye %
2006	27	88.895	44.342	504	133.768	139.576.174	0,096
2007	87	22.731	55.842	137	78.797	170.062.715	0,0463
2008	306	22.694	54.448	1	77.449	201.963.574	0,0383
2009	345	37.193	47.058	0	84.596	140.926.023	0,06

KAYNAK: DTM, 2010b.

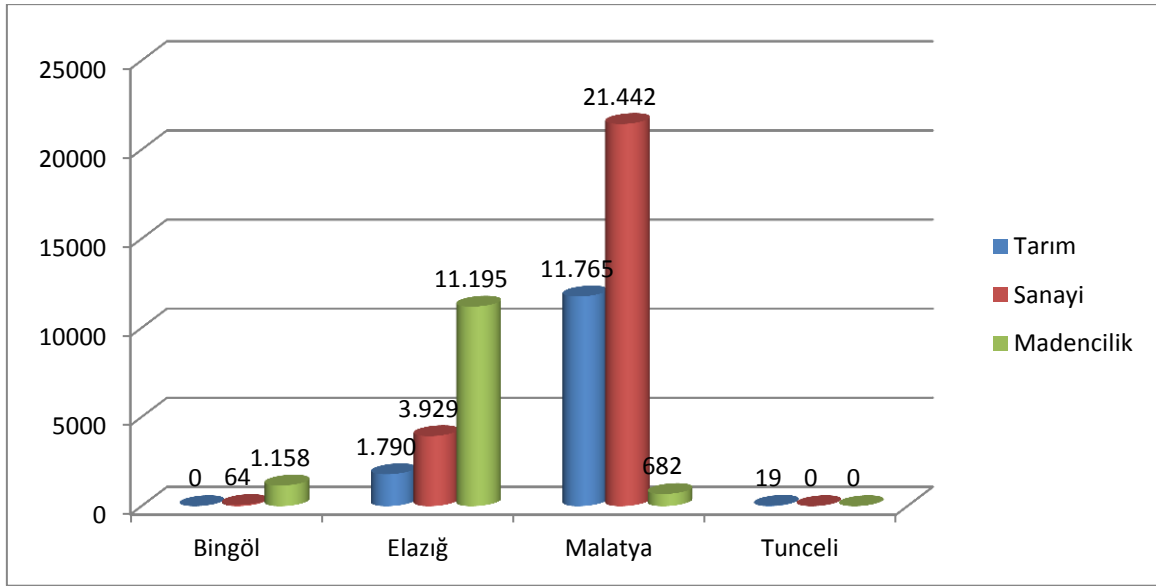

KAYNAK: TİM, 2010b.

Şekil 53: Ana Sektörler İhracat Rakamları (1.000 \$), 2009

TRB1 Bölgesi'nin alt sektörlere göre ihracat analizi yapıldığında ihracat kalemleri arasında Malatya kayısı başı çekmektedir. Malatya kayısı, gerek kayısı çeşitlerinin kalitesi, gerekse sahip olduğu ekolojik üstünlükler nedeniyle rakip ülkelere kıyasla doğal bir rekabet avantajına sahiptir (İGEME, 2008).

Kayısı dâhil kuru meyve mamullerinin ihracatı, bölgenin tarım ihracatının %93'üne ve toplam ihracatının %76'sına karşılık geldiği görülmektedir. Bölge ihracatında belirleyici rol oynayan kuru kayısının bulunduğu "kuru meyve ve mamulleri" ihracatı hariç tutulduğunda, bölgede ön plana çıkan sektörler; Malatya'da sanayi sektörü ve tarım sektörü ile Elazığ ili madencilik sektörüdür. Elazığ'da madencilik sektörünün en büyük ihracat sektörü olduğu; ancak Elazığ ve çevresinin Türkiye'de önemli maden bölgesi olarak bilinmesine karşın ihracatta beklenen değerlere ulaşamadığı görülmektedir.

KAYNAK: TİM, 2010b.

Şekil 54: Kuru Meyve ve Mamulleri Hariç Ana Sektörler İhracat Rakamları (1.000 USD), 2009

Malatya, çimento ve toprak ürünlerinde bölgede sanayi ihracatının %35'ini, makine ve aksamı ihracatının ise %17'sini gerçekleştirmektedir. Elazığ madencilik ürünleri ile madencilik ihracatının %85'ini gerçekleştirirken, Bingöl yaklaşık %9'unu gerçekleştirmektedir.

Tablo 74: Bazı Sektörlerde İhracat Rakamları (1.000 USD) , 2009

SEKTÖRLER	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1
I.TARIM	0	1.789,9	192.195,3	19,4	194.004,6
A.BİTKİSEL ÜRÜNLER	0	62,7	190.537,4	19,4	190.619,5
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	0	38,5	2.217,5	0	2.256
Yaş Meyve ve Sebze	0	1	5.187,1	0	5.188,1
Meyve Sebze Mamulleri	0	22,9	220,4	19,4	262,7
Kuru Meyve ve Mamulleri	0	0,3	180.429,9	0	180.430,2
Fındık ve Mamulleri	0	0	2482	0	2.482
Zeytin ve Zeytinyağı	0	0	0,5	0	0,5
B.HAYVANSAL ÜRÜNLER	0	0	62,6	0	62,6
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	0	0	62,6	0	62,6
C.AĞAÇ VE ORMAN ÜRÜNLERİ	0	1.727,2	1.595,3	0	3.322,5
Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri	0	1.727,2	1.595,3	0	3.322,5
II.SANAYİ	64,1	3929	21.441,9	0	25.435
A.TARIMA DAYALI İŞLENMİŞ ÜRÜNLER	0	53,2	2.103,2	0	2.156,4
Tekstil ve Hammaddeleri	0	53,2	2.029,2	0	2.082,4

SEKTÖRLER	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1
Deri ve Deri Mamulleri	0	0	1,7	0	1,7
Hah	0	0	72,3	0	72,3
B.KİMYEVİ MADDELER VE MAMÜLLERİ	38,2	786,8	2.133,9	0	2.958,9
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	38,2	786,8	2.133,9	0	2.958,9
C.SANAYİ MAMULLERİ	25,9	3089	172.04,8	0	20.319,7
Hazır giyim ve Konfeksiyon	0	686,1	982,2	0	1.668,3
Taşıt Araçları ve Yan Sanayi	0	2,2	104,4	0	106,6
Elektrik-Elektronik, Makine ve Bilişim	0	29,3	1.640,8	0	1.670,1
Makine ve Aksamları	0	1402	4.251,4	0	5.653,4
Demir ve Demir Dışı Metaller	1	30,6	986	0	1.017,6
Demir Çelik Ürünleri	0,3	730	444,1	0	1.174,4
Çimento ve Toprak Ürünleri	24,6	208,9	8.795,3	0	9.028,8
Değerli Maden ve Mücevherat	0	0	0,7	0	0,7
III.MADENCİLİK	1.157,8	11.195	681,8	0	13.034,1
Madencilik Ürünleri	1.157,8	11.195	681,8	0	13.034,1

KAYNAK: TİM, 2010b.

TİM'nin yayımladığı "İller Bazında Ülke Rakamları"na göre TRB1 Bölgesi'nin en çok ihracat yaptığı ülke Rusya'dır. ABD, Almanya, Fransa, İngiltere, Çin gibi gelişmiş ülkeler Rusya'yı izlerken, bölgeye yakın konumda olan Irak, Suudi Arabistan gibi yakın ülkelere de ihracat yapılmaktadır. Bölgede ihracatı en düşük il olan Tunceli'nin ise ihracat yaptığı tek ülke Almanya'dır.

Tablo 75: İhracat Yapılan İlk 5 Ülke ve İhracat Rakamları (1.000 USD), 2009

Bingöl		Elazığ		Malatya		Tunceli	
S.ARBİSTAN	1.157,8	İRAK	3.963,9	RUSYA	34.685,3	ALMANYA	19,4
İRAK	64,1	ÇİN	2.143,1	ABD	26.896,2	-	-
-	-	ABD	2.086,6	ALMANYA	22.489,2	-	-
-	-	TÜRKMENİSTAN	1.383	FRANSA	13.420,3	-	-
-	-	SUUDI ARABİSTAN	907,2	İNGİLTERE	9.140,3	-	-

KAYNAK: TİM, 2010c.

Malatya TRB1 Bölgesi'nin, en fazla ihracat yapan ve her yıl dış ticaret fazlası vererek ülkeye döviz girdisi sağlayan ili konumundadır. 2009 yılı rakamlarına göre kuru kayısı Malatya ihracatına %69,8'lik katkı sağlayarak bu döviz girdisinde başrolü oynamaktadır. Ayrıca çekirdek ve diğer ürünler, incir, çimento, üzüm ve taze (yaş) kayısı gibi ürünler de ihracata katkı sağlamaktadır (TÜİK, 2010c).

2.2.10.2. Finansal Durum

Bölgenin gelişebilmesi için önemli yatırımlara ihtiyaç duyulmasına rağmen fon arz ve talep ilişkilerinde bazı sorunlar olduğu görülmektedir. Bölgede genel olarak finansal araçların pek kullanılmadığı, finansman ihtiyacının büyük bir kısmının krediler ile karşılandığı ve bu sebeple de finansal araçlar arasında kredilerin, finansal kuruluşlar arasında da bankaların ağırlıklı olduğu görülmektedir.

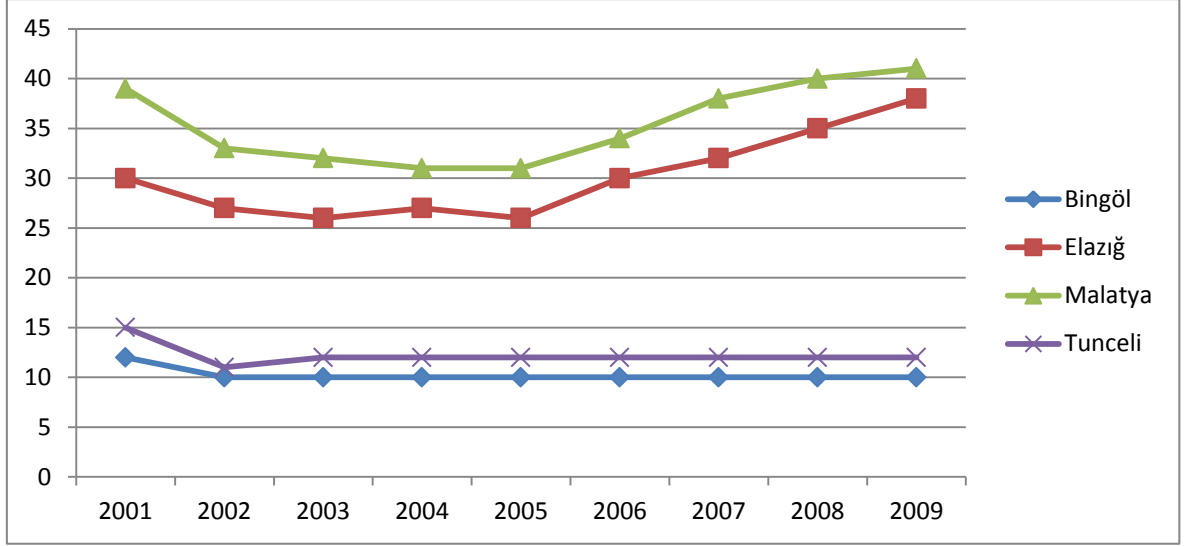
Türkiye'de 2009 yılı itibariyle 45 banka faaliyet göstermekte olup bunlardan 39'unun TRB1 Bölgesi'nde şubesi bulunmaktadır. 2009 yılında ilde bulunan banka sayısına göre iller sıralandığında bölge illeri arasında ilk sırada Elazığ (26.), son sırada ise Tunceli (80.) bulunmaktadır.

Tablo 76: Faaliyet Gösteren Banka Sayıları, 2009

İller	Banka Sayısı		2000-2009	%	Türkiye Sıralaması
	2000	2009	Nominal Değişme	Dağılım	Sıra
Bingöl	6	5	-1	11,11%	76
Elazığ	15	15	0	33,33%	26
Malatya	24	14	-10	31,11%	42
Tunceli	6	5	-1	11,11%	80
Türkiye	79	45	-43,0	100,00%	

KAYNAK: Türkiye Bankalar Birliği (TBB), 2010.

2000-2009 yılları arasında Bingöl ve Tunceli'de banka sayısı değişmemiş, Malatya ve Elazığ'da ise artan ekonomik faaliyetlerle beraber bankacılık faaliyetleri gelişmiş ve 2002 sonrası banka şube sayıları artmıştır. TRB1 Bölgesi banka şube sayıları Türkiye ile karşılaştırıldığında ise Türkiye'deki şube sayısı artışının bölgeden daha hızlı olduğu görülmektedir.

Şekil 55: Banka Şubesi Sayıları, 2001-2009

Tablo 77: Banka Şube Sayıları, 2001-2009

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
TRB1	96	81	80	80	79	86	92	97	101
Türkiye	6.908	6.106	5.966	6.106	6.247	6.849	7.618	8.790	8972
TRB1 / Türkiye	1,39%	1,33%	1,34%	1,31%	1,26%	1,26%	1,21%	1,10%	1,13%

KAYNAK: TBB, 2010.

Tablo 78: Şube Başına Düşen Kişi Sayısı, 2000 ve 2009

İller	Şube Başına Kişi Sayısı		2000-2009	Türkiye Sıralaması
	2000	2009	%Değişme	Sıra
Bingöl	21.167	25.575	20,8%	77
Elazığ	17.182	14.491	-15,7%	59
Malatya	18.457	17.973	-2,6%	66
Tunceli	5.938	6922	16,6%	9
TRB1	16.495	16.109	-2,3%	
Türkiye	8.658	8.088	-6,6%	

KAYNAK: TBB, 2010.

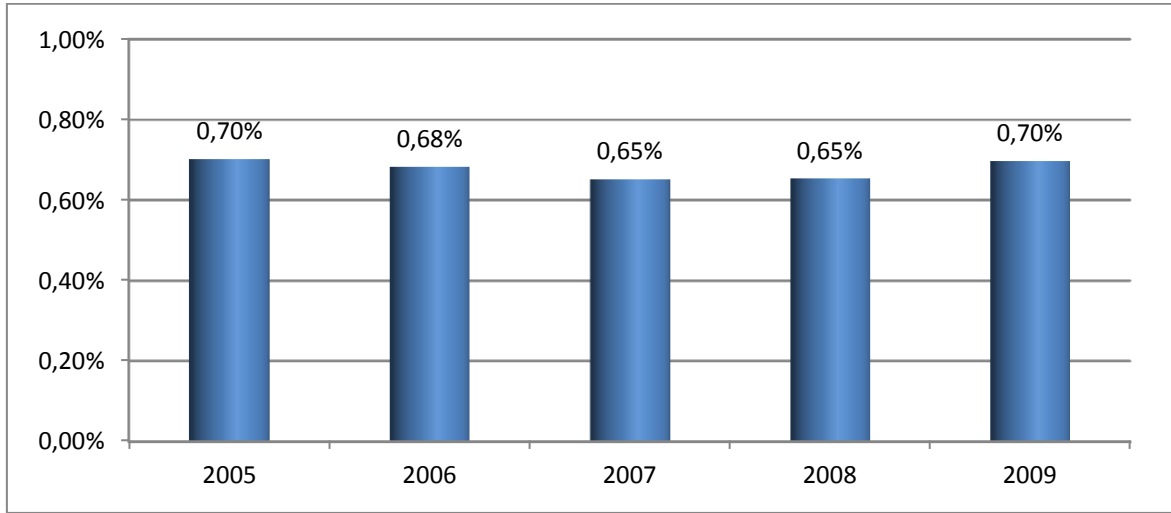
TRB1 Bölgesi mevduat durumu da banka şube sayılarıyla paralellik göstermekte ve bölgedeki mevduatın %46,45'i Malatya'da, %36,04'ü Elazığ'da, %10,75'i Tunceli'de ve %6,76'sı Bingöl'de bulunmaktadır.

Tablo 79: Mevduat Dağılımı (1.000 TL), 2009

	Tasarruf Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Döviz Tevdiat Hesabı	Diğer Kuruluşlar Mevduatı	Kıymetli Madenler Depo Hesapları	Toplam
Bingöl	89.424	31.492	31.670	0	61.954	5.665	237	220.442
Elazığ	559.261	62.188	134.936	66	403.809	12.427	2.897	1.175.584
Malatya	811.065	88.819	159.825	16	420.824	30.860	3.696	1.515.105
Tunceli	214.752	32.049	10.782	0	85.953	6.854	128	350.518
TRB1	1.674.502	214.548	337.213	82	972.540	55.806	6.958	3.261.649
Türkiye	200.657.996	21.311.674	81.519.974	17.346.781	162.666.906	22.603.090	993.539	507.099.960
TRB1/ Türkiye	0,81%	0,84%	0,34%	0,00%	0,55%	0,22%	0,12%	0,60%

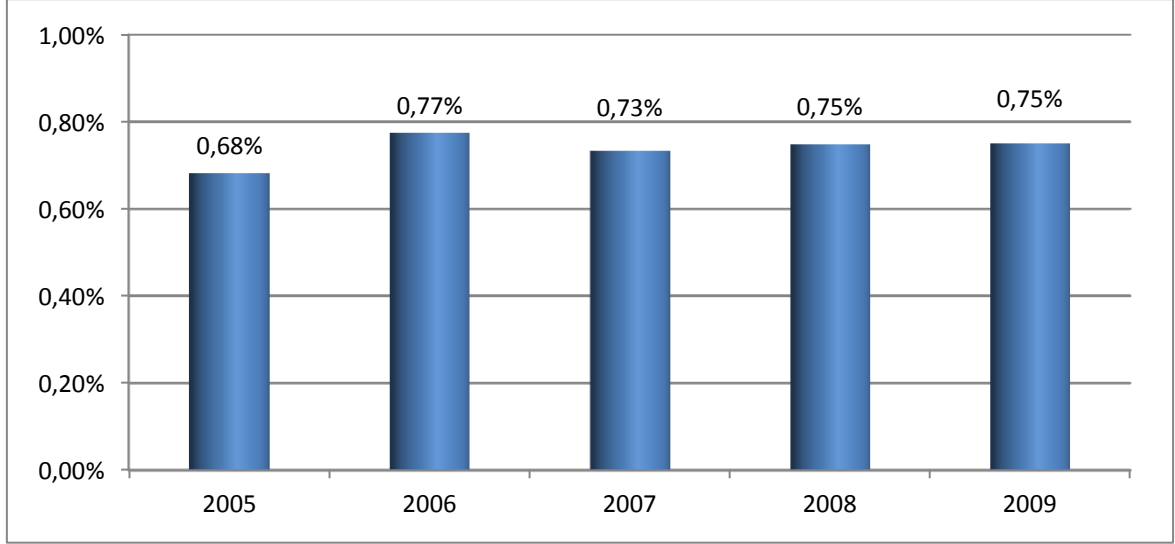
KAYNAK: TBB, 2010.

Bölgedeki TL cinsinden toplam mevduatın Türkiye'ye oranı Şekil 62'de verilmiştir. Mevduatın Türkiye'ye oranının %1'in altında olması bölgenin finansal durumunun zayıflığını göstermektedir.

Şekil 56: TRB1 Mevduat Hacminin Türkiye İçindeki Payı, 2005-2009

Bölgede oluşan kredi hacminin Türkiye'deki payı düşüktür. Finansman sorunu, ekonomik gelişmenin önünde büyük bir engel olarak durmaktadır.

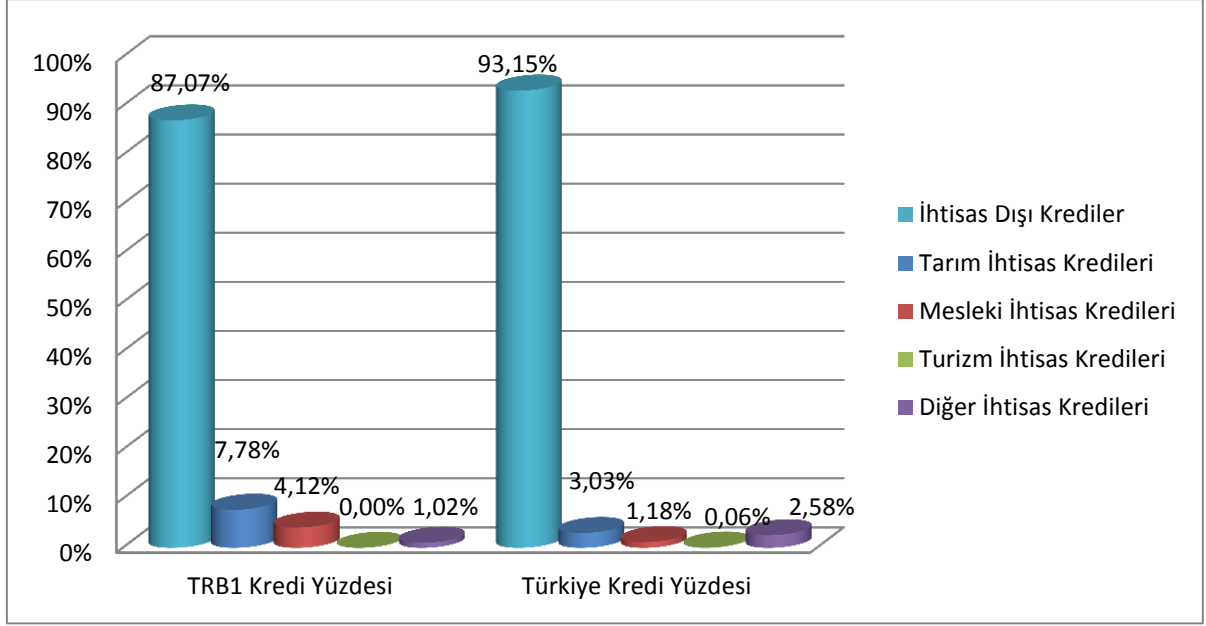
Şekil 57: TRB1 Kredi Hacminin Türkiye İçindeki Payı, 2005-2009

Bölgede bankalar tarafından kullanılan toplam kredi miktarı Türkiye'nin yaklaşık %0,6'sını oluşturmaktadır olup mevduat istatistikleriyle tutarlıdır. İller bazında ise bölgede kullanılan kredinin %49'unu alan Malatya en fazla kredi kullanan il olmuştur. Bölge ekonomisi tarım ağırlıklı olduğundan kullanılan tarım ihtisas kredisi oranı Türkiye ortalamasından daha fazladır.

Tablo 80: TRB1 Bölgesi Kredi Dağılımı (1.000 TL), 2008

	İhtisas Kredileri					İhtisas Dışı Krediler	Toplam
	Tarım	Gayrimenkul	Mesleki	Turizm	Diğer		
Bingöl	8.441	0	10.215	0	435	212.113	231.204
Elazığ	47.143	0	45.116	0	5.984	744.964	843.207
Malatya	119.259	0	32.487	0	15.859	992.818	1.160.423
Tunceli	8.828	0	9.533	0	1.878	105.910	126.149
TRB1	183.671	0	97.351	0	24.156	2.055.805	2.360.983
Türkiye	11.490.009	0	4.476.772	232.851	9.779.776	353.419.248	379.404.761
TRB1 / Türkiye	%1,60	-	%2,17	0	0,25%	%0,58	%0,62

KAYNAK: TBB, 2010.

Şekil 58 : Kredi Kullanım Yüzdeleri, 2009

Bölgede kişi başına düşen kredi miktarı 2000-2009 yılları arasında yaklaşık 15 kat artmış olmasına rağmen, 2009 yılı itibariyle Türkiye ortalamasının %33,48'i kadar gerçekleşmiştir. Kişi başı kredi kullanım miktarı bölge illeri arasında fazla değişiklik göstermemekle beraber Bingöl'de kredi kullanımının çok az olduğu görülmektedir.

Tablo 81: Kişi Başına Kredi Miktarı, 2000 ve 2009

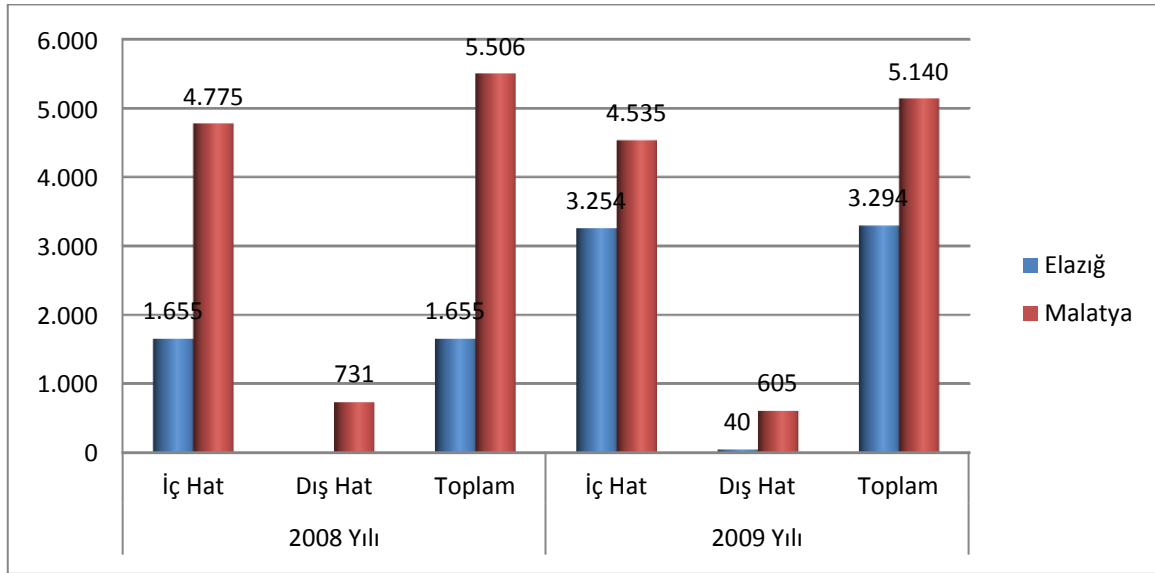
Türkiye Sıralaması	İller	Kişi Başına Kredi (TL)		2000-2009 % Değişme
		2000	2009	
71	Bingöl	33,4	904,0	2.604%
58	Elazığ	76,5	1.531,2	1.901%
55	Malatya	111,0	1.574,8	1.319%
59	Tunceli	132,3	1.518,8	1.048%
	TRB1	89,9	1.451,64	1515%
	Türkiye	443,1	4.336	879%

KAYNAK: TBB, 2010.

Kredilerin yanı sıra devletin; altyapı, tarım, ekonomi ve sosyal gelişme alanlarına yönelik çeşitli kurumlar aracılığıyla uyguladığı destekler de bölgede önemli bir finansman kaynağıdır.

2.2.10.3. Lojistik

Lojistik, herhangi bir pazarlama veya üretim organizasyonunun başarılmasında büyük önem arz etmektedir. Lojistik hizmeti kapsamında TRB1 Bölgesi'nde Elazığ ve Malatya'da havayoluyla bagaj, kargo ve posta taşımacılığı yapılmaktadır.

KAYNAK: DHMİ, 2010a.

Şekil 59: Bagaj, Kargo, Posta Yük Trafik (Ton), 2008-2009

Demiryolu taşımacılığı bakımından bölgenin mevcut hatları şunlardır; Malatya (5.bölge) merkez olup 1. Hat: Malatya-Elazığ-Muş-Tatvan istikametine uzanmakta, 2. Hat: Malatya-Çetinkaya hattıyla 4. Bölgeye bağlanmakta, 3. Hat ise güneyde Narlı'ya kadar uzanıp 6. Bölge hattına bağlanmaktadır. TRB1 Bölgesi içindeki Bingöl ve Tunceli il merkezlerine demiryolu hattı bağlantısı mevcut değildir. Demiryolu ile Malatya'da ağırlıklı olarak tuğla, kiremit, çimento taşımacılığı yapılmaktadır. Elazığ ilinde ise ağırlıklı olarak alçı hammaddesi, toz kömür (çimento hammaddesi) ve çimento taşımacılığı yapılmakta ve az miktarda seramik, fayans, inşaat demiri taşımacılığı yapılmaktadır. Demiryollarında 2003 yılında başlayan blok taşımacılık modeli ile yük taşımacılığında 200 ton alt sınırı getirilmiş olup, bu sınır 200 ton altı yüklerde maliyet artışı nedeniyle karayolunun tercih edilmesine sebep olmaktadır.

TRB1 Bölgesi'nde yük taşımacılığı büyük ölçüde karayolu ile yapılmakta olup bu konuyla ilgili herhangi bir istatistikî bilgiye ulaşılamamıştır. Türkiye'de ise bu oran tüm yük

taşımacılığının %92'sine tekabül etmektedir (KGM, 2010). Sanayi ve Ticaret Odaları'na kayıtlı Bingöl ilinde 5 kargo ve 5 nakliye, Elazığ ilinde 143 nakliye ve kargo, Malatya ilinde 66 nakliye ve 34 kargo, Tunceli ilinde ise 4 kargo firması mevcuttur.

Bölgede genellikle tekstil, yaş meyve ve sebze, inşaat malzemesi, mermer, akaryakıt, beyaz eşya, mobilya taşımacılığı ve evden eve nakliyat yapılmakta olup taşıma maliyeti yaklaşık olarak ton/km için 0.80 TL ile 1.20 TL arasında değişmektedir (Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası, 2010; Malatya Ticaret ve Sanayi Odası, 2010). Son yıllarda Malatya ilinden yurt içine yaş kayısı nakliyesi artmaya başlamıştır; bununla birlikte bölgede üretilen başta kayısı olmak üzere üzüm, elma, kiraz gibi meyveler ile kükürtsüz kayısının yurt içi ve yurt dışı pazarlarda yerini almadan önce depolanabilmesi lojistik önem arz etmektedir. Bölge illerindeki soğuk hava depolarına bakıldığında Malatya'da 15, Elazığ'da 25, Bingöl'de 16 ve Tunceli'de 1 soğuk hava deposu olduğu görülmektedir (Bingöl Ticaret ve Sanayi Odası, 2010a; Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası, 2010; Malatya Ticaret ve Sanayi Odası, 2010; Tunceli Ticaret ve Sanayi Odası, 2010)

Bölgede yaş kayısı lojistiğinin taşıma ayağı ağırlıklı olarak Hatay'dan gelen soğuk hava tertibatlı tırlarla sağlanmaktadır. Maliyetin yüksek olması ve ürün bekleme süresinin kısa olması nedeniyle yurt dışı taşımacılık karayolu ile sağlıklı bir şekilde yapılamamaktadır. Bölgede ağırlıklı olarak faaliyet gösteren dört lojistik firması sadece dayanıklı tüketim mallarının lojistiğine uygun şekilde yapılanmıştır. Bölgede üretilen yaş kayısı, kükürtsüz kuru kayısı, kiraz, üzüm ve elmanın yurt içi veya yurt dışı lojistiği için gereken yapılanma henüz gerçekleşmemiştir.

2.2.10.4. Turizm

TRB1 Bölgesi, doğal ve tarihi varlıklar bakımından oldukça zengin kaynaklara sahiptir. Özellikle nehirler, barajlar, göller, çaylar, kanyonlar, dağlar, vadiler gibi zenginlikleri nedeniyle doğa turizminin yanısıra termal turizmi de kapsayan sağlık turizmi ve inanç turizmi açılarından önemli bir potansiyel bulunmaktadır. Bu potansiyele rağmen bölgeye gelen turist sayısının Türkiye'ye oranla oldukça düşük olduğu gözlenmektedir.

Bingöl ili turizmde genelde durağan bir seyir izlerken 2008 yılında turist sayısı azalmıştır. Elazığ iline gelen turist sayısı 2007 yılında bir önceki yıla göre %108 oranında artmış, takip eden yılda da bu konumunu korumuştur. 2006-2008 yılları arasında Malatya ilini ziyaret eden turist sayısı Türkiye'nin toplam turist sayısı ile paralel oranlarda değişim gösterirken; Tunceli ilinde toplam turist sayısı her geçen yıl azalmış ve 2008 yılında bir önceki yıla göre turist sayısı %47 oranında düşmüştür.

Tablo 82: Bölgeye Gelen Yerli ve Yabancı Turist Sayısı, 2006-2008

Yıl	Bingöl		Elazığ		Malatya		Tunceli		TRB1	Türkiye
	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Toplam	Toplam
2006	47	31.777	668	50.736	1.899	114.479	184	41.184	240.974	33.756.204
2007	63	32.577	707	106.400	3.210	137.842	38	38.057	318.894	43.775.362
2008	91	24.882	1.210	104.008	2.964	115.210	51	20.214	268.630	40.518.018

KAYNAK: *Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007b; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007c; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2008a; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2008b; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009a; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009c.*

TRB1 Bölgesi'nde, 2.748 kişilik yatak kapasitesi ve %34,8'lik doluluk oranı dikkate alındığında, potansiyelin çok düşük bir oranının kullanıldığı söylenebilir. Ayrıca bölgede proje aşamasında veya yeni yapılmakta olan nitelikli turistik tesisler de bulunmaktadır. Bu doğrultudaki yatırımlar özel sektörün yanı sıra kamu kurumları tarafından da gerçekleştirilmektedir. İnönü Üniversitesi'nin Karakaya Baraj Gölü kıyısında, içerisinde 4 yıldızlı bir otelin de bulunacağı sosyal tesis projesi, bu yatırımlara önemli bir örnektir.

Tablo 83 : Turizm Göstergeleri

	Yıl	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1
Belediye Belgeli Tesis	2006	3	16	16	10	45
Turizm Belgeli Tesis	2008	1	5	9	4	19
Belediye Belgeli Yatak	2006	163	913	590	376	2042
Turizm Belgeli Yatak	2008	56	877	1236	579	2748
Doluluk Oranı* (%)	2008	42,5	34,9	31,7	29,9	34,8

*Turizm işletme belgeli tesislerin doluluk oranı.

KAYNAK: *Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007a; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009b.*

TRB1 Bölgesi'nde çoğunluğunu arkeoloji alanlarının oluşturduğu sit alanları mevcuttur. Bu alanların da yaklaşık %85'i Malatya ve Elazığ illerindedir.

Tablo 84: Tescilli Sit Alanları, 2010

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1
Arkeolojik Sit Alanı	7	49	54	11	121
Doğal Sit Alanı	1	6	2	1	10
Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı	-	1	-	-	1
Arkeolojik ve Kentsel Sit Alanı	-	1	-	-	1
Arkeolojik ve Tarihi Sit Alanı	-	-	1	-	1
TOPLAM	8	57	57	12	134

KAYNAK: *Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2010.*

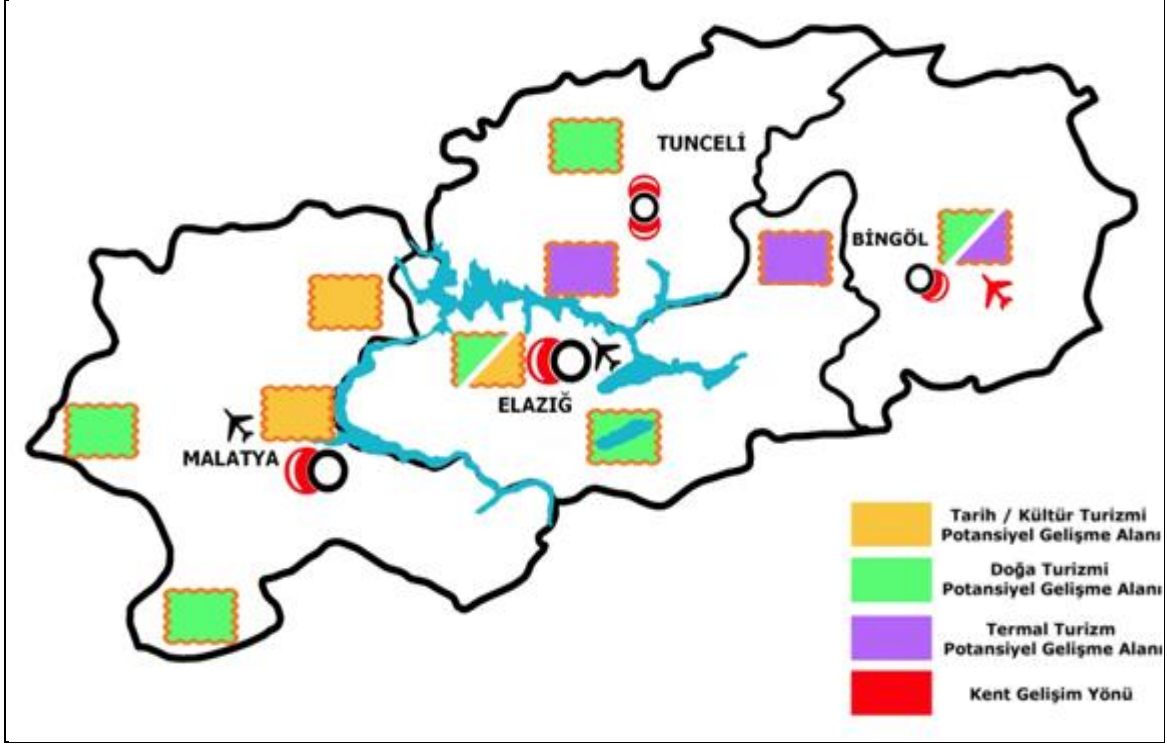
Şekil 60'ta verilen TRB1 Bölgesi'nin turizm gelişimine yönelik haritada da görüldüğü üzere Bingöl ili özellikle doğa ve termal turizme hitap edebilecek potansiyele sahiptir. 10 civarında yaylaya sahip Bingöl, yayla ve kamp turizmi için uygun bir şehirdir. Solhan ilçesi Hanzarşah köyündeki gölde bulunan "Yüzen Ada" ilde en fazla ilgi çeken turistik alanlardandır. Karlıova ilçesinde bulunan Bingöl Dağları'nın Kale Tepesi'nden güneşin doğuşunu seyretme, Yolçatı köyünde bulunan 950 m uzunluğundaki pistte kış sporları yapma ve Karlıova yolunun 20.km'sinde yer alan kaplıçalarda tedavi görme imkânı ilin çeşitli alanlardaki en önemli turizm değerleridir. Ayrıca Kral Kızı Kalesi, Zağ Mağaraları ve Sebeterias Kalesi, Çır Şelalesi, Ata Park, Kiğı Kalesi, Peri Suyu ve Urartu Yolu da turizm potansiyeline sahip diğer yerlerdir (Bingöl Valiliği, 2010b; Bingöl İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2010).

Elazığ ili özellikle M.Ö. 900'lü yıllara uzanan Harput Kalesi ve şehri ile bölgenin önemli tarihi merkezlerindedir. Aynı zamanda ilde bulunan tabiat güzellikleri, ilin turizm potansiyelini artırmaktadır. Harput Kalesi'nin çevresinde başta Ulu Cami, Arap Baba Türbesi, Alacalı Mescit ve Cimşit Hamamı olmak üzere tarihi öneme sahip hamam, cami, kümbet ve türbeler bulunmaktadır. Elazığ'ın diğer bazı tarihi değerleri; Palu Kalesi ve Harabeleri, Meryem Ana Kilisesi, Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, Ağa Cami, Esediyeye (Aslanlı) Cami, Hoca Hasan Hamamı'dır. Ayrıca Buzluk Mağarası, Hazar Gölü ve Keban Barajı doğa turizmi açısından önem arz etmektedir. Hazar Baba Kayak Merkezi ve Golan Kaplıcaları ilde kış ve termal turizmi mümkün kılmaktadır (Elazığ Belediyesi, 2010a; Elazığ İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2010).

Malatya'nın, turizmden sağladığı ekonomik kazanımlar potansiyeline oranla oldukça düşük düzeydedir. Malatya da bölgenin diğer illeri gibi tarihi ve doğal güzelliklere sahiptir. Aslantepe Höyüğü, Ulu Cami, Şire Pazarı, Bakırcılar Çarşısı, Yeni Cami, Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı, Kanlı Kümbet, Taşhan ve Arkeoloji Müzesi ildeki önemli tarihi mekânlar arasında yer alırken; Sultansuyu Harası, Karakaya Baraj Gölü, Günpınar Şelalesi, Somuncu Baba Camii Çevresi ile İspendere İçmesi doğal güzellikleri açısından turistik öneme sahiptir. Ayrıca Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu'nun (UNESCO) dünya miras listesinde de bulunan, Malatya'nın Pütürge ilçesi ile Adıyaman'ın Kâhta ilçesi sınırlarının kesiştiği yerde bulunan Nemrut Dağı da Malatya turizmi açısından önemlidir (Malatya Valiliği, 2010; Malatya İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2010).

Tunceli, yüksek turizm potansiyeline rağmen, tanıtım eksikliği, büyük merkezlere uzaklık, konaklama tesisi yetersizliği ve güvenlik sorunu nedeniyle yeterli sayıda turist alamamaktadır. İldeki önemli turistik yerlerin başında Munzur Milli Parkı gelmektedir. Munzur nehrinin geçtiği vadide, dünyaca meşhur kırmızı benekli alabalık, ur kekligi, dağ keçisi, vaşak, yaban domuzu, su samuru, bıldırcın, porsuk, kurt, ayı, tilki ve tavşan gibi av hayvanları bulunmaktadır. Bunların yanı sıra 1518 çeşit kayıtlı bitki çeşidi ilin doğal zenginliğini ortaya koymaktadır. Tunceli'deki önemli turistik mekânlar; Halbori Gözeleri, Dereova Şelalesi, Pülümür Çayı, Yelmaniye Camisi, Pulur Höyüğü, Yeniköy Höyüğü, İn Delikleri, Uzun Hasan Türbesi, Hamami Atik, Çemişgezek Köprüsü, Tahar (Yusuf Ziya Paşa) Köprüsü, Aşağı Köprü, Sivdin Köprüsü, Zenginpınar Şelalesi, Hamidiye Medresesi, Ulukale Cami, Mazgirt Kalesi'dir (Tunceli İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2010b; Tunceli Ticaret ve Sanayi Odası; 2010a).

Doğal ve tarihi güzelliklerin yanı sıra özellikle Elazığ ve Malatya illerinde yer alan nitelikli hastaneler bölge ve bölge dışına hizmet vermekte olup, bölgede kısıtlı da olsa sağlık turizmine hizmet etmektedir.

Şekil 60: Turizm Gelişim Alanları

2.2.11. Ekonomik Yapı Analizi

TRB1 Bölgesi'nin ekonomik yapısı genel olarak incelendiğinde GSYH ve GSKD değerlerinin düşüklüğü dikkat çekmektedir. Bölgedeki GSYH 1.429 USD olup, 2.146 USD olan **Türkiye GSYH ortalamasının yaklaşık üçte ikisi** kadardır. Bunun yanı sıra 795 USD GSYH değerine sahip Bingöl ile 1.704 USD GSYH'a sahip Elazığ arasında yaklaşık 900 USD fark olması bölge içi gelişmişlik farklarının da bir göstergesidir. Kişi başına üretilen GSKD incelendiğinde ise **TRB1 GSKD'sinin Türkiye ortalamasından yaklaşık %40 daha düşük olduğu**; sektörlerin Türkiye'ye paralel olarak hizmetler, sanayi ve tarım olarak sıralandığı fakat bölgede üretilen GSKD Türkiye toplamına oranlandığında bu sıralamanın tarım, hizmetler ve sanayi olarak değiştiği görülmektedir.

İstihdamın sektörel dağılımı, toplumların gelişmişlik seviyesi hakkında bilgi veren önemli göstergelerden birisidir. Ekonomik gelişmişlik seviyesi arttıkça istihdamın tarımdan hizmetler sektörüne doğru kayması beklenmektedir. Türkiye için söz konusu değişim son yıllar için geçerlidir; ancak **TRB1 Bölgesi, istihdamın dağılımından anlaşılacağı üzere tarım ağırlıklı ekonomik yapısını korumaktadır.**

Bölgede, nüfusun %35'i kırsal alanlarda yaşamaktadır ve tarımın istihdamdaki payı %37'dir. Bu yoğunlaşmaya rağmen ülke tarımsal üretim değerinin sadece %2,5'lik kısmının bölgeden sağlanıyor olması, tarımsal üretimde kapasitenin ve katma değer düşük olduğuna işaret etmektedir. Tarımın ekonomide önemli bir pay sahibi olduğu bölgede tarım ve tarıma dayalı sanayide katma değer artırılması durumunda bölgenin ülke ekonomisine daha fazla katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Bölgede tarım sektörünün geliştirilmesi için öncelikle **üretim altyapısının iyileştirilmesi, verimlilik ve ürün değerinin artırılması, örgütlenme ve işbirliğinin geliştirilmesi** gerekmektedir.

Bölgenin tarımsal üretim değerinin önemli kısmı Malatya ve Elazığ illerinden sağlanmakta olup Bingöl ve Tunceli illeri bu değer oldukça düşük bir kısmını üretmektedir. Bölge illeri arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması ve TRB1 Bölgesi tarım ve gıda sektörlerinin ulusal ve küresel pazarlarda rekabet gücünün artırabilmesi için **modernizasyon ve markalaşmanın sağlanması ve yatırımcılar için cazip ortamın oluşturulması** çok önemlidir. Bu nedenle işleme, depolama ve ambalajlama süreçlerine yönelik makine ve teçhizatın temininde yaşanan sorunların giderilmesi için sanayinin bu alanlara yönelimi önemlidir. Ayrıca üretimde verimlilik ve kalite de üretim miktarını ve katma değeri artırmak amacıyla üzerinde durulması gereken en önemli konulardandır. Bu maksatla **bölgeye uygun ve ekonomik değeri yüksek tür, ırk ve çeşitlerin yaygınlaştırılması** bir ihtiyaçtır. Ayrıca sektörde **Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması ve yeni teknolojilerin bölgede kullanımının yaygınlaştırılması** gerekmektedir. Üretim sürecinin çeşitli noktalarında meydana gelen kayıpların engellenmesi veya en aza indirilmesi de verim artışını sağlayacak önlemlerdendir. Sözü edilen konularda etkinliğin yüksek olabilmesi için bölgede ürün bazında **uzmanlaşmanın sağlanması ve eğitim faaliyetlerinin artırılması** gerekmektedir.

Bitkisel üretimde Malatya diğer bölge illerine göre oldukça iyi bir durumdadır ve toplam değer %58'ini sağlamaktadır. Malatya'daki bu değer büyük bölümü kayısı üretiminden kaynaklanmaktadır. Gerek bitkisel üretim bakımından görece iyi durumda olan Malatya'da katma değer artırılması ve ürün çeşitliliğinin sağlanması açısından, gerekse diğer bölge illerindeki üretim değerlerinin yükseltilmesi açısından **organik tarım, örtü altı tarım ve iyi tarım gibi bölgede gelişmemiş ve ekonomik değeri yüksek uygulamaların uygun**

alanlarda yaygınlaştırılması gerekmektedir. Ayrıca su kaynakları bakımından önemli bir zenginliğe sahip TRB1 Bölgesi'ndeki %63,4 olan sulanabilir arazi oranı ülke ortalamasının iki katına yakın bir değer iken sulanan arazi oranının %42,6 olması, bu zenginliğin değerlendirilmesine yönelik altyapının yeterli olmadığını göstermektedir. Bu nedenle sulama altyapısı geliştirilerek sulanan arazi oranı daha üst seviyelere çıkarılmalı ve **sulama etkinliğinin artırılması için modern sulama teknikleri** yaygınlaştırılmalıdır.

Türkiye tarımsal üretiminde bölgenin payı dikkate alındığında hayvansal üretimdeki katkısının daha yüksek oranda olduğu görülmektedir. Fakat son yıllarda bu alandaki üretilen değer artış hızındaki gerileme bölgenin daha güçlü olduğu bu alanda tedbirler alınması gereğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda bölgenin önemli bir zenginliği olan **çayır-mera alanlarının iyileştirilmesi** mera hayvancılığı açısından büyük önem arz etmektedir. Ayrıca **organize tarım ihtisas bölgeleri oluşturularak özellikle yoğun besi ve süt hayvancılığı yapan işletmelerin ekonomik verimliliği artırılmalıdır**. Besi ve süt hayvancılığının yanı sıra su ürünleri ve arıcılık da bölge ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Su ürünleri sektöründeki potansiyelin büyük çoğunluğu alabalık üretimine dayalıdır. TRB1 Bölgesi Türkiye alabalık üretim miktarının %8,9'unu oluşturmakta olup, bunun %76'sı Elazığ tarafından sağlanmaktadır. Bal üretim miktarı açısından bakıldığında ise bölge Türkiye üretiminin %6,4'ünü sağlamakta olup, bunun %43'ü Bingöl ilinde gerçekleştirilmektedir. TRB1 Bölgesi'nin su ürünleri ve arıcılık sektörlerinde ulusal ve uluslararası pazarlarda daha fazla yer almasını sağlamak amacıyla **modern işleme, depolama ve ambalajlama tesislerine** ihtiyaç bulunmaktadır.

Örgütlenme ve işbirliği tarım ve gıda sektörleri açısından büyük öneme sahiptir. Zira **sektörde ilerleme kaydedilebilmesi için paydaşların işbirliğinin geliştirilmesi** TRB1 Bölgesi'nde büyük bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. İşbirliğinin yanı sıra **tarım ile tarıma dayalı sanayinin entegrasyonuna** yönelik çalışmalar ve sektördeki örgütlerin etkinliğinin artırılması da gerekmektedir.

Bölgede yatırım olanakları hakkında araştırmalar yapılması bölgedeki yatırım miktarının artması ve bu yatırımların başarıya ulaşması açısından önem arz etmektedir. Bölge ürünlerinin **tanıtımı ve pazarlama darboğazının aşılması amacıyla, ulusal ve uluslararası ticari etkinliklere katılımın artırılması**, bölgede fuarlar düzenlenmesi ve

kapasite geliştirmeye yönelik eğitim ve danışmanlık faaliyetlerinin birbirini tamamlayıcı şekilde yurütülmesi gerekmektedir. Tüm bu faaliyetlerin destekleyicisi niteliğindeki **bilgi teknolojilerinin kullanımı** da yaygınlaştırılmalıdır.

Sanayi açısından değerlendirildiğinde; gıda, tekstil ve madencilik sektörleri öne çıkmaktadır, ancak modern teknolojiye ihtiyaç duyan bu sektörlerle yönelik üretimin bölgede oldukça düşük olduğu değerlendirilmektedir. Bu sektörlerde rekabetçiliğin artırılması için gerekli makine ve ekipmanların da bölge içinde üretilmesi önem arz etmektedir. Bölgede her ilde OSB olması bu açıdan bir avantajken, Tunceli ve Bingöl OSB'lerinin altyapı yetersizliği nedeniyle aktif olarak kullanılamaması önemli bir eksikliktir. Bölgedeki tüm OSB'lerde tahsis edilen sanayi parsel sayısının toplam sanayi parsel sayısına oranının %97 olması sebebiyle **mevcut OSB'lerin genişletilmesi veya yeni OSB'lerin faaliyete geçirilmesi** gerekmektedir. Ayrıca verimli kullanılamayan OSB'lerin aktif hale getirilmesi için tedbirler alınmalıdır.

TRB1 Bölgesi ihracat sıralamasında 26 düzey 2 bölgesi içinde 23. sıradadır. İhracattaki bu olumsuz tablonun nedenlerine yönelik Malatya ve Elazığ'da KOSGEB tarafından yapılan anketlere göre firmaların ihracat yapmama sebeplerinin başında her iki il için de "kaynak (sermaye) yetersizliği" gelmektedir. Kaynak yetersizliğini yine her iki il için, "iç pazarda tatmin" ve "dış pazarı tanımama" nedenleri takip etmektedir.

Tablo 85: Malatya ve Elazığ'ın İhracat Yapmama Nedenleri

	Elazığ*		Malatya**	
	İşletme Sayısı	Yüzde(%)	İşletme Sayısı	Yüzde(%)
Kaynak Yetersizliği	250	57,74	77	46,95
İç Pazarda Tatmin	107	24,71	34	20,73
Dış Pazarı Tanımama	57	13,16	31	18,90
Aracı İşletme Bulamama	8	1,85	3	1,83
Kaliteli Mal Sunamama	5	1,15	13	7,93
Uygun Fiyatta Sunamama	5	1,15	6	3,66
Yabancı Dil Eksikliği	1	0,23	0	0
TOPLAM	433	100,00	164	100

KAYNAK: *KOSGEB, 2008;**KOSGEB, 2005.

Bu çalışmanın yanı sıra bölgeye en yakın limanların yaklaşık 650-700 km mesafede olması nedeniyle ulaşım ve taşıma maliyetlerinin yüksek olması da ihracatı olumsuz etkileyen bir unsur olarak gözlenmektedir. Bölge yenilikçilik ve rekabetçilik bakımından incelendiğinde yaratılan marka ve patent sayısının düşük olduğu görülmektedir. Bu durumun bir yansıması olarak **bölge ihracatının büyük kısmı hammadde veya ara madde niteliğinde** olup, katma değeri yüksek olmayan ürünlerdir. **Ar-Ge faaliyetleri ile elde edilecek yeni tasarım ve ürünlerle hem ürün çeşitliliğinin artırılması hem de tarım ve sanayi sektörlerinde katma değerın yükseltilmesi** gerekmektedir. Aynı zamanda sanayi sektöründe verimliliği artırmak ve paydaşlar arasında ilişkileri düzenlemek amacıyla **kümelenme çalışmalarının** da teşvik edilmesi gerekmektedir.

Bölge ekonomisi açısından geliştirilmesi önem arz eden bir diğer alan turizm sektörüdür. Bölgenin doğal ve tarihi varlıkları dikkate alındığında turizm potansiyelinin çok düşük düzeyde değerlendirildiği görülmektedir. Bu nedenle bölgenin **alternatif turizm olanaklarının değerlendirilmesi, turizm sektöründe hizmet kalitesinin artırılması ve etkin tanıtım yapılması** sağlanarak **turizmin geliştirilmesi** gerekmektedir. Turizm kapsamında özellikle doğa, tarih, inanç ve sağlık turizmi potansiyel arz etmektedir.

2.3. Teknik Altyapı

Teknik Altyapı başlığı altında; kentsel altyapı ve üstyapı, yerleşme ve yapılaşma, ulaştırma, iletişim ve enerji konularında TRB1 Bölgesi'nin mevcut durumu detaylı olarak ortaya konmuş ve analiz edilmiştir.

2.3.1. Kentsel Altyapı ve Üstyapı

2.3.1.1. Temiz Su Sistemi

TRB1 Bölgesi'nin temiz su ihtiyacı kaynak ve kuyu sularından karşılanmaktadır. Bingöl'de Kürük Suyu ile kentin su ihtiyacı karşılanmakta iken Elazığ'da Karaçalı kaynak suyu, Altınova, Kesikköprü ve Sürsürü kuyularından temin edilmektedir. Malatya'da

dağımk su kaynakları Gündüzbey Kaptajı'nda toplanarak isale hattına verilmektedir. Tunceli'de ise kentin su ihtiyacı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) tarafından açılan sondaj kuyularından sağlanmaktadır (Bingöl İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008; Elazığ İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008; Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2009; Tunceli İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008). Bölgede temiz su sistemiyle hizmet verilen nüfusun oranı %99 olup; bu oranın en düşük olduğu il %94 ile Tunceli'dir.

2.3.1.2. Kanalizasyon ve Arıtma Sistemi

Bölgede kanalizasyon şebekesine bağlı yerleşimlerin oranına yönelik kesin bir veri bulunmamaktadır. İl merkezlerinde kanalizasyon altyapısı %95'e varan oranlarda tamamlanmış; ancak kırsal alanda bu oranın oldukça düştüğü ve kanalizasyon altyapısında eksiklikler olduğu gözlemlenmektedir.

Nüfusun artması ve sanayileşmeyle beraber giderek büyüyen bir sorun haline gelen atık suların arıtılmasına yönelik sistemlerin yetersizliği bölge için bir diğer önemli eksikliklerdir. Atık sular deşarj edildikleri alıcı ortamın fiziki, kimyasal ve ekolojik özelliklerini değiştirerek çevre kirliliğine yol açabilmektedir. Bu bağlamda, TRB1 Bölgesi'nin en önemli yatırımlarından biri Battalgazi Belediyesi ve Karakaya Baraj Gölü arasında 184.000 m²'lik alan üzerine kurulmuş olan Malatya Belediyesi evsel atık su arıtma tesisidir. 2004 yılında faaliyete geçen tesisin 2010 yılı itibari ile 720.000, 2020 yılı itibari ile 960.000, 2030 yılı itibariyle ise 1.200.000 eşdeğer nüfusa hizmet vermesi planlanmaktadır (Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2009).

Bingöl'de ise il merkezi evsel atık sularını arıtmak üzere 53.000 m²'lik alan üzerine kurulan tesis 2008 yılında tamamlanmış ve 2009 yılında faaliyete geçmiştir (Bingöl İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

Elazığ atık su arıtma tesisi Elazığ-Bingöl karayolunun 12. kilometresinde kurulmuş olup tesisin faaliyete geçişi 2000 ve 2020 yılları için 2 kademeli olarak düşünülmüştür. Şu an 1. kademesi işletmeye açılmış olan tesisin 2. kademesinin faaliyete geçmesi ile birlikte atık su debisinin 2 katına çıkacağı öngörülmektedir (Elazığ İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

Bölgenin arıtma tesisi açısından en yoksun ili Tunceli'dir. İlde kanalizasyon suları hiçbir arıtma işlemine tabi tutulmadan Munzur Çayı'na boşaltılmaktadır. İnsan sağlığını ve çevreyi tehdit eden bu durum, atık suların altyapı sistemi ile toplanması ve arıtılmasını zorunlu kılmaktadır (Tunceli İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

2.3.1.3. Yeşil Alanlar

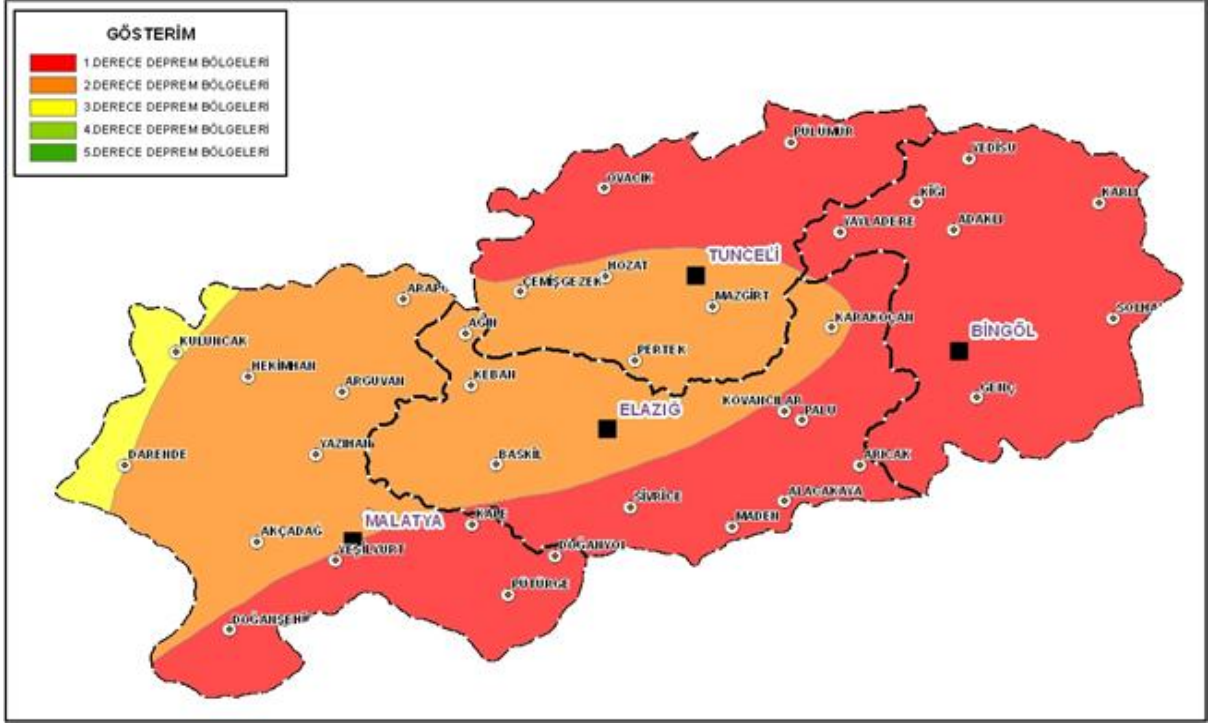
Türkiye'de kentsel yeşil alanlara standart getirilmesi amacıyla 02.09.1999 tarihli "3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" ile kişi başına düşen yeşil alan miktarı büyükşehir belediyeleri haricinde belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde 10 m², bu sınırın dışında 14 m² olarak belirlenmiştir. Kişi başına düşen yeşil alanın Elazığ'da 0,4 m², Malatya'da 2,62 m² olduğu dikkate alındığında Bölge'nin bu standartların oldukça altında olduğu görülmektedir (Elazığ İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008; Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008). Bingöl ve Tunceli illerinde konuyla ilgili veriye ulaşılamamıştır.

2.3.1.4. Doğalgaz Boru Hattı

Elazığ'da doğalgaz için altyapı çalışmaları 2007 yılında başlamış olup, 2009 yılı itibari ile abone sayısı 28.107'dir (Elazığgaz A.Ş., 2010). Boru hattının döşenmesi ile ilgili olarak 2006 yılında çalışmalara başlanan Malatya'da abone sayısı 59.634'e ulaşmıştır (Malatya A.Ş., 2010). Bingöl ve Tunceli'de doğalgaz dağıtım yapılmamaktadır.

2.3.2. Yerleşme ve Yapılaşma

Harita 4'te görüldüğü üzere başta Elazığ ve Bingöl olmak üzere TRB1 Bölgesi'nin geneli 1. derece deprem kuşağında yer aldığından, bölgedeki illerin gelişiminde ve nüfus yoğunlaşma alanlarında bu bölgenin topografik yapısı ile doğal afetler belirleyici olmuştur. Bölgedeki yerleşme kentsel ve kırsal yerleşme olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

KAYNAK: Planevi Ltd. Şti., 2010.

Harita 4: Deprem Bölgeleri

2.3.2.1. Kentsel Yerleşme ve Yapılaşma

TRB1 Bölgesi'nde Türkiye geneline benzer şekilde, nispeten yüksek ve engebeli olan eski merkezlerden daha düzlük olan yeni merkezlere doğru yerleşme eğilimi vardır; ancak bölgenin genelinde planlı bir kentsel yerleşme ve yapılaşmadan söz edilemez.

Bingöl'de kullanım alanının büyük bölümü ikamet alanlarına ayrılmıştır. Şehirdeki işletmeler küçük ölçekli ve düşük iş kapasiteli olduğundan ticari faaliyetler için geniş kullanım alanına ihtiyaç duyulmamıştır (Bingöl İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

Elazığ ilinin kentsel gelişimi farklı dönemlerde yapılan imar planlarına göre şekillenmiştir. İlk imar planı 1965'te yapılmış az katlı ve az yoğun dokulaşmayı hedeflemiştir. Elazığ-Keban bölge planının uygulanmasıyla ortaya çıkan fiziksel altyapı değişikliklerini, göç ve bunun neden olduğu sosyo-ekonomik sorunları inceleyen Fiziki Yerleşme Planı, İmar İskân Bakanlığı tarafından 1968'de hazırlanmıştır. Bu plan çalışmasında kentin 15-20 yıllık gelişmesi göz önüne alınarak Elazığ kenti mücavir alan sınırı yeniden belirlenmiştir. 1979'da Elazığ için 1/5000'lik Nazım İmar Planı yaptırılmıştır. 1983'de Nazım İmar Planı

kararlarına göre 1/1.000'lik Uygulama İmar Planları hazırlanmış olup, halen uygulamada olan da bu planlardır (Elazığ İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

Elazığ'da sanayi alanlarının doğu, konut alanlarının ise batıda konumlandığı görülmektedir. Güney çevre yolunun ve Malatya yolunun olduğu bölgelerdeki tarım alanları dikkate alınarak kentsel gelişme Meryem Dağı eteklerine yönlendirilmiştir. Elazığ'ın kentsel alanlarının gelişme yönünün Harput yamaçları ve Meryem Dağı etekleri tarafına doğru olması, hem düz kısımlardaki tarım alanlarının korunması hem de Harput'un kentle bütünleşmesi açısından uygun bir planlama yaklaşımı olmuştur. Aynı zamanda kamu arazilerinin bu bölgelerde yoğun oluşu, gerek kentsel sosyal donatı alanlarının gerekse kentin gereksinimi olan ve çekicilik yaratan büyük donatı kullanımlarının yer seçim kararlarının rahat verilebilmesine imkân tanımaktadır. Kentin merkezinde konumlanan ticaret bölgelerinde önemli sıkışmalar söz konusudur. Bu nedenle kent merkezinde alternatif alanlar oluşturulmuş, yaya ve trafik akışı yeniden düzenlenmiştir. Tarihi kent dokusunun korunması amacıyla ilin kuzeyindeki Harput Mahallesi kentsel sit alanı olarak ilan edilmiş ve bu bölgeye özel koruma ve imar planları yapılmıştır. Tarihi kent dokusunun korunması amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Harput için 2008 yılında Koruma Amaçlı İmar Planı yaptırılmıştır (Elazığ İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

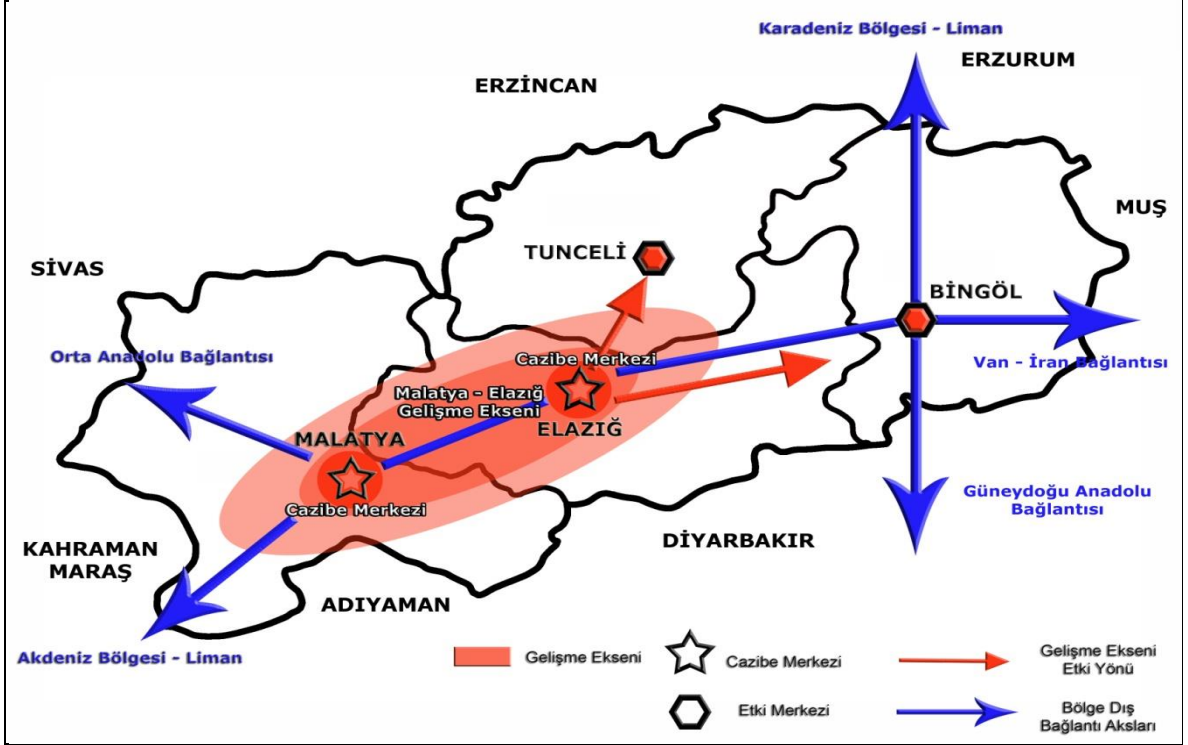
Malatya, uzun vadeli, planlı bir gelişim çizgisinin takip edilmemesi nedeni ile nüfus ve ekonomik faaliyetlerdeki artışa bağlı olarak aşırı merkezi bir hal almıştır. (Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2009).

OSB'lerin de bulunduğu Malatya'nın batı yönü yoğun sanayileşme eğilimi içerisindedir. Şehrin gelişim yönü de ağırlıklı olarak batı tarafıdır. Aşırı merkezileşme, kentte konut fiyatlarının yüksek olmasına ve şehrin çevresinde önemli bir gecekondulaşmaya neden olmuştur. Bu durum, şehrin deprem kuşağında olmasına rağmen yapılaşmada çok katlılığı da artırmaktadır (Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2009).

Arazi yapısının kentsel gelişimi en çok etkilediği il Tunceli'dir. İl merkezi, şehir içinden geçen 2 çayın yakası etrafında derelerle bölünen arazi üzerine kuruludur. Kentin doğu kesiminde genelde tek katlı kerpiç yığma yapılardan oluşan gecekondu bölgesi vardır. Bu

bölgede heyelan riski olması nedeniyle yapı yasağı konulmuştur. Kent için öngörülen gelişme yönleri kuzey ve güneydir. Atatürk ve İnönü Mahalleleri topografik açıdan gelişme için en uygun yerlerdir (Tunceli İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

Bölgedeki gelişme eksenleri ve yönü, cazibe merkezleri, etki merkezleri ve dış bağlantı aksları Şekil 61’de verilmiştir.

Şekil 61: TRB1 Mekansal Analizi

2.3.2.2. Kırsal Yerleşme ve Yapılaşma

Türkiye'nin tarihsel gelişim süreci içerisinde şekillenmeye devam eden kırsal yerleşme olgusu sosyal, ekonomik, kültürel ve coğrafi koşullara bağlı olarak dağınık bir yapı arz etmektedir. Özellikle yerleşim dokusunda görülen bu dağınıklık; insan ilişkilerinin sınırlanmasına, grup dışı ilişkilerin gelişmemesine ve ülkenin sosyal ve kültürel zenginlik kaynağı olan alt kültür gruplarının birbirleri ile iletişim kuramamasına neden olmaktadır. Bununla birlikte, pazar ilişkilerinin yeterince gelişmemesi ve çağımızın gereği olan rekabet ortamının gerektiği ölçüde sağlanamaması gibi önemli ekonomik sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Bu olumsuzluklar, kırsal alana götürülen sosyal ve ekonomik

altyapı hizmetlerinin ve diğer hizmetlerin maliyetinin yükselmesine neden olduğu gibi hizmetlerin verimliliğini de olumsuz yönde etkilemektedir (Doğanay, 2002).

Bingöl’de kırsal alandaki yapıların çoğu taş ve toprak malzeme kullanılarak inşa edilmiş olup son yıllarda betonarme yapılara ağırlık verildiği gözlemlenmektedir (Bingöl İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

Elazığ’da ise kırsal alandaki yapılaşmada sulama imkânlarının etkisi büyüktür. Sulanabilen topraklar, tarımsal faaliyetlerin artmasını, tarımsal ürünlere yönelik pazarın, ticaretin ve sanayinin gelişmesini ve bunlara bağlı olarak da nüfus ve yerleşmenin yoğunlaşmasını sağlamaktadır. Kırsal alanda eski binalar taş ve kerpiç malzeme kullanılarak yapılmıştır. Eski yapı binalar mevcudiyetini korumakla birlikte betonarme binalar, iki katlı ve çok katlı yapılardan oluşan yeni bir yapılaşma tarzı oluşmaktadır (Elazığ İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

Malatya’da kırsal alanlardaki yerleşme okul, cami gibi yapıların etrafında oluşmuş kümeler halindeki klasik köy alanları şeklindedir. Bununla birlikte son zamanlarda afetlere bağlı olarak planlı bir yapılaşma da başlamıştır. Yapılaşma sürecinde daha çok moloz, taş, kerpiç, toprak gibi yerel malzemeler kullanılmaktadır (Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2009).

Tunceli’de köylerin çoğu güvenlik nedeniyle terk edilmiş olsa da, mezra ve komlardan oluşan dağınık yerleşim birimleri varlığını sürdürmektedir. Kırsal alandaki yapılaşma oldukça az olmakla birlikte, oluşturulan yeni yapılar genellikle betonarme ve yığma binalardır (Tunceli İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

Kırsal alandaki altyapı eksikliğinin giderilmesi için 2005 yılından itibaren uygulanan KÖYDES projesi ile susuz veya suyu yetersiz köy ve bağlularının; sağlıklı ve yeterli içme suyuna kavuşturulması ile köy yollarının kalite ve standartlarının yükseltilmesi amacıyla 2010 yılına kadar TRB1 Bölgesi’ne 339.563.419 TL pay ayrılmıştır.

Tablo 86: KÖYDES Ödenek Dağılımı (TL)

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	TRB1/TR(%)
2005	2.414.000	2.618.700	2.783.000	2.017.000	9.832.700	200.000.000	4,92
2006	29.752.298	27.153.059	32.090.743	23.591.183	112.587.283	2.000.000.000	5,63
2007	37.423.000	24.620.000	32.493.000	26.190.000	120.726.000	2.000.000.000	6,04
2008	8.173.000	6.379.000	8.040.000	6.312.000	28.904.000	500.000.000	5,78
2009	10.009.000	6.379.000	9.098.000	7.711.000	33.197.000	500.000.000	6,64
2010	10.630.156	6.579.280	9.207.800	7.899.200	34.316.436	525.000.000	6,54
Toplam	98.401.454	73.729.039	93.712.543	73.720.383	339.563.419	5.725.000.000	5,93

KAYNAK: Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 2010.

Bu çerçevede; bölgede 2.107 içme suyu ve 2.757 yol projesi olmak üzere toplamda 4.864 proje tamamlanmıştır.

Tablo 87: KÖYDES Kapsamında Planlanan İşlerin Son Durumu, Mayıs 2010

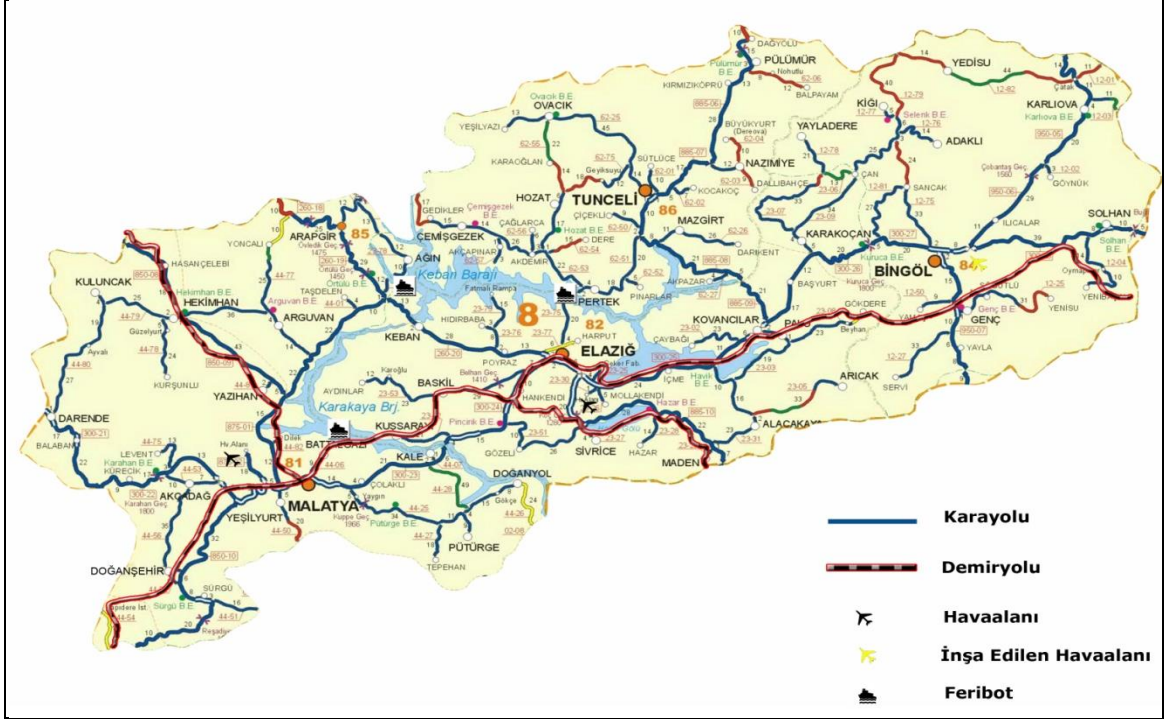
	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	TÜRKİYE	TRB1/TR(%)
İçme Suyu	489	836	518	264	2.107	26.594	7,92
Yol	377	1.259	570	551	2.757	43.414	6,35
Toplam	866	2.095	1.088	815	4.864	70.008	6,95

KAYNAK: Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 2010.

Bölgeye ayrılan payın ülke genelinin yaklaşık %6'sı olmasına rağmen tamamlanan projelerin oranının %7 olması bölgenin KÖYDES projesinden başarılı bir şekilde faydalandığını göstermektedir.

2.3.3. Ulaştırma

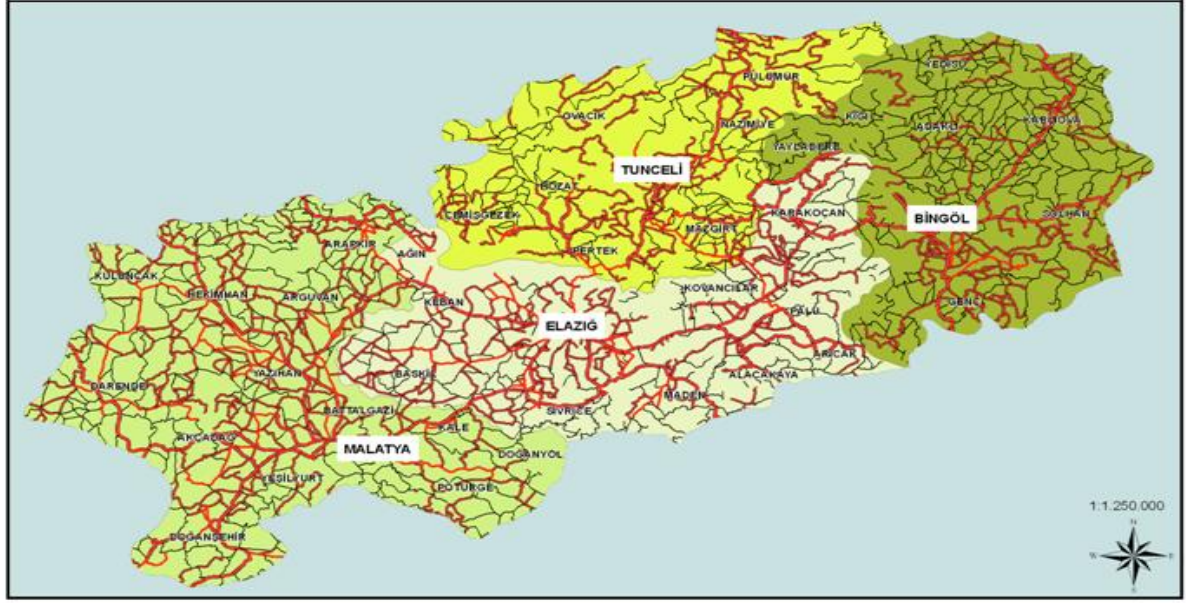
TRB1 Bölgesi, ulaşım açısından kuzey-güney ve doğu-batı arasında bir geçiş noktası konumundadır. TRB1 Bölgesi'nde mevcut ulaşım ağı Harita 5'te verilmiştir. Ulaşım başlığı altında karayolları, demiryolları, havayolları ve suyolları incelenmiştir.

Harita 5: Ulaşım Ağı

2.3.3.1. Karayolları

Bölge illeri, Adıyaman'ın tamamı, Gaziantep, Diyarbakır ve Muş illerinin bir kısmını da içine alan merkezi Elazığ'da bulunan Karayolları 8. Bölge Müdürlüğü'nün faaliyet alanında bulunmaktadır. Karayolları 8. Bölge Müdürlüğü sınırları içerisinde toplam 3.839 km yol ağı mevcut olup bunun 1.452 km'si devlet, 2.388 km'si ise il yoludur. 3.839 km'lik yol ağının %88' i asfalt kaplama olup, 2.275 km'si daimi açılan, 1.079 km'si imkân buldukça açılan 485 km'si açılmayan yollardan oluşmaktadır. Bölge sınırları içerisinde km^2 'ye düşen yol ağı 0,081 km olup 0,079 olan Türkiye ortalamasının üzerindedir (KGM, 2010). TRB1 Bölgesi karayolları ağı Harita 6'da verilmiştir.

KAYNAK: Planevi Ltd. Şti., 2010.

Harita 6: Karayolları Ağı

TRB1 Bölgesi illerindeki devlet yollarının Tablo 88’te verilmiştir. Şebeke uzunluğu, asfalt yolun yanı sıra stabilize yol uzunluğunu da içermektedir.

Tablo 88: Devlet Yolları (km), 2010

	Asfalt Yollar	Şebeke Uzunluğu
Bingöl	228	228
Elazığ	322	322
Malatya	468	484
Tunceli	132	138
TRB1	1.150	1.172
Türkiye	30.770	31.311
TRB1/Türkiye (%)	3,74	3,74

KAYNAK: KGM, 2010.

Tablo 89: İl Yolları Uzunluğu (km), 2010

	Asfalt Yollar	Parke	Stabilize	Toprak	Diğer Yollar	Şebeke Uzunluğu
Bingöl	314	0	67	0	0	381
Elazığ	457	1	4	13	12	487
Malatya	454		45	49	34	582
Tunceli	366	2	48	22	46	484
TRB1	1.591	3	164	84	0	1.842
Türkiye	27.693	114	1.353	730	1.058	30.948
TRB1/Türkiye(%)	5,7	2,6	12,1	11,5	-	6,0

KAYNAK: KGM, 2010.

Tablo 90: Bölünmüş Yollar (km), 2010

Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	TRB1/Türkiye (%)
69	259	225	18	571	14.458	3,95

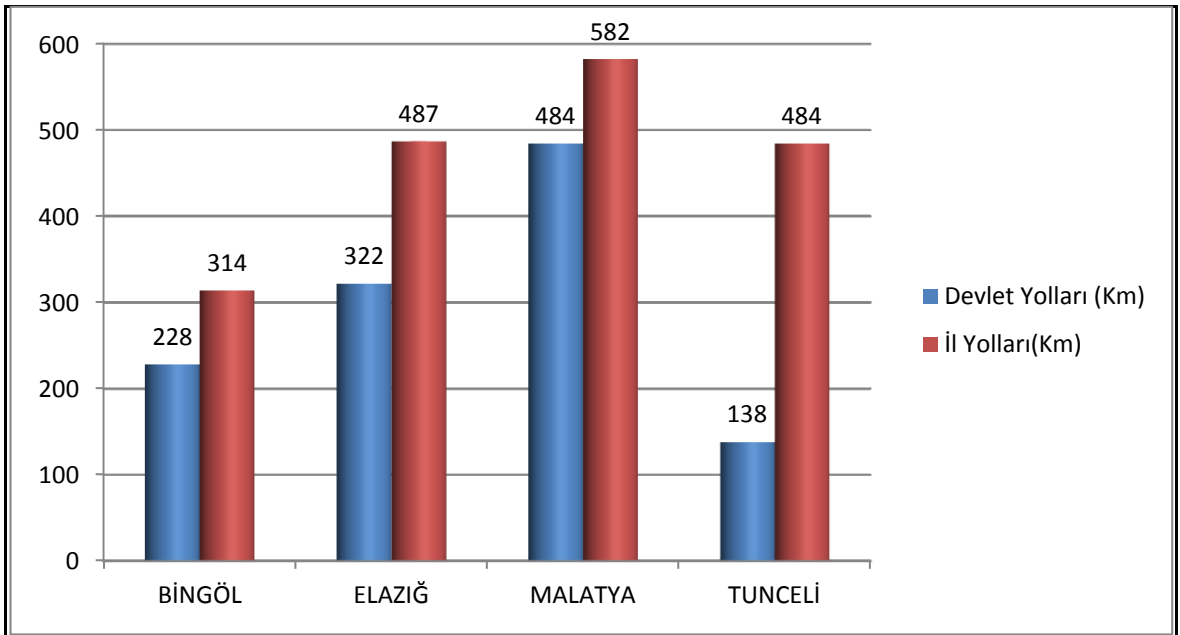
KAYNAK: KGM, 2010.

TRB1 Bölgesi illerinden Bingöl, Doğu Anadolu'nun Yukarı Fırat Bölümü'nde doğu-batı yönünde uzanan ana karayollarından birinin üzerindedir. Bu karayolu batıdan Malatya ve Elazığ'dan gelerek Bingöl'e ulaşmaktadır. Doğudan Van Gölü'nün güney kıyılarından geçerek İran'a ulaşmaktadır. Bu yol Solhan ilçesinden geçerek Muş yönünde devam etmektedir. Erzurum-Bingöl-Diyarbakır hattı ise kuzey-güney bağlantısını sağlamaktadır. Merkez ilçeden başka Genç ve Karlıova ilçeleri de bu hattın üzerindedir. Adaklı ilçesinin il merkezine bağlantısı Kartal-Sancak veya Yolçatı üzerinden sağlanmaktadır. Bu il yolunun Kiğı ilçesinden sonra bir kolu Yayladere ilçesine, bir kolu da Yedisu ilçesine ulaşmaktadır. Devlet yolları, acil eylem planı kapsamında olup bölünmüş yol çalışmaları devam etmektedir. 69 km bölünmüş yol çalışması tamamlanmıştır. Acil eylem planı kapsamında olan yollardan Elazığ-Bingöl-Solhan 11. Bölge Hudut Devlet Yolu'nda bazı kesimlerin bölünmüş yol yapımı bitmiş olup bazı kesimler de proje aşamasındadır (Bingöl İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

Elazığ, Doğu Anadolu'yu batıya bağlayan yolların bir kavşak noktası konumundadır. Genel olarak; Ankara-Kayseri-Malatya üzerinden Elazığ'a gelen devlet yolu Elazığ'ı batıya bağlayan en önemli yollardan biridir. Doğu üzerinde uzanan yol Bingöl-Muş-Van üzerinden İran'a ulaşmaktadır. Kuzeyde Tunceli üzerinden Kuzeydoğu Anadolu ve Karadeniz'e kadar uzanmaktadır. Güneyde Diyarbakır üzerinden Güneydoğu Anadolu'ya geçiş yapılmaktadır. Devlet yolları, acil eylem planı kapsamındaki yollardan olup bölünmüş yol çalışmaları devam etmektedir. 259 km bölünmüş yol çalışması tamamlanmıştır. Elazığ-Malatya Devlet Yolu ile Elazığ-Bingöl Devlet Yolu bölünmüş yol çalışmaları tamamlanmıştır. Elazığ-Bingöl Devlet Yolu ile Elazığ-Bingöl-Tunceli Devlet Yolunda da yol yapım çalışmaları devam etmektedir. Kent içi mevcut yolların %98'lik kısmında asfaltlama çalışmaları tamamlanmıştır. Geri kalan %2'lik kısım da kumlanmış olup ihtiyaca cevap vermektedir. Şehir merkezinde yapılaşma büyük ölçüde tamamlanmış olduğundan ve mevcut cadde ve sokaklar çok dar biçimde projelendirildiğinden ihtiyaca gereği gibi cevap verememektedir. Şehir merkezinde çarpık kentleşmeye bağlı olarak trafik akışında sorunlar yaşanmaktadır (Elazığ İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

Malatya, Doğu Anadolu'dan batı bölgelere, Akdeniz'e ve Güneydoğu'ya giden yolların geçiş merkezi olması nedeni ile karayolları bakımından gelişmiştir. Devlet ve il yolları dışında 415 km'si asfalt, 2.275 km'si stabilize, 3.141 km'si tesviye ve 655 km'si ham yol olmak üzere toplam 6.486 km köy yolu bulunmaktadır. Kent içi trafik düzeninde önemli sorunlar mevcuttur (Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2009).

Tunceli'deki devlet karayolu Elazığ-Erzincan-Erzurum karayolunu birbirine bağlamaktadır. Bu yolun asfalt olan Tunceli-Elazığ arası 133 km; bir kısmı asfalt, bir kısmı da stabilize olan Tunceli-Erzincan arası ise 130 km'dir. İlden geçen devlet karayolu, Doğu Anadolu'da, kuzeyi güneye bağlayan karayolu olup, ulaşımında önemi büyüktür. Tunceli Pülümür arasında kışın meydana gelen çığları önlemek için toplam 26 adet ve 400 m uzunluğunda yapılmış çığ tünelleri mevcuttur (Tunceli İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

KAYNAK: KGM, 2010.

Şekil 62: Karayolu Uzunlukları, 2010

Tablo 91'den de anlaşılacağı üzere, TRB1 Bölgesi'ndeki illerin gelişmişlik göstergesi olarak kabul edilen yol/yüzölçümü oranları Türkiye ile karşılaştırıldığında kilometrekareye düşen yol miktarının Bingöl'de Türkiye ortalamasının altında, Malatya, Elazığ ve Tunceli'de ise Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 91: Yol/Yüzölçümü, 2010

	Toplam Yol (km)	Yüzölçümü (km ²)	Yol/Yüzölçümü
Bingöl	542	8.402	0,065
Elazığ	809	9.181	0,088
Malatya	1.066	12.235	0,087
Tunceli	622	7.406	0,084
TRB1	3.014	37.224	0,081
Türkiye	62.023	780.917	0,079

KAYNAK: HGK, 2010 ve KGM, 2010.

Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri olan trafik kazaları bölgede de sıkça meydana gelmektedir. Özellikle 2008 yılında ölümlü kazalar artmıştır. 2001-2008 yılları arasında bölgedeki trafik kazalarının yaklaşık %50'sinin Malatya'da gerçekleşmiş olması dikkat çekicidir.

Tablo 92: Trafik Kazaları, 2008

Trafik Kazaları		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kaza Sayısı	Bingöl	98	113	124	143	161	203	184	174
	Elazığ	446	478	434	491	602	698	660	700
	Malatya	596	671	628	695	771	872	1.015	943
	Tunceli	57	73	87	96	67	95	107	87
	TRB1	1.197	1.335	1.273	1.425	1.601	1.868	1.966	1.904
	Türkiye	66.243	65.748	67.031	77.008	87.273	96.128	106.994	104.212
	TRB1/Türkiye	1,8%	2,0%	1,9%	1,9%	1,8%	1,9%	1,8%	1,8%
Ölü Sayısı	Bingöl	17	14	10	6	17	16	27	22
	Elazığ	34	32	29	29	26	26	29	40
	Malatya	33	56	44	52	37	24	37	56
	Tunceli	11	6	2	6	9	4	6	3
	TRB1	95	108	85	93	89	70	99	121
	Türkiye	4.386	4.093	3.946	4.427	4.505	4.633	5.007	4.236
	TRB1/Türkiye	2,2%	2,6%	2,2%	2,1%	2,0%	1,5%	2,0%	2,9%
Yaralı Sayısı	Bingöl	323	286	253	335	410	532	520	492
	Elazığ	889	984	878	1.027	1.086	1.381	1.310	1.541
	Malatya	1.168	1.338	1.224	1.392	1.521	1.619	1.971	1.912
	Tunceli	133	187	155	172	176	179	199	182
	TRB1	2.553	2.795	2.510	2.926	3.193	3.711	4.000	4.127
	Türkiye	116.203	116.412	118.214	136.437	154.086	169.080	189.057	184.468
	TRB1/Türkiye	2,2%	2,4%	2,1%	2,1%	2,1%	2,2%	2,1%	2,2%

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Tablo 93’de görüldüğü üzere, yine bir gelişmişlik göstergesi olan motorlu taşıt sayısında, bölgede Malatya ve Elazığ ile Bingöl ve Tunceli arasında büyük bir fark bulunmaktadır. Fakat Malatya ve Elazığ’daki ortalama motorlu taşıt sayısı da Türkiye ortalamasının altındadır. Nitekim Türkiye’de ortalama her 10 kişiye bir otomobil düşerken TRB1 Bölgesi’nde her 18 kişiye bir otomobil düşmektedir (TÜİK, 2010c).

Tablo 93: Motorlu Kara Taşıtları, 2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	TRB1/Türkiye (%)
Otomobil	4.044	36.216	47.325	1.593	89.178	7.093.964	1,26
Minibüs	930	3.105	3806	540	8.381	384.053	2,18
Otobüs	193	620	1132	88	2.033	201.033	1,01
Kamyonet	2.353	11.690	15.914	768	30.725	2.204.951	1,39
Kamyon	818	3.742	4.317	344	9.221	727.302	1,27
Motosiklet	597	6.876	8.609	397	16.479	2.303.261	0,72
Özel amaçlı taşıtlar	125	292	322	97	836	34.104	2,45
Traktör	818	7.100	17.029	762	25.709	1.368.032	1,88

2.3.3.2. Demiryolları

Demiryolu açısından Türkiye, gelişmiş ülkelere kıyasla oldukça düşük bir yoğunluğa sahiptir. Mevcut demiryolu hatları eski bir altyapıya sahip olup yüksek hız ve teknoloji açısından standartların altındadır. TRB1 Bölgesi’nde de benzer durum söz konusudur (Malatyalı İş Adamları Derneği (MİAD), 2007). Bu durum Harita 7’de görüldüğü üzere TRB1 Bölgesi için de geçerlidir.

KAYNAK: Planevi Ltd. Şti., 2010.

Harita 7: Demiryolları Ağı

TRB1 Bölgesi demiryolları, merkezi Malatya’da olan TCDD 5. Bölge Müdürlüğü faaliyet alanında bulunmakta olup Türkiye’deki demiryollarının %13.44’ünü oluşturmaktadır.

Tablo 94: TCDD Hat Uzunlukları (km), 2008

TCDD Bölgeleri	Ana Hatlar	Tali Hatlar	Genel Toplam
1	1073	477	1550
2	1146	400	1546
3	1138	242	1380
4	1531	386	1917
5 (TRB1)	1232	247	1479
6	1423	303	1726
7	1156	251	1407
Türkiye	8699	2306	11005
TRB1/Türkiye (%)	14,16	10,71	13,44

Bingöl, Doğu Anadolu Bölgesi’ni doğudan batıya bağlayan demiryolu hattı üzerindedir. Kuzey ve güneyden gelen demiryolları Malatya’da birleşmekte, Elazığ’dan sonra Bingöl’ün Genç ilçesine ulaşmakta ve Muş, Tatvan’dan geçerek İran’a devam etmektedir. Bingöl sınırları içerisinde 96 km. demiryolu ağı mevcuttur.

Elazığ'dan çevre bölgelere üç hat bulunmaktadır. Malatya'dan gelen hat Yolçatı'dan geçerek Maden ve Ergani üzerinden Diyarbakır'a ulaşmaktadır. Elazığ il merkezi 24 km'lik Yolçatı-Elazığ hattıyla Malatya'dan gelen bu hatta bağlanmıştır. Bu hat Elazığ ilinden geçerek Tatvan'a ulaşır. İl sınırları içerisindeki demiryolu uzunluğu 304 km olup 15 istasyon bulunmaktadır.

Malatya'dan çevre bölgelere üç hat bulunmaktadır. Bunlar; Kahramanmaraş yönünde Malatya-Narlı (98 km) hattı, Sivas yönünde Malatya-Çetinkaya (105 km) hattı, Elazığ yönünde Malatya-Yolçatı (34 km) hattı, şehri diğer bölgelere bağlamaktadır. TCDD 5. Bölge Müdürlüğü Malatya'da bulunmakta olup belirtilen uzunluklar hattın Malatya sınırları içinde kalan kısmını ifade etmektedir. Tunceli'de demiryolu hattı bulunmamaktadır.

2.3.3.3. Havayolları

TRB1 Bölgesi'nde yalnızca Malatya ve Elazığ illerinde havaalanı mevcuttur. 1940 yılında hizmete giren Elazığ Havaalanı'nın şehre uzaklığı 12 km olup, sivil-askeri kategoridedir. Pistin boyutu 3000 m x 45 m olup asfalt kaplamadır. Yolcuya açık alanlar 607 m² olup 60 araçlık otoparka sahiptir.

Tablo 95: Bölgedeki Havaalanları, 2010

	Hizmete Giriş Yılı	Havaalanı Statüsü	Trafik Tipi	Yolcu Kapasitesi (yolcu/yıl)
Elazığ	1940	Sivil / Askeri	İç/Dış Hat	300.000
Malatya	1941	Sivil / Askeri	İç/Dış Hat	300.000

KAYNAK: DHMİ, 2010b.

Malatya Erhaç Havaalanı sivil-askeri kategoride olup 1941 yılında hizmete girmiştir. Şehre uzaklığı 34 km olan havaalanının; pistin boyutu 3350 m x 45m'dir. Pistin kaplama cinsi asfalttır. Yolcuya açık alanlar 1.065 m²'dir (DHMİ, 2010b).

Tablo 96: Bölgedeki Havaalanlarına Gelen-Giden Yolcu Sayısı

	2008 Yılı			2009 Yılı		
	İç Hat	Dış Hat	Toplam	İç Hat	Dış Hat	Toplam
Elazığ	135.293	-	135.293	343.348	1.496	344.844
Malatya	438.226	25.591	463.817	463.817	23.827	487.644
TRB1	573.519	25.591	599.110	807.165	25.323	832.488
Türkiye	35.832.776	43.605.513	79.438.289	41.226.959	44.281.549	85.508.508

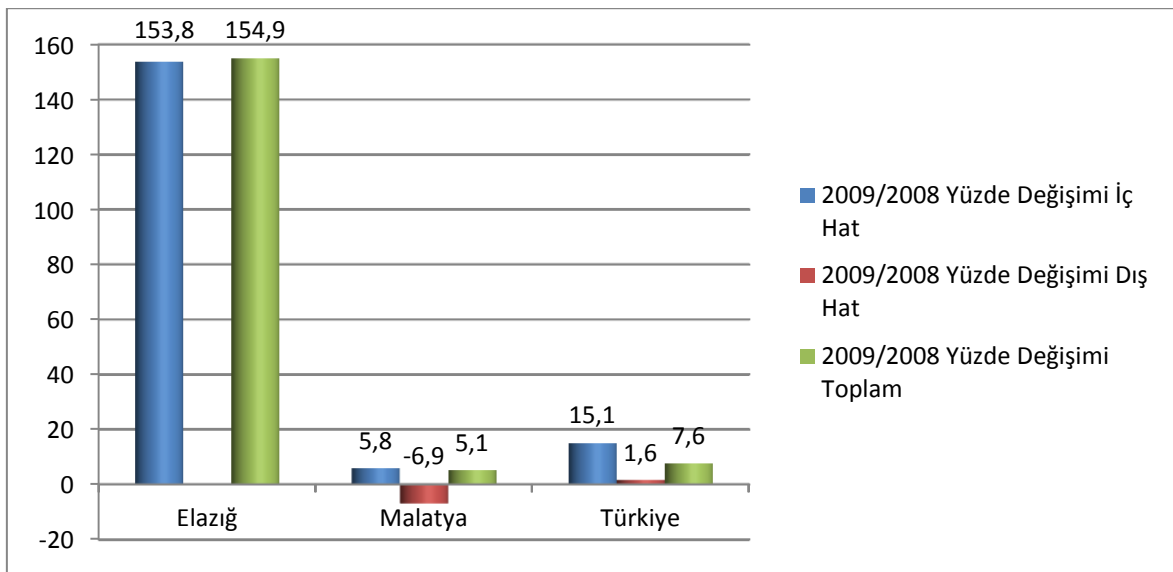
KAYNAK: DHMİ, 2010b.

Bölge havaalanlarında gelen-giden yolcu sayısının büyük bir bölümünü iç hat yolcuları oluşturmakta olup, 2009 verilerine göre toplam yolcu sayısının %3'ü dış hatlara aittir. Toplam dış hat yolcu sayısının %94'ü tek başına Malatya Erhaç Havaalanı'na aittir.

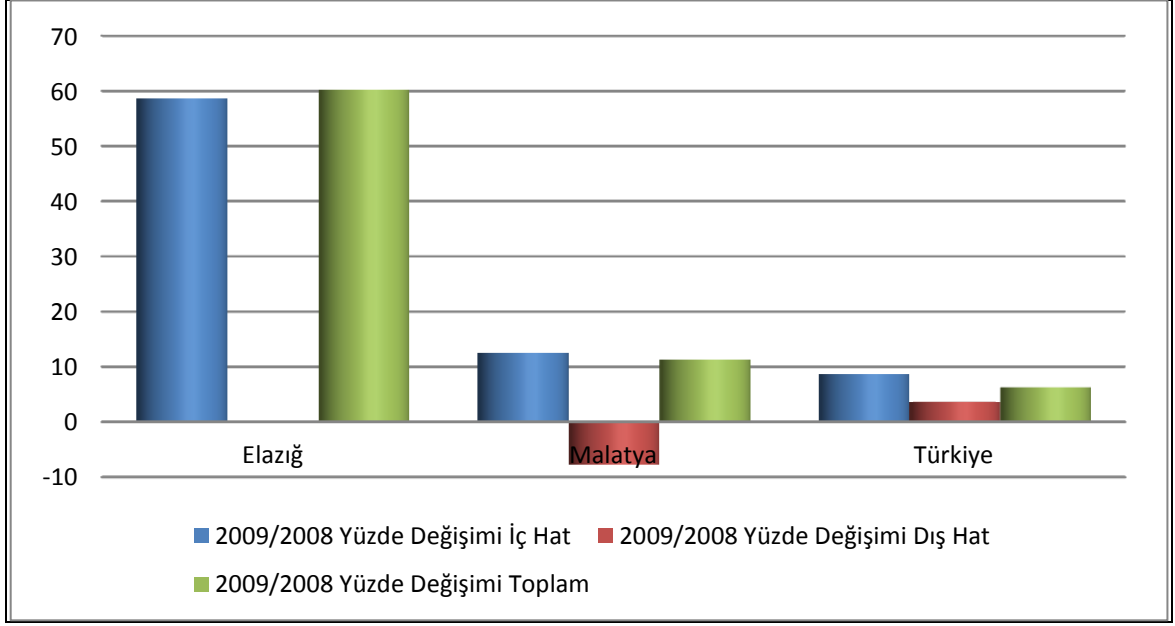
Tablo 97: Uçak Trafik (Sefer Sayısı)

	2008 Yılı			2009 Yılı		
	İç Hat	Dış Hat	Toplam	İç Hat	Dış Hat	Toplam
Elazığ	1.588	-	1.588	2.520	24	2.544
Malatya	3.871	231	4.102	4.353	213	4.566
Türkiye	385.764	356.001	741.765	419.422	369.047	788.469

KAYNAK: DHMİ, 2010a.

Şekil 63: Havaalanı Yolcu Sayıları Yıllık Değişim Oranları, 2008-2009

Şekil 64: Tüm Uçak Sayıları Yıllık Değişim Oranları, 2008-2009

Şekillerde de görüldüğü üzere 2009 yılında önceki yıla göre Elazığ'da büyük bir hareketlenme söz konusudur. Bu durum havaalanının yenilenmiş olması ve etkin kullanılmaya başlanmasından kaynaklanmaktadır. Bingöl'de havaalanı inşaatı başlatılmıştır. Tunceli'de ise havaalanı bulunmamaktadır.

2.3.3.4. Göl ve Nehir Taşımacılığı

Keban Baraj Gölü üzerinde Elazığ-Pertek, Elazığ-Çemişgezek ve Elazığ-Ağın arasında feribotlarla ulaşım sağlanmaktadır. Söz konusu feribotlar belirtilen ilçe belediyeleri tarafından işletilmektedir. Ayrıca, Malatya'nın Battalgazi ilçesinde Karakaya Baraj Gölü'nden Elazığ'ın Baskil ilçesine feribot taşımacılığı yapılmaktadır.

2.3.4. İletişim

Ekonomik ve sosyal kalkınmanın gerçekleşmesinde iletişim önemli ve belirleyici bir role sahiptir. Bu nedenle iletişim teknolojileri, küreselleşen dünyada önemli stratejik sektörlerden birisi olarak kabul edilmektedir. TRB1 Bölgesi, haberleşme konusundaki birçok alanda Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Tablo 98'te bölge illeri, bölge ve ülke geneline ait haberleşme istatistikleri verilmiştir.

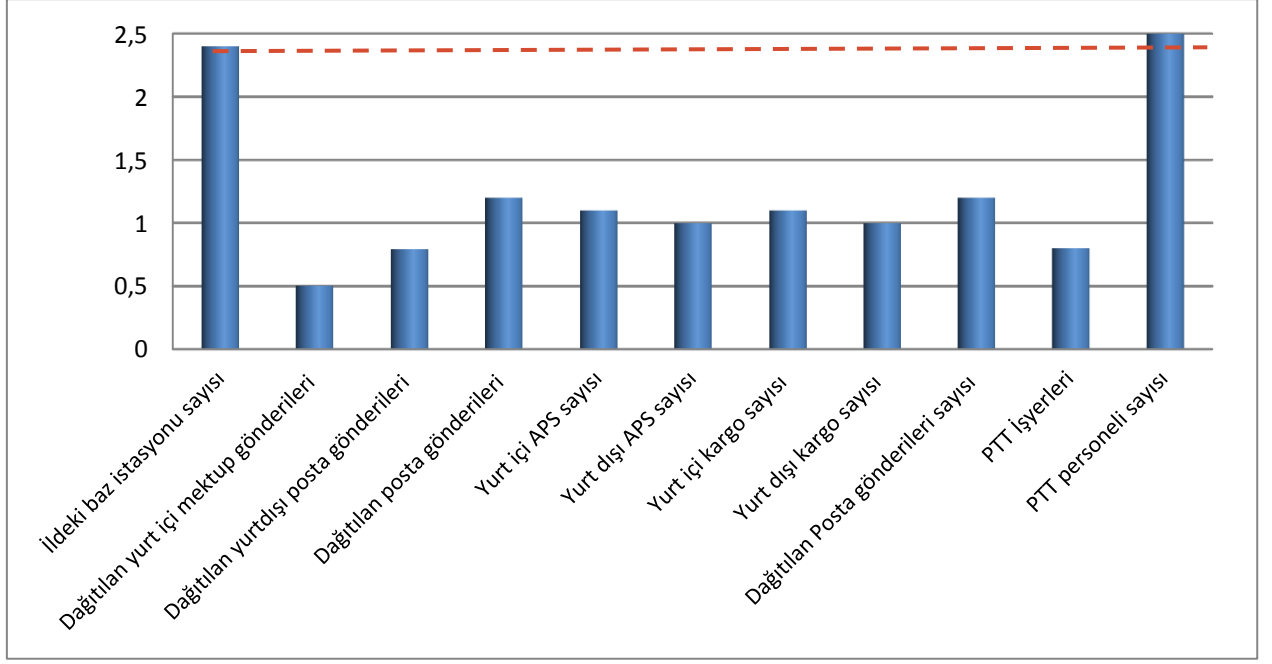
Tablo 98: Haberleşme İstatistikleri, 2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	(%)
İldeki baz istasyonu sayısı (2G-3G) * (Mart 2010)	126	277	397	64	864	49.366	1,7
Dağıtılan yurt içi mektup gönderileri (bin adet)	485	2.147	2.445	346	5.423	1.069.709	0,5
Dağıtılan yurtdışı posta gönderileri (bin adet)	8	36	89	8	141	17.686	0,18
Dağıtılan posta gönderileri (bin adet)	3.193	12.084	24.010	1.199	24.010	1.907.867	1,2
Yurt içi APS sayısı (bin Adet)	15	41	63	20	139	12.509	1,1
Yurt içi kargo sayısı (bin adet)	18	43	50	11	123	10.793	1,1
PTT İşyerleri	13	32	55	12	112	3.768	0,8
PTT personeli sayısı	104	274	239	109	726	28.259	2,5

*Bilişim Teknolojileri Kurumu, 2010.

KAYNAK: Türkiye Posta Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü (PTT), 2010.

Günümüzün en önemli iletişim aracı olan mobil telefon alt yapısı incelendiğinde, bölgedeki baz istasyonu sayısının nüfusa oranının Türkiye ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Türkiye'deki toplam baz istasyonu sayısı 49.366 iken bu sayı bölge için 864'dür. Türkiye nüfusunun 2,4'ünü oluşturan bölge, Türkiye baz istasyonu sayısının %1,7'sine sahiptir. Tablo 98'ten görüleceği gibi TRB1 Bölgesi'nde yurt içi ve yurt dışı mektup, Acele Posta Servisi (APS), kargo ve posta gönderilerinin ülke genelinde kişi başına düşen gönderilerin oldukça altında kaldığı görülmektedir. TRB1 Bölgesi'nde toplam 112 adet PTT şubesi bulunmaktadır. Bu sayı 3.768 olan ülke genelindeki PTT şube sayısı ile kıyaslandığında %0,8'lik oranla %2,3'lük nüfus oranının oldukça altında kalmaktadır. Bölgedeki PTT personel sayısı ise diğer verilerin aksine ülke geneli kişi başına düşen PTT personel sayısının üstündedir.

Şekil 65: TRB1 Bölgesi Haberleşme Verilerinin Türkiye Verilerine Oranı, 2009

PTT'nin 2003 yılından itibaren TRB1 Bölgesi'ne yönelik yatırım harcamaları dikkate alındığında 2008 yılına kadar gerçekleştirilen yatırımların ülke geneli kişi başına düşen yatırım harcamasının altında kaldığı görülmektedir. 2009 yılında ise PTT tarafından TRB1 Bölgesi'ne 119.622.554 TL yatırım yapılmıştır. PTT yatırımları genelde nüfus-yatırım oranına bakıldığında Bingöl ve Tunceli illerinde yoğunlaşmıştır. Bölgeye yapılan yatırım harcamalarının %50'den fazlası bölge nüfusunun %20'sini oluşturan Tunceli ve Bingöl illerine yapılmıştır (PTT, 2010).

Tablo 99: PTT Haberleşme Yatırım İstatistikleri, 2003-2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	(%)
2003	20.657	35.178	28.811.	15.463	100.110	7.094.140	1,4
2004	57.789	92.981	131.765	46.071	328.607.	14.420.816	2,22
2006	62.646	85.558	111.334	85.162	344.699	16.566.866	2
2007	440.242	210.293	260.120	290.432	1.201.087	80.369.588	1,4
2008	242.541	156.329	206.447	207.844	813.161	76.096.617	1
2009	543.239	1.108.950	272.462	566.865	2.491.516	119.622.554	2,9

* 2005 verileri bulunmamaktadır.

KAYNAK: PTT, 2010.

Bingöl ili telekomünikasyon alt yapısı yaklaşık 36 bin sabit santral kapasitesine sahip olup ilde yaklaşık 24 bin sabit telefon abonesi ve yaklaşık 7 bin Asimetrik Sayısal Abone Hattı

(ADSL) abonesi bulunmaktadır (Bilişim Teknolojileri Kurumu, 2010). Bingöl ilinde en son teknoloji olan “sayısal fiber optik kablo” ile 36 adet köy santralinin haberleşmesi sağlanmaktadır. Yine 13 adet köy santrali “sayısal radyolink” ve üç adet santral da “uydu sistemi” ile dünyayla haberleşmektedir. Bingöl’de eski teknoloji olan “analog haberleşme” tekniği kullanılmamaktadır (Bingöl Valiliği, 2010a). Bingöl il merkezinde beş, Solhan ilçesinde de bir adet olmak üzere toplam altı yerel gazete yayın yapmaktadır. İl genelinde üç adet özel radyo yayın faaliyetlerini sürdürmektedir.

Elazığ ili telekomünikasyon alt yapısı yaklaşık 150 bin sabit telefon hattı ve 44 bin ADSL internet hattı kapasitesine sahiptir. Elazığ’da yaklaşık 107 bin sabit telefon hattı kullanıcısı ve 29 bin ADSL aboneliği vardır (Bilişim Teknolojileri Kurumu, 2010). Elazığ Malatya ile beraber, bölge illerine kıyasla yerel basın ve medya konusunda iyi bir konumdadır. Elazığ ilinde günlük olarak dokuz adet yerel gazete çıkmaktadır. İlin ulusal düzeyde yayın yapan bir, yerel düzeyde yayın yapan üç televizyon kanalı bulunmaktadır. Ayrıca, il sınırları içerisinde 10 yerel radyo kanalı bulunmaktadır. Elazığ merkeze bağlı tüm köyler internet hizmetinden faydalanabilmektedir (Elazığ Valiliği, 2010).

Malatya ili telekomünikasyon alt yapısı yaklaşık 192 bin sabit santral kapasitesine sahip olup ilde yaklaşık 124 bin sabit telefon aboneliği ve yaklaşık 35 bin ADSL aboneliği bulunmaktadır (Bilişim Teknolojileri Kurumu, 2010). Malatya ilinde Merkez ilçe dâhil 14 ilçe, 35 kasaba ve 501 köyde telefon bağlantısı mevcuttur. 99 köy ve 1 mezrada otomatik santral mevcut olup, 257 köy ve 259 mezraya da bu santrallerden abonelik verilmiştir. İlde ortalama 5,6 kişiye bir sabit telefon hattı düşmektedir. Ayrıca 14 yerel radyo, 7 ulusal yayın yapan radyo temsilciliği, 5 yerel televizyon, 2 adet aylık, 1 adet 15 günlük, 5 adet haftalık ve 5 adet de günlük yayımlanan yerel gazete bulunmaktadır. Malatya ili iletişimde kullanılan telefon hatlarının %27’si yer altı, %73’ü de havai (direkt veya blokta) olarak tesis edilmiştir. Malatya il sınırları dâhilinde, telefon hizmeti verilmeyen ilçe veya köy bulunmamakta olup, telefonlaşma oranı %100’dür (Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2009).

Tunceli ili telekomünikasyon alt yapısı yaklaşık 33 bin sabit santral kapasitesine sahip olup ilde yaklaşık 20 bin sabit telefon aboneliği ve yaklaşık 5 bin ADSL aboneliği bulunmaktadır (Bilişim Teknolojileri Kurumu, 2010). Tunceli ilinde medya sektörü diğer illere oranla az

gelişmiştir. İlde yerel düzeyde yayın yapan iki radyo kanalı ve dört gazete bulunmaktadır. Tunceli’de yerel televizyon kanalı bulunmamaktadır (Tunceli Valiliği, 2010).

2.3.5. Enerji

Ülkelerin kalkınma politikalarının temel araçlarından biri olan enerji; gelişmişlik seviyesinin en önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Türkiye’nin dünya enerji üretimindeki payı, gelişmekte olduğunu destekler şekilde, 2004’de %0,86 iken 2007’de %0,97’ye yükselmiştir (US Energy Information Administration Independent Statistics and Analysis, 2010).

Elektrik üretim kapasitesi açısından Türkiye’nin en büyük barajlarından biri olan Keban Barajı TRB1 Bölgesi’ndedir. Ancak kişi başına tüketilen elektrik miktarı incelendiğinde Türkiye ortalamasının altında bir tüketim gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 100: Bölgede Elektrik Üretim-Tüketim Durumu, 2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	TRB1/Türkiye (%)
Elektrik Üretim Kapasitesi (MW)	170	1.334	38,2	19,2	1.562	38.844	4
Kişi Başına Toplam Elektrik Tüketimi (kWh)	504	1.659	1.437	932	1.338	2.264	59

KAYNAK: TÜİK, 2010h.

Tablo 100’de görüldüğü üzere TRB1 Bölgesi’nde kişi başına düşen toplam elektrik tüketimi 2008 yılı itibariyle 1.338 kWh olarak gerçekleşmiştir. Bu oran 2.264 kWh olan Türkiye ortalamasının yaklaşık yarısı kadardır.

Tablo 101’de ise TRB1 Bölgesi’nin elektrik tüketiminin kullanım yerlerine göre dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 101: Kullanım Yerlerine Göre Elektrik Tüketimi (MWh), 2008

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	TRB1/ Türkiye (%)
Toplam tüketim	129.108	908.592	1.054.274	80.543	2.172.517	161.947.528	1,34
Resmi daire	21.816	255.711	80.618	21.866	380.012	7.344.252	5,17
Sanayi işletmesi	2.753	212.714	386.154	3.802	605.423	74.850.263	0,81
Ticarethane	14.082	67.205	134.530	7.992	223.809	23.903.332	0,94
Mesken	65.976	234.956	288.469	30.924	620.325	39.583.598	1,57
Tarımsal sulama	113	67.917	72.417	75	140.522	4.730.976	2,97
Sokak aydınlatma	11.879	21.692	62.437	7.793	103.801	3.970.228	2,61
Diğer	12.489	48.397	29.648	8.089	98.623	7.564.880	1,30

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Bölgedeki sanayi kuruluşlarının elektrik tüketimi incelendiğinde, Türkiye genelinin %0,8'i kadar olduğu görülmektedir. Bölgenin Türkiye nüfusunda 2,24'lük bir paya sahip olmasına rağmen elektrik tüketiminin bu denli düşük olması bölge sanayisinin Türkiye'ye oranla az geliştiğini göstermektedir.

Tablo 102: Barajlar ve Hidroelektrik Santraller (HES), 2010

Baraj Adı	Barajın Yeri	Amacı	Güç (MW)	Yıllık Üretim (GWh)	Akarsu/Su Kaynağı
Özlüce Barajı ve HES	Bingöl-Yayladere	Enerji	170	413	Peri Akarsuyu
Keban Barajı	Elazığ-Keban	Enerji	1.330	6.000	Fırat Nehri
Hazar HES1	Elazığ-Merkez	Enerji	20	50	Hazar Gölü
Hazar HES2	Elazığ-Merkez	Enerji	10	10	Hazar Gölü
Keban Deresi HES	Elazığ-Keban	Enerji	5,2	10	Çırçır Dersi
Seyranteppe HES	Elazığ-Karakoçan	Enerji	49,7	161,4	Peri Çayı
Medik Barajı	Malatya-Yazıhan	Sulama/ Enerji	12,5	59	Tohma Çayı
Derme HES	Malatya-Merkez	Enerji	4,5	14	Beylerderesi-Çat Barajı
Kernek HES	Malatya-Merkez	Enerji	0,8	3	Çat Barajı
Tohma HES	Malatya-Yazıhan	Enerji	12,5	59	Tohma Çayı
Hacılar HES	Malatya-Darende	Enerji	13,5	88	Tohma Çayı
Keklice HES	Malatya-Yeşilyurt	Enerji	5,3	25	Çat Barajı

Baraj Adı	Barajın Yeri	Amacı	Güç (MW)	Yıllık Üretim (GWh)	Akarsu/Su Kaynağı
Mercan HES	Tunceli-Ovacık	Enerji	19,2	78	Mercan Deresi

KAYNAK: DSİ, 2010.

Tablo 103: İnşa Halindeki Barajlar ve Hidroelektrik Santraller, 2010

Baraj Adı	Barajın Yeri	Amacı	Güç (MW)	Yıllık Üretim (GWh)	Akarsu/Su Kaynağı
Kiğı Barajı ve HES	Bingöl-Kiğı	Enerji	140	450	-
Uzunçayır Barajı ve HES	Tunceli-Merkez	Enerji	74	317	-

KAYNAK: DSİ, 2010.

TRB1 Bölgesi'nde baraj ve HES sayısı toplamda yirmi adettir. Kurulu güç toplamı yaklaşık 1.653MW iken toplam yıllık üretim miktarı 6.970GWh'dır. Bununla birlikte bölgede altı baraj ve HES de inşa halindedir. Bu projelerin tamamlanmasıyla bölgenin potansiyeline 214 MW Kurulu güç 767 GWh yıllık üretim ilave edilmiş olacaktır.

Bölge genelindeki jeotermal su kaynaklarının ortak özelliği düşük sıcaklıkta bulunmalarıdır. Dolayısıyla bu kaynaklardan ısıtma amaçlı yararlanılması mümkün değildir.

TRB1 Bölgesi'nde rüzgâr enerjisinden yararlanılmamaktadır. Ancak bölgede belirli bir potansiyel bulunmaktadır. Bu çerçevede; iller bazında kurulabilecek rüzgâr enerjisi santrali güç kapasitesine dair bulgular Tablo 104'de gösterilmiştir. Tabloda da görüldüğü üzere Malatya ve Elazığ'ın rüzgâr enerjisi potansiyeli Bingöl ve Tunceli'ye oranla daha fazladır.

Tablo 104: İller Bazında Kurulabilecek Rüzgâr Enerjisi Santrali Güç Kapasitesi, 2010

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli
Toplam Alan (km ²)	12,29	205,7	279	2,62
Toplam Kurulu Güç (MW)	65,44	1.028	1.395	13,12

KAYNAK: Elektrik İşleri Etüd İdaresi Genel Müdürlüğü (EİE), 2010b.

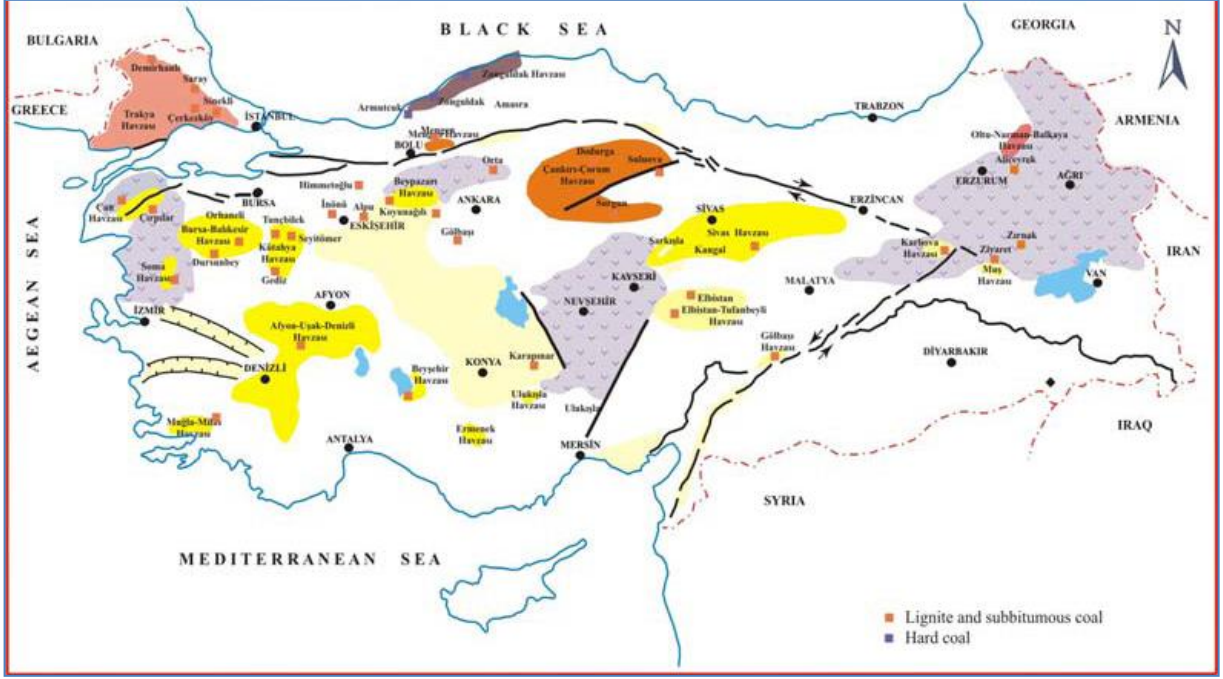
Bölgede tespit edilmiş doğalgaz rezervi bulunmamakla birlikte, Malatya ve Elazığ'da özellikle hanelerde doğalgaz tüketimi yaygınlaşmaya başlamıştır.

Tablo 105: Türkiye’de Güneş Enerjisi Potansiyelinin Bölgesel Dağılımı

Bölge	Toplam Solar Radyasyon (kWh/m ² - Yıl)	Gün Işığı Süresi (Saat/Yıl)
Güneydoğu Anadolu	1.460	2.993
Akdeniz	1.390	2.956
Doğu Anadolu	1.365	2.664
İç Anadolu	1.314	2.628
Ege	1.304	2.738
Marmara	1.168	2.409
Karadeniz	1.120	1.971

KAYNAK: EİE, 2010b.

Doğu Anadolu Bölgesi’nde; güneş enerjisi potansiyeli yılda 1365 kWh/m² ve yıllık gün ışığı süresi 2.664 saattir. TRB1 Bölgesi’nde güneş enerjisinden özellikle sıcak su sağlama amaçlı yararlanılmaktadır. Bingöl’de yıllık meteorolojik verilere göre Temmuz ve Ağustos ayları güneş ışığından en fazla yararlanan aylardır. İlin yıllık ortalama güneşlenme süresi 6.36 saattir. Yıllık ortalama güneşlenme süresi 7.33 saat olan Elazığ ve 7.41 saat olan Malatya bölgede güneş enerjisinden yararlanma açısından oldukça elverişli olsa da konu ile ilgili yeterince çalışma yapılmamıştır. Tunceli’de ise sadece meskenlerde su ısıtma maksadıyla güneş enerjisi kullanılmaktadır.

KAYNAK: Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü, 2009.

Harita 8: Türkiye’de Kömür Rezervleri

Malatya genel anlamda kömür yataklarından yoksun olmakla birlikte Arguvan Parçikan Köyü’nde linyit kömür rezervi bulunmaktadır. Elazığ’ın Palu ilçesindeki kömür ise oluşumu nedeniyle ekonomik değildir. Tunceli’nin Ovacık ilçesi sınırları içinde sanayide kullanılabilir kömür yataklarının mevcut olduğu bilinmektedir. Kısa bir süre işletilen kömür ocağının daha sonra faaliyeti durdurulmuştur. Türkiye’nin kömür rezervi haritasında da ön plana çıkan Bingöl’ün Karlıova ilçesinde ise açık işletme ile 9.984.149 ton, kapalı işletme ile alınabilecek 46.555.995 ton kömür rezervi bulunmakla birlikte söz konusu sahada şu an için herhangi bir üretim yapılmamaktadır (Bingöl İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008; Elazığ İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008; Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2009; Tunceli İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

Sürdürülebilir kalkınmanın bir gereği olarak enerji verimliliği önem taşımaktadır. Enerji verimliliğinin sağlanması için; enerji kayıplarının önlenmesi ve teknolojik yeniliklerle verimin artırılması gerekmektedir. Dokuzuncu kalkınma planında da sık sık vurgu yapılan verimlilik konusundaki çalışmalar 2007 yılında 5627 sayılı kanun ile hız kazanmış ve 2008 yılının “Enerji Verimliliği Yılı” olarak ilan edilmesiyle devlet politikası haline gelmiştir. 5627 sayılı “Enerji Verimliliği Kanunu”nda vurgulanan “enerjinin etkin kullanılması, israfının önlenmesi, enerji maliyetlerinin ekonomi üzerindeki yükünün hafifletilmesi ve çevrenin korunması için enerji kaynaklarının ve enerjinin kullanımında verimliliğin

artırılması” TRB1 Bölgesi’nin sürdürülebilir kalkınması açısından da büyük önem arz etmektedir.

Tablo 106: Elektrik Kayıp-Kaçak Durumu

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	TRB1/ Türkiye (%)
Kayıp - Kaçak Miktarı (MWh)	44.180	68.611	127.734	9.883	250.408	22.541.526	1,11
Kayıp – kaçak Oranı (%)	25,5	7	11	10,9	10,5	14,5	

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Bölgenin elektrik kullanımındaki kayıp-kaçak miktarı 250.408 MWh ile Türkiye genelinin (22.571.526 MWh) %1,11’ine tekabül etmektedir. Türkiye ortalamasındaki kayıp-kaçak oranı %14,5 iken TRB1 Bölgesi %10,9 ile ortalamanın altında bir kayıp-kaçak oranına sahiptir.

2.3.6. Teknik Altyapı Analizi

Teknik altyapı; elektrik, gaz, temiz su, her tür ulaştırma, haberleşme ve arıtma gibi hizmetlerin sağlanması amacıyla yapılan tesisler ve sistemler için kullanılan bir kavramdır. Bu kapsamda TRB1 Bölgesi’nin teknik altyapısı, temiz su sistemleri, arıtma sistemleri, yeşil alanlar, doğalgaz boru hattı ve yapılaşmayı kapsayan kentsel altyapı ve üst yapı, kentsel ve kırsal yerleşme ve yapılaşma, ulaştırma, iletişim ve enerji başlıkları altında incelenmiştir.

TRB1 Bölgesi **su kaynakları açısından zengin bir bölge** olduğundan temiz su sıkıntısı çekmemektedir; ancak şebeke suyunun sağlıklı bir şekilde dağıtılması için altyapının geliştirilmesi gerekmektedir. Arıtma tesislerine bakıldığında ise Malatya’da kurulan ve 2030 yılı itibariyle 1.200.000 eşdeğer nüfusa hizmet vermesi planlanan evsel atık su arıtma tesisi bölgedeki en büyük yatırımdır. Bingöl ve Elazığ’da da atık su arıtma tesisi bulunmaktadır. Öte yandan Tunceli’de kanalizasyon suları hiçbir arıtma işlemine tabi tutulmadan Munzur Çayı’na deşarj edildiğinden insan ve çevre sağlığını tehdit eden bir durum ortaya çıkmaktadır. Benzer bir sorun bölgedeki bazı ilçe ve beldelerde de görülmektedir. Bu nedenle, **atık suların toplanması ve arıtılmasını sağlayacak bir altyapıya ihtiyaç duyulmaktadır.**

TRB1 Bölgesi'ndeki doğal mesire alanları ve yeşil alanların varlığı, bölgede yeşil alan düzenlemelerinin belediyeler için öncelikli hizmet alanı olarak görülmemesine neden olmuştur. Günümüzde bölgedeki yeşil alan varlığı, o bölgenin kültürel ve sosyal anlamda gelişmişlik düzeyinin de önemli bir göstergesi olarak kabul edildiğinden **kentsel gelişmişlik seviyesinde çocuk parkları, spor alanları ve dinlenme alanları olarak tasarlanacak yeşil alanlar halkın yaşam kalitesi üzerinde olumlu etki yapacaktır.**

TRB1 Bölgesi'nde Malatya ve Elazığ doğalgazdan faydalanabilmekte; ancak Bingöl ve Tunceli'de doğalgaz dağıtımı yapılmamaktadır. **Ucuz ve temiz enerji olarak nitelendirilebilecek doğalgazın yaygınlaştırılması** ekonomik getirilerinin yanı sıra çevresel etkileri nedeniyle de önem arz etmektedir.

Başta Elazığ ve Bingöl olmak üzere TRB1 Bölgesi'nin geneli 1. derece deprem kuşağında yer aldığından, bölgedeki illerin gelişimini ve nüfusun yoğunlaştığı alanları, bölgenin topografik yapısı ile bölgede zaman içerisinde meydana gelen doğal afetler belirlemiştir. Bölgede özellikle **göçten kaynaklanan çarpık kentleşme etkilidir.** Bölgenin genelinde **aşırı merkezi yerleşim nedeniyle sıkışmışlık** söz konusudur. Bu durum sanayi tesisleri için gerekli alanların şehrin dışında kurulmasına olanak sağlamaktadır. Bölgede tarım faaliyetleri en önemli geçim kaynağı olduğundan bölgedeki **kırsal nüfus ve yerleşme de yoğundur; ancak kırsal yapılaşmada halen taş, toprak, kerpiç gibi malzemeler kullanılmaktadır.** Bu kapsamda özellikle deprem bölgesinde yer alması nedeniyle **bölgede planlı yapılaşmanın sağlanması önemlidir.**

TRB1 Bölgesi, ulaşım açısından Güneydoğu Anadolu ile Karadeniz Bölgeleri arasında **kuzey-güney doğrultusunda** ve Türkiye'nin batısı ile Doğu Anadolu Bölgesi ve İran arasında **doğu-batı doğrultusunda bir geçiş noktası** konumunda olduğundan stratejik bir öneme sahiptir. Ayrıca Bölgenin 0,081 olan yol/yüzölçümü oranı 0,079 olan Türkiye oranından yüksek olup bölge içi ve dışıyla olan karayolları ağı gelişmiştir ve yeni yatırımlar da yapılmaktadır. Demiryolu açısından bakıldığında ise TRB1 Bölgesi içinde yer alan hat uzunluğunun Türkiye'deki toplam **hat uzunluğunun %13,44'ünü oluşturduğu** görülmektedir. Tunceli demiryolu ulaşımından tamamen yoksun olup, Bingöl ise kısıtlı imkânlarla sahiptir. Bölgedeki mevcut sistemlerde de halen eski teknoloji

kullanıldığından **demiryolundan yeterince faydalanılamamaktadır**. TRB1 Bölgesi'nde Malatya ve Elazığ'da olmak üzere **iki adet sivil-askeri uluslararası havaalanı** bulunmaktadır. Bingöl'de ise yeni bir havaalanının inşası devam etmektedir. Bunların yanı sıra Keban ve Karakaya Baraj Gölleri üzerinde **feribot taşımacılığı da yapılmaktadır**. Coğrafi koşullar nedeniyle zorlaşan yolcu taşımacılığı ve lojistik hizmetler için **karayolu ve demiryolunun yanı sıra havayolu ve suyolu taşımacılığının da geliştirilmesi ulaşımı kolaylaştıracak alternatiflerdir**. Ayrıca fiziksel ve teknik anlamda **ulaşım altyapısının geliştirilmesi** gerekmektedir.

Günümüzde Türkiye'nin hemen hemen tüm köylerinde iletişim imkânı bulunmaktadır; ancak iletişim konusundaki birçok alanda TRB1 Bölgesi Türkiye ortalamasının altındadır ve özellikle kullanılan teknolojinin yenileştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Medya açısından bakıldığında ise Elazığ ve Malatya yerel televizyon ve radyo kanalı ile gazete sayısı açısından zengin olmakla birlikte Bingöl ve Tunceli'nin medya araçlarının sayısının artırılması ve kapasitelerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

TRB1 Bölgesi gelişmişlik düzeyinin bir göstergesi olarak kabul edilen enerji üretimi açısından değerlendirildiğinde, **elektrik üretim kapasitesi açısından Türkiye'nin en büyük barajlarından biri olan Keban Barajı, bölge için önem arz etmektedir**. Bölgede yeni barajların inşası da gündemdedir. TRB1 Bölgesi **Türkiye elektrik üretiminin %4'ünü sağlamakta, tüketiminin ise ancak %1,34'ünü** oluşturmaktadır. Bu durum bölgede sanayinin gelişmemiş olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Hidroelektrik santrallerinin yanı sıra gerekli yatırımların yapılması durumunda **TRB1 Bölgesi, rüzgar, güneş vb. alternatif enerji kaynaklarının kullanımı için de uygundur**. Ayrıca sürdürülebilir kalkınmanın bir gereği olarak **enerji verimliliğini sağlamak için enerji kayıplarını önlemek ve teknolojik yeniliklerle verimi arttırmak** gerekmektedir.

Bunların yanı sıra bölgenin bazı yörelerindeki güvenlik sorunları teknik altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesini olumsuz olarak etkilemektedir. Planlanan birçok teknik altyapı yatırımının çeşitli nedenlerle zamanında tamamlanamaması da önemli bir sorundur. KÖYDES gibi projeler kapsamında **içme suyu, yol, sulama, kanalizasyon vb. çalışmalara destek verilmesi kırsal alana yönelik yatırımların hayata geçirilmesi açısından bir fırsat** oluşturmaktadır.

Bu bilgiler ışığında hem kentsel hem de kırsal alanlarda altyapının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda **ulaşım, iletişim, doğalgaz, şebeke suyu, arıtma altyapılarının iyileştirilmesi** gerekmektedir. Özellikle yüksek olan **doğal afet riskine karşı yapıların güçlendirilmesi** gerekmektedir.

2.4. Çevre

Çevre başlığı altında coğrafi yapı, doğal kaynaklar, iklim, toprak ve arazi kullanımı ile çevre kirliliği konularında TRB1 Bölgesi'nin mevcut durumu detaylı olarak incelenmiştir.

2.4.1. Coğrafi Yapı

Toplam yüzölçümü 35.916,6 km² olan TRB1 Bölgesi'ndeki illerden Bingöl 8.253 km², Elazığ 8.454,6 km², Malatya 11.776,5 km² ve Tunceli 7.432 km² yüzölçümüne sahip olup (TÜİK, 2010c); illerin rakımları sırasıyla, 1.177 m, 1.067 m, 900 m ve 1.050 m'dir (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2004; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2005; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006a; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006b).

Tablo 107: TRB1 İllerinin Yüzölçümleri, 2009

Yer	Yüzölçümü (km ²)	TRB1 Bölgesi Yüzölçümü İçerisindeki Payı (%)	Türkiye Yüzölçümü İçerisindeki Payı (%)
Bingöl	8.253,5	23	1,1
Elazığ	8.454,6	23,5	1,1
Malatya	11.776,5	32,8	1,5
Tunceli	7.432	20,7	1,0
TRB1 Bölgesi	35.916,6	100,0	4,7
Türkiye	779.452	-	100

KAYNAK: TÜİK, 2010c.

Bingöl ve Tunceli illeri, Malatya ve Elazığ'a göre daha dağlık bir yapıya sahiptir. Dağlar, Bingöl il alanının %83'ünü; Tunceli'nin ise %70'ini kaplamaktadır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006a; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006b).

TRB1 Bölgesi'ndeki önemli vadiler; Bingöl'de Murat Nehri ve Peri Suyu Vadileri; Elazığ'da Ölbe Vadisi ve Murat Vadisi'nin uzantısı, Malatya'da Beylerderesi ve Tohma Vadisi, Tunceli'de ise Munzur, Mercan, Pülümür, Peri ve Tağar Vadileri'dir. Bunlardan Ölbe ve Tohma Vadileri özellikle turistik önem arz etmektedir (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2004; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2005; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006a; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006b).

Bingöl'de Bingöl Ovası'nın yanı sıra Genç, Karlıova, Solhan ve Sancak Ovaları gibi küçük ovalar da mevcuttur (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006a). Elazığ'da; batıda Baskil Ovası ile başlayan tektonik kökenli çöküntü ovaları, doğuya doğru Kuzova, Hankendi Ovası, Uluova-Elazığ Ovası, Yarımca Ovası, Behremaz Ovası, Kovancılar-Başyurt Ovaları ile devam ederek kuzeydoğuda Karakoçan Ovası ile son bulmaktadır. Tarım arazilerinin önemli bir kısmını oluşturan bu ovaların yanı sıra Hazar Gölü'nün batısında Kavak-Gözeli Ovaları yüksekliği 1500-1600 m'yi bulan düzlüklerdir (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2005). Malatya'da Güneydoğu Toroslar'ın kuzeyinde Malatya Ovası bulunmaktadır. İlin diğer ovaları Doğanşehir, İzollu, Mığdı, Sürgü, Akçadağ, Yazıhan, Mandara, Çaplı, Distrik ve Erkenek ovalarıdır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2004). Tunceli'nin kuzey yarısındaki düzlükleri, Munzur Dağları'nın güneyindeki Ovacık Ovası ile Yeşilyazı Ovası'dır. Pülümür Çayı Vadisi'ne inen kesimdeki önemli platolar, Mercan Dağları üzerindeki Merk Yaylası ve Munzur Dağları'nın orta bölümünde yer alan Kepir Yaylası'dır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006b).

Türkiye'nin en büyük su kaynakları olan Fırat ve Murat nehirleri, Sürgü Suyu, Tohma Çayı, Kuruçay, Karasu, Peri Suyu, Göynük Suyu, Pülümür Çayı, Mercan Deresi gibi akarsulardan beslenmektedir (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2007).

Bingöl ilinde çok sayıda küçük göl mevcuttur. Elazığ'da ise bölge için önemli bir değer olan Hazar Gölü bulunmaktadır. Malatya'da doğal göl bulunmamaktadır. Tunceli'de ise

Munzur Dağları ile bu sıranın alt birikimlerini oluşturan Mercan, Avcı, Karasakal Dağları üzerinde ve Bağırpaşa Dağı'nın doruklar bölgesinde, küçük buzul gölleri vardır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2004; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2005; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006a; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006b).

Fırat Nehri üzerinde yer alan barajların oluşturduğu göller Malatya ve Elazığ illerini çevrelemektedir. Karakaya Barajı 298 km² alanı ve 9,58 milyar m³ su miktarı, Keban barajı 675 km² alanı ve 31 milyar m³ su miktarı ile bölgenin ve ülkenin en büyük ikinci ve üçüncü barajları niteliğindedir. Bölgede yer alan diğer barajlar; Sürgü Barajı, Medik Barajı, Polat Barajı, Sultansuyu Barajı, Çat Barajı, Çip Barajı ve Kalecik Barajıdır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2007). Bölgedeki önemli barajlar ve göletler Harita 9'da verilmiştir.

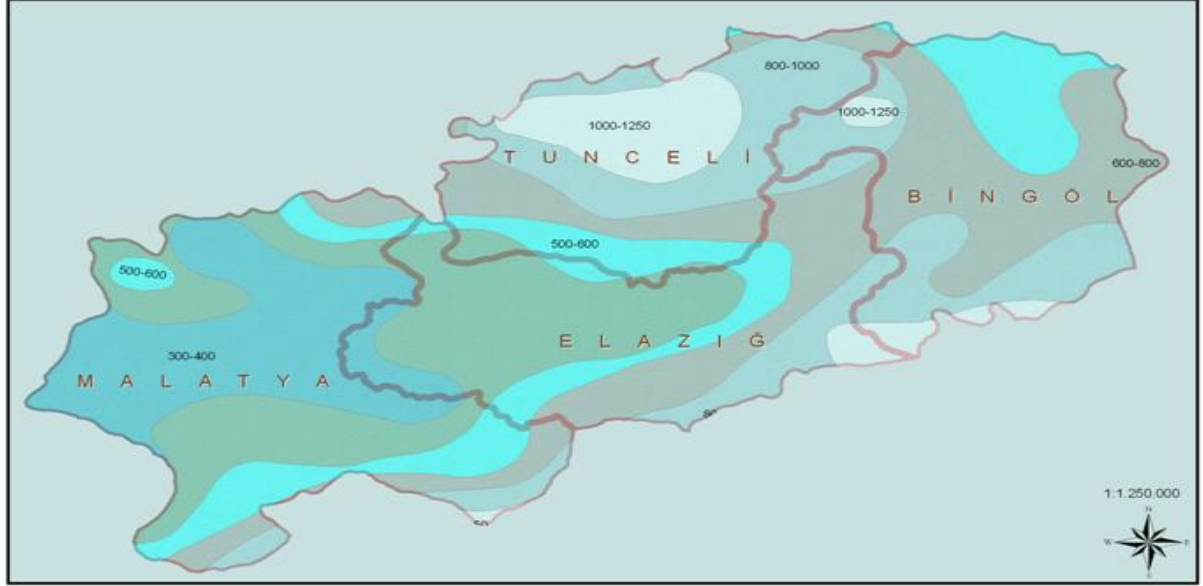
KAYNAK: Planevi Ltd. Şti., 2010.

Harita 9: Barajlar ve Göletler

Bölgede karasal iklimin etkisiyle geniş bozkır alanlar oluşmuştur. Orman alanları Malatya ve Elazığ illerinde oldukça az olmasına karşın Tunceli ve Bingöl illerinde geniş ormanlık alanlar bulunmakta ve 2.000m yükseklikte ormanlık alanlara rastlanmaktadır. Meşe ağırlıkta olmakla beraber söğüt, kavak ve kısa boylu çayırlara da yoğunlukla rastlanmaktadır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2007).

2.4.2. İklim

Doğu, Güneydoğu ve İç Anadolu iklim özelliklerinin görüldüğü TRB1 Bölgesi'nde, yüksek platolarda step iklimi, ovalarda Fırat-Dicle nehirlerinden kaynaklanan ılık iklim ile sıcak ve kurak Akdeniz iklimi etkili olmaktadır. En yüksek yağış miktarının Bingöl ilinde görüldüğü TRB1 Bölgesi'nin yağış durumu Harita 10'da gösterilmiştir.

KAYNAK: Planevi Ltd. Şti., 2010.

Harita 10: Yağış Durumu (mm)

Karasal iklimin hüküm sürdüğü Bingöl'de kış ayları kar yağışlı ve soğuk, yaz ayları ise sıcak ve kuraktır. İlde dört mevsimin etkileri tamamen görülmekle birlikte, genel olarak yaz mevsimi kısa, kış mevsimi uzun sürmektedir. Yaz-kış ve gece-gündüz sıcaklık farklarının yüksek olduğu ilde, yazın 40 °C'ye ulaşan sıcaklık, kışın -25 °C'ye kadar düşmektedir (Tarım ve Köyüşleri Bakanlığı, 2006a).

Tablo 108: Bingöl İli İklim Verileri, 1975-2008

Bingöl	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Ortalama Sıcaklık (°C)	-2,3	-1,4	3,7	10,9	16,3	22,1	26,8	26,3	21,1	13,9	6,6	0,5
Ort. En Yüksek Sıcaklık (°C)	2	3,4	8,9	16,6	22,8	29,3	34,7	34,7	29,9	21,3	12,2	4,6
Ort. En Düşük Sıcaklık (°C)	-5,7	-5	-0,4	5,9	10,2	14,7	19,1	18,6	13,6	8,1	2,4	-2,7
Ort. Güneşlenme Süresi (saat)	3,2	4,7	5,2	5,8	7,8	9,9	10,2	9,7	8,8	6,3	4,3	2,7

Ortalama Yağışlı Gün Sayısı	12,5	12,5	13,7	15	13,9	6,1	2,1	2	2,6	8,6	9,4	13,1
Ort. Yağış Miktarı (kg/m ²)	123	143	128	122	78,6	20,6	6,9	4,1	9,2	66,7	112	137
En Yüksek Sıcaklık (°C)	13,3	16	22,3	28,6	33,4	37,2	42	40	37,8	32	23	17,2
En Düşük Sıcaklık (°C)	-23	-22	-20	-7,2	1	6,2	8,8	10,5	4,2	-2,4	-15	-25

KAYNAK: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, 2010.

Karasal iklime sahip olan Elazığ'da barajlar ile güney ve batıdan nem geçişlerinin etkisiyle iklim ılımanlaşmıştır. Elazığ, 12,9°C ile bölgede Malatya'dan sonra en yüksek yıllık ortalama sıcaklığa sahip ildir (Elazığ İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

Tablo 109: Elazığ İli İklim Verileri, 1975-2008

Elazığ	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Ortalama Sıcaklık (°C)	-0,6	0,6	5,5	12	16,9	22,6	27,3	26,6	21,3	14,2	6,8	1,8
Ort. En Yüksek Sıcaklık (°C)	3	5	10,9	17,8	23,3	29,3	34,2	33,9	29,3	21,3	12,2	5,3
Ort. En Düşük Sıcaklık (°C)	-3,6	-3,2	0,7	6,3	10,3	14,8	19,1	18,7	14	8,5	2,7	-1,1
Ort. Güneşlenme Süresi (saat)	2,8	4,1	5,6	6,9	9,3	11,8	12,5	11,9	10	7,2	4,8	2,4
Ortalama Yağışlı Gün Sayısı	11,8	11,5	12	12,4	11,1	4,1	2,1	1,7	2,6	7,5	9,2	11,9
Ort. Yağış Miktarı (kg/m ²)	36,9	40,7	50,3	64,8	52,6	12,7	1,7	0,5	7,1	47,7	46,3	43,4
En Yüksek Sıcaklık (°C)	12,2	17,3	26,4	30	34,4	37,2	42,2	40,1	37,8	31,7	21,8	15,2
En Düşük Sıcaklık (°C)	-17	-19	-17	-5,8	0	6,7	6,7	11	1	-1,5	-15	-18

KAYNAK: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, 2010.

Karasal ile Akdeniz iklimlerinin birlikte görüldüğü Malatya'da yazlar sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlıdır. Gece-gündüz ve yaz-kış sıcaklık farkları yüksek olan Malatya'da yıllık sıcaklık ortalaması 13,3°C'dir (Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

Tablo 110: Malatya İli İklim Verileri, 1975-2008

Malatya	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Ortalama Sıcaklık (°C)	0,3	1,7	6,7	13	17,8	23	27,4	26,8	22,2	15,1	7,3	2,1
Ort. En Yüksek Sıcaklık (°C)	3,8	5,9	11,7	18,5	23,7	29,4	34,1	33,7	29,3	21,4	12,2	5,5
Ort. En Düşük Sıcaklık (°C)	-2,5	-1,9	2,1	7,6	11,6	16	20	19,7	15,4	9,7	3,5	-0,6
Ort. Güneşlenme Süresi	3,3	4,5	5,8	7,3	9,3	11,6	12,5	11,8	9,9	7,3	5,2	3

(saat)												
Ortalama Yağışlı Gün Sayısı	10,5	11,5	11,6	11,8	11	5,2	1,5	1,6	2,5	7,1	9,4	11,1
Ort. Yağış Miktarı (kg/m ²)	36,4	37,7	51	55,8	48,5	18,7	2,4	1	5,4	40	41,6	38,5
En Yüksek Sıcaklık (°C)	14,2	18,6	27,2	30,4	36	40	42,2	40,8	38	33,1	25	18
En Düşük Sıcaklık (°C)	-17	-15	-14	-4,2	0,1	7	10	12,4	5,7	-1,2	-12	-19

KAYNAK: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, 2010.

Karasal iklimin hâkim olduğu Tunceli’de kısa süren yazlar sıcak ve kurak, uzun süren kışlar ise çok soğuk ve yağışlı geçmektedir. Gece ve gündüz ile mevsimler arasında sıcaklık farkları çok yüksektir. İlin kuzeyde 3500 m yükseltili dağlık alanları ile güneyde 700 metreye kadar alçalan çok engebeli arazi yapısı, sıcaklık, yağış, rüzgâr ve güneşlenme gibi iklim verileri açısından önemli farklılıklar yaratmaktadır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006b).

Tablo 111: Tunceli İli İklim Verileri, 1975-2008

Tunceli	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Ortalama Sıcaklık (°C)	-1,6	-0,2	5,3	12	17	22,5	27,3	26,8	21,6	14,5	6,9	1,1
Ort. En Yüksek Sıcaklık (°C)	2,5	4,4	10,4	17,6	23,3	29,3	34,6	34,7	30,1	22,1	12,9	5,1
Ort. En Düşük Sıcaklık (°C)	-5,3	-4,3	0,5	6,3	10,1	14,5	19	18,5	13,4	8,1	2,1	-2,1
Ort. Güneşlenme Süresi (saat)	3,5	4,4	5,5	6,6	9	11,2	12	11,5	9,9	7	4,9	2,9
Ortalama Yağışlı Gün Sayısı	12,1	12,4	13,5	14,1	13,3	5,4	2,2	1,8	3	8,8	10	12,3
Ort. Yağış Miktarı (kg/m ²)	107	102	101	101	68,5	18,6	3,1	3	14,2	68	102	121
En Yüksek Sıcaklık (°C)	14	18,1	26	28,8	33,6	37,4	42,2	40,6	37,9	33,3	23,7	18
En Düşük Sıcaklık (°C)	-24	-27	-25	-7,1	0,3	5,3	9,2	10,8	2,6	-3,2	-16	-26

KAYNAK: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, 2010.

2.4.3. Doğal Kaynaklar

2.4.3.1. Tarımsal Toprak ve Ekilebilir Alan

Türkiye iklim, topografya ve toprak özellikleri dikkate alınarak 30 temel tarım havzasına ayrılmıştır. TRB1 Bölgesi’nde yer alan Malatya, Elazığ ve Bingöl; Fırat ve Harput Tarım

Havzası'nda, Tunceli ise Otlukbeli, Köseadağ ve Munzur Tarım Havzası'nda bulunmaktadır. Bingöl'ün bir kısmı ise Malazgirt, Süphan, Van Gölü Tarım Havzasında bulunmaktadır.

Bingöl'de genel olarak kahverengi topraklar, bazaltik topraklar ve kahverengi orman toprakları hâkimdir. Bunun yanında, kuzeyde kestane rengi topraklar bulunmaktadır. Ovalar ve havzalarda alüvyonlu ve kollüvyonlu topraklar bulunmaktadır. Bingöl'de I-IV'üncü sınıflarda bulunan arazi miktarı 151.172 ha olup, toplam ekilebilir tarım arazisi ise 59.140 ha'dır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006a).

Elazığ'da tarım alanlarında üç tip toprak hâkimdir. İlin kuzeydoğusu hariç diğer tüm bölgelerinde bulunan kahverengi toprak ilde en yaygın topraktır. İkinci büyük toprak grubu olan bazaltik toprakları kollüviyal topraklar takip etmektedir. Toplam tarım arazisi 264.180 ha olup, I-IV. sınıf arazi miktarı toplamı 255.244 ha'dır. Ancak, söz konusu arazinin tarıma elverişli kısmı yalnızca 232.440 ha'dır. (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2005).

Malatya'da en fazla kahverengi topraklar mevcuttur. Toplam ekilebilir tarım alanı 425.450 ha'dır. I.sınıf ile IV. sınıf arasındaki toplam ekilebilir alan 402.310 ha olup, V. Sınıf ile VIII. Sınıf arasındaki alan ise 23.140 ha'dır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2004).

Tunceli'de üç tip toprak hâkimdir. Bunlar kahverengi topraklar (kuzey ve güney) ve kahverengi orman toprakları (doğu) ile kireçsiz kahverengi orman topraklarıdır. Tunceli'de toplam ekilebilir arazi 114.071 ha olmakla birlikte, I-IV'üncü sınıf arazi miktarı sadece 81.190 ha'dır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006b).

2.4.3.2. Su Kaynakları

Türkiye 26 adet hidrolojik havzaya ayrılmıştır. Havzaların ortalama yıllık toplam akışları 186 milyar m³'tür. Havza verimleri birbirlerinden farklı olup, TRB1 Bölgesi'nin de içinde bulunduğu Fırat ve Dicle havzalarının toplam ülke potansiyelinin yaklaşık % 28,4'üne sahip olduğu görülmektedir (DSİ, 2010).

Bingöl, 11,6 hm³/yıl yeraltı suyu, 9.873 hm³/yıl yerüstü suyu olmak üzere toplam 9.884,6 hm³/yıl su potansiyeline sahiptir (Bingöl İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008). Elazığ'ın toplam su kaynakları potansiyeli, yerüstü su kaynaklarından 22.246,9 hm³/yıl, emniyetli işletme rezervi olan yeraltı su kaynaklarından 115 hm³/yıl olmak üzere 22.361,9 hm³/yıl'ı bulmaktadır. Türkiye geneliyle karşılaştırıldığında, Elazığ ilinin su kaynakları potansiyeli bakımından oldukça avantajlı olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, bölgede gerçekleştirilmiş büyük baraj projeleri ile il topraklarının önemli bir bölümü su yüzeyi durumuna dönüşmüş, il bir yarımada durumunu kazanmış, dolayısıyla önemli derecede bir su potansiyeli ortaya çıkmıştır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2005). Malatya ili sınırları içerisindeki yer altı su potansiyeli toplam 75,5 hm³/yıl'dır. Malatya kent olarak su miktarı açısından sorunu olmayan iller arasındadır (Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2009). Tunceli'de yerüstü ve yer altı su kaynakları 3.114,2 m³/yıl hacme sahip olup bunun %99'u yüzey kaynaklardan oluşmaktadır. İlde 3.112 hm³/yıl yerüstü su rezervi ile 2,2 hm³/yıl yeraltı su rezervi mevcuttur (Tunceli İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006b).

Bingöl'deki maden suyu kaynakları; Kiğı İlçesi'ndeki İki Evler ve Dimilyan madensuları ile Yedisu ilçesindeki Yeşilgöl ve Çemre maden suları Bingölde'ki önemli maden sularıdır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2008).

Tunceli'deki maden suyu kaynakları; Merkez - Harçık Madensuyu, Merkez - Anafatma Suyu, Nazımiye ilçesi - Aşağıdoluca Maden Suyu, Pülümür ilçesi - Bozada Suyu ve Mazgirt İlçesi - Bağın Kaplıcası'dır (Tunceli İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

Bingöl'de mevcut jeotermal kaynaklar, 62° C sıcaklıktaki Karlıova ilçesi Göynük Hacıyan Kaplıcası, 36 °C - 47 °C sıcaklıktaki Bingöl Merkez Kös Kaplıcası, 48 °C sıcaklıktaki Yayladere Hasköy Kaplıcası, 52 °C sıcaklıktaki Kiğı İlçesi Harur Kaplıcası'dır. (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2008). Elazığ il sınırları içerisinde jeotermal alan, Karakoçan'daki Golan Kaplıcaları'dır (Elazığ İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008). Malatya'da İspendere İçmesi, Malatya-Elazığ yolu üzerinde Malatya'nın 28 km doğusunda İspendere Köyü'nde olup su sıcaklığı 24 °C'dir. Kudret Hamamı, Darende'de Tohma Çayı kenarında bulunmaktadır. Suyun sıcaklığı 21,5 °C'dir. Hamampınarı Ilıcası, Hekimhan ilçesinde olup su sıcaklığı 29 °C'dir (Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2009).

2.4.3.3. Ormanlar

Bingöl ili orman alanı 226.842 ha'dır. Bu rakamın genel arazi miktarına oranı %27,49'dur. Ormanlar çoğunlukla meşe, dişbudak, kızılğaç, ardıç ve titre kavaktan oluşmaktadır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006a). Elazığ'daki orman-fundalık alan toplamı 130.403 ha'dır. Ormanlar çoğunlukla meşe (%90-95), ardıç, karaçam, sedir, akasya, menengiç badem vb. ağaç çeşitlerinden oluşmaktadır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2005). Malatya'da 149.128 ha orman alanı bulunmaktadır. Ormanlarda çoğunlukla meşe, kayın, çam, ardıç ve kavak ağaçları yetişmektedir (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2004). Tunceli'de 258.500 ha orman bulunmaktadır. Ormanlarda, çoğunlukla meşe, ardıç, dişbudak, kızılğaç, akçaağaç ve kavak ağaçları bulunmaktadır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006b).

Tablo 112: Orman Alanları

	Orman Arazisi (ha)	İl Arazisi İçindeki Oranı (%)	Bölge Orman Arazisi İçindeki Oranı (%)
Bingöl*	226.842	27,49	29,66%
Elazığ**	130.403	14,2	17,05%
Malatya***	149.128	12	19,50%
Tunceli****	258.500	33	33,80%
TRB1	764.873	20,44	100,00%
Türkiye*****	21.188.747	27,20	-

KAYNAK: *Tarım ve Köyişleri Bakanlığı,2006a; ** Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2005; ***Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2004; ****Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006b; ***** Çevre ve Orman Bakanlığı, 2010.

2.4.3.4. Biyoçeşitlilik

Bingöl'ün florasında sığırkuyruğu, laden, kekik, sütleğen, yabani yonca, çançiçeği, yabani menekşe, geniş ve dar yapraklı çayır otu ağırlıktadır. İlin faunası tilki, tavşan, ayı, kurt, sincap, sansar, dağ keçisi ve domuz gibi hayvanlar bulunmaktadır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006a).

Elazığ florasında çeşitli türlerde buğdaygil ve baklagil yem bitkileri, kuşburnu, kekik, keven, ışkın, dombala, menengiç (çedene) vs. bulunmaktadır. Elazığ faunasında keklik, yaban domuzu, vaşak, yırtıcı kuşlar, dağ keçisi, tilki, kurt, bildircin, tavşan vb. hayvanlar bulunmaktadır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2005). İlin su kaynaklarında yetişen nadir balık türleri, tor grypus (gabut), barbus esocinus (turna), capoeta capoeta umla (siraz, karabalık), kosswigichthys asquamatus'tur (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2005).

Malatya florasında yoğunlukla meşe, ahlat, alıç, kara çalı, sakız ağacı, keven, potaryum, ayırık, kekik, yumak otu, kayısı, Arapgir siyah köhnü üzümü Yeşilyurt dalbastı kirazı, Akçadağ hocamız armudu, Hekimhan cevizi mevcuttur. Malatya'da yaban domuz, tilki, tavşan, keklik, yaban ördeği, yaban kazı, kurt, çakal, bildircin, kaya güvercini, üveyik, sansar, sakarmeke ve çulluk il faunasındaki başlıca hayvanlardır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2004). Ayrıca Malatya'da Derme Suyu dışındaki akarsularda, zengin sayılabilecek bir biyoçeşitlilik vardır. Akarsularda en çok rastlanan balık türü alabalık olup bol miktarda sazan, yayın ve kum balığı da bulunmaktadır. Bunlara ek olarak su kaplumbağası, yengeç, tatlı su midyesi ve kayabalığına rastlanmaktadır (Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2009).

Tunceli florasında hâkim ağaç cinsi meşedir. Diğerleri karaağaç, akçaağaç, ceviz, yabani fındık, söğüt, çınar, asma, kızılağaç, dişbudak, kavak ve huştur. Munzur Vadisi ve çevresi, yaban hayvanları bakımından oldukça zengindir. Vadide bulunan yaban hayvanları; ayı, kurt, vaşak, tilki, sansar, porsuk, sincap, tavşan, yaban domuzu, yaban keçisi, çengel boynuzlu dağkeçisi, kartal, akbaba, doğan, şahin, atmaca, ürkeklik, çil keklik, turna, kaz, toy, ördek türleri ve çulluktur. Alabalık mevcut fauna içerisinde önemli bir yere sahiptir (Tunceli İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006b). Keban Baraj Gölü'nün Çemişgezek, Göktepe, Peri ve Pertek avlak sahası içerisinde; karabalık (capoeta sp.), sazan (cyprinus carpio), tatlı su kefali (leuciscus cephalus), bıyıklı balık (barbus sp.) ve kerevit (astacus leptodactylus) mevcuttur (Tunceli İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

2.4.3.5. Madenler

Bölgedeki başlıca endüstriyel hammadde ve metalik maden yatakları demir, kurşun-çinko, fosfat ve disten olarak sayılabilir. Bingöl ilindeki maden yatakları çoğunlukla Genç ilçesinde bulunmaktadır. Demir yatak ve zuhurları Genç ilçesinde yer almakta olup, genellikle beraberinde apatit de içermektedir (MTA, 2010).

İldeki bir diğer metalik maden ise Genç-Servi'deki ortalama 21.600 ton görünür ve muhtemel rezerve sahip kurşun-çinko cevherleşmesidir. Endüstriyel hammaddeler bakımından Genç-Halveliyan sahasında düşük-orta sıcaklık refrakter ve seramik hammaddesi olarak kullanılmaya elverişli ve 140.000 ton disten rezervi belirlenmiştir. Genç ilçesinde ayrıca fosfat yatak ve zuhurları da yer almakta olup, buradaki fosfat rezervleri apatitli manyetit potansiyelidir. İlde bilinen enerji kaynakları Karlıova ilçesindeki alt ısı değerleri 1458 ve 1663 kcal/kg olan ve toplam 83.662.000 ton görünür rezerve sahip linyit sahaları ile Kös, Harur, Yayladere, Hacıyan, Kaynarpinar ve Ilıpınar jeotermal alanlarıdır.

Tablo 113: Bingöl İli Madenleri

MADEN	KAYNAĞI
Bakır-Kurşun-Çinko (Cu-Pb-Zn)	Genç-Servi-Çobançeşmesi Köyü
Çimento Hammaddeleri (Kireçtaşı – Kil)	Alikirek Köyü Sahası
Demir (Fe)	Genç-Avnik Koşal, Gonaçtepe, Haylandere, Hamek, Arduvan, Kelmetepe, Kılhaz ve İbrahiman Demir yatak ve zuhurları
Disten (Dis)	Genç-Halveliyan Sahası
Fosfat (P)	Genç-Avnik Apatitli Manyetit Sahalar
Kaolen (Kao)	Merkez-Kurudere Köyü Sahası

KAYNAK: MTA, 2010.

Elazığ ili Doğu Anadolu Fay Zonu üzerinde olduğundan oldukça karmaşık bir jeolojiye sahiptir. Bu karmaşık jeolojik yapılar beraberinde birçok cevherleşmeyi de getirmiştir. Elazığ ili ve çevresi, özellikle metalik maden yatakları açısından Türkiye'nin en önemli bölgelerinden bir tanesidir. Bölgedeki başlıca endüstriyel hammadde ve metalik maden yatakları başta krom ve mermer olmak üzere, bakır, kurşun, çinko, demir, manganez, şelit, florit ve kireçtaşıdır. 26 milyon ton olan (%20 Cr₂O₃ ve üzeri) Türkiye krom

potansiyelinin %45'lik bölümü Guleman bölgesinde bulunmaktadır. Türkiye'de bulunan iki ferrokrom tesisinden biri Guleman'da yer almaktadır. Bölgedeki en önemli kurşun-çinko yataklarından biri Keban-Simli Kurşun-Çinko yatağıdır. Bu yatakta, 86.800 ton görünür, 48.000 ton muhtemel ve 1.000.000 ton mümkün rezerv belirlenmiştir. Metal içeriği olarak ise 77.119 ton Pb ve 90.277 ton Zn tespit edilmiştir.

Bunlar dışında Keban, Palu ve Sivrice ilçelerinde çok sayıda küçük boyutlu bakır-kurşun-çinko-molibden zuhurları bulunmaktadır. İlde çok sayıda manganez cevherleşmeleri bulunmaktadır ancak bunların büyük çoğunluğu küçük boyutlu zuhurlar niteliğindedir. Maden ilçesindeki % 16-20 arasında Mn içeriğine sahip zuhurların toplam rezervi 1.960 tondur. İldeki önemli demir zuhurları Keban ve Baskil ilçelerinde bulunmaktadır. Baskil-Karakaş demir zuhurunda 126.270 ton görünür rezerv, Keban Aşvan demir zuhurunda ise 23.798 ton görünür demir rezervi tespit edilmiştir. Aşvan yatağı geçmiş yıllarda bir miktar işletilmiştir. Bölge endüstriyel hammadde açısından da başta mermer olmak üzere önemli oluşumlara sahiptir. Elazığ, endüstriyel hammadde açısından da başta Alacakaya ilçesindeki Elazığ vişnesi olarak adlandırılan mermer olmak üzere önemli oluşumlara sahiptir. Yöredeki mermer yatakları kişiler ve özel kuruluşlarca işletilmektedir. Mermer dışında ildeki diğer endüstriyel hammaddeler florit ve kireçtaşıdır. Keban-Karamadara sahasında 604 ton görünür rezerve sahip florit ile Sivrice-Örençay'daki 36.250.000 ton muhtemel rezerve sahip kireçtaşlarıdır. (MTA, 2010).

Tablo 114: Elazığ İli Madenleri

MADEN	KAYNAĞI
Altın (Au)	Keban (Fırat batısı) Au Sahası
Bakır-Kurşun-Çinko (Cu-Pb-Zn)	Keban-Simli Pb-Zn İşletmesi Keban-Zeytindağı zuhuru Yurtbaşı-Gurbet zuhuru Palu-Kedek zuhuru Sivrice-Helezür Sahası Palu-Karaçör (Deri) zuhuru Keban-Nallıziyaret Yatağı Keban-Bergayın zuhuru Keban-Karamağaradere zuhuru Baskil Nazaruşağı Sivrice-Uslu bakır sahası
Demir (Fe)	Merkez-Aşvan Sahası Baskil-Karakaş Sahası Keban-(Yahyalı ve Birivan-Hemzikan) Zuhurları

MADEN	KAYNAĞI
Florit (F)	Keban-Karamadara Sahası
Kireçtaşı (Kçt)	Sivrice (Örençay Köyü) Sahası Elazığ-Cipköy
Krom (Cr)	İl genelinde: 22 adet yatak ve zuhur gurubu saptanmıştır
Manganez (Mn)	Karakoçan (Sağın), Maden (Hazerik, Keydan, Satırlı, Körez, Değirmendere, Şadıyan, Elbistan) Sahaları
Mermer (Mr)	Guleman-Altınoluk Köyü Yatağı-Elazığ Vişne
Molibden (Mo)-Wolfram (Şel)	Keban-Soğanlıköy

KAYNAK: MTA, 2010.

Malatya ili, sahip olduğu jeolojik yapı gereği çeşitli maden yatakları oluşumu için uygun bir ortam sunmaktadır. Bölgede yapılan araştırmalar sonucu endüstriyel hammadde ve metalik maden yatak ve zuhurları ortaya çıkarılmıştır. Türkiye'nin tek, dünyanın da sayılı profilit yataklarından biri Malatya Pütürge'de bulunmaktadır. Metalik maden açısından, bu yöre demir ve bakır yönüyle zengindir. Ayrıca ilde dolomit, florit, vermikülit, tras, mermer ve çimento hammaddeleri bulunmaktadır. Türkiye'nin en önemli demir yataklarından biri olan Hekimhan-Hasançelebi demir yatakları, Malatya'dadır (MTA, 2010). Bu yataklarda 865 milyon ton görünür ve muhtemel rezerv, Hekimhan-Deveci'de, 40 milyon ton, Hekimhan-Karakuz'da 14.5 milyon ton rezerv bulunmaktadır. Türkiye'deki Demir yataklarının toplam potansiyelinin yarısından fazlasını oluşturan Hasançelebi Demir Yatağı yüksek titan içeriği nedeniyle işletilememektedir.

Tablo 115: Malatya İli Madenleri

MADEN	LOKASYON
Bakır-Kurşun-Çinko (Cu-Pb-Zn)	Yeşilyurt-Görgü Sahası
Çimento Hammaddeleri (Çmh)	Darende Sahası
Demir (Fe)	Hekimhan-Hasançelebi Demir Yatağı Hekimhan-Deveci Demir Yatağı Hekimhan-Karakuz Demir yatağı Hekimhan-Şırzı Demir yatağı Kuluncak, Düşüksöğüt, Kızılolukboynu ve Yunnuk Demir zuhurları Doğanşehir-Sürgü (Gösten tepe, Çej Tepe, Çakşak Tepe, Demir Tepe) Demir Zuhurları
Dolomit (Dol)	Hekimhan-Zorbahan Dağı Sahası
Florit (F)	Darende-Kuluncak Sahası
Krom (Cr)	Hekimham-Bıdır Sahası

Kum-Çakıl (Kçm)	Arapgir-Tahma Çayı Sahası Arapgir-Arapgir Çayı Sahası Darende-Yazıköy, Ortaköy Sahaları
Pirofillit (Prf)	Pütürge Pirofillit Yatağı
Vermikülit (Ver)	Darende Sahası
Tuğla-Kiremit	İl civarlarında

KAYNAK: MTA, 2010.

Tunceli ili gerek metalik gerek endüstriyel hammaddeler bakımından çok zengin potansiyele sahip değildir. Bakır-kurşun-çinko ile ilgili yapılan çalışmalarda Ovacık-Kakbil zuhurunda küçük boyutlu bir cevherleşme bulunmaktadır. Kromla ilgili yapılan çalışmalarda Pülümür-Bağderesi sahasında 16.000 ton muhtemel rezerv tespit edilmiştir. Yatak geçmiş yıllarda işletilmiştir. Ovacık ilçesindeki Çolaklar, Harmikızıılçayır, ve Berke sahaslarında da 2.500 ton görünür, 4.800 ton muhtemel rezerv tespit edilmiştir. Yataklardan geçmiş yıllarda 6.750 ton cevher üretilmiştir. Merkez, Çemişgezek ve Mazgirt ilçelerinde elenerek kullanılabilir nitelikte toplam 140.000 m³, Ovacık ve Pertek ilçelerinde de inşaat için kullanılmaya elverişli toplam 65.000 m³ muhtemel kum-çakıl rezervi bulunmaktadır. Pülümür-Pardıköyü Jips zuhurlarında ise toplam 1 milyon ton muhtemel jips rezervi belirlenmiştir. Mazgirt-Akpazar sahasında ise iyi kalitede 24 milyon ton tuğla-kiremit rezervi bulunmaktadır (MTA, 2010).

Tablo 116: Tunceli İli Madenleri

MADEN	LOKASYON
Bakır (Cu)	Ovacık (Mamlıs, Kakbil) zuhuru
Jips (Jips)	Pardı Köyü Sahası
Krom (Cr)	Pülümür-Bağderesi Sahası Resmezza Der-Zilezur Sahası Ovacık (Çolaklar, Harmikızıılçayır, Berke) Sahaları
Kum-Çakıl (Kçm)	Merkez-Munzur, Pülümür Çayları Sahaları Çemişgezek-Togardere Sahası Mazgirt-Lazlan, Göktepe Köyü Sahası Ovacık-Çakmaklı Köyü Sahası Pertek-Hozat Dere Sahası
Tuğla-Kiremit (TğKi)	Mazgirt -Akpazar Sahası

KAYNAK: MTA, 2010.

2.4.4. Çevre Kirliliği

Sanayileşme ve teknolojik gelişmeler ile birlikte üretimin ve tüketimin hızla artması sonucu; hava, su ve toprak hızla kirlenmekte ve doğanın kendini yenileme niteliği zarar görmektedir. Bölgede sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için büyük önem arz eden çevre kirliliği konusu; hava kirliliği, su kirliliği ve toprak kirliliği olmak üzere üç alt başlık altında incelenmiştir.

2.4.4.1. Hava Kirliliği

Elazığ'da hava kirliliğine müsait meteorolojik koşullar ve şehirleşme, hava kirliliğinin artmasına sebep olmuştur (Elazığ İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008). Tunceli ilinde sanayi gelişmediğinden önemli boyutta hava kirliliği söz konusu değildir. Kullanılan düşük kalorili ve kalitesiz kömürler nispi kirliliğe yol açmaktadır (Tunceli İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008). Malatya ve Bingöl illerinde konuyla ilgili bir çalışmaya ulaşılamamıştır.

2.4.4.2. Su Kirliliği

Su kaynaklarının kirlenmesinde etkili olan nedenler; endüstriyel ve evsel atık suların direk deşarj edilmesi ve tarımda kullanılan kimyasalların akarsulara karışmasıdır. Ayrıca havadaki kirleticilerin yağışlar ve rüzgâr gibi atmosferik etkenlerle uzun mesafelere taşınması ve yer üstü sularına karışması sonucu su kirliliği meydana gelmektedir. Su kirliliğinin önlenmesi, gerekli tüm noktalarda atık su arıtma tesislerinin inşa edilmesi ve işletilmesi ile mümkün olabilmektedir. Bingöl'de belediye tarafından yapılmakta olan atık su arıtma tesisi inşaatı devam etmektedir. İlinin merkez Düzağaç Mahallesi'ndeki konutların evsel atık suları atık su arıtma tesisine verilmektedir. Ayrıca Kaleönü Mahallesi'nde faaliyet gösteren Et ve Balık Kurumu tesislerinin arıtma tesisleri mevcuttur. (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2008).

Murat Nehri, Doğu Anadolu Bölgesi'nin kirlilik yükünü Keban Baraj Gölü'ne taşımaktadır. Dolayısıyla Keban Baraj Gölü mansabındaki diğer barajların tamponu durumundadır. Bu nedenle göl, gün geçtikçe artan oranda kirlenmektedir. Sulama amacıyla inşa edilen Cip Baraj Gölü, yoğun hayvancılık ve gübre kullanımına bağlı olarak giderek

kirlenme eğilimi göstermektedir. Aşırı yapılaşma ve evsel atık suların göle direkt deşarjı Hazar Gölü'nün temel kirlilik sorunlarını oluşturmaktadır. Göle doğrudan deşarj yapan tesis olmamakla birlikte göl kıyısında bulunan tesis ve işletmelerin sızdırmaz foseptik çukurları ve bazılarının atık su arıtma tesisleri bulunmaktadır (Elazığ İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

Keban Baraj Gölü yağış havzasının çok büyük olması ve havzanın orman ve bitki örtüsünden yoksun olması, hem erozyonu arttırmakta hem de havzadaki ilk baraj gölü olan Keban Baraj Gölü'nün kirlenmesine neden olmaktadır. Sadece fiziksel ve biyolojik tasfiyenin yapıldığı tesiste, %60 azot, %30 fosfor giderimi gerçekleştirilmektedir. Bu değerler gölün ötrofik düzeyini artırmaktadır. Keban Baraj Gölü çevresindeki sanayi kuruluşları da kirletici kaynak konumundadır. Özellikle şeker fabrikası, Yurtbaşı Nahiyesi kısmında besin maddesi yönünden kirlilik arz etmektedir. Ayrıca Ferrokrom Şark Kromları İşletmesi, gölde ağır metal kirliliğine neden olmaktadır. Sonuç olarak, Murat Nehri girişi ve Uluova Bölgesi'nde yoğun kirlilik gözlenmektedir. Baraj Gölü'nün Pertek önlerinde Munzur ve Peri Suları'nın temiz olması, göl suyunun nispeten seyrelemesine neden olmakta ve bu bölgenin derin olması, gölün tabakalaşmasını sağlamaktadır (Elazığ İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

Malatya'da göl kirlenmesinin ana unsurları akarsular ve atmosferik olaylardır. Akarsularla taşınan çözülmüş ve askıdaki maddelerin önemli miktarı erozyon ve kimyasal çözünme sonucu oluşmaktadır. Ayrıca asit yağmurları da kirliliği artırmaktadır. Göle karışan kirleticilerin büyük bir kısmı akarsular, endüstriyel atıklar ve drenaj yoluyla taşınmasına karşılık, atmosferle kirliliğin taşınması da son derece önemlidir. Malatya atık su arıtma tesisi 2004 yılında faaliyete geçmiş olup 2010 yılı itibariyle 720.000 kişilik nüfusun ihtiyacını karşılayabilecek kapasitedir (Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2009).

Tunceli'de yerleşim yerleri içinde geçen akarsularımıza, atık su ve kanalizasyon sisteminin herhangi bir ön arıtıma tabi tutulmadan boşaltılması akarsularda kirliliğe neden olmaktadır (Tunceli İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

2.4.4.3. Toprak Kirliliği

Hava veya sularda meydana gelen her türlü kirlenme aynı zamanda toprağı da kirletmektedir. Evsel atıklarla birlikte sanayi, madencilik ve tarım faaliyetleri sonunda ortaya önemli miktarda katı atık çıkmaktadır. Bu atıkların toplanması ve depolanması çeşitli şekillerde toprak kirliliğine neden olmaktadır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2008).

Tarım ve hayvancılığa dayalı ekonomisi ve sosyal hayatı ile Doğu Anadolu Bölgesi'nin önemli yerleşim birimlerinden biri olan Elazığ ilinde, katı atıklar çevresel etkileri dikkate alınmadan, seçilmiş bir alana bırakılmaktadır. Elazığ-Malatya yolu üzerinde, Elazığ kentine 8 km uzaklıktaki Meryem Dağı eteklerine bırakılan atıklar, kent merkezinin bu güzergâha doğru gelişmesi nedeniyle şehrin içerisinde kalmış bulunmaktadır. Ayrıca Keban Baraj Gölü ve Murat Nehri'ne yakın olarak kurulmuş bulunan Ferrokrom İşletmesi'nin katı atıklarından toprak ve su kaynaklarına ağır metal yıkanmasıyla ilgili olarak yapılan çalışmalarda fabrika cürufunun; krom, kurşun, demir, gümüş ve baryum gibi metallerin zaman içerisinde su kaynaklarına karışması ve toprak tarafından da önemli ölçüde absorbe edilmesi olası bulunmuştur. (Elazığ İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

Malatya'da toprak kirliliğinin oluşmasında evsel, endüstriyel ve tarımsal katı ve sıvı atıkların oldukça önemli bir yeri vardır. Evsel ve endüstriyel katı atıklar toplanarak çöp depolama sahasında bertaraf edilmektedir. Ancak ildeki çöp depolama alanının geçirgen olması yer altı sularını kirletmekte ve bazı bölgelerde toprakların tarımsal amaçlı olarak kullanılmasına engel olmaktadır. Nüfus yoğunluğu ve endüstriyel faaliyetlerin fazla olduğu Malatya'da kişi başına düşen katı atık miktarı artmaktadır. Şehir merkezine çok yakın oluşturulan ve düzensiz olan çöp sahaları toprağı kullanılamaz hale getirirken, bir taraftan da sağlık sorunlarını ve tehlikelerini de beraberinde getirmektedir (Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2009).

Tunceli ilinde sanayi gelişmediğinden sanayi atıkları konusunda önemli bir kirlilik yoktur. Ancak evsel kökenli atıklar direkt olarak akarsulara verilmektedir (Tunceli İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).

2.4.5. Çevre Durum Analizi

Çevrenin korunması ve doğal kaynakların etkili kullanımı için tüm planların çevre konusuyla ilişkilendirilmesi ve plan kararlarının çevre üzerindeki etkilerinin tartışılması gerekmektedir. Doğal kaynakların ve enerjinin etkin yönetimi ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasını amaçlayan TRB1 2010-2013 Bölge Planı'nda çevre konusu bir ana başlık olarak ele alınmış ve bu bölümde sırasıyla coğrafi yapı, iklim, doğal kaynaklar ve çevre kirliliği incelenmiştir.

TRB1 Bölgesi 35.916,6 km² olan yüzölçümü ile toplam **ülke yüzölçümünün %4,7'sine sahiptir**. Bölge illerinden Bingöl ve Tunceli yüksekliği 2.000 metreyi aşan yükseltilerle görece daha dağlık bir coğrafyaya sahipken, Malatya ve Elazığ daha düz ve alçak coğrafyası ile Doğu Anadolu Bölgesi içinde belirgin bir farklılık göstermektedir. Bu nedenle bölgenin bazı yörelerindeki coğrafi koşulların, ekonomik ve teknik altyapı gelişimi üzerinde olumsuz bir etkisi bulunmaktadır.

TRB1 Bölgesi'nde nüfus yoğunluğunun düşük ve sanayinin gelişmemiş olduğu Bingöl ve Tunceli'de **el değmemiş doğa yapısı ve doğal zenginlikler bulunmaktadır**. Başta bu iller olmak üzere bölgede turizm, organik tarım vb. konularda değer arz eden yerlerin korunması için gerekli **çevre bilincinin geliştirilmesi** ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır.

Küresel ısınmanın olumsuz etkilerinin de hissedildiği TRB1 Bölgesi'nde **genel olarak karasal iklim etkili** olmakla birlikte, ovalarda özellikle barajlardan ve akarsulardan kaynaklanan **ılıman iklim** görülmektedir. Ayrıca İskenderun-Maraş koridorunun bir etkisi olarak Malatya ve Elazığ'da **Akdeniz ikliminin** de etkisi görülmektedir. Bölge genelinde iklim yapısı tarıma elverişlidir. Ayrıca bölgede görülen **yüksek güneşlenme süresi alternatif enerji kaynaklarının geliştirilmesi açısından önemlidir**.

Ülkemizin en büyük su kaynaklarından olan Fırat ve Murat nehirleri ile yine bu nehirler üzerine kurulmuş bulunan ve **ülkemizin en büyük ikinci ve üçüncü barajları olan Keban ve Karakaya Barajlarının** yer aldığı TRB1 Bölgesi **su kaynakları bakımından oldukça zengin bir bölge** olarak dikkat çekmektedir. Bölgede yer alan baraj gölleri ile Hazar Gölü özellikle **tarım, su ürünleri yetiştiriciliği ve turizm açısından büyük öneme sahiptir**. Bingöl ve Tunceli'deki maden suyu kaynakları ile yine Bingöl ve

Elazığ'daki (Karakoçan-Golan) **jeotermal kaynaklar** TRB1 Bölgesi'nin diğer önemli yer altı kaynakları olup **sağlık turizmi** açısından da önemli bir potansiyel arz etmektedir.

TRB1 Bölgesi, **orman alanları bakımından ülke ortalamasının altında** bir orana sahip olmakla beraber Bingöl ve Tunceli'de ülke ortalamasının üstünde orman alanı mevcuttur. Bu **orman alanlarının korunması ve ağaçlandırma çeşitliliği** göz önünde bulundurularak iyileştirilmesi özellikle **erozyonun önlenmesi** açısından önem taşımaktadır. Bölge genelinde görülen **zengin biyoçeşitlilik** ile ilgili çevre bilinci geliştirilerek bölge florasının ve faunasının korunmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

TRB1 Bölgesi **maden kaynakları bakımından zengin** bir bölgedir. Demir, bakır ve kurşun bölge genelinde en yaygın maden kaynakları olarak dikkat çekmektedir. Guleman bölgesinde çıkarılan krom (Türkiye krom potansiyelinin %45'ini karşılamakta), Hekimhan bölgesinde çıkarılan demir, Alacakaya ilçesinde çıkarılan ve "Elazığ Vişnesi" olarak adlandırılan mermer ile Pütürge ilçesinde bulunan profillit (Türkiye'deki tek, dünyada sayılı profillit yataklardan biri) bölgenin en önemli maden kaynaklarıdır. Ancak bu kaynaklardan özellikle işleme tesislerinin eksikliği nedeniyle gerektiği kadar faydalanılamamaktadır. Bu nedenle bölgedeki **mevcut doğal kaynakların verimli ve etkin kullanılması, korunması ve iyileştirmesi** gerekmektedir.

Sanayinin yaygın olmaması TRB1 Bölgesi'nde **hava kirliliğinin diğer gelişmiş bölgelere nispeten daha az** görülmesine yol açmıştır. Elazığ ve Malatya illerinde doğalgaz kullanımının yaygınlaştırılması; Bingöl ve Tunceli'de ise en kısa zamanda **doğalgaz altyapı çalışmalarına başlanması bölgede temiz enerji kullanımı açısından önem taşımaktadır**. Bölgede zengin olan su kaynaklarının kirliliğinin nedenleri ise endüstriyel ve evsel atık suların direk su kaynaklarına deşarj edilmesi, arıtma tesislerinin bulunmaması ve tarımda yanlış kullanılan kimyasallardır. Bölgede özellikle **atık arıtma tesislerinin eksikliğinden kaynaklanan sorunlar** hem çevre hem de insan sağlığı açısından tehlike arz etmektedir. Benzer bir durum endüstriyel ve evsel atıklar ile bilinçsiz zirai ilaçlama ve gübreleme nedenleriyle toprak kirliliği için de geçerlidir. Bölgede bu sorunun bertarafına yönelik **toplumsal bilinç oluşturulmalı, mevcut sistemler iyileştirilmeli ve yeni yatırımlar hızlandırılmalıdır**.

3. ÜST ÖLÇEKLİ PLANLAR, PROGRAMLAR VE BÖLGEDE YAPILMIŞ GEÇMİŞ UYGULAMALAR

Planlamada bütüncül yaklaşımın gerçekleştirilmesi için farklı planlama düzeyleri arasında uyumun gözetilmesi gerekmektedir. Ülke ve bölge düzeyindeki gelişme planlarının birbirini destekleyerek yürütülmesi, bu ilkeye sadık kalınmasına bağlıdır. TRB1 2010-2013 Bölge Planı hazırlanırken üst ölçekli plan ve programlarda belirlenen öncelikler ve stratejiler göz önüne alınmış, planın bu hususlara uygun olmasına özen gösterilmiştir.

Bu bölümde Dokuzuncu Kalkınma Planı, Doğu Anadolu Projesi, Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi ve Türkiye Turizm Stratejisi 2023 gözden geçirilmiş ve bu belgelerin temel önermeleri ortaya konulmuştur. Ayrıca, Bölgeye yönelik olarak geçmişte yürütülen ve halen devam etmekte olan Doğu İlleri Kalkınma Birliği ile IPA (Instrument for Pre-Accession Aid) Rekabet Edebilirlik Bileşeni uygulamalarına ilişkin bilgiler de verilmiştir.

3.1. Dokuzuncu Kalkınma Planı

Dokuzuncu Kalkınma Planı, AB Mali Takvimi dikkate alınarak 2007-2013 arasında kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Plan, Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda gerçekleştirmeyi hedeflediği dönüşümleri ortaya koyan temel politika dokümanıdır. Plan, "İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, AB'ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye" vizyonuna ulaşmak amacıyla hazırlanmıştır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı aşağıdaki stratejik amaçları gelişme eksenleri olarak belirlemiştir:

- ✓ Rekabet gücünün artırılması
- ✓ İstihdamın artırılması
- ✓ Beşeri gelişme ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi
- ✓ Bölgesel gelişmenin sağlanması
- ✓ Kamu hizmetlerinde kalitenin ve etkinliğin artırılması

Planın temel ilkeleri ise aşağıdakilerden oluşmaktadır:

- ✓ Ekonomik, sosyal ve kültürel alanlara bütüncül bir yaklaşım esastır.
- ✓ Toplumsal katılım ve diyalog güçlendirilerek, toplumsal katkı ve sahiplenmenin sağlanması esastır.
- ✓ İnsan odaklı bir gelişme ve yönetim anlayışı esastır.
- ✓ Rekabetçi bir piyasa, etkin bir kamu yönetimi ve demokratik bir sivil toplum gelişme sürecinde birbirini tamamlayan kurumlar olarak işlev görecektir.
- ✓ Kamusal hizmet sunumunda; şeffaflık, hesap verebilirlik, katılım, verimlilik ve vatandaş memnuniyeti esastır.
- ✓ Devletin ticari mal ve hizmet üretiminden çekilerek, politika oluşturma, düzenleme ve denetleme işlevlerinin güçlendirilmesi esas olacaktır.
- ✓ Politikalar oluşturulurken kaynak kısıtlılığı göz önünde bulundurularak önceliklendirmeler yapılacaktır.
- ✓ Uygulamanın vatandaşa en yakın birimlerle yapılması esastır.
- ✓ Toplumsal yapımızın ve bütünlüğümüzün ortak miras ve paylaşılan değerler çerçevesinde güçlendirilmesi esastır.
- ✓ Doğal ve kültürel varlıklar ile çevrenin gelecek nesilleri de dikkate alan bir anlayış içinde korunması esastır.

Planda bölgesel gelişmenin stratejik bir öncelik olarak belirlenmesi planın başarısı açısından önemlidir. Nitekim planın ilerleyen bölümlerinde, Türkiye’de gerek kentsel ve kırsal yerleşim birimleri gerekse bölgeler arasındaki sosyo-ekonomik dengesizliklerin önemini koruduğu belirtilmektedir. Yoğun göç hareketlerinin kentler üzerinde yarattığı baskının, vatandaşların yaşam kalitesine olumsuz etkisi vurgulanmaktadır.

Bölgelerin sorunlarına ve potansiyellerine göre geliştirilmiş politikaların gerekliliği, planın vurguladığı diğer bir önemli konudur. Yerel dinamiklere ve içsel potansiyele dayalı gelişmenin sağlanması için bölgelere özel hazırlanmış planların yerelde sahiplenilmesi kritik öneme sahiptir. Planda bahsedilen katılım ilkesine TRB1 2010-2013 Bölge Planı hazırlanırken dikkat edilmiştir. Ayrıca Dokuzuncu Kalkınma Planı’nın bir diğer ilkesi olan sürdürülebilir kalkınma anlayışı, TRB1 2010-2013 Bölge Planı’nın üzerine bina edildiği temellerden birisi olmuştur.

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda ulusal rekabet gücünü artırmak için gerekli görülen hususlardan tarımsal yapının etkinleştirilmesi, sanayi ve hizmetlerde yüksek katma değerli üretim yapısına geçişin sağlanması, Ar-Ge ve yenilikçiliğin sağlanması TRB1 2010-2013 Bölge Planı'nda da vurgulanmıştır.

3.2. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi Belgesi; kırsal kalkınma faaliyetlerine bütüncül bir politika çerçevesi oluşturmak, Ulusal Kırsal Kalkınma Planı'na esas teşkil etmek, ulusal ve uluslararası kaynaklarla finanse edilecek kırsal kalkınma program ve projelerinin hazırlanması ve uygulanmasında ilgili kesimlere perspektif sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. (DPT, 2006)

2006 yılında hazırlanan bu strateji belgesinde kırsal kalkınma; kırsal alanda, sürdürülebilir doğal kaynak kullanımını esas alarak, bir taraftan kırsal kesimin gelir düzeyinin ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi yoluyla gelişmişlik farklarının azaltılması amacına yönelik, diğer taraftan çevresel ve kültürel değerlerin korunmasını ve geliştirilmesini gözeterek, yerelde farklılaşan sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri, ihtiyaçları, potansiyelleri ve dinamikleri dikkate alarak çok sektörlü yaklaşımla planlanan faaliyetler bütünü olarak kabul edilmektedir (DPT, 2006). Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi'nde aşağıda belirtilen stratejik amaçlar belirlenmiştir.

- ✓ Ekonominin geliştirilmesi ve iş imkânlarının artırılması
- ✓ İnsan kaynaklarının, örgütlenme düzeyinin ve yerel kalkınma kapasitesinin geliştirilmesi
- ✓ Kırsal alan fiziki altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaşam kalitesinin artırılması
- ✓ Kırsal çevrenin korunması ve geliştirilmesi

Nüfusunun %35,2'si kırsal kesimde yaşayan TRB1 Bölgesi için de kırsal kalkınma hayati önem arz etmektedir. Bu nedenle kırsal kalkınma, bölge planında amaçlardan biri olarak belirlenmiş ve kırsal kesimde ekonomik ve sosyal gelişmenin sağlanması için gereken öncelikler ifade edilmiştir. Kırsal alanlarda ekonominin çeşitlendirilmesi, altyapının güçlendirilmesi, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin artırılması TRB1 Bölge Planı'nın kırsal kalkınma için önemli gördüğü stratejilerdendir.

3.3. Türkiye Turizm Stratejisi (2023)

Türkiye Turizm Stratejisi, turizm sektöründe, kamu ve özel sektörün yönetim ilkesi çerçevesinde işbirliğini gündeme taşıyan ve stratejik planlama çalışmalarının yönetimi ve uygulanmasına yönelik açılımlar hedefleyen bir çalışmadır. 2007 yılında 2023 yılına yönelik bir vizyonla hazırlanan Türkiye Turizm Stratejisi ve Eylem Planı ile üretim, yönetim ve uygulama süreçlerinde sektörün önüne bir yol haritası konularak yönlendirilmesi temel amaç olarak kabul edilmiştir.

Belgede, turizm sektörünün güçlendirilmesine yönelik 15 adet strateji belirlenmiştir. Turizmde tanıtımın ve markalaşmanın önemini vurgulandığı belgede, alternatif turizm türlerinden öncelikli olarak sağlık turizmi ve termal turizm, kış turizmi, golf turizmi, deniz turizmi, ekoturizm ve yayla turizmi, kongre ve fuar turizminin geliştirilmesi öngörülmüştür.

TRB1 Bölgesi için de turizm geliştirilmesi gereken öncelikli alanlardan birisidir. Bu kapsamda bölgede alternatif turizm alanlarının geliştirilmesi ve yenilikçi yöntemlerle bölgenin tanıtımının yapılması Bölge Planı'nda üzerinde durulan hususlardandır.

3.4. Doğu Anadolu Projesi (DAP)

Ağrı, Bingöl, Bitlis, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkâri, Kars, Malatya, Muş, Tunceli, Van, Ardahan, Bayburt, Iğdır illerini kapsayan DAP, bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmayı hedefleyen projelerden biridir. DAP'ta ekonomik, sosyal, çevresel ve mekânsal olmak üzere dört tane temel hedef belirlenmiştir:

- ✓ Kişi başına düşen geliri ve istihdamı artırmak
- ✓ Kalkınmayı hızlandıracak faaliyetleri yaygınlaştırmak
- ✓ Çevreyi korumak, iyileştirmek ve kalkınmanın sürdürülebilirliğini sağlamak
- ✓ Alt bölge merkezlerini birer sanayi ve hizmet merkezi olarak güçlendirmek ve doğu-batı göçünün önünde bir filtre oluşturmak

DAP'ta, Malatya, Elazığ, Erzurum, Van illerinin gelişimlerinin çevrelerine yayacağı öngörülen dört çekim merkezi olarak belirlenmiştir. Bu merkezlerden ikisinin TRB1

Bölgesi'nde olması, Bölge Planı'nda da etkisini göstermiş ve stratejiler, bu illeri bölgede kalkınmanın sürükleyici gücü yapacak şekilde oluşturulmuştur.

DAP Ana Planı'nda öncelikli olarak müdahale edilmesi gereken yedi alan öngörülmüştür:

- ✓ İnsan kaynaklarının geliştirilmesi
- ✓ Örgütlenmenin yaygınlaştırılması
- ✓ Altyapının temini
- ✓ Mera ıslahı ve yönetimi
- ✓ Çevre kalitesinin iyileştirilmesi
- ✓ Yoksullukla mücadele
- ✓ Finansman

Bölge Planı'nda yukarıda belirtilen her bir alan için durum tespiti yapılmış ve mevcut durumun analizi sonucunda iyileştirmenin gerekli olduğu hususlara yönelik amaç ve hedefler belirlenmiştir.

3.5. Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri

2000 yılında 147 devlet ve hükümet başkanlarının da dâhil olduğu 189 ulusun temsilcileri Birleşmiş Milletler'in önderliğinde bir araya gelerek Binyılın Kalkınma Hedeflerinin belirlendiği tarihi zirveyi gerçekleştirmişlerdir. Binyıl Kalkınma Hedefleri (BKH), aşırı yoksulluğa ve açlığa 21. yüzyıl içinde son vermeyi amaçlayan Binyıl Bildirgesine dayanan hedeflerdir.

BKH, insani kalkınmaya yönelik olarak yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması, tüm bireyler için temel eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadının konumunun güçlendirilmesi, çocuk ölümleri, anne sağlığı, HIV/AIDS, sıtma ve diğer salgın hastalıklarla mücadele, çevresel sürdürülebilirlik ve kalkınma için küresel ortaklık konularını içermektedir. Bu hedeflerin çoğunluğu üzerinde tüm taraflar anlaşmışlardır. Bu nedenle, göstergelerin üretilmesi konusunda, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu, uluslararası çabaların tüm taraflar üzerinde doğrudan etkisi bulunmaktadır. 2015 yılına kadar tüm ülkelerin BKH göstergeleri çerçevesinde gerekli çalışmaları yapmaları, kendi kalkınma süreçlerine ve küresel kalkınma sürecine katkıda bulunmaları beklenmektedir.

Binyıl Kalkınma Hedefleri aşağıdakilerden oluşmaktadır:

- ✓ Mutlak yoksulluğu ve açlığı ortadan kaldırmak
- ✓ Herkesin temel eğitim almasını sağlamak
- ✓ Kadınların konumunu güçlendirmek ve toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmek
- ✓ Çocuk ölümlerini azaltmak
- ✓ Anne sağlığını iyileştirmek
- ✓ HIV/AIDS, sıtma ve diğer salgın hastalıklarla mücadele etmek
- ✓ Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması
- ✓ Kalkınma için küresel ortaklıklar geliştirmek

TRB1 2010-2013 Bölge Planı'nda kadınların konumunu güçlendirme ve çevresel sürdürülebilirlik konularına özellikle vurgu yapılmıştır. Bölgenin kalkınma sürecinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin gelişmesi ve çevrenin korunması öncelikli alanlar arasında görülmüştür. Aynı zamanda bölgenin gelişmesi için sınır ötesi işbirliklerinin önemine de değinilmiş ve bölgeyi uluslararası pazarlara entegre etmek için stratejiler geliştirilmiştir.

3.6. Doğu İlleri Kalkınma Birliği (DOKAB)

Türkiye ile AB ilişkileri çerçevesinde ekonomik ve sosyal uyuma yönelik katılım öncesi mali yardımların kullanımına aracılık etmek ve bu doğrultuda, TRA2, TR72, TR52 ve TRB1 bölgelerinin, istihdam düzeyi ve rekabet gücünün artırılması yoluyla bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılmasını sağlamak amacıyla oluşturulan Ağrı, Kayseri, Konya, Malatya hibe programının TRB1'deki uygulama birimi olarak Doğu İlleri Kalkınma Birliği 2005 yılında kurulmuştur (DOKAB, 2010).

Hibe programı boyunca, toplam 327 kişiye proje uygulama, satın alma ve izleme bilgi sistemi konularında eğitim verilmiştir. STK'lar ve KOBİ'lerden (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler) toplam 279 katılımcıya bölgesel paydaşlar, potansiyel faydalanıcılar ve gelecek AB fonları konusunda eğitim verilerek proje hazırlama becerisi ve AB fonları ile ilgili farkındalık arttırılmıştır. Ayrıca yerel yönetimlerden toplam 57 katılımcıya sözleşme dokümanları hazırlama eğitimi verilmiştir. Toplam 101 tarımsal yayım elemanına kişisel gelişim, hayvancılık ve meyvecilik konularında, 1535 çiftçiye ise

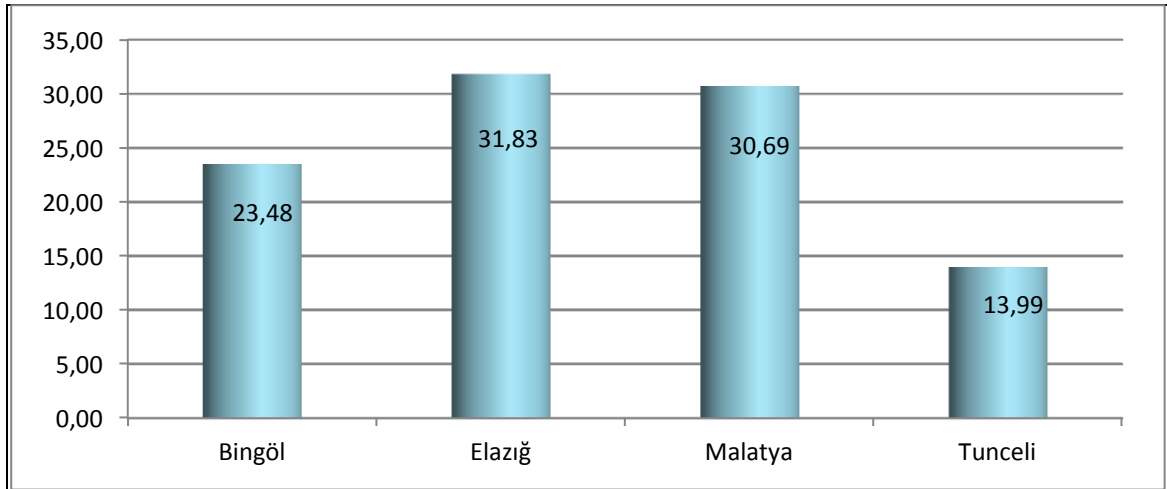
örgütlenme, hayvancılık, arıcılık ve meyvecilik konularında eğitim verilerek ilgililerin bilgi ve deneyimlerinin artmasına katkı sağlanmıştır (DOKAB, 2010).

Tablo 117 : DOKAB Tarafından TRB1’de Desteklenen Projelerin İl ve Bileşen Bazında Dağılımı, 2010

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	Toplam
KOBİ	6	20	11	-	37
YKG	8	10	16	7	41
Altyapı	7	5	10	4	26
Toplam	21	35	37	11	104

KAYNAK: DOKAB, 2010

DOKAB tarafından verilen hibelerden faydalanmak üzere birliğe 419 proje sunulmuş ve bunların 104’ü kabul edilmiştir. Hibe miktarı 21.820.776 € olmak üzere toplam 27.984.875 € bütçe büyüklüğüne sahip 104 projenin 37’si KOBİ, 41’i Yerel Kalkınma Girişimi (YKG), 26’sı altyapı bileşenlerinden seçilmiştir (DOKAB, 2010).

Şekil 66 : DOKAB Tarafından Dağıtılan Hibelerin İllere Göre Dağılımı (%), 2010

DOKAB tarafından dağıtılan hibe miktarının dağılımı incelendiğinde, Tunceli’nin %13,99 ile en az hibe alan il olduğu, Elazığ ve Malatya’nın bölgeye dağıtılan toplam hibenin %62’sinden fazlasını aldığı, Bingöl’ün ise %23,48 ile ortalama bir fayda sağladığı görülmektedir.

3.7. IPA Rekabet Edebilirlik Bileşeni

Avrupa Birliği 2007–2013 dönemi için aday ve potansiyel aday ülkelere sağlanacak tüm katılım öncesi mali yardımları tek bir program çerçevesinde toplamıştır. Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (Instrument for Pre-Accession Assistance - IPA) olarak adlandırılan bu sistem çerçevesinde, Türkiye'ye sunulacak AB mali yardımları, AB Üyesi Ülkelerde uygulanan yaklaşıma uygun olarak kullanılacaktır. Mali yardımların temel amacı Türkiye'yi üyelik sonrası yapısal fonların programlaması, yönetimi ve uygulamasına hazırlamak olacaktır.

Kurumsal Kapasite Geliştirilmesi, Bölgesel ve Sınır Ötesi İşbirliği, Bölgesel Kalkınma, İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi ve Kırsal Kalkınma bileşenlerinden oluşan IPA sürecinde hazırlanan “Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı” TRB1 Bölgesi için önemlidir. Bu doğrultuda oluşturulan Türkiye rekabet edebilirlik haritasına göre TRB1 Bölgesi'nde; temel altyapı, girişimcilik ve başlangıç destekleri ve danışmanlık, çeşitlendirilmiş mali destek mekanizmaları, bölgeler arası ve bölgesel işbirliği, sektörler arası sinerji ve turizm alanları öne çıkmaktadır.

4. GZFT ANALİZİ

Bölge Planı kapsamında paydaşların katılımıyla gerçekleştirilen GZFT Analizi çalışmasında iç durum analizi yapılarak bölgenin güçlü ve zayıf yönleri ortaya konmuş dış durum analizi yapılarak da bölgenin sahip olduğu fırsatlar ve tehditler tespit edilmeye çalışılmıştır. TRB1 Bölgesi GZFT Analizi sosyal ve beşeri yapı, ekonomik yapı, teknik altyapı ve çevre başlıkları altında oluşturulmuştur.

TRB1 BÖLGESİ'NİN SOSYAL VE BEŞERİ YAPISI	
GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ul style="list-style-type: none">• Güçlü ve köklü üniversiteler ile yeni ve gelişmekte olan üniversitelerin varlığı• Bölgenin cazibe merkezlerinde sağlık sektörünün gelişmişliği• Genç ve dinamik bir nüfusun varlığı• Kültürel değerlerin zenginliği (Yöre mutfağı, folklor, el sanatları)	<ul style="list-style-type: none">• İstihdam oranının düşüklüğü• İstihdam yoğun sektörlerde faaliyet gösteren kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi• Kayıt dışı istihdamın yüksek olması• Sosyal güvenlik kapsamında aktif çalışanların nüfusa oranının düşüklüğü• Sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerin yetersizliği• Genç nüfusun etkili yönlendirilememesi• Bölgenin bazı yörelerindeki güvenlik sorunu• Bazı üniversitelerdeki öğretim elemanı sayısının yetersizliği• Kırsal kesimde kız çocuklarının okullaşma oranının düşüklüğü• Kamu kurumlarında hizmet içi eğitim eksikliği• Bölgenin bazı yörelerinde sağlık altyapısının yetersizliği• Bölgenin bazı yörelerinde aile planlaması bilincinin düşüklüğü• Kadınların işgücüne katılımının düşük olması• Eğitim merkezleri ve konferans salonlarının yetersizliği

TRB1 BÖLGESİ'NİN SOSYAL VE BEŞERİ YAPISI

FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none">• Cazibe merkezi olarak belirlenen iki ilin TRB1 Bölgesi içinde oluşu• Artan ulusal ve uluslararası destek programları• Eğitimi teşvik edici ulusal politika ve kampanyalar• Kadınların sosyal statüsünün olumlu yönde değişmesine yönelik ulusal ve uluslararası politikalar	<ul style="list-style-type: none">• Bölgenin niteliksiz göç alması ve nitelikli göç vermesi• Bölgenin imaj problemi

TRB1 BÖLGESİ'NİN EKONOMİK YAPISI

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ul style="list-style-type: none">• İllerin kendilerine özgü ürünlerinin bulunması• En yüksek teşvik olanaklarına sahip 4. bölgede bulunması• Artan kamu ve özel sektör yatırımları• Bölgenin DAP kapsamında olması• İleri uzmanlık gerektiren operasyonların yapılabildiği hastanelerin varlığı• Bazı sektörlerde ihracatın gelişmiş olması (tarım, madencilik, tekstil)• Üniversiteler bünyesindeki araştırma merkezlerinin varlığı• Organize sanayi bölgelerinin varlığı• Kültür balıkçılığının yaygınlığı• Bazı yörelerde tarıma elverişli arazilerin varlığı• Geniş çayır ve mera alanlarının varlığı• Mevcut festivaller	<ul style="list-style-type: none">• Katma değeri düşük üretimin yaygın olması• Nitelikli işgücü eksikliği• Ar-Ge ve yenilikçilik kültürünün gelişmemiş olması• İşletmelerde kurumsallaşmanın yetersiz olması• Girişimcilik kültürünün gelişmemiş olması• Markalaşma, tanıtım ve pazarlama eksikliği• Tarım işletmelerinin optimum ölçekte olmaması• Modern tarım tekniklerinin yeterince uygulanmaması• Tarıma dayalı sanayinin gelişmemiş olması• Tarım ürünlerinde çeşitliliğin az olması• Çayır ve mera alanlarının değerlendirilememesi• Proje hazırlamada teknik kapasite yetersizliği• İhracat potansiyeli olan ürünlerde uluslararası kalite standartlarına uygun yeterli üretim yapılamaması• Ekonomiyi yönlendirebilecek özel ve kamu kurumları ile STK'ların iletişim ve işbirliği eksikliği• Yatırımcılara yönelik yeterince fizibilite çalışmasının olmaması• Entegre tesislerin az olması• Limanlara uzaklığın fazla olması• Bölge işadamlarının yatırım için bölge dışını tercih etmeleri• Ulusal ve uluslararası platformda bölgenin tanıtım eksikliği• Kültür varlıklarının turizm açısından yeterince değerlendirilememesi• Yan sanayi hizmetlerinin yetersizliği• Rekabetin kalite ve yenilikçi üretim yerine düşük fiyatla yapılması• Bazı illerdeki güvenlik sorununun yerli ve yabancı yatırımlara olumsuz etkisi

TRB1 BÖLGESİ'NİN EKONOMİK YAPISI

FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none">• İhracat potansiyeli olan ürünlerin bulunması• Barajların ve doğal göllerin alternatif kullanım sahalarının artması (su sporları, taşımacılık)• Örtü altı tarım ve organik tarım için uygun koşulların varlığı• Dünya genelinde organik tarıma yönelimin artması• Hayvancılığın gelişme potansiyeli• Cazibe merkezlerinin sağlık turizmi açısından potansiyele sahip olması• Geliştirilebilir turizm potansiyeli (sağlık, doğa, inanç, kış)• Doğu-Batı ve Güneydoğu-Karadeniz arasında geçiş noktası konumunda olması nedeniyle lojistik alanında öneme sahip olması• Hibe destekleri ve kalkınmayı destekleyici kurumların varlığı• Gelişmekte olan güney ve doğu komşularıyla ticari ilişkilerin gelişme potansiyeli• Ortadoğu ve Asya ülkeleriyle gelişmekte olan ticari ilişkiler• Küresel krizin etkilerinin azalması• Dünyada turizm endüstrisinin gelişmesi	<ul style="list-style-type: none">• Bölgenin en büyük gelir kaynaklarından biri olan kayısı marka değerinin tehlikede olması• Ortadoğu'da istikrar olmamasının ticari ilişkilere negatif etkisi• Tarımsal üretimde yaşlı nüfusun fazla olması ve gençlerin tarıma ilgisinin azalması• Yerel düzeyde iller ve ilçeler arasındaki yıkıcı rekabet• Küresel rekabetin artması• Tarımsal üretimin doğal koşullara bağlı olması

TRB1 BÖLGESİ'NİN TEKNİK ALTYAPISI

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ul style="list-style-type: none">• Yüksek kapasiteli HES'lerin varlığı• Bölge illeri arasındaki ve bölge dışıyla olan karayolları ağının gelişmiş olması• Bölgenin uluslararası havaalanlarına sahip olması• Sanayi tesisleri için uygun arazilerin olması• Bölgenin güneş enerjisi ve rüzgâr enerjisi potansiyeli• Baraj göllerinde su taşımacılığı yapılması• Cazibe merkezlerinde yerel medya zenginliği	<ul style="list-style-type: none">• Bölgede plansız ve çarpık kentleşme-yerleşme• Bilişim ve iletişim teknolojisi altyapısının yetersizliği• Şehir içinde kalan sanayi işletmelerinin kentsel yerleşim düzenine olumsuz etkisi• Coğrafi koşulların zorluğu nedeniyle ulaşım yatırımlarının maliyetinin artması• Baraj gölleri nedeniyle bazı ilçelere karayoluyla ulaşımın sınırlılığı• Mevcut demiryolu ağlarının ve kullanımının yetersizliği• Bazı yörelerdeki yerel medya yetersizliği

TRB1 BÖLGESİ'NİN TEKNİK ALTYAPISI

FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none">• Yeni bir havaalanının inşa ediliyor olması• Karayoluna yönelik yeni yatırımların varlığı• KÖYDES projesinin varlığı• Yeni barajların yapımı• Altyapı gelişimini destekleyecek bölgesel ulusal ve uluslararası kurumların varlığı• Kurulmakta olan teknoparklar	<ul style="list-style-type: none">• Planlanan altyapı yatırımlarının zamanında tamamlanamaması• Devam eden göçten kaynaklanan çarpık kentleşme• Bölge illerinin 1. ve 2. derece deprem bölgesinde olması• Bölgenin bazı yörelerindeki güvenlik sorununun altyapı yatırımlarını engellemesi

TRB1 BÖLGESİ'NİN ÇEVRE YAPISI	
GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ul style="list-style-type: none"> • Su kaynaklarının zenginliği • Bazı yörelerde el değmemiş doğal zenginliğin varlığı • Bölgenin bazı yörelerinde sanayinin gelişmemiş olması nedeniyle kirlilik sorununun görece az olması • Bölgenin gelişmiş illerinde doğalgaz kullanımının başlaması • Bazı yörelerde iklimin bölge ekonomisine olumlu etkisi 	<ul style="list-style-type: none"> • Çevre bilincinin zayıf olması • Orman varlığının yetersizliği • Ağaçlandırmada çeşitlendirmenin gözetilmemesi • Evsel ve sanayi atıklarının bertarafı konusundaki yetersizlik
TRB1 BÖLGESİ'NİN ÇEVRE YAPISI	
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none"> • Doğalgaz kullanılmayan illere doğalgaz hattı kurulacak olması 	<ul style="list-style-type: none"> • Bilinçsiz zirai ilaçlama ve gübreleme • Bölgenin fay hattı üzerinde bulunması • Erozyon riski • Bölgenin bazı yörelerinde güvenlik sorununa dayalı çevresel tahribat • Küresel ısınmanın iklime olumsuz etkisi

5. AMAÇ, HEDEF ve STRATEJİLER

Bölge Planı kapsamında belirlenen amaçlar, plan ile ulaşılması hedeflenen sonuçların kavramsal ifadeleridir. Hedefler ise amaçların gerçekleştirilebilmesine yönelik ölçülebilir alt amaçlardır (DPT, 2006b). Bölge Planı kapsamında bölgenin mevcut durumu ve vizyonu göz önünde bulundurularak **sosyal gelişim, tarım ve gıda, sanayi ve hizmet, teknik altyapı, çevre ve kırsal kalkınma eksenli 6 stratejik amaç ve 20 hedef** belirlenmiş; ardından bu **amaç ve hedeflere nasıl ulaşılabileceğini gösteren stratejiler** ortaya konmuştur.

Mevcut durum ve GZFT analizi sürecinde ortaya çıkan, bölgenin en belirgin özelliklerinden biri, bölge içi gelişmişlik farklarının fazla olmasıdır. Bölgesel kalkınma politikalarının amacı bölgelerarası ekonomik yoğunluğu eşitlemeye çalışmak değil, geri kalmış bölgelere özgü ekonomik fırsatları engelleyen dezavantajları azaltmaya yönelik olmalıdır (Dünya Bankası Raporu, 2009). Bu doğrultuda bölgenin bütünü için amaç ve hedefler belirlenirken bu dezavantajları kaldırmaya yönelik stratejiler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Mevcut durum bir bütün olarak ele alındığında, sosyal alanda geliştirilmesi gereken girişimcilik, eğitim, istihdam, dezavantajlı grupların konumu, toplumsal dayanışma ve işbirliği kültürü gibi pek çok unsur bulunduğu, öte yandan bu konuların gelişimine yönelik çeşitli fırsatların da var olduğu değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda sosyal yapı konusunda **“Sosyal Yapının ve Beşeri Sermayenin Güçlendirilmesi”** biçiminde bir amaç benimsenmiştir.

Meyvecilik, hayvancılık, su ürünleri yetiştiriciliği ve bal üretimi başta olmak üzere güçlü bir tarımsal üretim potansiyeli olan bölgede, organik tarım ve örtü altı tarım uygulamalarına elverişli alanların varlığı, sulanabilir arazi oranının yüksekliği, kültür balıkçılığına uygun su kaynaklarının çokluğu gibi pek çok fırsat ve yeni açılım alanları bulunmaktadır. Bu potansiyeli en etkin biçimde kullanmayı sağlayacak stratejiler geliştirilerek bölgedeki tarımsal üretimi ve bu alandan sağlanan katma değeri artıracak bir atılım yapılması amaçlanmaktadır. Ayrıca birincil tarım ürünlerinin yapılacak Ar-Ge çalışmaları ile uzun ömürlü ve çeşitlendirilmiş son ürünlere dönüştürülmesinin yaratacağı

katma değer önemsenmektedir. Bu doğrultuda geliştirilen amaç “**Tarım ve Gıda Sektörlerinin Geliştirilmesi**” biçiminde ifade edilmiştir.

Bölge illerinden Elazığ ve Malatya sanayi ve hizmet sektörlerinde Doğu Anadolu Bölgesi’nde göreceli bir üstünlüğe sahip iken Bingöl ve Tunceli illeri bu alanda zayıf düzeydedir. 3. stratejik amaç olarak belirlenen “**Sanayi ve Hizmet Sektörlerinin Geliştirilmesi**” kapsamında bölgedeki sanayi ve hizmet kuruluşlarının Ar-Ge ve yenilik faaliyetleri ile ürünlerinin katma değerini yükseltmeleri ve kurumsal kapasitelerini geliştirerek, fırsat niteliğindeki yeni pazarlara ve satış ağlarına erişimlerinin sağlanması amaçlanmıştır. Hizmet sektörü kapsamında bölgenin yeterince değerlendirilemeyen turizm potansiyelinin hareket geçirilmesi özellikle hedeflenmiştir. Bu amaç dâhilinde sanayi bölgelerinin altyapılarının geliştirilmesi de önem arz etmektedir.

Kalkınmanın önemli unsurlarından biri olan planlı kentleşmenin yanı sıra bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması ve bölgenin diğer bölge ve ülkelerle entegrasyonunun sağlanması amacıyla “**Teknik Altyapının Geliştirilmesi**” da stratejik amaç olarak benimsenmiştir. Bölgedeki bazı yörelerin göreceli olarak zayıf kaldığı ulaşım, doğalgaz, atık su arıtma gibi teknik altyapı unsurlarının geliştirilmesi sağlanarak bu eksikliklerinin giderilmesi amaçlanmaktadır.

arpık kentleşme, işsizlik ve yoksulluk gibi sorunların nedenleri arasında nüfusun %35’ini barındıran kırsal kesimin kalkınmasına yönelik politikaların yetersizliği bulunmaktadır. Kırsal kalkınma sadece ekonomik açıdan değil; eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, sanayi ve ticaret, istihdam, nüfus, kültür, altyapı, enerji, turizm ve evre açısından da dikkate alınmalıdır. Kırsal alandaki potansiyelin harekete geçirilmesi, kısıtların ve ihtiyaçların giderilmesi için hem ekonomik hem de sosyal olanakların geliştirilmesi ve teknik altyapının iyileştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda “**Kırsal Kesimde Yaşam Kalitesinin Artırılması**” stratejik bir amaç olarak belirlenmiştir.

Belirlenen bu stratejik amaçlara ulaşma yönünde çalışmalar yapılırken çevrenin korunması ve doğal kaynakların verimli kullanılması önem arz etmektedir. Ayrıca bölgenin çoğunluğunun 1. deprem bölgesi kuşağında bulunması nedeniyle etkili bir afet yönetimi zorunluluk arz etmektedir. Günümüzde küresel ölçekte de öne çıkan enerji yönetimi

konusu enerji üretim kaynaklarının çeşitlendirilmesine yönelik potansiyelin varlığı nedeniyle bölge için de önemlidir. Bu kapsamda “Çevresel Sürdürülebilirliğin Sağlanması” son stratejik amaç olarak benimsenmiştir.

Sosyal gelişim, tarım ve gıda, sanayi ve hizmet, teknik altyapı, çevre ve kırsal kalkınma eksenlerinde belirlenen söz konusu 6 stratejik amacın başarılmasıyla mevcut durum analizi ve paydaş görüşleri ile belirlenen “Girişimci ve yenilikçi yaklaşımlarla, kaynaklarını etkin ve çevreye duyarlı biçimde kullanan; istihdam imkânlarını geliştiren; eğitim, turizm, tarım gibi öncelikli sektörlerde ve sosyal yaşam alanlarında tercih edilen bir bölge olmak” vizyonuna ulaşmak temel amaçtır. Bu vizyon doğrultusunda belirlenen amaçlar ve hedeflere ulaşabilmek için teknik ve finansal açılardan uygulanabilir ve bölge yapısına uygun stratejiler aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

AMAÇ 1.	SOSYAL YAPININ VE BEŞERİ SERMAYENİN GÜÇLENDİRİLMESİ
Hedef 1.1.	İstihdamın artırılması
Strateji 1.1.1.	İş gücünün niteliğini geliştirmeye yönelik eğitim programları artırılabacaktır.
Strateji 1.1.2.	Yeni istihdam alanları oluşturacak yatırımlar artırılabacaktır.
Strateji 1.1.3.	Girişimcilik kültürü geliştirilecektir.
Hedef 1.2.	Dezavantajlı grupların yaşam kalitesinin artırılması
Strateji 1.2.1.	Dezavantajlı grupların istihdamına yönelik pozitif ayrımcılık sağlanacaktır.
Strateji 1.2.2.	Yaşam alanlarında engellilerin hayatını kolaylaştıracak fiziki düzenlemeler yapılacaktır.
Strateji 1.2.3.	Dezavantajlı gruplara yönelik kurumsal yapılar geliştirilecektir.
Strateji 1.2.4.	Dezavantajlı gruplara yönelik özel eğitim programları geliştirilecektir.

Hedef 1.3.	Toplumsal dayanışmanın ve işbirliği kültürünün geliştirilmesi
Strateji 1.3.1.	Kamu, özel sektör, üniversite ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği geliştirilecektir.
Strateji 1.3.2.	Sivil toplum kuruluşlarının kurumsal kapasitesi güçlendirilecektir.
Hedef 1.4.	Eğitim düzeyinin yükseltilmesi
Strateji 1.4.1.	Okul öncesi eğitim yaygınlaştırılacaktır.
Strateji 1.4.2.	Okuma yazma oranı artırılacaktır.
Strateji 1.4.3.	Eğitim kurumlarının teknik ve fiziki kapasiteleri geliştirilecektir.

AMAÇ 2.	TARIM VE GIDA SEKTÖRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ
Hedef 2.1.	Verimliliğin artırılması
Strateji 2.1.1.	Modern sulama sistemlerinin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.
Strateji 2.1.2.	Organize tarım ihtisas bölgeleri geliştirilecektir.
Strateji 2.1.3.	Çayır ve meraların ıslahı sağlanacaktır.
Strateji 2.1.4.	Yüksek verime sahip tür, ırk ve çeşitlerin yetiştiriciliği yaygınlaştırılacaktır.
Strateji 2.1.5.	Eğitim ve yayım çalışmaları artırılacaktır.
Hedef 2.2.	Ürün değerinin artırılması
Strateji 2.2.1.	Organik tarım, iyi tarım ve örtü altı tarım uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.
Strateji 2.2.2.	Modern işleme, depolama ve nakliye yöntemleri yaygınlaştırılacaktır.
Strateji 2.2.3.	Öne çıkan ürünlerin markalaşması sağlanacaktır.
Strateji 2.2.4.	Ar-Ge faaliyetleri ve yeni teknolojilerin kullanımı artırılacaktır.
Hedef 2.3.	İşbirliğinin geliştirilmesi
Strateji 2.3.1.	Tarım ile tarıma dayalı sanayinin bütünleşmesi sağlanacaktır.
Strateji 2.3.2.	Üretici örgütlerinin kurulması ve güçlendirilmesi desteklenecektir.
Strateji 2.3.3.	Kümelenme çalışmaları artırılacaktır.

AMAÇ 3.	SANAYİ VE HİZMET SEKTÖRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ
Hedef 3.1.	İşletmelerin pazarlama ve satış yeteneklerinin artırılması
Strateji 3.1.1.	Eğitim ve danışmanlık hizmetleri yaygınlaştırılacaktır.
Strateji 3.1.2.	Öne çıkan ürünlerde markalaşma sağlanacaktır.
Strateji 3.1.3.	Pazarlama ve satış ağları güçlendirilecektir.
Strateji 3.1.4.	Lojistik ağı güçlendirilecektir.
Strateji 3.1.5.	Bilişim teknolojileri kullanımı artırılacak ve e-ticaret uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.
Hedef 3.2.	Sanayi bölgelerinin altyapılarının geliştirilmesi
Strateji 3.2.1.	OSB, KSS ve teknoparkların altyapı eksiklikleri giderilecektir.
Strateji 3.2.2.	İşletmelerin ortak kullanımına yönelik tesisler geliştirilecektir.
Hedef 3.3.	Verimliliğin ve katma değer artırılması
Strateji 3.3.1.	Yeni teknolojilerin kullanımı sağlanacaktır.
Strateji 3.3.2.	Eğitim çalışmaları artırılacaktır.
Strateji 3.3.3.	Kümelenme çalışmaları artırılacaktır.
Strateji 3.3.4.	Kalite yönetim sistemlerinin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.
Strateji 3.3.5.	Yenilikçilik ve Ar-Ge faaliyetleri artırılacaktır.
Hedef 3.4.	Turizmin geliştirilmesi
Strateji 3.4.1.	Spor turizmi geliştirilecektir.
Strateji 3.4.2.	Jeotermal su kaynaklarının turizme kazandırılması amacıyla mevcut tesisler iyileştirilecek ve yeni tesisler kurulacaktır.
Strateji 3.4.3.	Sağlık turizmi geliştirilecektir.
Strateji 3.4.4.	Kültür, sanat ve kongre turizmi potansiyelleri harekete geçirilecektir.
Strateji 3.4.5.	Flora ve fauna izleme ve araştırmaya yönelik turizm olanakları geliştirilecektir.
Strateji 3.4.6.	Yenilikçi yöntemlerle tanıtımlar gerçekleştirilecektir.

AMAÇ 4.	TEKNİK ALTYAPININ GELİŞTİRİLMESİ
Hedef 4.1.	Ulaşım altyapısının geliştirilmesi
Strateji 4.1.1.	Bölgeyi diğer bölgelere bağlayan karayolu altyapısı iyileştirilecektir.
Strateji 4.1.2.	Göl ve nehir taşımacılığının etkili kullanımı sağlanacaktır.
Strateji 4.1.3.	Havaalanlarının fiziksel ve teknik kapasiteleri arttırılacaktır.
Strateji 4.1.4.	Kent içi ulaşım altyapısı geliştirilecektir.
Hedef 4.2.	Doğalgaz ve atık su arıtma alt yapılarının geliştirilmesi
Strateji 4.2.1.	Atık su arıtma tesislerine yönelik altyapı geliştirilecektir.
Strateji 4.2.2.	Doğalgazın henüz ulaşmadığı yörelere doğalgaz altyapısı kurulacaktır.

AMAÇ 5.	KIRSAL KESİMDE YAŞAM KALİTESİNİN ARTIRILMASI
Hedef 5.1.	Kırsal alanda ekonomik gelişmenin sağlanması
Strateji 5.1.1.	Geçimlik işletmeden ticari işletmeye geçiş teşvik edilecektir.
Strateji 5.1.2.	Mikro işletmecilik destekleri sağlanacaktır.
Strateji 5.1.3.	Kırsal turizm geliştirilecektir.
Strateji 5.1.4.	Yöresel zanaat ve el sanatları geliştirilecektir.
Hedef 5.2.	Kırsal alanda teknik altyapının iyileştirilmesi
Strateji 5.2.1.	Kanalizasyon sistemleri geliştirilecektir.
Strateji 5.2.2.	Şebeke suyunun sağlıklı bir şekilde dağıtımını sağlanacaktır.
Strateji 5.2.3.	Ulaşım altyapısı iyileştirilecektir.
Strateji 5.2.4.	Enerji nakil ve haberleşme ağları güçlendirilecektir.
Strateji 5.2.5.	Yapılar afet riskine karşı güçlendirilecektir.
Hedef 5.3.	Sosyal olanakların geliştirilmesi
Strateji 5.3.1.	Örgün eğitim güçlendirilecektir.
Strateji 5.3.2.	Sağlık hizmetlerine erişim arttırılacaktır.

AMAÇ 6.	ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASI
Hedef 6.1.	Çevrenin korunması
Strateji 6.1.1.	Kirliliğe neden olan unsurlar belirlenecektir.
Strateji 6.1.2.	Biyoçeşitliliğin korunmasına yönelik bilinç artırılacaktır.
Strateji 6.1.3.	Atık yönetim sistemleri geliştirilecektir.
Hedef 6.2.	Bölgedeki doğal kaynakların verimli kullanılması
Strateji 6.2.1.	Yeraltı kaynaklarının çevreye duyarlı ve verimli bir şekilde kullanılması sağlanacaktır.
Strateji 6.2.2.	Ormanların, toprak ve su kaynaklarının korunması ve iyileştirilmesi sağlanacaktır.
Hedef 6.3.	Enerji üretim kaynaklarının çeşitlendirilmesi
Strateji 6.3.1.	Alternatif enerji kaynaklarının kullanımı yaygınlaştırılacaktır.
Strateji 6.3.2.	Enerjinin verimli kullanılmasına yönelik bilinç artırılacaktır.
Hedef 6.4.	Afet yönetiminin güçlendirilmesi
Strateji 6.4.1.	Deprem, erozyon, sel vb. afetlere yönelik bilinç artırılacaktır.
Strateji 6.4.2.	Risk bölgelerine yönelik özel koruma tedbirleri alınacaktır.

6. UYGULAMA, KOORDİNASYON, İZLEME - DEĞERLENDİRME

Bölge Planı, başta Fırat Kalkınma Ajansı tarafından destek sağlanacak program ve projeler olmak üzere TRB1 Bölgesi'nde, 2010-2013 yıllarında uygulanacak tüm bölgesel programlara referans teşkil edecek şekilde hazırlanmıştır. Bölge Planı ile belirlenen stratejilerin gerçekleştirilebilmesi için bölgedeki tüm paydaşların uygulama aşamasında koordinasyon içerisinde çalışması önem arz etmektedir. İzleme ve değerlendirme faaliyetlerinin etkin bir şekilde yürütülebilmesi için ise ortaya konan hedeflerin ne ölçüde gerçekleştiğini belirleyecek performans göstergelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda bu bölümde Bölge Planı'nın uygulanması, uygulamaya yönelik koordinasyonun sağlanması ve uygulamaların izlenmesi - değerlendirilmesi süreçleri açıklanmış ve bu süreçte gereken göstergeler belirlenmiştir. Ayrıca Fırat Kalkınma Ajansı'nın Bölge Planı'nın en etkili şekilde uygulanmasına yönelik üstleneceği rol üzerinde durulmuştur.

6.1. Uygulama ve Koordinasyon

Bölge Planı'nın uygulanmasının koordinasyonundan sorumlu kuruluş Fırat Kalkınma Ajansı'dır. Bu kapsamda Fırat Kalkınma Ajansı, Bölge Planı'nın uygulanması sürecine katkı sağlayabilecek kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasında bir köprü vazifesi görecektir. Fırat Kalkınma Ajansı'nın yanı sıra Bölge Planı'nın uygulanmasında aktif rol alması öngörülen söz konusu kurum/kuruluşlar şunlardır:

HEDEFLER	İLGİLİ KURUM/KURULUŞLAR
AMAÇ 1. SOSYAL YAPININ VE BEŞERİ SERMAYENİN GÜÇLENDİRİLMESİ	
Hedef 1.1. İstihdamın artırılması	İŞKUR, KOSGEB, Milli Eğitim Müdürlükleri, Üniversiteler, TSO'lar, Belediyeler, STK'lar, Meslek Odaları, Özel Sektör Kuruluşları
Hedef 1.2. Dezavantajlı grupların yaşam kalitesinin artırılması	İŞKUR, KOSGEB, Belediyeler, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, STK'lar, Özel Sektör Kuruluşları, Milli Eğitim Müdürlükleri, Üniversiteler

HEDEFLER	İLGİLİ KURUM/KURULUŞLAR
Hedef 1.3.Toplumsal dayanışmanın ve işbirliği kültürünün geliştirilmesi	Tüm paydaşlar
Hedef 1.4. Eğitim düzeyinin yükseltilmesi	Milli Eğitim Müdürlükleri, Üniversiteler, STK'lar
AMAÇ 2. TARIM VE GIDA SEKTÖRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ	
Hedef 2.1. Verimliliğin artırılması	İl Özel İdareleri, Tarım İl Müdürlükleri, DSİ Bölge Müdürlüğü, Üniversiteler, STK'lar, Özel Sektör Kuruluşları, Meslek Odaları, Kooperatif ve Birlikler
Hedef 2.2. Ürün değerinin artırılması	İl Özel İdareleri, Tarım İl Müdürlükleri, Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve Enstitüler, STK'lar, Özel Sektör Kuruluşları, Meslek Odaları, Kooperatif ve Birlikler
Hedef 2.3. İşbirliğinin geliştirilmesi	Tüm paydaşlar
AMAÇ 3. SANAYİ VE HİZMET SEKTÖRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ	
Hedef 3.1. İşletmelerin pazarlama ve satış yeteneklerinin artırılması	KOSGEB, TSO'lar, Üniversiteler, Özel Sektör Kuruluşları, Meslek Odaları, Kooperatif ve Birlikler
Hedef 3.2. Sanayi bölgelerinin altyapılarının geliştirilmesi	OSB'ler, KSS'ler, KOSGEB, TSO'lar, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlükleri, İller Bankası
Hedef 3.3. Verimliliğin ve katma değer artırılması	KOSGEB, TSO'lar, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlükleri, Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve Enstitüler, STK'lar, Özel Sektör Kuruluşları, Meslek Odaları, Kooperatif ve Birlikler
Hedef 3.4. Turizmin geliştirilmesi	Kültür ve Turizm İl Müdürlükleri, Üniversiteler, İŞKUR, Milli Eğitim Müdürlükleri, Özel Sektör Kuruluşları, STK'lar, Meslek Odaları
AMAÇ 4. TEKNİK ALTYAPININ GELİŞTİRİLMESİ	
Hedef 4.1. Ulaşım altyapısının geliştirilmesi	Karayolları Bölge Müdürlüğü, TCDD Bölge Müdürlüğü, İl Özel İdareleri, Belediyeler, DHMİ, İller Bankası

HEDEFLER	İLGİLİ KURUM/KURULUŞLAR
Hedef 4.2. Doğalgaz ve atık su arıtma alt yapılarının geliştirilmesi	BOTAŞ, Belediyeler, Özel Sektör Kuruluşları, İller Bankası
AMAÇ 5. KIRSAL KESİMDE YAŞAM KALİTESİNİN ARTIRILMASI	
Hedef 5.1. Kırsal alanda ekonomik gelişmenin sağlanması	Valilikler, İl Özel İdareleri, Belediyeler, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, Tarım İl Müdürlükleri, Birlik ve Kooperatifler, Özel Sektör Kuruluşları, STK'lar
Hedef 5.2. Kırsal alanda teknik altyapının iyileştirilmesi	Valilikler, İl Özel İdareleri, Belediyeler, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, Tarım İl Müdürlükleri, Birlik ve Kooperatifler, Özel Sektör Kuruluşları, STK'lar, İller Bankası
Hedef 5.3. Sosyal olanakların geliştirilmesi	Valilikler, İl Özel İdareleri, Belediyeler, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, Tarım İl Müdürlükleri, Birlik ve Kooperatifler, Özel Sektör Kuruluşları, STK'lar, Milli Eğitim Müdürlükleri, Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri
AMAÇ 6. ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASI	
Hedef 6.1. Çevrenin korunması	Tüm Paydaşlar
Hedef 6.2. Bölgedeki doğal kaynakların verimli kullanılması	Tüm Paydaşlar
Hedef 6.3. Enerji üretim kaynaklarının çeşitlendirilmesi	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Valilikler, Belediyeler, Üniversiteler, Özel Sektör Kuruluşları, STK'lar
Hedef 6.4. Afet yönetiminin güçlendirilmesi	Valilikler, Belediyeler, Üniversiteler, İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, Meslek Odaları, STK'lar

6.2. Finansman

TRB1 2010-2013 Bölge Planı'nın uygulama dönemi içerisinde planda belirlenen amaçlara ulaşabilmek için gereken finansal kaynakları hibe ve kredi destekleri ile kamu kurumlarının mevcut bütçeleri oluşturmaktadır. Hibe desteklerinin başında 2010 yılında 17 milyon TL'lik mali destek sağlamayı planlayan ve gelecek yıllarda bu desteğini artırarak devam ettirmeyi hedefleyen Fırat Kalkınma Ajansı'nın destekleri gelmektedir. Bu finans desteğinin yanı sıra Ajans, paydaşlarla, paydaşların projelerine finansal kaynak sağlayabilecek kurum ve kuruluşlar arasında köprü vazifesi üstlenecektir. Fırat kalkınma Ajansı'nın sağlayacağı desteğin yanı sıra il başına azami 15 milyon TL'lik mali destek sunabilen SODES programı da bölgenin kalkınması açısından önem arz etmektedir. TRB1 Bölgesi'ni de kapsayan Doğu Anadolu Projesi ile sağlanması planlanan finansal kaynağın yanı sıra Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun, 2010 yılında sadece Malatya'ya sağlayacağı destekler ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın Kırsal Kalkınma Yatırımlarını Destekleme Programı ile KÖYDES projesi kapsamında TRB1 Bölgesi'nin tamamına sağlayacağı destekler de kırsal alana yönelik önemli finansal kaynakları oluşturmaktadır.

Bölge ekonomisini etkileme potansiyeli yüksek bir diğer kaynak ise 2010-2013 yılları arasında Malatya ve Elazığ'ı da kapsamı planlanan Cazibe Merkezleri Destekleme Programı kapsamında üç yıl için sağlanacak toplam 60 milyon TL'dir. Ayrıca KOSGEB'in ulusal düzeydeki destek faaliyetleri de bölge için önemli finansman kaynaklarından biridir. KOSGEB; Genel Destek, Yeni Girişimci Desteği, İş Geliştirme Merkezi Desteği, Ar-Ge, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama, İşbirliği – Güçbirliği ve Tematik Proje Destek Programları ile KOBİ'lere 5000 TL'den 750.000 TL'ye kadar geri ödemeli ve geri ödemesiz destekler, faiz desteği, eş finansman şeklinde çeşitli destekler sağlamaktadır (KOSGEB, 2010). TÜBİTAK da KOBİ'lere ve temel endüstriyel Ar-Ge çalışmalarına çeşitli hibeler vermektedir.

Uluslararası düzeyde Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler de çeşitli başlıklar altında finansal destekler sağlamaktadır. İhracatçılar için ise Dünya Bankası'nın ihracat kredileri mevcuttur. İhracatı olan firmaların kısa/orta vadeli işletme sermayesi ve yatırım kredisi ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla 300 milyon dolara kadar kredi kullandırılmaktadır.

Bölgeye yapılacak yatırımları desteklemek üzere hibe ve kredi sağlayan bu kurumların yanı sıra bölgeye doğrudan yatırım yapacak kamu ve özel sektör kurumlarının finansal kaynakları da bölge ekonomisini harekete geçirebilecek diğer kaynaklardır.

AMAÇLAR		FİNANS KAYNAĞI
AMAÇ 1.	Sosyal yapının ve beşeri sermayenin güçlendirilmesi	İlgili kurum/kuruluşların bütçesi, Fırat Kalkınma Ajansı, SODES, Cazibe Merkezleri Destekleme Programı, DAP, AB, Dünya Bankası, BM, Bankalar, Özel Sektör.
AMAÇ 2.	Tarım ve gıda sektörlerinin geliştirilmesi	İlgili kurum/kuruluşların bütçesi, Fırat Kalkınma Ajansı, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, Cazibe Merkezleri Destekleme Programı, DAP, İGEME, AB, Dünya Bankası, BM, Bankalar, Özel Sektör.
AMAÇ 3.	Sanayi ve hizmet sektörlerinin geliştirilmesi	İlgili kurum/kuruluşların bütçesi, Fırat Kalkınma Ajansı, KOSGEB, TÜBİTAK, Cazibe Merkezleri Destekleme Programı, DAP, İGEME, AB, Dünya Bankası, BM, Bankalar, Özel Sektör.
AMAÇ 4.	Teknik altyapının geliştirilmesi	İlgili kurum/kuruluşların bütçesi, Fırat Kalkınma Ajansı, KÖYDES, Cazibe Merkezleri Destekleme Programı, DAP, Dünya Bankası, BM, Bankalar, Özel Sektör.

AMAÇLAR		FİNANS KAYNAĞI
AMAÇ 5.	Kırsal kesimde yaşam kalitesinin artırılması	İlgili kurum/kuruluşların bütçesi, Fırat Kalkınma Ajansı, SODES, KÖYDES, Cazibe Merkezleri Destekleme Programı, Tarım ve Kırsal, Kalkınmayı Destekleme Kurumu, DAP, AB, Dünya Bankası, BM, Bankalar, Özel Sektör.
AMAÇ 6.	Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması	İlgili kurum/kuruluşların bütçesi, Fırat Kalkınma Ajansı, Cazibe Merkezleri Destekleme Programı, DAP, AB, Dünya Bankası, BM, Bankalar, Özel Sektör.

6.3. İzleme ve Değerlendirme

Hedeflerin sayısal olarak ifade edilemediği durumlarda planlanan hedeflerin ne ölçüde gerçekleştiğini ölçmek amacıyla performans göstergeleri belirlenmelidir. Hedeflere ulaşılmasındaki başarı Bölüm 6.1.'de verilen tüm ilgili kurum/kuruluşların faaliyetleri gözetilerek belirlenecektir. Performans ölçümlerinin yıllık bazda yapılması ve gerekli durumlarda göstergelerin güncellenmesi öngörülmektedir. Söz konusu göstergelerin işlevsel olabilmesi için bölgedeki tüm paydaşların geri bildirim sağlama konusunda hassasiyet göstermesi gerekmektedir. Bölge Planı'ndaki hedeflere yönelik uygulamaların başarısını ölçmek için göstergeler ve birimleri aşağıda verildiği şekilde belirlenmiştir.

HEDEF	GÖSTERGE	MEVCUT DURUM	HEDEFLenen (2013)	DOĞRULAMA KAYNAĞI
AMAÇ 1. SOSYAL YAPININ VE BEŞERİ SERMAYENİN GÜÇLENDİRİLMESİ				
Hedef 1.1. İstihdamın artırılması	İstihdam oranı	%38,6 (2009)	%42	TÜİK
Hedef 1.2. Dezavantajlı grupların yaşam kalitesinin artırılması	Dezavantajlı gruplara yönelik proje sayısı	-	8	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
Hedef 1.3. Toplumsal dayanışmanın ve işbirliği kültürünün geliştirilmesi	Dernek üye sayısındaki artış	73.225 (2009)	100.000	İçişleri Bakanlığı
Hedef 1.4. Eğitim düzeyinin yükseltilmesi	Okul öncesi eğitimde okullaşma oranı	%46,5 (2009/’10)	%60	İl Millî Eğitim Müdürlükleri
	Okuma-yazma oranı	%82,5 (2009)	%87	TÜİK
AMAÇ 2. TARIM VE GIDA SEKTÖRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ				
Hedef 2.1. Verimliliğin artırılması	Tarım sektöründe üretilen GSKD’nin Türkiye’deki payı	%2,10 (2006)	%4	TÜİK
Hedef 2.2. Ürün değerinin artırılması	Tarımsal üretim değeri	2.830.184TL (2008)	4.000.000TL	TÜİK
Hedef 2.3. İşbirliğinin geliştirilmesi	Sektörde yeni kurulan birlik, kooperatif ve STK sayısı	-	16	Tarım İl Müdürlükleri, İçişleri Bakanlığı

HEDEF	GÖSTERGE	MEVCUT DURUM	HEDEFLenen (2013)	DOĞRULAMA KAYNAĞI
AMAÇ 3. SANAYİ VE HİZMET SEKTÖRLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ				
Hedef 3.1. İşletmelerin pazarlama ve satış yeteneklerinin artırılması	Sanayi ihracatı miktarı	25.435.000USD (2009)	50.000.000USD	TİM
	İhracat yapan firma sayısındaki artış	207 (2009)	300	DTM
Hedef 3.2. Sanayi bölgelerinin altyapılarının geliştirilmesi	OSB, KSS ve teknoparkların altyapı eksikliklerini gidermeye yönelik proje sayısı	-	10	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
Hedef 3.3. Verimliliğin ve katma değer artırılması	Sanayi sektöründe üretilen GSKD'nin Türkiye içindeki payı	%0,98 (2006)	%1,3	TÜİK
	Hizmet sektöründe üretilen GSKD'nin Türkiye içindeki payı	%1,36 (2006)	%1,6	TÜİK
Hedef 3.4. Turizmin geliştirilmesi	Toplam turist sayısındaki artış miktarı	268.630 (2008)	400.000	Kültür ve Turizm Bakanlığı

HEDEF	GÖSTERGE	MEVCUT DURUM	HEDEFLenen (2013)	DOĞRULAMA KAYNAĞI
AMAÇ 4. TEKNİK ALTYAPININ GELİŞTİRİLMESİ				
Hedef 4.1. Ulaşım altyapısının geliştirilmesi	Yol/Yüzölçümü oranının artırılması	%0,081 (2010)	%0,085	HGK, KGM
Hedef 4.2. Doğalgaz ve atık su arıtma alt yapılarının geliştirilmesi	Doğalgaz abone sayısındaki artış	87.741 (2010)	150.000	Gaz Dağıtım Firmaları
	Yeni kurulan atık su arıtma tesisi sayısı	-	4	Çevre ve Orman Bakanlığı
AMAÇ 5. KIRSAL KESİMDE YAŞAM KALİTESİNİN ARTIRILMASI				
Hedef 5.1. Kırsal alanda ekonomik gelişmenin sağlanması	Kırsal alanda yeni açılan işletme sayısı	-	25	ESOB, TSO
Hedef 5.2. Kırsal alanda teknik altyapının iyileştirilmesi	Kırsal alana yönelik yeni yapılan yol, içme suyu, kanalizasyon projesi	-	109	Valilikler, İl Özel İdareleri
Hedef 5.3. Sosyal olanakların geliştirilmesi	Kırsal alanda yeni açılan derslik sayısı	-	Ölçülecektir	İl Milli Eğitim Müdürlükleri
	Kırsal alanda yeni açılan sağlık birimi sayısı	-	Ölçülecektir	İl Sağlık Müdürlükleri

HEDEF	GÖSTERGE	MEVCUT DURUM	HEDEFLenen (2013)	DOĞRULAMA KAYNAĞI
AMAÇ 6. ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN SAĞLANMASI				
Hedef 6.1. Çevrenin korunması	Çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik eğitim sayısı	-	25	İl Çevre ve Orman Müdürlükleri
	Çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik proje sayısı	-	8	İl Çevre ve Orman Müdürlükleri
Hedef 6.2. Bölgedeki doğal kaynakların verimli kullanılması	Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımına yönelik proje sayısı	-	5	İl Çevre ve Orman Müdürlükleri
Hedef 6.3. Enerji üretim kaynaklarının çeşitlendirilmesi	Alternatif kaynaklardan elektrik enerjisi üretiminin toplam elektrik enerjisi üretimindeki payı	%0	%10	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
Hedef 6.4. Afet yönetiminin güçlendirilmesi	Afetlerden korunmaya yönelik eğitim, seminer vb. program sayısı	-	12	İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü

6.4. Bölge Planı Uygulama, Koordinasyon ve İzleme-Değerlendirme Süreçlerinde Fırat Kalkınma Ajansı'nın Rolü

Fırat Kalkınma Ajansı, Bölge Planı'nın uygulanması kapsamındaki faaliyetlerde paydaşlar arasındaki eşgüdümün sağlanmasından sorumludur. Ajans Genel Sekreterliği, plan uygulamalarını değerlendirmek, hedeflere ilişkin gelişmeleri izlemek, programlama ve bütçeleme çalışmalarına yön vermek ve plan ilerleme raporlarını hazırlayarak Ajans Yönetim Kurulu'na sunmakla sorumlu olacaktır.

Ajansın sunacağı mali ve teknik desteklere bu Plan temel oluşturacaktır. Ajans, Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği ile Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Kılavuzu çerçevesinde, Bölge Planı'nda belirtilen temel amaç ve hedeflere yönelik Proje Teklif Çağrısı, Doğrudan Finansman Desteği, GÜdümlü Proje Desteği vb. mekanizmalarla uygun nitelikte proje sunan kurum ve kuruluşlara mali destek verecektir.

Proje Teklif Çağrısı'na yapılan proje başvuruları, ilgili mevzuata uygun olarak değerlendirilecek ve başarılı olan projelere doğrudan finansman desteği sağlanacaktır. Ajans, projeleri doğrudan kendisi uygulamayacak; Ajans kaynakları ile desteklenen projelerin uygulanması sırasında; fiziki ve finansal gerçekleştirme, performans göstergeleri, projelerin sorunları, proje sahiplerinin ihtiyaçları açısından, uygulama sonrasında ise projelerin etkileri açısından izleme ve değerlendirme yapacaktır.

Ajans, verdiği mali ve teknik destekleri izleme-değerlendirmeye yönelik bir altyapı ve sistem oluşturarak daha sonra güncellenecek bölge planları kapsamında kullanılacak bir veri tabanı oluşturulacaktır.

Plan uygulamalarının izlenmesi ve değerlendirilmesi Ajans bünyesindeki İzleme ve Değerlendirme Birimince yapılacak ve sonuçlar Ajans Yönetim Kurulu ile Ajans Genel Sekreteri'ne rapor edilecektir. İzleme faaliyetleri, İzleme ve Değerlendirme Birimi tarafından planlanarak her bir projeye planlı ve plansız (anlık ziyaret) olmak üzere en az 3 ziyaret yapılacaktır.

İzleme ve değerlendirme faaliyetlerinin yoğun olduğu dönemlerde, Ajans İzleme ve Değerlendirme Birimi'nin yetersiz kalması durumunda, Ajans Genel Sekreterliğince, alt komisyonlar kurulabilecektir. Ajans tarafından, ayrıca bölgede diğer kamu kurumlarınca yürütülen program ve projeler de altı ayda bir alınacak veriler ve yapılacak ziyaretler ile izlenecektir. Bu izlemeler, denetim ve kontrol amaçlı olmayıp Bölge Planı ile belirlenen temel amaçlara yaptıkları katkı açısından değerlendirilecektir.

Bölge Planı çerçevesinde yapılacak tüm faaliyetleri içerecek altı aylık izleme raporları Ağustos ve Şubat aylarının ilk haftasında DPT Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü'ne gönderilecektir. Aynı zamanda, bu raporlar takip eden Kalkınma Kurulu Toplantısı'nda Kurulun bilgisine sunulacaktır. DPT Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü'nün görüŐü alındıktan sonra bu raporlar Ajans'ın internet sitesinde yayınlanacaktır.

Ajans Genel Sekreterliğince, izleme ve değerlendirme çalışmaları ve karŐılaŐılan sorunlar konusunda Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT) Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü bilgilendirilecektir.

Bölge Planı ve buna bağlı olarak yürütülen tüm program ve projeler ile ilgili olarak Kalkınma Kurulu'na bilgi sunulacak ve Kurul'un katkıları sağlanacaktır.

Fırat Kalkınma Ajansı'nın yanı sıra bölgedeki tüm paydaşların da katılımıyla yürütülecek izleme ve değerlendirme faaliyetleri ile sağlanacak geri bildirimler sayesinde dinamik bir yapısı olan Bölge Planı sürekli güncellenerek planlama döngüsünün devamı sağlanacaktır.

EK 1- KISALTMALAR ve TANIMLAR

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ADSL	: Asymmetric Digital Subscriber Line (Asimetrik Sayısal Abone Hattı)
APS	: Acele Posta Servisi
BKH	: Binyıl Kalkınma Hedefleri
BM	: Birleşmiş Milletler
BYS	: Bölgesel Yenilik Sistemi
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
DAP	: Doğu Anadolu Projesi
DHMİ	: Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü
DOKAB	: Doğu İlleri Kalkınma Birliği
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı
DSİ	: Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
EİE	: Elektrik İşleri Etüd İdaresi Genel Müdürlüğü
ESA 95	: European Systems of Accounts (Avrupa Hesaplar Sistemi)
ESOB	: Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği
ETSO	: Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası
EUROSTAT	: European Community Statistical Office (Avrupa Birliği İstatistik Kurumu)
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GSKD	: Gayri Safi Katma Değer
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
GZFT	: Güçlü yönler, Zayıf yönler, Fırsatlar ve Tehditler

HES	: Hidroelektrik Santral
IPA	: Instrument for Pre-Accession Aid (AB Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı)
İBBS	: İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırılması
İGEME	: Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi
İŞGEM	: İş Geliştirme Merkezi
KGM	: Karayolları Genel Müdürlüğü
KHGM	: Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÖYDES	: Köy Altyapısını Destekleme Projesi
KSS	: Küçük Sanayi Sitesi
MİAD	: Malatyalı İş Adamları Derneği
MPM	: Milli Prodüktivite Merkezi
MTA	: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
MTSO	: Malatya Ticaret ve Sanayi Odası
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
ÖSS	: Öğrenci Seçme Sınavı
ÖİB	: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı
ÖSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
PTT	: Türkiye Posta Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı
SODES	: Sosyal Destek Programı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu

TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCDD	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TEYDEB	: TÜBİTAK Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı
TİM	: Türkiye İhracatçılar Meclisi
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TSO	: Ticaret ve Sanayi Odası
TÜGEM	: Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)
URAK	: Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği
USD	: United States Dollar (Amerika Birleşik Devletleri Doları)

TANIM VE KAVRAMLAR

- Alüvyonlu Toprak** : Akarsuyun taşıdığı kum ve toprağın bir bölümünü dere ve nehir ağızlarında bırakarak oluşturduğu verimli toprak.
- Ampirik Çalışma** : Deneye dayalı olarak yapılan bilimsel çalışma.
- Araştırma-Geliştirme (Ar-Ge)** : İnsan, kültür ve toplumun bilgisinden oluşan bilgi dağarcığının artırılması ve bu dağarcığın yeni uygulamalar tasarlamak üzere kullanılması için sistematik bir temelde yürütülen yaratıcı çalışmalar.
- Biyçeşitlilik** : Bir bölgedeki genlerin, bu genleri taşıyan türlerin, bu türleri barındıran ekosistemlerin ve bunları birbirine bağlayan olayların tamamını oluşturan bütün.
- Bütüncül Yaklaşım** : Birbiriyle ilintili ve eklemlenmiş birimlerin bir arada değerlendirilmesi ile öznenin niteliğinin kavranabileceğini kabul eden yaklaşım biçimi.
- Cüruf** : Erime durumundaki madenlerin yüzeyinde toplanan madde.
- Çalıştay** : Bir grubun birlikte verimli şekilde çözüm üretmesini sağlayan, disiplinli bir fikir üretme ve karar alma toplantısı.
- Çarpan Etkisi** : Bir uygulamanın örnek alınarak tekrar uygulanması ve/veya çıktılarının yaygınlaştırılması olasılığı.
- Çiftçi Kayıt Sistemi** : Sağlıklı tarım politikalarının oluşturulması, güncellenmesi, geliştirilmesi ve tarımsal desteklemelerin denetlenebilir, izlenebilir bir şekilde yürütülmesini sağlayan kayıt sistemi.
- Değer Zinciri** : Üretim, pazarlama ve sevkiyat gibi şirketlerin faaliyetlerini oluşturan tüm fonksiyonların tek tek ve

birbirleriyle ilişkisinin dikkate alınarak incelenmesi.

- Dezavantajlı Grup** : Engelli, yaşlı, hasta, çocuk, kadınları içeren gruplar.
- Doğurganlık Oranı** : Herhangi bir ülke/bölgede, bir yıl içinde gerçekleşen doğumların, doğurma yaşındaki kadın (15-49 yaş arası) sayısına oranı.
- Drenaj** : Fazla suyun tahliye edilmesi
- Engelli** : Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal, sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi.
- Entegre Tesis** : Bir ürünün hammaddeden son mamul aşamasına, paketlemeye kadar yapılabildiği tesis.
- Eşgüdüm** : Belirli bir amaca ulaşmak için türlü işler arasında bağlantı, ilişki, düzen ve uyum sağlama, koordinasyon.
- Fauna** : Jeolojik bir dönemle ya da yöreyle ilgili hayvanların tümü.
- Flora** : Jeolojik bir dönemle ya da yöreyle ilgili bitkilerin tümü.
- Foseptik Çukuru** : Kanalizasyon şebekesinden gelen evsel atıkların toplandığı ve çökmesinin sağlandığı yer.
- Gizli İşsizlik** : İşgücünün istihdam edilmesine karşılık üretime önemli bir katkıda bulunmaması.

- Gayri Safi Katma Değer** : Bölgeler bazında vergiler dâhil edilmeden ölçülen, üretilen katma değer.
- Gayri Safi Yurtiçi Hasıla** : Bir ekonomide yerleşik olan üretici birimlerin belli bir dönemde, yurtiçi faaliyetleri sonucu yaratmış oldukları tüm mal ve hizmetlerin değerleri toplamından bu mal ve hizmetlerin üretiminde kullanılan girdiler toplamının düşülmesi sonucu elde edilen değer.
- GZFT Analizi** : İncelenen konunun güçlü ve zayıf yönlerini belirlemekte ve dış çevreden kaynaklanan fırsat ve tehditleri saptamakta kullanılan bir teknik.
- Hanehalkı** : Aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın aynı konutta veya aynı konutun bir bölümünde yaşayan, temel ihtiyaçlarını birlikte karşılayan, hanehalkı hizmet ve yönetimine iştirak eden bir veya birden fazla kişiden oluşan topluluk.
- İnovasyon** : Yeni veya önemli ölçüde değiştirilmiş ürün (mal ya da hizmet), veya sürecin; yeni bir pazarlama yönteminin; ya da iş uygulamalarında, işyeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde yeni bir organizasyonel yöntemin uygulanması.
- İsale Hattı** : İletim hattı, su temininde kaynaktaki suyu şehir şebekesine ya da su depolarına taşıyan ana hat.
- İstihdam** : Mevcut işgücünün ekonomik faaliyetler içerisinde kullanılması.
- İş Gücü** : Referans dönemi içinde ekonomik mal ve hizmetlerin üretimi için emek arzında bulunan çalışma çağındaki nüfus.

Jeomorfoloji	: Yeryüzü şekillerinin tanımlanmasını ve oluşum süreçlerini inceleyen bilim dalı.
Jeotermal Enerji	: Normal yeraltı ve yerüstü sularına oranla daha fazla erimiş mineral, çeşitli tuzlar ve gazlar içerebilen sıcak su ve buharı olarak tanımlanan yer altı kaynaklarından elde edilen her türlü enerji.
Kafes Balıkçılığı	: Su tabanına demirlenmiş ya da yüzen kafeslerde yapılan balık yetiştiriciliği.
Kalifiye Eleman	: Bir işi yapabilme yetisi kazanmış, tecrübeli çalışan.
Kapasite geliştirme	: Kurumların ve bireylerin içselleştirerek sistemlerini, kaynaklarını ve bilgilerini artırma, güçlendirme, düzenleme ve karşılaşılabilecek problemleri çözmek ve hedeflere ulaşmak için bu artışları işlevsel hale getirme faaliyetleri.
Katılımcılık	: Paydaşların bölgeyi etkilemesi muhtemel kararların alınması uygulanması süreçlerinde çeşitli düzeylerde yer alma durumları.
Katılımcılık Merdiveni	: Katılımcıların konumlarına göre katılım düzeylerini gösteren, katılımcı olmayan, yarı-katılımcı ve katılımcı olarak adlandırılarak katılım sürecinde beklentilerin sıraya konulmasıyla oluşturulan şema.
Katma Değer	: Belirli bir üretim sürecinde belli bir mal için üretim faktörlerine yapılan ödemelerin toplamı, firmanın çıktısının değeri ile diğer firmalardan satın aldığı ara mallarının değeri arasındaki fark.
KOBİ	: 18/11/2005 tarihli ve 25997 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan, Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırması Hakkında Yönetmelik çerçevesine giren işletmeler.

Kolüvyonlu Toprak	: Yüzeysel suların ve yan derelerin yakın yerlere taşıyarak biriktirdiği çökeltilerin oluşturduğu genç topraklar.
Kredi Mevduat Oranı	: Bankalardaki mevduatın krediye dönüşüm oranı.
Kültür Balıkçılığı	: Belirli merkezlerde özel olarak hazırlanmış havuzlarda bilimsel yöntemlerle balık yetiştirme.
Kümelenme	: Belli bir alanda faaliyet gösteren ve birbirleriyle bağlantı içinde olan şirketler, uzmanlaşmış tedarikçiler, hizmet sağlayıcılar ve ilgili kurumların oluşturduğu coğrafi yoğunlaşmalar.
Lepra	: Cüzzam Hastalığı.
Lojistik	: Ürün, servis ve insan gibi kaynakların, ihtiyaç duyulan yerde ve istenen zamanda temin edilmesi.
Markalaşma	: Bir ürünün tanınma, isim yapma ve sunulduğu pazar tarafından kabul edilme süreci.
Mikro Klima	: Yer şekillerinin bulunduğu alandan farklı olması ya da soğuğu kesecek şekilde uzanması sonucunda oluşan küçük çaplı iklim bölgelerine verilen ad.
Mücvir Alan	: Belediye sınırları dışında, imar mevzuatı bakımından belediyelerin kontrol ve mesuliyeti altına verilmiş olan alanlar.
Net Göç Hızı	: Bir yerleşim biriminin aldığı göç ile verdiği göç arasındaki farkın nüfusuna oranı.
Odak Grup Toplantısı	: Belirli bir konu çerçevesinde, seçilmiş katılımcılar grubunun ayrıntılı bilgi ve fikirlerini belirlemek amacıyla yapılandırılmış özel bir grup görüşmesi tekniği.

- Okullaşma Oranı** : Bir öğretim düzeyindeki eğitim hizmetinin ilgili yaş grubunu oluşturan nüfustaki ve toplumdaki erişilirliliğini gösteren oran.
- Organize Sanayi Bölgesi** : Ağır sanayi ve kompleksleri dışında, küçük-orta ölçekli imalat sanayi türlerinin, belirli bir plan dâhilinde yerleştirilmeleri, geliştirilmeleri için, sınırları tasdikli çıplak arazi parçalarının gerekli altyapı hizmetleriyle, ihtiyaca göre tayin edilecek sosyal tesis ve kurumlarla donatıldıktan sonra planlı bir şekilde işletilebilir hale getirilerek oluşturulan alan.
- Örgün Eğitim** : Belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla, okul çatısı altında düzenli olarak yapılan okul öncesinden başlayıp yükseköğrenimi de kapsayan eğitim.
- Örtü Altı Tarım** : Dış iklim faktörlerinin etkisini kaldırarak, gerekli özel çevre koşullarının yaratılması ile alçak ve yüksek sistemler içinde yapılan sebze, meyve ve süs bitkileri yetiştiriciliği.
- Paydaş** : Bir plan/program/projeden olumlu ya da olumsuz yönde etkilenebilecek ya da plan/program/projeyi olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilecek kişi, grup, kurum veya kuruluş.
- Radyolink** : Radyo, telefon, televizyon, teleks vb. iletişim araçlarının kablo bağlantısı olmaksızın, istasyonlar arasında veya stüdyo ile verici istasyon arasında yüksek frekanslı radyo dalgaları ile bağlantı kurmasına yarayan sistem.
- Rehabilitasyon Merkezi** : İnsanların fiziki ve ruhsal kusurlarını düzeltmek için tedavi edildiği yer.

Rekabetçilik	: Kurum/kuruluşların büyüklüğünü, pazar payını ve karlılığını arttırabilme yetisi.
Sathi Kaplama	: Yüzeysel kaplama, derine inmeden sadece yüzeye yapılan kaplama.
Sit Alanı	: 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile tanımlanan korunması gerekli alanlar.
Sondaj Kuyusu	: Yeraltındaki su, maden, petrol gibi zenginliklerden istifade amacıyla açılan dar ve derin kuyular.
Sosyal Güvenlik	: Herhangi bir sosyal risk yüzünden geliri veya kazancı azalmış kişilerin, başkalarının yardımına gerek kalmaksızın, yaşama ve geçinme ihtiyaçlarını karşılayan bir sistemler bütünü.
Stratejik Plan	: Bir kurum/kuruluşun orta ve uzun vadeli amaçlarını, temel ilke ve politikalarını, hedef ve önceliklerini, performans ölçütlerini, bunlara ulaşmak için izlenecek yöntemler ile kaynak dağılımlarını içeren plan.
Su Kotu	: Su seviyesi.
Sürdürülebilir Kalkınma	: Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yetenek ve olanaklarını kısıtlamaksızın, bugünkü ihtiyaçların karşılanması.
Şarka Virüsü	: Sert çekirdekli meyvelerde görülen ve meyveye önemli hasarlar veren bir virüs.
Şehirleşme Oranı	: İl ve ilçe merkezlerinde yaşayanların toplam nüfusa oranı.
Tarım	: Bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, bunların kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, bu ürünlerin uygun koşullarda muhafazası, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanması.

- Tarımsal Mekanizasyon** : Tarım alanlarını geliştirmek, tarımsal üretim yapmak ve tarımsal ürünlerin değerlendirilmesi işlemlerini yerine getirmek amacı ile kullanılan her türlü enerji kaynağı, mekanik araç ve gerecin tasarımı, yapımı, geliştirilmesi, dağıtımı, pazarlanması, yayımı, eğitimi, işletilmesi ve kullanılması ile ilgili konuları içeren üretim teknolojisi.
- Teknopark (Teknokent)** : 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu ile tanımlanan bölgeler.
- Tektonik** : Parçalanıp dağılmış yer katmanlarının birbirleri ile olan ilgilerini araştıran yer bilimi kolu.
- Tesviye** : Topografik engebelerin düzeltilerek yüzey oluşturulması işlemi.
- TRB1** : İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması düzey 2'ye göre Bingöl, Elazığ, Malatya ve Tunceli illerini kapsayan bölge
- Yaş Bağımlılık Oranı** : 0-14 ve 65 ve daha yukarı yaştaki nüfusun, 15-64 yaş grubundaki nüfusa oranının yüzde olarak ifadesi.
- Yönetişim** : Birbirine bağlı pozisyonların ve çatışan, karşıt çıkarları olan aktörlerin oluşturduğu, farklı ağsal yapıları koordine eden süreç.

**EK 2- ÇALIŞTAY, ODAK GRUP TOPLANTISI ve KALKINMA
KURULU TOPLANTISI KATILIMCILARI**

MALATYA'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN ÇALIŞTAY KATILIMCILARI, 26 MAYIS 2010			
SIR A	AD/SOYAD	KURUM ADI	ÜNVANI/GÖREVİ
1	Abdülmuttalip Aksoy	Battalgazi Kaymakamlığı	Kaymakam
2	Ahmet Yücel	Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü	Şube Müdürü
3	Ali Kaya	Yazihan Belediyesi	Belediye Başkanı
4	Bayram Yumrutepe	Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü	Müdür
5	Cemal Erkoç	TEDAŞ	İl Müdürü
6	Cemil Yıldırım	İl Genç Girişimciler Kurulu	Başkan
7	Doğan Solmaz	Malatya Ziraat Odası	Başkan
8	Emrah Yılmaz	Doğanyol Kaymakamlığı	Kaymakam
9	Engin Aksakal	Arapgir Kaymakamlığı	Kaymakam
10	Ergün Çolakoğlu	Yeşilyurt İlçe Tarım Müdürlüğü	Müdür
11	Erhan Günay	Akçadağ Kaymakamlığı	Kaymakam
12	Erkan Bulgan	Yeşilyurt Kaymakamlığı	Kaymakam
13	Gül Takmaz	Kuluncak Belediyesi	Fen ve İmar İşleri Müdürü
14	Hamit Aygül	İl Tarım Müdürlüğü	Müdür
15	Hasan Batar	Kent Konseyi	Genel Sekreter Yardımcısı
16	Hasan Yazlak	İnönü Üniversitesi Sürgü MYO	MYO Müdürü
17	Haydar Karaduman	Malatya Gazeteciler Cemiyeti	Başkan
18	Hilal Mordoğan	Malatya İl Sağlık Müdürlüğü	Kalite Uzmanı
19	Prof. Dr. İbrahim Gezer	BİLSAM	Yönetim Kurulu Başkanı
20	İbrahim Karaman	Doğanşehir Belediyesi	Belediye Başkanı
21	İbrahim Koşar	Akçadağ Belediyesi	Belediye Başkanı
22	Kemal Deniz	Malatya Araştırma Derneği	Başkan
23	Kenan Uçar	İl Çevre ve Orman Müdürlüğü	Çevre Yönetimi
24	Mehmet Bulut	İl Milli Eğitim Müdürlüğü	Müdür
25	Mehmet Kavuk	Yeşilyurt belediyesi	Belediye Başkanı
26	Mehmet Kızılkaya	Gündüzbey Belediyesi	İmar Sorumlusu
27	M. Yaşar Karataş	İŞKUR	İl Müdürü
28	Murat Seki	KOSGEB	Müdür
29	Mustafa B. Akıncı	MÜSİAD / Fipa Fidancılık	Yönetim Kurulu Üyesi
30	Mustafa Erbaş	İl Çevre ve Orman Müdürlüğü	DKMP Mühendisi
31	Namık Şahin	MÜSİAD	Şube Başkanı
32	Nurdan Havlucu	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	Şef
33	Oğuzhan Göktolga	İnönü Üniversitesi	Öğretim Görevlisi

MALATYA'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN ÇALIŞTAY KATILIMCILARI, 26 MAYIS 2010			
34	Ömer Ekinci	Kale Belediyesi	İmar İşleri Müdürü
35	Sait Kabadayı	Malatya TSO	Genel Sekreter
36	Sami Er	İl Özel İdaresi	Genel Sekreter
37	Selim Özdemir	Emniyet Müdürlüğü	Şube Müdürü
38	Sinan Akıncı	BİLSAM	Yönetim Kurulu Üyesi
39	Şemsettin Özcan	TÜİK	Bölge Müdürü
40	Yusuf Korkmaz	Bostanbaşı Belediyesi	İmar Müdürü

BİNGÖL'DE GERÇEKLEŞTİRİLEN ÇALIŞTAY KATILIMCILARI, 28 MAYIS 2010			
SIRA	AD/SOYAD	KURUM ADI	ÜNVANI/GÖREVİ
1	A.Kadir Arslanboğa	TEDAŞ İl Müdürlüğü	İl Müdürü
2	Burhanettin Nazlı	Genç Belediyesi	Başkan Vekili
3	Bülent Tekbıyıkoglu	Kiğı Kaymakamlığı	Kaymakam
4	Cihan Tekin	İl Sağlık Müdürlüğü	İl Müdürü
5	Erdal Arıkan	Gençlik Spor İl Müdürlüğü	İl Müdürü
6	Erdem Arslan	İl Çevre ve Orman Müdürlüğü	İl Müdür Vekili
7	Fahrettin Çolban	Sancak Belediyesi	Belediye Başkanı
8	Ferit Çelik	Karlıova Belediyesi	Belediye Başkanı
9	Gıyasettin Kocihan	Ilıcalar Belediyesi	Belediye Başkanı
10	Gülten Butakın	İl Milli Eğitim Müdürlüğü	Proje Koord. Ekip Üye
11	Halis Yılmaz	Sancak Belediyesi	Mali Hizmetler Müd.Yrd.
12	Halit Yüksel	Tarım İl Müdürlüğü	Veteriner Hekim
13	Hatip Uzun	MEM AR-GE	Öğretmen
14	Hüseyin Sağdıç	Arı Yetiştiricileri Birliği	Başkan
15	Kadriye Kömürboğan	Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliği	Eğitim Müdürü
16	Mahmut Kurtaran	İl Milli Eğitim Müdürlüğü	Şube Müdürü
17	Mehmet Işık	İl Özel İdaresi	Genel Sekreter
18	M.Emin Boğatekin	İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü	İl Müdürü
19	M.Mesut İlhan	Sanayi Ve Ticaret İl Müdürlüğü	İl Müdürü
20	Mehtap Soykara	İl Milli Eğitim Müdürlüğü	Proje Koord. Ekip Üye
21	Ömer Alaca	MEM AR-GE	PKE Birim Üyesi
22	Sadrettin Beki	İl Özel İdaresi	Plan Proje Yatırım İnşaat Müdürü
23	Sedat Gül	Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü	Müdür Vekili
24	Süleyman Çelebi	Yayladere Kaymakamlığı	Kaymakam
25	Süleyman Yurtsever	Kadastro Müdürlüğü	Müdür
26	Şevket Boğatekin	İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü	İl Müdürü
27	Yaşar Aksanyar	Solhan Kaymakamlığı	Kaymakam
28	Yunus Buculu	MEM AR-GE	Öğretmen
29	Ziya Sönmez	MEM AR-GE	PKE Görevlisi(öğretmen)
30	Y. Doç. Abdülvahap	Bingöl Üniversitesi	Öğretim Üyesi

	Baydaş		
--	--------	--	--

TUNCELİ'DE GERÇEKLEŞTİRİLEN ÇALIŞTAY KATILIMCILARI, 7 HAZİRAN 2010			
SIRA	AD/SOYAD	KURUM ADI	ÜNVANI/GÖREVİ
1	Abdulkadir Yaşırınlıgöz	İl Tarım Müdürlüğü	İl Müdürü
2	Ali Aydın	Akpazar Belediyesi	Belediye Başkanı
3	Prof. Dr. Ali Batu	Tunceli Üniversitesi	Rektör Yardımcısı
4	Ali Ekber Yurt	Hacı Bektaş-1 Veli Yayma Ve Yardımlaşma Derneği	Başkan
5	Ali Hıdır Gül	Mazgirt Özel İdare	İlçe Müdürü
6	Ali Rıza Boz	Tunceli Valiliği	Proje Bürosu
7	Bekir Çulcu	Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı	Proje Koordinatörü / Vakıf Müdürü
8	Derviş Göktaş	Bayındırlık Ve İskan Müdürlüğü	Müdür Yardımcısı
9	Haydar Yurdakul	Milli Eğitim Müdürlüğü	Müdür
10	Hüseyin Şimşek	İl Özel İdaresi	Genel Sekreter
11	İbrahim Kasun	Tunceli Belediyesi	Belediye Başkan Yardımcısı
12	İsmet Hakan Ulaşoğlu	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	İl Müdürü
13	Mehmet Ali Arguç	Çevre ve Orman Müdürlüğü	İl Müdürü
14	Mehmet Bidav	YFH Proje Danışmanlık Limited Şirketi	Şirket Müdürü
15	Önder Yurdakul	İl Özel İdaresi	İnşaat Mühendisi
16	Refik Duman	Sanayi Ve Ticaret Müdürlüğü	İl Müdürü
17	Süleyman Çakmak	Milli Eğitim Müdürlüğü	Şube Müdür Vekili
18	Veli Geçgil	Ovacık İlçe Özel İdare	İlçe Özel İdare Müdürü

ELAZIĞ'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN ÇALIŞTAY KATILIMCILARI, 8 HAZİRAN 2010			
SIRA	AD/SOYAD	KURUM ADI	ÜNVANI/GÖREVİ
1	Ali Kılıç	Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü	Müdür
2	A.Cemil Gülcü	İl Planlama Ve Koordinasyon Müdürlüğü	Müdür
3	Alper Erol	İl Çevre ve Orman Müdürlüğü	Orman Mühendisi
4	Arzu Özverdi	İl Çevre ve Orman Müdürlüğü	Uzman Yardımcısı
5	Bekir Yusan	İl Özel İdaresi	Ziraat Mühendisi
6	Cafer Orhan	Orman Bölge Müdürlüğü	Bölge Müdürü
7	Doç. Dr. İbrahim Türkoğlu	Fırat Üniversitesi	Öğretim Üyesi
8	Yusuf Er	Valilik Proje Ofisi	Proje Uzmanı
9	Eda Zirek	M.E.M. Proje Birimi	İngilizce Öğretmeni
10	Ejder Açıkkapı	Elazığ T.S.O	Yönetim Kurulu Üyesi
11	Prof. Dr. Erhan Akın	Fırat Teknokent A.Ş	Genel Müdür
12	Erol Tanrikulu	Elazığ Valiliği	Kaymakam
13	Eyyüp Güler	Türkiye İş Kurumu	İl Müdürü
14	Fatih Hüküm	Maden Milli Eğitim Müdürlüğü	Şube Müdürü
15	Fethi Ahmet Gel	Türkiye İş Kurumu	Proje Yöneticisi
16	Gülsüm Aytaç	İl Kültür Turizm Müdürlüğü	Müze Araştırmacısı
17	Handan Karakaya	M.E.M. Proje Birimi	Müdür Yardımcısı / Öğretmen
18	Hüseyin Çelik	İl Çevre ve Orman Müdürlüğü	Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müdürü
19	Hüseyin Karakaş	Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bölge Müdürlüğü	Bölge Müdür Yardımcısı
20	Hıdır Aytekin	İl Kültür Turizm Müdürlüğü	Şube Müdürü
21	İbrahim Altundaş	Sivrice Belediyesi	Belediye Başkanı
22	İlhan Makinist	Valilik Proje Ofisi	Proje Mali Sorumlusu
23	İskender Polat	Defterdarlık	Defterdar Yardımcısı
24	Kanuni Keklik	Sağlık İl Müdürlüğü	Şube Müdürü
25	Mecit Can	Müftülük	Müftü Yardımcısı
26	Mehmet Hamedî	Fırat Meclisi Derneği / Kent Eczanesi	Başkan / Eczacı
27	Mesut Arı	Tarım İl Müdürlüğü	Şube Müdürü
28	Muhammed Polat	Sanayi Ve Ticaret İl Müdürlüğü	İl Müdürü
29	Mustafa Irmak	Baskil Kaymakamlığı	Kaymakam
30	Muzaffer Arslan	M.E.M. PKE	MEM
31	Münüp Barin	Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü	V.H.K.İ
32	Neslihan Uslu	Çevre Ölçüm ve Analiz Laboratuvarı	Çevre Mühendisi
33	Nevzat Aksu	D.S.İ	Bölge Müdürü
34	Nihat Büyükbaş	Milli Eğitim Müdürlüğü	İl Müdürü

ELAZIĞ'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN ÇALIŞTAY KATILIMCILARI, 8 HAZİRAN 2010			
35	Oğuzhan Bingöl	Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü	Elektrik-Elektronik Mühendisi
36	Olkay Akcan	İl Özel İdaresi	Ziraat Mühendisi
37	Osman Güler	Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü	Müdür Yardımcısı
38	Ömer Öz	İl Çevre ve Orman Müdürlüğü	Makine Mühendisi
39	Özcan Aydınlioğlu	HARUAK	Üye
40	Özcan Uçar	Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü	Müdür Yardımcısı
41	Özlem Solmaz	İl Çevre ve Orman Müdürlüğü	Jeoloji Mühendisi
42	Prof. Dr. Mehmet Eroğlu	Fırat Üniversitesi	Öğretim Üyesi
43	Sedat Acar	Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü	İl Müdürü
44	Selahattin Yazar	İl Kültür Turizm Müdürlüğü	İl Müdür Yardımcısı
45	Selçuk Aslan	Kovancılar Kaymakamlığı	Kaymakam
46	Selman Güven	M.E.M. PKE	MEM
47	Suat Yıldız	Sivrice Kaymakamlığı	Kaymakam
48	Şevki Esen	İŞKUR	Şef
49	Şeymus Saka	Orman İşletme Müdürlüğü	Müdür Yardımcısı
50	Tahsin Öztürk	İl Kültür Turizm Müdürlüğü	İl Müdürü
51	Taner Çelik	Çevre Ölçüm ve Analiz Laboratuvarı	Laboratuvar Müdürü
52	Yahya Teksam	İl Kültür Turizm Müdürlüğü	Enformasyon Memur
53	Yrd. Doç. Dr Hüsamettin Kaya	Elazığ Üzüm Üreticileri Birliği	Birlik Başkanı
54	Yasin Altunyuva	T.C.K 8. Bölge Müdürlüğü	Bölge Müdürü
55	Prof. Dr. Yasin Varol	Fırat Üniversitesi	Teknoloji Fakültesi Dekanı
56	Yusuf Altunkaya	İller Bankası	Mühendis
57	Yusuf Tangüner	Kovancılar Belediyesi	Başkan Vekili
58	Zeynel Abidin Koç	Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	İl Müdürü
59	Zülfiye Budak	Elazığ Valiliği Basın Müdürlüğü	Uzman

ELAZIĞ'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN SOSYAL ODAK GRUBU KATILIMCILARI, 24 HAZİRAN 2010			
SIRA	AD/SOYAD	KURUM ADI	ÜNVANI/GÖREVİ
1	Cihan Tekin	Bingöl İş Sağlık Müd.	İl Sağlık Müdürü
2	Mehmet Fesih Güler	Türkiye İş Kurumu (Bingöl İl Md)	İl Müdürü
3	Mehmet Kurtaran	Bingöl Milli Eğitim Müd.	Şube Müdürü
4	Yahya Teksari	Elazığ İl Kültür ve Turizm Müd.	Enf. Mem.
5	Hıdır Aytekin	Elazığ İl Kültür ve Turizm Müd.	Şube Nüdüğü
6	Gülsüm Aytaç	İl Kültür Turizm Müd.	Müze Araştırmacısı
7	Murat Konan	İl Sosyal Hizmetler Müd. (Malatya)	İl Müdürü
8	Haron Tuncer	İl Sağlık Müd. (Malatya)	Müd. Yrd.
9	İsmet Hakan Ulaşoğlu	Tunceli İl Kültür ve Turizm Müd.	İl Müdürü
10	Tahsin Öztürk	Elazığ İl Kültür ve Turizm Müd.	İl Müdürü
11	Bahaettin Kabahasanoğlu	Malatya Kültür ve Turizm Müd.	İl Müdürü

ELAZIĞ'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN TEKNİK ALTYAPI ODAK GRUBU KATILIMCILARI, 24 HAZİRAN 2010			
SIRA	AD/SOYAD	KURUM ADI	ÜNVANI/GÖREVİ
1	Yrd. Doç.Dr. Baha Vural Kök	Fırat Üniversitesi	Öğretim Üyesi
2	Vefik H.Şahin	Malatya Mimar Odası Şb.	Yönetim Kurulu Üyesi
3	Duran Özdemir	Malatya Belediyesi	İmar ve Şehircilik Md. Yrd.
4	Sadrettin Beki	İl Özel İdaresi	Plan,Prj,Yat ve İnş Müh.
5	Bülent Yeşilgöz	Tunceli Belediyesi	Çevre Mühendisi
6	Hüseyin Şimşek	Tunceli İl Özel İdaresi	Genel Sekreter
7	Zafer Erdem	Elazığ Tedaş	Sistem İşletme Müdürü
8	Orhan Bozgan	Bingöl Belediyesi	Bld. Bşk. Yrd.
9	Maruf Günerigök	Bingöl OSB Genel Koor.	Genel Koordinatör

ELAZIĞ'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN EKONOMİ ODAK GRUBU KATILIMCILARI, 24 HAZİRAN 2010			
SIRA	AD/SOYAD	KURUM ADI	ÜNVANI/GÖREVİ
1	Fatih Kaplan	Kaplan Gıda Ltd. Şti.	Şirket Müdürü
2	Nihat Karademir	KOSGEB	KOBİ Uzmanı
3	Mehmet Karabulut	Elazığ TSO	Genel Sekreter
4	Abdullah Duran	Malatya TSO	Sanayi Müdürü
5	Zahir Karli	Bingöl TSO	Yön. Kur. Bşk. Vekili
6	Medeni Arifoğlu	Bingöl Girişimci İş Adamları Derneği	Yön. Kur. Bşk.
7	Hamit Aygün	Malatya Tarım İl Müd.	İl Müdürü
8	Yrd. Doç. Dr. Abdulvahap Baydaş	Bingöl Üniversitesi	Öğretim Üyesi
9	Yrd. Doç. Dr. Hüsametkin Kaya	Elazığ Üzüm Üreticileri Bir. Bşk.	Öğretim Üyesi
10	Hakki Canpolat	Tunceli Arıcılar Birliği	Arıcılar bir. Bşk.
11	Tahir Macit	Malatya Kayısı Vakfı	Yön. Temsilcisi
12	Yıldız Gündüz	Tunceli	İşletmeci
13	Mehmet Bidan	Tunceli	TSO
14	Prof. Dr. Ali Batu	Tunceli Üniversitesi	Rektör Yrd.
15	Mehmet Balin	Şitoğlu Gıda	Genel Müdür
16	Murat Seki	KOSGEB	Müdür

ELAZIĞ'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN ÇEVRE GRUBU KATILIMCILARI, 24 HAZİRAN 2010			
SIRA	AD/SOYAD	KURUM ADI	ÜNVANI/GÖREVİ
1	Bayram Türkyılmaz	MTA Bölge Müd.	Jeo. Yük. Müh.
2	Burhan Arıkız	Bingöl Belediyesi	Bld. Bşk. Yrd.
3	Doç.Dr. Mihriban Şengül	İnönü üni. Kamu yön. Böl.	Öğretim Üyesi
4	Orhan Türkmen	DSİ 9.Bölge Müd.	Etüd ve plan şb. Md.
5	Yrd. Doç.Dr. Yavuz Demirci	Tunceli Üniversitesi	Öğretim Üyesi
6	Yrd. Doç.Dr. Hakan Yoğurtçu	Tunceli Üniversitesi	Öğretim Üyesi
7	Yrd. Doç.Dr. Numan Yıldırım	Tunceli Üniversitesi	Öğretim Üyesi
8	Doç.Dr. Hikmet Sis	İnönü üni. Maden müh.	Öğretim Üyesi
9	Harun Demirkıran	Bingöl il çevre ve orman md.	Mühendis
10	Prof.Dr. Murat Kartal	Ankara Üniversitesi	Öğretim Üyesi
11	Doç.Dr. Yüksel Kan	Selçuk Üniversitesi	Öğretim Üyesi

ELAZIĞ'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN KALKINMA KURULU TOPLANTISI KATILIMCILARI,22 TEMMUZ 2010			
SIRA	AD/SOYAD	KURUM ADI	ÜNVANI/GÖREVİ
1	Ali Çolak	Arı Yetiştiricileri Birliği	Başkan
2	Ayşe Yıldırım Özceyhan	Malatya Kadın Girişimciler Derneği	Başkan
3	Bayram Polatbaş	Malatya Ziraat Odası	Yön.Kur. Bşk.
4	Derviş Özbay	Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü	Müdür
5	Hamit Aygül	Tarım İl Müdürlüğü	Müdür
6	İbrahim Güngör	MASİAD	Başkan
7	İsa Özkan	Darende Belediyesi	Belediye Başkanı
8	İsmail Aydın	Damızlık Süt Sığırı Yetiştiricileri Birliği	Yön.Kur. Bşk.
9	Mehmet Fatih Güven	Malatya Belediyesi	Başkan Yardımcısı
10	Mehmet Kavuk	Yeşilyurt Belediyesi	Belediye Başkanı
11	Murat Konan	Sosyal Hizmetler İl. Müdürlüğü	Müdür
12	Murat Seki	KOSGEB Malatya İşletme Gel. Mrk. Müd.	Müdür
13	Nursel Gökçe	Malatya Girişimci İş Kadınları Derneği	Yön.Kur. Bşk.
14	Prof. Dr. İbrahim Gezer	BİLSAM	Yön.Kur. Bşk.
15	Prof. Dr. İsmail Özdemir	İnönü Üniversitesi	Rektör Yardımcısı
16	Ramazan Fani	Hekimhan Kaymakamlığı	Kaymakam
17	Remzi Yaşar	Malatya I.Organize Sanayi Bölgesi	Bölge Müdürü
18	Sami Er	Malatya İl Özel İdaresi	Genel Sekreter
19	Vahap Erdem	Malatya II. Organize Sanayi Bölgesi	Bölge Müdürü
20	A.Cemil Gülcü	İl Planlama ve Koor. Müdürlüğü	Müdür
21	Ahmet Arik	Keban Kaymakamlığı	Kaymakam
22	Vedat Pehlivan	Harput Kültür Tarih Turizm Sosyal Hizmetler ve Çevre Vakfı	Yön. Kur. Üyesi
23	Bekir Yanılmaz	Kovancılar Belediyesi	Belediye Başkanı
24	Cemil Erdem	Elazığ Esnaf Sanatkarlar Odaları Birliği	Başkan
25	Ejder Açikkapi	Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası	2. Başkan
26	Mehmet Kaymaz	Elazığ Organize Sanayi Bölgesi	Bölge Müdürü
27	Mustafa Irmak	Baskil Kaymakamlığı	Kaymakam
28	Nazif Bilginoglu	Elazığ İl Özel İdaresi	Genel Sekreter
29	Prof. Dr. Erhan Akın	Fırat Üniversitesi	Teknokent Müdürü
30	Prof. Dr. Feyzi Bingöl	Fırat Üniversitesi	Rektör

ELAZIĞ'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN KALKINMA KURULU TOPLANTISI KATILIMCILARI,22 TEMMUZ 2010			
31	Prof. Dr. Yasemin Açık	Elazığ İş Kadınları Derneği	Başkan
32	Rüştü Emir	Tarım İl Müdürlüğü	Müdür
33	Tahsin Öztürk	Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü	Müdür
34	Veysel Solmaz	Elazığ İş Geliştirme Merkezi	Başkan
35	Yahya Alper Bektaş	Elazığ Mermerciler Ve Madenciler Derneği	Başkan
36	Yrd. Doç. Dr. Hüsamettin Kaya	Üzüm Üreticileri Birliği	Birlik Başkanı
37	Ali Bayram	Bingöl Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği	Başkan
38	Ali Rıza Evliyaoğlu	Bingöl Ziraat Odası	Başkan
39	Bedrettin Taşkesen	Çevre ve Orman İl Müdürlüğü	Müdür
40	Bekir Bürkük	Altın Işık Eğitim Kültür Kalkınma ve Dayanışma Derneği	Başkan
41	Doğan Koç	Bingöl Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği	Başkan
42	Hüseyin Sağdıç	Bingöl Arıcılar Birliği	Başkan
43	Medeni Arifoğlu	Bingöl Girişimci İşadamları Derneği	Başkan
44	Mehmet Fesih Güler	İş kurumu İl Müdürlüğü	Müdür
45	Niyazi Çavuşoğlu	Solhan Belediyesi	Baleliye Başkanı
46	Y.Emre Kirar	İl Planlama Koor. Müdürlüğü	Müdür
47	Zahir Karli	Bingöl Ticaret ve Sanayi Odası	Başkan Yardımcısı
48	Abdulkadir Yaşirinligöz	Tarım İl Müdürlüğü	Müdür
49	Baran Gündoğan	Tunceli Sanayi ve İşadamları Derneği	Başkan
50	Hakkı Canpolat	Tunceli Arıcılar Birliği	Birlik Başkanı
51	İbrahim Kasun	Tunceli Belediyesi	Başkan Yardımcısı
52	Kazım Korkmaz	Tunceli Ticaret ve Sanayi Odası	Başkan Yardımcısı
53	Mazlum Arslan	Tunceli Ziraat Odası	Başkan
54	Oğuz Alp Çağlar	Tunceli Organize Sanayi Bölgesi	Vali Yardımcısı
55	Refik Duman	Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü	Müdür

EK 3-PAYDAŞ ANALİZİ ANKET SORULARI VE İSTATİSTİKİ ANALİZ SONUÇLARI

Paydaş analizi kapsamında TRB1 Bölgesi'nde aşağıdaki anketler uygulanmış ve çıktıları değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerden mevcut durumun analiz edilmesi ile vizyon, amaç, hedef ve stratejilerin belirlenmesi aşamalarında yoğun şekilde faydalanılmıştır.

FIRAT KALKINMA AJANSI TRB1 BÖLGE PLANI (2010-2013) ÇALIŞMASI ... İLİ ANKET FORMU

Çalıştığınız Kurumun/ Birimin Adı (İsteğe Bağlı)	
Kurumdaki Göreviniz (İsteğe Bağlı)	

SORULAR

Soru 1: ... iline ilişkin aşağıdaki konularda **ne ölçüde bilgi sahibi olduğunuzu** belirtiniz.

- 1: Hiç bilgin yok
2: Düşük düzeyde bilgin var
3: Orta düzeyde bilgin var
4: Büyük ölçüde bilgin var
5: Tamamen bilgi sahibiyim

#	Konu Başlığı	1	2	3	4	5
1	Nüfus					
2	Eğitim					
3	Sağlık					
4	Kültür					
5	Kadın ve Aile					
6	İstihdam-Çalışma Hayatı ve Sosyal Güvenlik					
7	Tarım Sektörü					
8	Sanayi Sektörü					
9	Hizmet Sektörü (Ticaret, Turizm vb.)					
10	Finansal Altyapı					
11	Kentsel ve Kırsal Altyapı					
12	Kentsel Yerleşme					
13	Kırsal Yerleşme					
14	Ulaştırma					
15	Haberleşme					
16	Enerji					
17	Coğrafya					
18	Doğal Kaynaklar (Güneş, Yer Altı ve Üstü Su Kaynakları, Madenler vb.)					
19	İklim					
20	Su Kullanımı (Tarımsal Sulama, Atık Su vb.)					
21	Toprak ve Arazi Kullanımı					
22	Çevre Kirliliği					

Soru 2: Aşağıdaki konuları ... ilinin kalkınması açısından **ne ölçüde önemli** bulmaktasınız?

1: Hiç önemli değil

2: Düşük düzeyde önemli

3: Orta düzeyde önemli

4: Büyük ölçüde önemli

5: Tamamen önemli

	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5
Nüfus						Kentsel Yerleşme					
Eğitim						Kırsal Yerleşme					
Sağlık						Ulaştırma					
Kültür						Haberleşme					
Kadın ve Aile						Enerji					
İstihdam-Çalışma Hayatı ve Sosyal Güvenlik						Coğrafya					
Tarım Sektörü						Doğal Kaynaklar (Güneş, Yer Altı ve Üstü Su Kaynakları, Madenler vb.)					
Sanayi Sektörü						İklim					
Hizmet Sektörü (Ticaret, Turizm vb.)						Su Kullanımı (Tarımsal Sulama, Atık Su vb.)					
Finansal Altyapı						Toprak ve Arazi Kullanımı					
Kentsel ve Kırsal Altyapı						Çevre Kirliliği					

Soru 3: Aşağıdaki konulara ilişkin ... ilini **mevcutta ne ölçüde başarılı/iyi** bulmaktasınız?

1: Hiç başarılı/iyi değil

2: Düşük düzeyde başarılı/iyi

3: Orta düzeyde başarılı/iyi

4: Büyük ölçüde başarılı/iyi

5: Tamamen başarılı/Çok iyi

	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5
Nüfus						Kentsel Yerleşme					
Eğitim						Kırsal Yerleşme					
Sağlık						Ulaştırma					
Kültür						Haberleşme					
Kadın ve Aile						Enerji					
İstihdam-Çalışma Hayatı ve Sosyal Güvenlik						Coğrafya					
Tarım Sektörü						Doğal Kaynaklar (Güneş, Yer Altı ve Üstü Su Kaynakları, Madenler vb.)					
Sanayi Sektörü						İklim					
Hizmet Sektörü (Ticaret, Turizm vb.)						Su Kullanımı (Tarımsal Sulama, Atık Su vb.)					
Finansal Altyapı						Toprak ve Arazi Kullanımı					
Kentsel ve Kırsal Altyapı						Çevre Kirliliği					

Soru 4: ... ilinin kalkınması açısından, iyileştirilmesini **öncelikli** bulduğunuz 19 konuyu sıralayınız. (Öncelik sırasına göre 1'den 19'a doğru sıralayınız)

1: En öncelikli alan 19: En az öncelikli alan

	Sıra		Sıra
Nüfus		Kentsel ve Kırsal Altyapı	
Eğitim		Kentsel Yerleşme	
Sağlık		Kırsal Yerleşme	
Kültür		Ulaştırma	
Kadın ve Aile		Haberleşme	
İstihdam-Çalışma Hayatı ve Sosyal Güvenlik		Enerji	
Tarım Sektörü		Su Kullanımı (Tarımsal Sulama, Atık Su vb.)	
Sanayi Sektörü		Toprak ve Arazi Kullanımı	
Hizmet Sektörü (Ticaret, Turizm vb.)		Çevre Kirliliği	
Finansal Altyapı			

Soru 5: ... ilinin kalkınması açısından aşağıdaki konulara ilişkin **ne ölçüde iyileştirmeler yapılması gerektiğini** belirtiniz.

- 1: Hiç iyileştirilme yapılmamalı
2: Düşük düzeyde iyileştirilmeli
3: Orta düzeyde iyileştirilmeli

- 4: Büyük ölçüde iyileştirilmeli
5: Tamamen iyileştirilmeli

	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5
Nüfus						Kentsel ve Kırsal Altyapı					
Eğitim						Kentsel Yerleşme					
Sağlık						Kırsal Yerleşme					
Kültür						Ulaştırma					
Kadın ve Aile						Haberleşme					
İstihdam-Çalışma Hayatı ve Sosyal Güvenlik						Enerji					
Tarım Sektörü						Su Kullanımı (Tarımsal Sulama, Atık Su vb.)					
Sanayi Sektörü						Toprak ve Arazi Kullanımı					
Hizmet Sektörü (Ticaret, Turizm vb.)						Çevre Kirliliği					
Finansal Altyapı											

Soru 6: Siz, ... ilinin kalkınmasına yönelik **stratejiler belirleyecek olsaydınız**, bunlar aşağıdaki alanlardan hangisi/hangilerine ilişkin, neler olurdu?

Strateji, önceden belirlenmiş amaçlara ulaşmak için izlenen yol haritasıdır.

Nüfus
Eğitim
Sağlık
Kültür
Kadın ve Aile
İstihdam-Çalışma Hayatı ve Sosyal Güvenlik
Tarım Sektörü
Sanayi Sektörü
Hizmet Sektörü (Ticaret, Turizm vb.)
Finansal Altyapı

Kentsel ve Kırsal Altyapı
Kentsel Yerleşme
Kırsal Yerleşme
Ulaştırma
Haberleşme
Enerji
Coğrafi Yapı
Doğal Kaynaklar (Güneş, Yer Altı ve Üstü Su Kaynakları, Madenler vb.)
İklim (Koşulları)
Su Kullanımı (Tarımsal Sulama, Atık Su vb.)
Toprak ve Arazi Kullanımı
Çevre Kirliliği

Soru 7: Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli illerinden oluşan TRB1 Bölgesinin “Vizyon” ifadesinde bulunması gerektiğini düşündüğünüz kavramları lütfen aşağıda belirtiniz.

Vizyon ifadesinde şu kavramlara yer verilmeli: (Vizyon, bölgenin gelecekte ulaşmak istediği, hedeflediği konumu açıklayan ifadedir.)	1.
	2.
	3.
	4.
	5.
	6.
	7.
	8.

Soru 8: Fırat Kalkınma Ajansı’na ilişkin aşağıdaki konularda ne ölçüde bilgi sahibi olduğunuzu belirtiniz.

1: Hiç bilğim yok

2: Düşük düzeyde bilğim var

3: Orta düzeyde bilğim var

4: Büyük ölçüde bilğim var

5: Tamamen bilgi sahibiyim

	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5
Kurulma nedeni						Projelere vereceği destek					
Görev ve yetkileri						Hangi illeri kapsadığı					
Sunduğu hizmetleri						Web sayfası					
Bütçesi						Ajans’tan alabileceğiniz eğitim desteği					
Yerel yönetimler ile olan ilişkisi						Kurumsal yapılanması					
DPT ile olan ilişkisi						Kuruluş tarihi					
Bölge kalkınmasına sağlayacağı katkı						Ajans’tan nasıl faydalanacağınız?					

Soru 9: Fırat Kalkınma Ajansı’ndan beklentilerinizi lütfen belirtiniz.

ANKETE KATILDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜRLER.

Uygulanan anketin analiz sonuçları Tablo 118’te verilmiştir. Bu bulguların detaylı açıklaması ise Bölüm 1.3.’te yer almaktadır.

Tablo 118: Anket Çalışması Bulguları

Konu Başlığı	S1* Ne ölçüde bilgi sahibisiniz?		S2* Ne ölçüde önemli?		S3* Mevcut ne ölçüde başarılı/iyi?		S4** Ne ölçüde öncelikli?		S5* Ne ölçüde iyileştirme yapılmalı?	
	X	SD	X	SD	X	SD	X	SD	X	SD
Nüfus	3,78	0,95	3,80	0,99	2,88	0,94	12,32	-	3,32	1,09
Eğitim	3,70	0,89	4,70	0,68	2,95	0,91	4,16	-	4,39	0,82
Sağlık	3,36	0,94	4,34	0,82	3,31	0,98	7,58	-	4,05	0,83
Kültür	3,53	0,90	4,30	0,80	2,86	0,96	9,54	-	4,04	0,89
Kadın ve Aile	3,20	0,92	4,16	0,87	2,78	0,88	11,19	-	3,98	0,88
İstihdam-Çalışma Hayatı ve Sosyal Güvenlik	3,44	1,07	4,70	0,65	2,38	0,91	5,97	-	4,60	0,64
Tarım Sektörü	3,42	1,13	4,37	0,84	2,50	0,96	7,42	-	4,37	0,81
Sanayi Sektörü	3,52	1,07	4,48	0,83	2,27	1,00	6,48	-	4,51	0,76
Hizmet Sektörü	3,35	1,00	4,28	0,85	2,36	0,85	9,55	-	4,30	0,80
Finansal Altyapı	2,92	1,04	4,35	0,87	2,28	0,88	9,68	-	4,31	0,88
Kentsel ve Kırsal Altyapı	3,18	1,05	4,35	0,85	2,21	0,85	9,88	-	4,31	0,78
Kentsel Yerleşme	3,35	1,02	4,18	0,89	2,36	0,87	10,16	-	4,35	0,76
Kırsal Yerleşme	3,18	1,10	3,76	0,90	2,31	0,81	13,89	-	4,96	0,94
Ulaştırma	3,67	0,98	4,53	0,73	2,96	0,94	10,29	-	4,11	0,94
Haberleşme	3,50	0,97	4,31	0,84	3,36	0,91	13,38	-	3,67	1,04
Enerji	3,29	1,09	4,50	0,79	3,06	0,95	11,03	-	4,04	1,01
Coğrafya	3,80	0,92	3,94	0,94	3,22	0,96	-	-	-	-
Doğal Kaynaklar	3,45	0,95	4,43	0,80	2,89	1,10	-	-	-	-
İklim	3,91	0,90	3,76	1,02	3,19	0,92	-	-	-	-
Su Kullanımı	3,49	0,99	4,29	0,82	2,63	1,00	11,66	-	4,20	0,92
Toprak ve Arazi Kullanımı	3,24	1,06	4,34	0,77	2,48	0,93	12,07	-	4,24	0,81
Çevre Kirliliği	3,56	0,98	4,17	1,03	2,50	0,97	13,60	-	3,96	0,99

* 1: Tamamen 2: Büyük Ölçüde 3: Orta Düzeyde 4: Düşük Düzeyde 5: Hiç

** 1: En öncelikli alan 19: En az öncelikli alan

KAYNAKÇA

- Aktan, C.C. (1999). “2000’li Yıllarda Yeni Yönetim Teknikleri: Stratejik Yönetim”. TÜGİAD Yayını. İstanbul.
- Asheim, B. ve Coenen, L. (2005). “Knowledge Bases and Regional Innovation Systems: Comparing Nordic Clusters”. Research Policy. 34. ss.1173-1190.
- Bilişim Teknolojileri Kurumu. (2010). Kurum Görüşmesi.
- Bingöl İl Çevre ve Orman Müdürlüğü. (2008). “Bingöl İl Çevre Durum Raporu”. Bingöl.
- Bingöl İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2010). “Bingöl İli Turizm Varlıkları”. <http://www.bingolkulturturizm.gov.tr/> Erişim: 24.05.2010.
- Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğü. (2010). Kurum Görüşmesi.
- Bingöl İl Sağlık Müdürlüğü. (2010). Kurum Görüşmesi.
- Bingöl Üniversitesi. (2010). “Akademik Birimler”. <http://www.bingol.edu.tr/>. Erişim: 25 Mayıs 2010.
- Bingöl Valiliği. (2010a). “Ulaştırma ve Haberleşme”. <http://www.bingol.gov.tr>. Erişim: 26 Mayıs 2010.
- Bingöl Valiliği. (2010b). “Bingöl İli Turizm Varlıkları” . <http://www.bingol.gov.tr/>. Erişim: 24 Mayıs 2010.
- Cansız, M. (2010). Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri Politikaları ve Uygulamaları, DPT, Ankara.
- Cooke, P. (2004). “Regional Innovation Systems – An Evolutionary Approach”. 2nd Edition. Routledge. London.
- Çağlar E. (2006). “Türkiye’de Yerelleşme ve Rekabet Gücü: Kümelenmeye Dayalı Politikalar ve Organize Sanayi Bölgeleri”. 1. Yönetişim ve Bölgesel Kalkınma Sempozyumu, Ankara.

Çetin, T. (2003). “Türkiye Mermer Potansiyeli, Üretimi ve İhracatı”. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23 (3), 243-256.

Çevre ve Orman Bakanlığı. (2010). “Ormancılık İstatistikleri, 2008”. Ankara.

Devlet Demiryolları. (2010) “TCDD 2008 İstatistikler”. <http://www.tcdd.gov.tr>. Erişim: 26.05.2010.

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü. (2010a). “2009 İstatistikleri” <http://www.dhmi.gov.tr>. Erişim: 26.05.2010.

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü. (2010b). “Havaalanlarımız”. <http://www.dhmi.gov.tr>. Erişim: 26.05.2010.

Devlet İstatistik Enstitüsü. (2002). Türkiye Özürlüler Araştırması. Ankara: DİE.

Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü. (2010). <http://www.meteor.gov.tr>. Erişim: 24.05.2010.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (2000). “Doğu Anadolu Projesi Mevcut Durum Analizi Cilt 3: Sanayi ve Hizmetler”. Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (2003). “İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması”. Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (2004). “İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, 2004”. Ankara

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (2006a). “İllerde Öne Çıkan Sanayi Sektörleri”. Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (2006b). “Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzu”. Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (2010). “2010 Yılı Yatırım Programı”. Ankara.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü. (2010). <http://www.dsi.gov.tr>. Erişim: 26 Mayıs 2010.

Dış Ticaret Müsteşarlığı. (2010a). “İllere Göre İhracat ve Firma Sayısı”. <http://www.dtmgov.tr/>. Erişim: 21.05.2010.

Dış Ticaret Müsteşarlığı. (2010a). “İllere Göre İthalat ve Firma Sayısı”. <http://www.dtmgov.tr/> Erişim: 21.05.2010.

Doğanay F. (2002). “Türkiye’de Kırsal Yerleşmeler ve Geliştirilen Politikalar”. Planlama Dergisi 2-3. 90-96.

Doğu İlleri Kalkınma Birliği (DOKAB). (2010). Kurum Görüşmesi.

Dünya Bankası (World Bank). (2009). “World Development Report: Spatial Disparities and Development”. World Bank, Washington DC.

Elazığ Belediyesi. (2010a) “Elazığ İli Turizm Varlıkları”. <http://www.elazig.bel.tr/>. Erişim: 24.05.2010.

Elazığ Belediyesi. (2010b). “Elazığ Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı”. Elazığ.

Elazığgaz A.Ş. (2010). www.elaziggaz.com.tr. Erişim: 13.07.2010.

Elazığ İl Çevre ve Orman Müdürlüğü. (2008). “Elazığ İl Çevre Durum Raporu”. Elazığ.

Elazığ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2010). “Elazığ İli Turizm Varlıkları”. <http://www.elazigkulturturizm.gov.tr/>. Erişim: 24.05.2010.

Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü. (2010). Kurum Görüşmesi.

Elazığ İl Özel İdaresi. (2008). “Elazığ İli Mermer ve Su Ürünleri Sektörleri Kümelenme Analizi”. Elazığ.

Elazığ İl Sağlık Müdürlüğü. (2010). Kurum Görüşmesi.

Elazığ İş Geliştirme Merkezi. (2010). <http://www.elazigisgem.com.tr>. Erişim: 28.05.2010

Elazığ Ticaret Sanayi Odası. (2008). “Ekonomi Dergisi, Tüm Dünyada Yükselen Trend: Bağcılık”. Elazığ

Elazığ Ticaret Sanayi Odası. (2010). “Ekonomik Rapor”. <http://www.elazigtso.org.tr/>. Erişim: 24 Mayıs 2010.

Elazığ Valiliği. (2010). “Sayılarla Elazığ”. <http://www.elazig.gov.tr>. Erişim: 26.05.2010.

Elazığ Valiliği İl Özel İdaresi. (2008). “Kümelenme Tabanlı Bölgesel Kalkınma Projesi Elazığ İli Mermer ve Su Ürünleri Sektörleri Kümelenme Analizi”. İstanbul.

Elazığ Valiliği, Elazığ Belediyesi, Fırat Üniversitesi, Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası. (2008). “Elazığ Buluşuyor, 2008-2023 Stratejik Vizyonu”. Ankara.

Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü. (2010a). “Türkiye’de Enerji Verimliliği: Durum ve Gelecek Planlaması”. <http://www.iskid.org.tr/>. Erişim: 26.05.2010.

Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü. (2010b). http://www.eie.gov.tr. Erişim: 26.05.2010.

Fırat Teknokent. (2010). Kurum Görüşmesi.

Fırat Üniversitesi. (2010) “Fakülteler”. <http://www.firat.edu.tr/>. Erişim: 25.05.2010.

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü. (2010a). “İllere Göre Sporcu Sayıları”. <http://www.gsgm.gov.tr/>. Erişim: 10.06.2010.

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü. (2010b). “Kulüp Sayıları”. <http://www.gsgm.gov.tr/>. Erişim: 10.06.2010.

Harita Genel Komutanlığı. (2010). http://www.hgk.mil.tr. Erişim: 26.06.2010.

Hazine Müsteşarlığı. (2010). “Hazine Müsteşarlığı Yatırım Teşvikleri, 2010”. <http://www.hazine.gov.tr/>. Erişim: 25.05.2010.

İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı. (2010a). “Grafikler”. <http://www.dernekler.gov.tr/>. Erişim: 21.06. 2010.

İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı. (2010b). Kurum Görüşmesi.

İGEME. (2008). “Kuru Kayısı”. Ankara.

İmmergas. (2010). “Enerji Verimliliği Nedir?”. <http://www.immergas.com.tr/>. Erişim: 24.06.2010.

İnönü Üniversitesi. (2010). “Akademik Birimler”. <http://www.inonu.edu.tr/>. Erişim: 25.05.2010.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. (2007). IPA Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı. Ankara.

Kara, M. (2008). “Bölgesel Rekabet Edebilirlik Kavramı ve Bölgesel Kalkınma Politikalarına Yansımaları”, Ankara.

Karayolları Genel Müdürlüğü. (2010). <http://www.kgm.gov.tr>. Erişim: 26.05.2010.

KOSGEB. (2005). “Saha Araştırma Çalışması Malatya İli Değerlendirme Raporu”. Ankara.

KOSGEB. (2006). “TRB1 Araştırma Raporu”. Ankara.

KOSGEB. (2008). “Saha Araştırma Çalışması Elazığ İli Değerlendirme Raporu”. Ankara.

KOSGEB. (2010). “Destekler”. <http://www.kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Destekler.aspx>. Erişim: 20 Ağustos 2010.

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (2010). “İllere Göre Sit Alanı Dağılımı”. <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/>. Erişim: 25.05.2010.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2007a). “Belediye Belgeli Tesis İstatistikleri 2006”. Ankara.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2007b). “Belediye İşletme Belgeli Konaklama İstatistikleri 2006”. Ankara.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2007c). “Turizm İşletme Belgeli Konaklama İstatistikleri 2006”. Ankara.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2008a). “Belediye İşletme Belgeli Konaklama İstatistikleri 2007”. Ankara.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2008b). “Turizm İşletme Belgeli Konaklama İstatistikleri 2007”. Ankara.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2009a). “Belediye İşletme Belgeli Konaklama İstatistikleri 2009”. Ankara.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2009b). “Turizm Belgeli Tesis İstatistikleri 2008”. Ankara.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2009c). “Turizm İşletme Belgesi Konaklama İstatistikleri 2008”. Ankara.

Lewis W.A. (1966). “Sınırsız Emek Arzı İle İktisadi Kalkınma”. Çeviri: Metin Berk, İktisadi Kalkınma Seçme Yazıları, ODTÜ İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara.

Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü. (2010). <http://www.mta.gov.tr>. Erişim: 24.05.2010.

Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (2010). “KÖYDES Projesi 2005-2010 Yılları İller İtibariyle Ödenek Dağılımları”. <http://www.mahalli-idareler.gov.tr/>. 05.08.2010.

Malatya Belediyesi. (2010). “Malatya Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı”. Malatya.

Malatyagaz A.Ş. (2010). www.malatyagazdagitim.com. Erişim: 13.07.2010.

Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü. (2009). “Malatya İl Çevre Durum Raporu”. Malatya.

Malatya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2010). “Malatya İli Turizm Varlıkları”. <http://www.malatyakulturturizm.gov.tr/>. Erişim: 24.05.2010.

Malatya İl Milli Eğitim Müdürlüğü. (2010). Kurum Görüşmesi.

Malatya İl Sağlık Müdürlüğü. (2010). Kurum Görüşmesi.

Malatya İl Tarım Müdürlüğü. (2010). Kurum Görüşmesi.

Malatya Ticaret Borsası. (2010). “Malatya Ticaret Borsasının 2009 Hedefleri ve Projeleri”. <http://malatyatb.tobb.org.tr/>. 25.05. 2010.

Malatya Ticaret ve Sanayi Odası. (2010). “Malatya Ekonomisi”. <http://www.malatyatso.org.tr/>. Erişim : 22.05.2010.

Malatya Valiliği. (2010). “Malatya İli Turizm Varlıkları”. <http://www.malatya.gov.tr>. Erişim: 24.05.2010.

Malatyalı İş Adamları Derneği. (2007). “Malatya İli Yerel Ekonomik Araştırma”. İstanbul.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). “Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim”. http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2009_2010.pdf. Erişim: 13.07.2010.

Milli Prodüktivite Merkezi. (2009). “İller Düzeyinde Verimliliği Artırma Projesi”. Elazığ.

OECD. (2009). “Clusters, Innovation and Entrepreneurship”

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi. (2010). “Sınavlar”. <http://www.osym.gov.tr/>, Erişim: 24.05.2010.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı. (2010). “Özelleştirme Sosyal Destek Projesi”. <http://www.oib.gov.tr/2007/isgem.pdf>. Erişim: 28.05.2010

PTT. (2010). “PTT İstatistikleri”. <http://www.ptt.gov.tr>. Erişim: 26.05.2010.

Sağlık Bakanlığı. (2006). “Sağlık Bakanlığı İstatistikleri Yıllığı”. Ankara.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. (2010a). “OSB Bilgi Sistemi”. <http://osbbs.osbuk.org.tr/index.php>. Erişim: 23.05.2010.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. (2010b). “Küçük Sanayi Sitelerinin İllere Göre Dağılımı”. <http://kss.sanayi.gov.tr/Files/Attachments/OtherFiles/kss-11-illeregoredag-20052010165739.doc> Erişim: 13.07.2010.

Sosyal Güvenlik Kurumu. (2010). “2010 Yılı Mart Ayı Sigortalı İstatistikleri”. <http://www.sgk.gov.tr/>. Erişim: 24.05.2010.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu. (2010). “İllere Göre Kuruluşlar”. <http://www.shcek.gov.tr/illere-gore-kuruluslar.aspx>. Erişim: 26.08.2010.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2007). “TRB Ortadoğu Anadolu Bölgesi Tarım Master Planı”. Ankara.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. (2004). “İl Tarım Kırsal Kalkınma Master Planlarının Hazırlanmasına Destek Projesi : Malatya Tarım Master Planı”. Ankara.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. (2005). “İl Tarım Kırsal Kalkınma Master Planlarının Hazırlanmasına Destek Projesi : Elazığ Tarım Master Planı”. Ankara.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. (2006a). “İl Tarım Kırsal Kalkınma Master Planlarının Hazırlanmasına Destek Projesi : Bingöl Tarım Master Planı”. Ankara.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. (2006b). “İl Tarım Kırsal Kalkınma Master Planlarının Hazırlanmasına Destek Projesi : Tunceli Tarım Master Planı”. Ankara.

Tarımsal Üretim Genel Müdürlüğü. (2010). “İç Su İşletmeleri”. <http://www.tugemgov.tr/>. Erişim: 01.06.2010.

Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı. (2010). “TEYDEB İstatistikleri”. <http://www.tubitak.gov.tr/>. Erişim: 25.05.2010.

Tunceli İl Çevre ve Orman Müdürlüğü. (2008). “Tunceli İl Çevre Durum Raporu”. Tunceli.

Tunceli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2010a). “Tunceli ili Turizm Envanteri ve Turizmi Geliştirme Müdürlüğü Master Planı”.

Tunceli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2010b). “Tunceli İli Turizm Varlıkları”. <http://www.tuncelikulturturizm.gov.tr/>. Erişim: 24.05.2010.

Tunceli İl Milli Eğitim Müdürlüğü. (2010). Kurum Görüşmesi.

Tunceli İl Sağlık Müdürlüğü. (2010). Kurum Görüşmesi.

Tunceli Ticaret ve Sanayi Odası. (2010). “Tunceli’de Turizm”. <http://www.tuncelitso.info/turizm.html>. Erişim: 24.05.2010.

Tunceli Üniversitesi. (2010) “Akademik Birimler”. <http://www.tunceli.edu.tr/>. Erişim: 25.05.2010.

Tunceli Valiliği. (2010) “Ulaşım ve Altyapı”. <http://www.tunceli.gov.tr>. Erişim: 26.05.2010.

Turgut Özal Tıp Merkezi. (2010a).“Kurumsal”.<http://totm.inonu.edu.tr/>.Erişim: 25.05.2010Turgut Özal Tıp Merkezi. (2010b). Kurum Görüşmesi.

TÜİK. (2000). “Genel Nüfus Sayımları 1970-2000”. Ankara.

TÜİK. (2003). “İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması”

- TÜİK. (2009a). “Tarımsal Yapı, 2007”. Ankara.
- TÜİK. (2009b). “Su Ürünleri İstatistikleri 2008”. Ankara.
- TÜİK. (2010a). “Hanehalkı İşgücü Anketi”. <http://www.tuik.gov.tr/>. Erişim: 01.07.2010
- TÜİK. (2010b) “2004-2006, Bölge ve İllere Göre GSYH”. <http://www.tuik.gov.tr/> Erişim: 23.05.2010.
- TÜİK. (2010c). “Bölgesel Göstergeler TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, 2009”. Ankara.
- TÜİK. (2010d). “İllere Göre GSYH”. http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=56&ust_id=16. Erişim: 24.05.2010.
- TÜİK. (2010e). “Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı, 2002”. <http://www.tuik.gov.tr/>. Erişim: 24.05.2010.
- TÜİK (2010f). “Kişi Başına İhracat ve İthalat”. <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/tabloYilSutunGetir.do?durum=acKapa&menuNo=292&altMenuGoster=1>. Erişim: 21.05.2010
- TÜİK. (2010g). “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)”. <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>. Erişim: 16.07.2010.
- TÜİK (2010h). “Enerji İstatistikleri”. <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do?metod=search&RAPORNO=4>. Erişim: 26 Mayıs 2010.
- TÜİK (2010i). “Enerji İstatistikleri”. <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do?metod=search&RAPORNO=4>. Erişim: 26 Mayıs 2010.
- Türk Patent Enstitüsü. (2010). “İstatistikler”. <http://www.turkpatent.gov.tr/>. Erişim: 26.05.2010.
- Türkiye Bankalar Birliği. (2010). “İllere ve Bölgelere Göre Bilgiler”. <http://www.tbb.org.tr/tr/>. Erişim : 23.05.2010.
- Türkiye İhracatçılar Meclisi. (2010a). “İller Bazında Rakamlar”. <http://www.timorg.tr/>. Erişim: 22.05.2010.

Türkiye İhracatçılar Meclisi. (2010b). “İller Bazında Sektör Rakamları”. <http://www.timorg.tr/>. Erişim: 22.05.2010.

Türkiye İhracatçılar Meclisi. (2010c). “İller Bazında Ülke Rakamları”. <http://www.timorg.tr/>. Erişim: 22.05.2010.

Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü. (2009). “Kömür Sektörü Raporu”. Ankara.

URAK. (2009). “İller Arası Rekabetçilik Endeksi”. İstanbul.

US Energy Information Administration Independent Statistics and Analysis. (2010). “International Energy Statistics”. <http://tonto.eia.doe.gov/>. Erişim: 26.05.2010.